

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

**«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ
ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ. ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ
ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ “ΑΡΟΛΙΘΟΣ”»**

Φοιτήτρια :
ΜΠΑΝΤΟΥΒΑ ΕΙΡΗΝΗ
ΑΜ : 20434

Επιβλέπων Καθηγητής :
ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ.

Μέλη εξεταστικής επιτροπής :
ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ Ε.
ΣΔΡΑΛΗ Δ.

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη με τίτλο «**ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΑΡΟΛΙΘΟΣ**» αποτελεί τη πτυχιακή μου εργασία, η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια του προπτυχιακού προγράμματος του τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου Αθηνών.

Το αντικείμενο που πραγματεύεται η εργασία είναι οι ήπιες εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση της εξέλιξης του αγροτουρισμού από τη «γέννηση» του μέχρι σήμερα και της ανάπτυξης του στο νομό Ηρακλείου.

Σ' αυτό το σημείο θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμηση και τις ευχαριστίες μου στον κο. Αποστολόπουλο Κων/νο, επιβλέποντα καθηγητή της εργασίας, για τη δυνατότητα που μου έδωσε να συνεργαστώ μαζί του, καθώς και τις καθηγήτριες που θα αξιολογήσουν τη συνολική μου προσπάθεια, την κα. Θεοδωροπούλου Ελένη, αλλά κυρίως την καθηγήτρια μου κα. Σδράλη Δέσποινα που χωρίς τη βοήθεια και τις καίριας σημασίας συμβουλές της, δεν θα είχε επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω επίσης, σε όλα τα πρόσωπα που συνέβαλαν στην αποπεράτωση της εργασίας μου, κι ιδιαίτερα στους υπευθύνους του αγροτουριστικού καταλύματος «Αρόλιθος», για τη ζεστή φιλοξενία και τις σημαντικές πληροφορίες που μου παρείχαν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.
----------------	------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1	Γενικά για τον τουρισμό	σελ. 9
1.2	Ιστορική αναδρομή του τουριστικού φαινομένου στην αρχαιότητα	σελ. 13
1.2.1	Μεσαίωνα	σελ. 15
1.2.2	Αναγέννηση	σελ. 16
1.2.3	19ος Αιώνας	σελ. 18
1.2.4	20ος Αιώνας	σελ. 19
1.3	Παράγοντες που προκάλεσαν το τουριστικό φαινόμενο	σελ.
1.4	Κατηγορίες τουρισμού	σελ. 20
1.4.1	Μαζικός τουρισμός	σελ. 20
1.4.2	Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	σελ. 28
1.4.3	Κύρια χαρακτηριστικά της έννοιας του εναλλακτικού τουρισμού	σελ.29
1.4.4	Σύγκριση μαζικού με εναλλακτικό τουρισμό	σελ.32
1.5	Τουρισμός-Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές	σελ.34
1.5.1	Ο τουρισμός στην Ελλάδα. Σημασία, χαρακτηριστικά, προοπτικές.....	σελ.35
1.5.2	Τουριστικό φαινόμενο στην Ελλάδα	σελ.38
1.6	Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης	σελ.43
1.6.1	Επιπτώσεις στην οικονομία	σελ.43
1.6.2	Κοινωνικό-πολιτιστικές επιπτώσεις	σελ.44
1.6.3	Επιπτώσεις στο περιβάλλον	σελ. 46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1	Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης	σελ.50
2.2	Οι 4 πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης	σελ. 52
2.2.1	Οικονομία	σελ. 52
2.2.2	Κοινωνία	σελ.56
2.2.3.	Περιβάλλον	σελ.57

2.2.4	Πολιτισμός	σελ. 59
2.3	Θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης	σελ. 61
2.4	Βασικές παράμετροι της βιώσιμης ανάπτυξης	σελ.62
2.5	Βιώσιμος τουρισμός	σελ. 64
2.5.1	Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη	σελ.64
2.5.2	Βιώσιμος τουρισμός με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού	σελ.65
2.6	Η προστασία του περιβάλλοντος προϋπόθεση για αειφόρο τουριστική ανάπτυξη	σελ. 67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1	Αγροτουρισμός	σελ. 71
3.2	Μορφές αγροτουρισμού	σελ.73
3.2.1	Αγροτουρισμός σε φάρμα	σελ.75
3.2.2	Αγροτουρισμός σε αυτοεξυπηρετούμενα δωμάτια	σελ.76
3.2.3	Γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί	σελ.76
3.2.4	Camping / Karavaning	σελ.77
3.2.5	Αγροτουρισμός σε προστατευόμενες περιοχές (εθνικά πάρκα)	σελ.78
3.3	Στόχοι αγροτουρισμού	σελ.79
3.4	Το προφίλ του αγροτουρισμού	σελ.80
3.5	Η συμβολή του αγροτουριστικού προϊόντος	σελ.81
3.6	Φορείς αγροτουριστικής ανάπτυξης	σελ.82
3.6.1	Ο δημόσιος τομέας	σελ.83
3.6.1.1	Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης	σελ. 83
3.6.2	Ο ιδιωτικός τομέας	σελ.83
3.6.2.1	Αγροτουριστική Α.Ε.	σελ.84
3.6.2.2	Αναπτυξιακές εταιρείες Α.Ε.	σελ.84
3.6.3	Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας	σελ. 85
3.6.4	Αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί	σελ.85
3.6.5	Η Ευρωπαϊκή Ένωση	σελ.86
3.7	Ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο για την ανάπτυξη του αγροτικού και του τουριστικού τομέα.....	σελ.87

3.7.1 Ευρωπαϊκή γεωργία-Από τον προστατευτισμό στην αρένα του παγκόσμιου ανταγωνισμού	σελ.87
3.7.2 Παρεμβάσεις για την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού	σελ.88
3.8 Χρηματοδότηση επενδύσεων στον αγροτουρισμό	σελ.90
3.8.1 Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader	σελ.92
3.8.2 Περίοδος 2000-2006. Leader+	σελ.94
3.8.3 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000- 2006" (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.) Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Άξονας 7)	σελ.96
3.9 Αγροτουρισμός στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	σελ.100
3.10 Η συμβολή των κοινοτικών πρωτοβουλιών στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού	σελ.102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ.....	σελ.109
---	----------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΚΡΗΤΗ

5.1 Κρήτη – το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας.....	σελ.117
5.2 Μυθολογία	σελ.118
5.3 Ιστορία	σελ.119
5.3.1 Νεολιθική περίοδος	σελ.119
5.3.2 Προανακτορική περίοδος	σελ.120
5.3.3 Ανακτορικές περιόδους και Μινωικός πολιτισμός.....	σελ.120
5.3.4 Αχαιοί.....	σελ.121
5.3.5 Δωριείς	σελ.122
5.3.6 Κλασική και Ελληνιστική περίοδος	σελ.122
5.3.7 Ρωμαϊοκρατία.....	σελ.123
5.3.8 Πρωτοβυζαντινή περίοδος	σελ.124
5.3.9 Αραβοκρατία.....	σελ.124
5.3.10 Βυζαντινή περίοδος	σελ.125
5.3.11 Ενετοκρατία.....	σελ.125

5.3.12 Τουρκοκρατία	σελ.126
5.3.13 Νεότεροι χρόνοι (1898 – σήμερα)	σελ.127
5.4 Ιστορικές προσωπικότητες του νησιού	σελ.127
5.4.1 Νικόλαος Καζαντζάκης	σελ.128
5.4.2 Βιτσέντζος Κορνάρος	σελ.128
5.4.3 Δομίνικος Θεοτοκόπουλος	σελ.129
5.4.4 Ελευθέριος Βενιζέλος	σελ.129
5.5 Ηράκλειο Κρήτης	σελ.130
5.6 Ο τουρισμός στην Κρήτη	σελ.157
5.7 Οι βασικοί άξονες για την ανάπτυξη ενός σχεδίου τουρισμού για την Περιφέρεια της Κρήτης	σελ.158
5.8 Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Κρήτη	σελ.161
5.9 Επενδύσεις συγχρηματοδοτούμενες από την Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader. Περιοχή Νομού Ηρακλείου (Αναπτυξιακή Ηρακλείου)	σελ.167
5.10 Αγροτουριστικά καταλύματα στο νομό Ηρακλείου.....	σελ.178

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ «ΑΡΟΛΙΘΟΣ»

6.1 Ιστορική αναδρομή	σελ.206
6.1.1 Αρόλιθος	σελ.208
6.1.2 Στόχοι της αγροτουριστικής επιχείρησης «Αρόλιθος»	σελ.209
6.2 Τι περιλαμβάνει το αγροτουριστικό κατάλυμα «Αρόλιθος»	σελ.210
6.2.1 Ξενοδοχείο	σελ.212
6.2.2 Εστιατόριο	σελ.212
6.2.3 Καφεενείο	σελ.213
6.2.4 Καφετέρια	σελ.214
6.2.5 Καταστήματα – εργαστήρια	σελ.214
6.2.5.1 Υφαντά	σελ.214
6.2.5.2 Κεραμικά	σελ.215
6.2.5.3 Ζωγραφική	σελ.216
6.2.5.4 Φούρνος	σελ.216
6.2.5.5 Μπακάλικο	σελ.216

6.2.6 Σιδεράδικο	σελ.222
6.2.7 Συνεδριακός χώρος	σελ.222
6.3 Μουσείο Αγροτικής και Λαϊκής Ιστορίας	σελ.223
6.3.1 Τμήματα του Μουσείου	σελ.224
6.3.1.1 Αίθουσα Λαϊκών Τεχνών	σελ.224
6.3.1.2 Αίθουσα παραδοσιακού σπιτιού	σελ.225
6.3.1.3 Αίθουσα επαγγελματιών	σελ.226
6.3.1.4 Εξωτερικά μέρη του μουσείου	σελ.229
6.4 Παραδοσιακά σπίτια	σελ.231
6.5 Κοινωνικές Εκδηλώσεις	σελ.234
6.5.1 Γάμος	σελ.234
6.5.2 Βαφτίσια	σελ.235
6.5.3 Πανηγύρι του χωριού για τον εορτασμό της εκκλησίας του κτητικού χωριού Αρόλιθος	σελ.235
6.6 Αναβίωση εθίμων	σελ.236
6.6.1 Εορτασμός του Πάσχα	σελ.237
6.6.2 Εορτασμός Χριστουγέννων και Παραμονή Πρωτοχρονιάς	σελ.238
6.6.3 Κλήδωνας	σελ.239
6.6.4 Κάψιμο του Μάη	σελ.241
6.7 Βιωματικές δραστηριότητες	σελ.242
6.7.1 Κρητική κουζίνα	σελ.242
6.7.2 Παραγωγή κρητικής κουλούρας	σελ.243
6.7.3 Υφαντική τέχνη	σελ.243
6.7.4 Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας	σελ.244
6.7.5 Εκμάθηση κρητικών χορών	σελ.244
6.7.6 Ζύμωμα ψωμιού και ψήσιμο στον ξυλόφουρνο	σελ.245
6.7.7 Αγγειοπλαστική	σελ.246
6.7.8 Συμμετοχή σε αγροτικές δουλειές	σελ.246
6.8 Εκπαιδευτικά προγράμματα	σελ.247
6.8.1 Πρόγραμμα 1 - "Οι Μουσαφίρηδες στο σπίτι της γιαγιάς"	σελ.247
6.8.2 Πρόγραμμα 2 - "Ο Προπάππους μου ο Μάστορας"	σελ.248
6.8.3 Πρόγραμμα 3 - "Ο Σαλβαράς και η Σαρτζάτη"	σελ.249
6.8.4 Πρόγραμμα 4 - "Από το σήμερα στο χθες"	σελ.250
6.8.5 Πρόγραμμα 5 - "Απού' χει καθείς στο λογισμό ντου, τα θωρεί και στ' όνειρό ντου".	σελ.251
6.8.6 Πρόγραμμα 6 - "Ένα Μουσείο σαν μια παλιά φωτογραφία"	σελ.252
6.8.7 Πρόγραμμα 7 - "Ψωμί κ ελιά"	σελ.252

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : ΕΡΕΥΝΑ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

7.1	Επιλογή του δείγματος- τρόπος συλλογής των στοιχείων	σελ.254
7.1.1	Σκοπός της έρευνας.....	σελ.254
7.1.2	Μεθοδολογία της έρευνας.....	σελ.254
7.1.3	Δομή του ερωτηματολογίου.....	σελ.255
7.2	Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της έρευνας.....	σελ.258
7.3	Έλεγχοι υποθέσεων.....	σελ.282
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ		σελ.311
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		σελ.315
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ		σελ.322

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολλά έχουν γραφτεί για τον εναλλακτικό τουρισμό και τη τάση που δημιουργείται με το πέρασμα των χρόνων για νέες μορφές τουρισμού που θα σέβονται τη περιβαλλοντική ισορροπία του πλανήτη. Ο αγροτουρισμός είναι μία εναλλακτική μορφή τουρισμού, και αποτελεί ελπίδα για την ερήμωση που αντιμετωπίζουν πολλές περιοχές σε όλη την Ελλάδα και πλήττουν τους αγρότες. Μέσα από το θεωρητικό μέρος που αφορά στο φαινόμενο του αγροτουρισμού γενικά μπορούμε να πληροφορηθούμε τη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα που υπάρχει στα ελληνικά δεδομένα που έχει αναπτυχθεί μόνο ο μαζικός τουρισμός και η μεγάλης κλίμακας, άναρχη ανάπτυξη. Πρέπει να τονιστεί ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού κρίνονται αναγκαίες, όχι με σκοπό να υποκαταστήσουν τον μαζικό και μεγάλης κλίμακας τουρισμό, άλλα για να περιορίσουν τις αρνητικές συνέπειες που προκύπτουν απ' αυτόν. Ο εναλλακτικός τουρισμός, άλλωστε με τις πολλές μορφές που μπορεί να πάρει, εκμεταλλεύεται τουριστικούς πόρους που ήταν από καιρό ξεχασμένοι και ανεκμετάλλευτοι από το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου. Με την εμφάνιση του αγροτουρισμού και του πρώτου προγράμματος LEADER το 1989 ξεκίνησαν να δίνονται κάποια οικονομικά κίνητρα, για την αναζωογόνηση και εκμετάλλευση τέτοιων παραμελημένων αγροτικών περιοχών. Έτσι λοιπόν, άρχισε μια πρώτη προσπάθεια να πωλούνται νέα στοιχεία (παραδοσιακοί οικισμοί, βουνά, δραστηριότητες) και ιδέες (η προσωπική επαφή με τους κατοίκους, άμεση επαφή με τις παραδόσεις ενός τόπου ως τουριστικοί πόροι κ.α).

Η αναζήτηση διακοπών, οι οποίες παρέχουν δραστηριότητες, δράσεις και γνωριμία με τη φύση, έχουν προσελκύσει πολλούς τουρίστες τα τελευταία χρόνια. Το ρεύμα του τουρισμού της υπαίθρου (οικοτουρισμός ή αγροτουρισμός γενικότερα), είναι ήδη ανεπτυγμένο στις Βόρειες χώρες της Ευρώπης (Η Σουηδία ήταν μία από τις πρώτες χώρες όπου αναπτύχθηκε ο αγροτουρισμός), την Αυστρία, την Γερμανία και την Γαλλία. Στην Μεσογειακή Λεκάνη, το αυξημένο ρεύμα μαζικού τουρισμού δημιούργησε μια χρονική καθυστέρηση ως προς την ανάπτυξη νέων εναλλακτικών διακοπών. Παρ' όλα αυτά, η ζήτηση των επισκεπτών για τις νέες μορφές οδηγεί όλες τις χώρες στην ανάγκη εύρεσης νέων δραστηριοτήτων, που να υπάγονται στα πλαίσια του αγροτουρισμού, ικανοποιώντας τις απαιτήσεις τους για ήσυχα ταξίδια, γνωριμία με τη φύση και τη πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου, τη συμμετοχή του σε τοπικές

εργασίες και δραστηριότητες (καλλιέργεια της γης, παραγωγή τοπικών προϊόντων, εκμάθηση ύφανσης και αργαλειού κλπ). Η ανάπτυξη των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα ξεκίνησε με την προτροπή της Ε.Ε. και των χρηματοδοτούμενων έργων της Κ.Π. LEADER. Το ενδιαφέρον των επενδυτών συνεχίζει απaráμυλλο μέχρι και σήμερα, με απώτερο σκοπό, τόσο την τόνωση της ελληνικής υπαίθρου, όσο και τη παροχή νεωτεριστικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων σε επισκέπτες που αναζητούν κάτι διαφορετικό.

Η μελέτη αυτή, σκοπό έχει, όπως προανέφερα στον πρόλογο, να παρουσιάσει την εξέλιξη του αγροτουρισμού από τη «γέννησή» του μέχρι σήμερα και της ανάπτυξης του στην Κρήτη, και ιδιαίτερα στο νομό Ηρακλείου, όπου λαμβάνει μέρος και η έρευνα. Επίσης, στόχος της εργασίας είναι να επισημάνει τη σημασία του αγροτουρισμού για το φυσικό, κοινωνικοοικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον, καθώς και τη συμβολή του στην ισόρροπη ανάπτυξη της υπαίθρου. Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι έννοιες του τουρισμού, του μαζικού τουρισμού και του εναλλακτικού τουρισμού. Γίνεται μια συνοπτική ιστορική αναδρομή του τουριστικού φαινομένου από την αρχαιότητα έως σήμερα και τέλος, αναλύονται οι κοινωνικές, πολιτιστικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο δίνεται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, αναλύονται οι τέσσερις βασικοί πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης και γίνεται καταγραφή των θεμελιωδών αρχών και βασικών της παραμέτρων. Επίσης, γίνεται αναφορά στην έννοια του βιώσιμου τουρισμού, καθώς και στο πως επιτυγχάνεται ο βιώσιμος τουρισμός με τη χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την έννοια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και τέλος, γίνεται αναφορά στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, η οποία προϋποθέτει τη προστασία του περιβάλλοντος.

Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός του αγροτουρισμού, αναλύονται οι στόχοι του και το προφίλ του αγροτορίστα, και προσδιορίζεται η συμβολή του αγροτουριστικού προϊόντος. Επίσης, γίνεται αναφορά στους φορείς της αγροτουριστικής ανάπτυξης και το πλαίσιο ανάπτυξης του αγροτικού και του τουριστικού τομέα τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και διεθνές επίπεδο. Στη συνέχεια γίνεται η παρουσίαση ενός σύντομου ιστορικού των παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη του

αγροτουρισμού, και αναλύονται τα στοιχεία των χρηματοδοτήσεων για τον αγροτουρισμό από την κοινοτική πρωτοβουλία Leader, καθώς και τα στοιχεία των χρηματοδοτήσεων από τα προγράμματα Leader+ και Ο.Π.Α.Α.Χ. (Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου), στην Ελλάδα, κατά την περίοδο 2000-2006). Το τρίτο κεφάλαιο «κλείνει» με μια συνοπτική αναφορά του αγροτουρισμού στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συμβολή των κοινοτικών πρωτοβουλιών στην ανάπτυξη του.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει διάφορες έρευνες που έχουν διεξαχθεί κατά καιρούς, παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα τους για διάφορα θέματα που αφορούν τον αγροτουρισμό.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αρχικά μια εκτενής αναφορά όσον αφορά την Κρήτη, τη μυθολογία της, την ιστορία της από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα και τις σημαντικότερες προσωπικές που έχουν γεννηθεί ή έχουν καταγωγή από εκεί και έχουν διαπρέψει σε Ελλάδα ή και εξωτερικό. Έπειτα, γίνεται μια αναφορά για τη περιοχή της Κρήτης όπου γίνεται και η έρευνα, δηλαδή το Ηράκλειο της Κρήτης. Παρουσιάζονται ο τουρισμός και οι βασικοί άξονες για την ανάπτυξη ενός σχεδίου τουρισμού για ολόκληρη την περιφέρεια της Κρήτης. Στη συνέχεια αναλύεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Κρήτη και οι αναφερόμενες, στην περιοχή του Ηρακλείου, επενδύσεις συγχρηματοδοτούμενες από τη Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Τέλος, γίνεται μια παρουσίαση όλων των αγροτουριστικών καταλυμάτων του νομού Ηρακλείου και το αγροτουριστικό προϊόν που εκείνα περιλαμβάνουν.

Το έκτο κεφάλαιο αποτελεί τη μελέτη του πρώτου, σε ολόκληρη τη Κρήτη, αγροτουριστικού καταλύματος «Αρόλιθος», που βρίσκεται στην περιοχή Σεrbιλί Τυλίσσου. Αρχικά, γίνεται μια ιστορική αναδρομή του Αρόλιθου και στη συνέχεια μια εκτενής αναφορά στους στόχους και στο αγροτουριστικό προϊόν που περιλαμβάνει.

Η μεθοδολογία που ακολούθησε η μελέτη, καταγράφεται στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο και παρουσιάζει τα αποτελέσματα και τα γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτή.

Για την εκπόνηση της εργασίας αυτής, το διαδίκτυο ήταν το πιο χρήσιμο εργαλείο στην εύρεση στοιχείων που να έχουν σχέση με τον αγροτουρισμό και το

φαινόμενο αυτό στην Ευρώπη και σ' άλλες χώρες. Πολλές ηλεκτρονικές διευθύνσεις με παρέπεμψαν σε φορείς που αναλαμβάνουν δράση για τον αγροτουρισμό από το Υπουργείο Ανάπτυξης, τον ΕΟΤ, το Υπουργείο Γεωργίας, Αναπτυξιακή Ηρακλείου.

Η συγκέντρωση πληροφοριών έγινε μέσα από την ανάγνωση κάποιων ελληνόγλωσσων και ξενόγλωσσων άρθρων σε περιοδικά για τον αγροτουρισμό. Τα βιβλία των σημειώσεων του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου, στα μαθήματα «Ήπιες μορφές τουρισμού» και «Βιώσιμη Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη» έδωσαν κάποια συμπληρωματικά στοιχεία στην εργασία.

Ενώ, τις πιο σημαντικές πληροφορίες άντλησα από ξενόγλωσσα επιστημονικά περιοδικά και βιβλία που έχουν γραφτεί για τον τουρισμό και τον αγροτουρισμό σε όλη την Ευρώπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1 Γενικά για τον τουρισμό

Ως μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του κόσμου, ο τουρισμός σχετίζεται με πολλούς από τους κύριους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Είναι δύσκολο να δοθεί ένας απλός ορισμός για ένα φαινόμενο, που είναι τόσο στενά συνυφασμένο με τη ζωή, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά και το οποίο στηρίζεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή στοιχεία της παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών. Δεν υπάρχει κανένας αποδεκτός ορισμός που να προσδιορίζει για το ποια στοιχεία συνθέτουν την τουριστική βιομηχανία. Ο οποιοσδήποτε ορισμός ρισκάρει είτε να υπερτιμήσει είτε να υποτιμήσει την οικονομική του δραστηριότητα. Στην απλούστερη της μορφή, η βιομηχανία αυτή μεταφέρει τους ανθρώπους από το σπίτι τους κάπου αλλού, και τους προσφέρει κατάλυμα και φαγητό κατά τη διάρκεια της απουσίας τους. Αυτό όμως αποτελεί υπεραπλούστευση του όρου. Για παράδειγμα, αν θεωρηθούν όλες τις πωλήσεις ενός εστιατόριου ως τουριστικές, τότε το μέγεθος αυτό θα διογκώνεται με τις πωλήσεις υπέρ των ντόπιων κατοίκων. Από την άλλη πλευρά όμως, το να αποκλειστούν όλες οι πωλήσεις εστιατόριων από τα τουριστικά έσοδα θα ήταν εξίσου παραπλανητικό.

Σύμφωνα με τους Clawson και Knetsch (1966) είναι αυτό ακριβώς το πολυσύνθετο μείγμα του τουρισμού που είναι ενταγμένο στο κοινωνικό – οικονομικό σύστημα, που δυσχεραίνει τις προσπάθειες προσδιορισμού του όρου. Υπάρχει μια πληθώρα ορισμών του τουρισμού, που ο καθένας διαθέτει θεωρητικά χαρακτηριστικά, και αντανakλούν ερευνητικές πρωτοβουλίες διαφορετικών ερευνητικών τομέων. Για παράδειγμα, ο τουρισμός έχει πολλά κοινά θεωρητικά χαρακτηριστικά και αρχές με τον τομέα της αναψυχής και ελεύθερου χρόνου. Σύμφωνα με τους Jansen – Verbeke και Dietvorst (1987), οι όροι: αναψυχή, ελεύθερος χρόνος και τουρισμός αντιπροσωπεύουν τον τύπο μιας χαλαρής και αρμονικής ομάδας, που εστιάζεται στα εμπειρικά και ενεργητικά χαρακτηριστικά και που τυποποιούν αυτούς τους όρους. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικοί και τεχνικοί – στατιστικοί όροι παραγκωνίζουν το στοιχείο της ανθρώπινης εμπειρίας, που ενυπάρχει στην τουριστική δραστηριότητα, δίνοντας μεγαλύτερη

σημασία στη μετακίνηση των ανθρώπων πάνω από σύνορα κρατών και στα ποσά που καταβάλλονται κατά τη μετακίνηση αυτή.

Σύμφωνα με τον Leiper (2000), ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να προσεγγίζουμε την τουριστική επιστήμη χρειάζεται να επικεντρωθεί γύρω από τη δομή της βιομηχανίας, και η οποία θα αντιμετωπίζεται ως ένα ανοιχτό σύστημα πέντε βασικών στοιχείων, που δρουν μέσα στο ευρύτερο περιβάλλον: 1) Το στοιχείο του ανθρώπινου δυναμικού, 2) η περιοχή προέλευσης, 3) μια ενδεχόμενη ενδιάμεση περιοχή, 4) η περιοχή προορισμού, 5) η ίδια η τουριστική βιομηχανία. Ο ορισμός αυτός είναι παρόμοιος με αυτόν που έδωσαν οι Mathieson και Wall (1982), οι οποίοι θεωρούν ότι ο τουρισμός αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία : 1) Ένα δυναμικό στοιχείο που περιλαμβάνει το ταξίδι προς έναν επιλεγμένο τουριστικό προορισμό, 2) ένα στατικό στοιχείο που περιλαμβάνει την παραμονή στον προορισμό αυτό, και 3) ένα τεχνητό στοιχείο που προκύπτει μέσα από τα πρώτα δύο, και το οποίο αφορά τις επιδράσεις που προκύπτουν από τα οικονομικά, κοινωνικά και φυσικά υποσυστήματα, με τα οποία ο τουρίστας έρχεται άμεσα ή έμμεσα σε επαφή.

Από την άλλη πλευρά, ο Smith (1993), αναγνωρίζοντας τη δυσκολία προσδιορισμού της έννοιας του τουρισμού, πιστεύει ότι είναι πολύ πιο ρεαλιστικό να αποδεχτούμε την ύπαρξη ενός αριθμού διαφορετικών ορισμών, όπου ο καθένας εξυπηρετεί και διαφορετικό σκοπό.

Γενικά ως τουρισμό θεωρούμε τη μετακίνηση ενός ατόμου ή περισσότερων (ατομικός – μαζικός) από το γεωγραφικό περιβάλλον της μόνιμης διαμονής τους προς κάποιο (τουλάχιστον ένα) άλλο. Η μετακίνηση αυτή περιλαμβάνει τα εξής καθοριστικά στοιχεία :

Α)Το ανθρώπινο στοιχείο.

Β)Την προσωρινότητα της μετακίνησης. Ο τουρίστας θα πρέπει να έχει εκ των προτέρων την πρόθεση της επιστροφής στο γεωγραφικό περιβάλλον της μόνιμου διαμονής του.

Γ)Την ικανοποίηση ψυχικών επιθυμιών και πνευματικών περιεργιών.

Δ)Τη δημιουργία οικονομικών δραστηριοτήτων.

Όμως, όποιος και αν είναι ο πιο σωστός ορισμός του τουρισμού, είναι αναμφισβήτητο ότι σημασία και η σπουδαιότητα του, σε παγκόσμια κλίμακα είναι μεγάλη. Ο τουρισμός έχει θετικές οικονομικές επιδράσεις και δημιουργεί μια πληθώρα ωφέλιμων επιδράσεων σε ορισμένους οικονομικούς δείκτες, όπως στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, στο εισόδημα, στην απασχόληση κ.τ.λ.

1.2 Ιστορική αναδρομή του τουριστικού φαινομένου στην αρχαιότητα

Στην αρχαιότητα, το τουριστικό φαινόμενο ήταν συνδεδεμένο με τον ελεύθερο χρόνο, όπως άλλωστε και σήμερα, με τη διαφορά ότι στην αρχαιότητα ο ελεύθερος χρόνος ήταν προνόμιο των ατόμων που άνηκαν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα (Βαρβαρέσος, 1998). Ο ελεύθερος χρόνος συνδεόταν ουσιαστικά με τις ευγενείς απασχολήσεις και την απόρροια μιας πολιτικής σκέψης που οριοθετούσε το τι είναι ελευθερία και τι όχι. Έτσι όσοι διέθεταν ελεύθερο χρόνο θα είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε διάφορων τύπων ταξιδιωτικές μετακινήσεις. Μπορούμε να αναφέρουμε, για παράδειγμα, τις διεθνής ταξιδιωτικές μετακινήσεις για λόγους αναψυχής των αρχαίων Ελλήνων και Ρωμαίων στην Αίγυπτο, καθώς και τις εσωτερικές μετακινήσεις είτε για να παραβρεθούν σε αθλητικούς αγώνες, θεατρικές παραστάσεις, γιορτές, θρησκευτικές εκδηλώσεις είτε για θεραπευτικούς λόγους. Οι Ολυμπιακοί αγώνες, για παράδειγμα, αποτελούσαν μια αθλητικο-θρησκευτική εκδήλωση και οι οποίοι πραγματοποιούνταν κάθε τέσσερα χρόνια στην Αρχαία Ολυμπία.

Το ίδιο συνέβαινε και με τα Πύθια στους Δελφούς (Βαρβαρέσος, 1998) που περιλάμβαναν αγώνες αρμάτων, διαγωνισμούς τραγουδιού και θεατρικές παραστάσεις. Πολλές επίσης μετακινήσεις πραγματοποιούνταν από Έλληνες και Ρωμαίους στα μαντεία για να αποδώσουν τιμές στους πολυάριθμους θεούς τους.

Στην Αρχαία Ελλάδα η έννοια της φιλοξενίας υπήρξε αναπόσπαστο τμήμα της τουριστικής μετακίνησης, καθώς η φιλοξενία είχε ισχύ νόμου και οι κάτοικοι των πόλεων όπου διεξάγονταν μεγάλα θρησκευτικά ή αθλητικά γεγονότα δέχονταν αφιλοκερδώς τους επισκέπτες στις οικίες τους. Η υποδοχή και η φιλοξενία, επιβαλλόμενες κατά κάποιον τρόπο λόγω των προαναφερθέντων εκδηλώσεων, συνέβαλαν και στην εμφάνιση των πρώτων πανδοχείων (τον 5ο αιώνα π.Χ χρονολογείται το πρώτο πανδοχείο) .

Τα λουτροθεραπευτήρια και οι ιαματικές πηγές ήταν ένας ακόμη σημαντικός πόλος έλξης κατά την αρχαιότητα, καθώς συνδύαζαν τις υποχρεωτικές και ωφέλιμες μετακινήσεις λόγω υγείας με εκείνες της αναψυχής .

Ένας από τους πρώτους «ταξιδιώτες-τουρίστες» υπήρξε ο Ηρόδοτος, γεωγράφος και ιστορικός (480-421 π.Χ.), ο οποίος περιγράφει στις περιηγήσεις του, γεωγραφικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά των τόπων που επισκέπτεται.

Στην κατηγορία αυτή μπορούμε να κατατάξουμε και τον Πausανία, επίσης γεωγράφος και ιστορικός, ο οποίος μέσα από τις «Ελληνικές Αποδημίες» διέθεσε προς χρήση των ταξιδιωτών έναν από τους πρώτους τουριστικούς οδηγούς το 150 π.Χ.

1.2.1 Μεσαίωνας

Κατά τη διάρκεια του μεσαίωνα διαδραματίζονται στην Ευρώπη σημαντικά γεγονότα, τα οποία βοηθούν στην ανάπτυξη των επαφών της με άλλες ηπείρους.

Η εισβολή των Αράβων και η επαφή με τον μουσουλμανικό πολιτισμό δημιουργεί σημαντικά πολιτιστικά κέντρα (Σεβίλλη, Γρανάδα).

Οι σταυροφορίες επίσης δημιουργούν στους κατοίκους της Δύσης ένα αίσθημα περιέργειας για τη Μέση Ανατολή.

Ένα μεγάλο ποσοστό των ταξιδιών που πραγματοποιούνταν την περίοδο αυτή, κατείχε ο επαγγελματικός τουρισμός με κύριο στόχο το εμπόριο (Gartner, 2001). Οι μετακινήσεις γινόταν μέσω θαλάσσης ή μέσω του οδικού δικτύου με καραβάνια και μόνο την ημέρα για λόγους ασφαλείας. Οι έμποροι αποτελούν μια κατηγορία τουριστών, οι οποίοι πέρα από την επίτευξη των επαγγελματικών τους στόχων, ενδιαφέρονται και για την πνευματική τους καλλιέργεια.

Τα σκήπτρα όμως των τουριστικών μετακινήσεων κατέχουν δυο κυρίως μορφές τουρισμού. Ο πανεπιστημιακός τουρισμός, ο οποίος εμφανίζεται ιδιαίτερα ανεπτυγμένος γύρω από τα πανεπιστημιακά κέντρα της Ευρώπης, όπως το Παρίσι, το Μον Πελιε (Βαρβαρέσος, 1998), την Οξφόρδη κ.τ.λ. και ο τουρισμός των μεγάλων θρησκευτικών γεγονότων και εορτών, ο οποίος καλύπτει ένα σημαντικό μέρος των τουριστικών μετακινήσεων. Ο τουρισμός κατά τον μεσαίωνα εμφανίζεται ως ένα «πολιτιστικό και θρησκευτικό συμβάν».

Η εκκλησία ήταν η μοναδική ενοποιός δύναμη στην Ευρώπη την εποχή αυτή. Τα μοναστήρια της έγιναν τα πολιτιστικά κέντρα της Ευρώπης προσφέροντας παράλληλα στέγαση στους ταξιδιώτες, λειτούργώντας ως ξενώνες.

Μεταξύ 12^{ου} και 14^{ου} αιώνα η εκκλησία ξεκίνησε ένα μεγαλόπνοο σχέδιο ανέγερσης καθεδρικών ναών σε όλη την Ευρώπη, οι οποίοι ακόμη και σήμερα αποτελούν ένα χαρακτηριστικό στοιχείο του Ευρωπαϊκού προϊόντος. Παράλληλα εμφανίστηκε η πρώτη καταγεγραμμένη προσπάθεια προώθησης, καθώς η υποστήριξη πολλών καθεδρικών ναών εξαρτιόταν από τα χρήματα των επισκεπτών. Προκειμένου λοιπόν να τους προσελκύσουν δεν ήταν σπάνια η διαφήμιση της ευκαιρίας να δουν τα λείψανα κάποιων αγίων, κομμάτια από τον Τίμιο Σταυρό κ.τ.λ.

Τέλος, η εκκλησία ακολουθώντας την αρχαία παράδοση «περί φιλοξενίας», λαμβάνει την πρωτοβουλία για την δημιουργία μικρών ορεινών καταλυμάτων ακόμη και στις πλέον απομονωμένες περιοχές (Βαρβαρέσος, 1998).

Στο τέλος του μεσαίωνα φαίνεται ότι αρχίζει να διαμορφώνεται ένα νέο πνεύμα γύρω από το τουριστικό «γίγνεσθαι» (τουριστική μετακίνηση, τουριστικό κατάλυμα, γαστρονομία, ταξιδιωτικοί οδηγοί κ.τ.λ.), το οποίο εξελίσσεται και διαμορφώνεται ακόμη περισσότερο κατά τη διάρκεια της Αναγεννησιακής περιόδου.

1.2.2 Αναγέννηση

Η Αναγέννηση ήταν μια περίοδος αλλαγών και διαφορετικών ιδεών (Gartner, 2001). Οι καινούριες ιδέες, ανεξάρτητες από την Εκκλησία, οδήγησαν σε μια περίοδο φιλοσοφικών αλλαγών.

Η Εκκλησία παρά το ότι είχε χάσει αρκετή από την ισχύ που είχε στο Μεσαίωνα, εξακολουθούσε να στηρίζει τις τέχνες, χρηματοδοτώντας διάσημους Ιταλούς καλλιτέχνες όπως ο Μικελάντζελο, ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι κ.α., η κληρονομιά των οποίων αποτελεί σημαντικό τουριστικό πόλο έλξης ακόμη και σήμερα.

Κατά την Αναγέννηση εμπλουτίζονται οι μορφές του τουρισμού και πολλαπλασιάζονται τα κίνητρα της τουριστικής μετακίνησης. Οι άνθρωποι ταξιδεύουν πλέον με κύριο σκοπό την ευχαρίστηση και από «διανοουμενίστικη περιέργεια» (Βαρβαρέσος, 1998).

Ο αποικιοκρατικής μορφής τουρισμός των Άγγλων θα δημιουργήσει την επιθυμία για υπερατλαντικά ταξίδια.

Μεταξύ του 1600 και 1660 εκδόθηκαν μόνο στη Γαλλία 400 βιβλία ταξιδιωτικού περιεχομένου που εξιστορούσαν ταξίδια εκτός Ευρώπης (Ινδίες, Λιβύη, Μαδαγασκάρη κ.α).

Αποτέλεσμα της ανάπτυξης και της διεθνοποίησης του τουρισμού ήταν η καθιέρωση των «tour» (περιηγήσεων) στη Γαλλία. Υπήρχαν δυο ειδών περιηγήσεων (tour). Η μικρή περιήγηση (petit tour) που περιελάμβανε το Παρίσι και το νοτιοδυτικό τμήμα της Γαλλίας και η μεγάλη περιήγηση (grand tour) που, εκτός των παραπάνω, περιελάμβανε τη νότια και

νοτιοανατολική Γαλλία καθώς και τη Βουργουνδία. Τόσο η μικρή όσο και η μεγάλη περιήγηση ήταν αποτέλεσμα των εκπαιδευτικών μετακινήσεων των Άγγλων ευγενών. Οι πλουσιότεροι Άγγλοι επέλεξαν την μεγάλη περιήγηση που διαρκούσε έως και δύο έτη, ενώ η συμμετοχή των νέων και μορφωμένων Άγγλων εθεωρείτο απαραίτητο συμπλήρωμα της μόρφωσης τους (Βαρβαρέσος, 1998).

Έτσι κατά την περίοδο της Αναγέννησης παρατηρείται μια ουσιαστική αλλαγή σε σχέση με τους σκοπούς των ταξιδιών, οι οποίοι αφορούν πλέον την μόρφωση και τον πολιτισμό.

1.2.3 19ος Αιώνας

Το 1800 αναφέρεται για πρώτη φορά στην Αγγλία η λέξη «Tourist» (Βαρβαρέσος, 1998) για να χαρακτηρίσει τα άτομα που συμμετείχαν στη μεγάλη περιήγηση (grand tour) και το 1811 πρωτοεμφανίζεται η λέξη «Tourism» για να δηλώσει την πρακτική του να ταξιδεύει κανείς από ευχαρίστηση.

Κατά την περίοδο αυτή η διαδικασία του ταξιδιού ήταν δύσκολη, επώδυνη και δαπανηρή. Γι' αυτό το λόγο τα ταξίδια ήταν προνόμιο μιας ολιγαρχίας «αριστοκρατών και εισοδηματιών (rentiers), χωρίς να αποκλείεται και η μειοψηφία κατωτέρων κοινωνικών στρωμάτων, κυρίως ορισμένων ρομαντικών συγγραφέων, οι οποίοι μέσα από τις αφηγήσεις τους δημιούργησαν ένα ρεύμα ταξιδιωτών προς την Νότια Ιταλία, την Ισπανία, την Ελλάδα και την Αίγυπτο.

Το 1838 κατασκευάζεται το πρώτο ατμόπλοιο το «Great Western» (Τσάρτας, 1989), το οποίο εξυπηρετεί τις πρώτες υπερωκεάνιες διασυνδέσεις.

Ουσιαστική συμβολή στην ανάπτυξη και στη διεθνοποίηση του τουρισμού είχε και η έκδοση «βιβλίων-οδηγών» με ακριβείς και σαφείς ταξιδιωτικές πληροφορίες. Το 1839 εκδίδεται ο πρώτος τουριστικός οδηγός από τον Carl Beadecher, ο οποίος αναφέρεται σε στοιχεία που αφορούν στην πραγματοποίηση ενός ταξιδιού στο Ρήνο.

Μεταξύ της περιόδου 1840-1860 τα χαρακτηριστικά καθώς και η κινητικότητα του τουρισμού μεταβάλλονται με την εξάπλωση του σιδηροδρόμου, του πρώτου μέσου μαζικής μεταφοράς.

Εκτός του σιδηροδρόμου σημαντική συμβολή στις μαζικές μετακινήσεις αποτέλεσε και η κατασκευή μεγάλων ατμόπλοιων (το 1840 κατασκευάζεται το πρώτο ατμόπλοιο που κινείται με προπέλα).

Το 1841 στην Αγγλία ο Thomas Cook οργανώνει το πρώτο ταξίδι με οδηγούς και το 1845 ιδρύει στο Leicester το πρώτο γραφείο ταξιδιών «Thomas Cook and Son » και στη συνέχεια θα ιδρύσει υποκαταστήματα σε εξηνταοκτώ (68) χώρες του κόσμου (Βαρβαρέσος, 1998).

Στα τέλη του αιώνα παρατηρείται μια τεράστια ανάπτυξη των ξενοδοχείων πολυτελείας ,το Grand Hotel της Ρώμης (1893), το Rich του Παρισιού (1898) κ.α., κυρίως λόγω της φύσης της πελατείας, που ήταν οι αριστοκράτες και οι εισοδηματίες (rentiers). Παράλληλα κατασκευάζονται σε ολόκληρη την Ευρώπη ξενοδοχεία μεσαίων και χαμηλών κατηγοριών.

1.2.4 20ος Αιώνας

Στον 20ο αιώνα, σημαντικές μεταβολές συντελούνται στη δομή του τουριστικού φαινομένου. Σε αυτό συμβάλλουν τα εξής γεγονότα:

1. Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος (1914-1918)
2. Η οικονομική κρίση του 1929
3. Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος (1939-1945)

Τα παραπάνω γεγονότα έχουν ως αποτέλεσμα την εξαφάνιση του αριστοκρατικού τουρισμού. Εντούτοις οι τουριστικοί σταθμοί παραμένουν, αλλά μεταβάλλονται τα κίνητρα και το προφίλ της πελατείας τους. Ο τουρισμός πλέον εκδημοκρατίζεται (Βαρβαρέσος, 1998) . Ο κυριότερος λόγος ο οποίος συνιστά την εκδημοκράτιση του τουριστικού φαινομένου ήταν ο εξής:

Το 1936 το Διεθνές Γραφείο Εργασίας ώθησε στο να υιοθετηθεί από την Διεθνή Οργάνωση Εργασίας μια πρώτη σύμβαση, που προέβλεπε μια γενικευμένη άδεια μετ'αποδοχών, διάρκειας τουλάχιστον έξι ημερών. Ωστόσο πολλές χώρες είχαν ήδη υιοθετήσει τις διακοπές μετ'αποδοχών είτε μέσω νομοθετικών διαταγμάτων (Αυστρία 1910, Ιταλία 1925), είτε με την δημιουργία εργατικής νομοθεσίας (Ρωσία 1922). Οι διακοπές μετ'αποδοχών συμβάλλουν στη θεσμοθέτηση του δικαιώματος των ατόμων για διακοπές, προνόμιο μέχρι πρότινος μιας ολιγαρχίας (Βαρβαρέσος, 1998).

Συνεπώς ο τουρισμός καθίσταται κοινωνική αναγκαιότητα. Γίνεται αναπόσπαστο τμήμα του ελεύθερου χρόνου και αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο όπως το δικαίωμα στη μόρφωση και τη δημοκρατία.

Άλλοι παράγοντες οι οποίοι συνέβαλαν στον εκδημοκρατισμό του τουρισμού μεταπολεμικά, σύμφωνα με τον Στέλιο Βαρβαρέσο (1998), είναι οι ακόλουθοι:

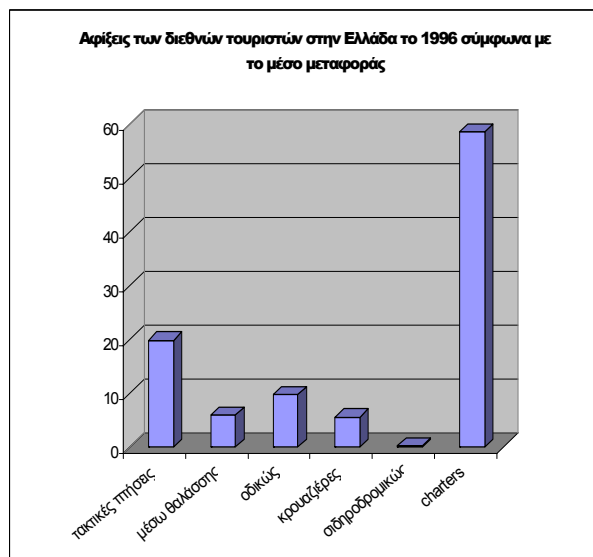
- ❖ Οι τουριστικοί οδηγοί, οι οποίοι πολλαπλασιάζονται και εμπλουτίζονται παρέχοντας πληροφορίες για όλο και περισσότερους τουριστικούς προορισμούς.
- ❖ Δημιουργία τουριστικής νομοθεσίας. Το κράτος ρυθμίζει νομοθετικά τα τουριστικά επαγγέλματα και δημιουργεί κρατικούς οργανισμούς τουρισμού. Παράλληλα νομοθετεί για την προστασία των αρχαιολογικών χώρων, του φυσικού περιβάλλοντος των ιστορικών οικισμών κ.τ.λ.
- ❖ Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου. Η σταδιακή μείωση των ωρών εργασίας, που σήμερα φθάνουν τις οκτώ, συνέβαλε στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου.

- ❖ Αύξηση του εισοδήματος, κυρίως των κατοίκων των βιομηχανικών χωρών.
- ❖ Ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων:

1. Η ταχύτατη διάδοση του σιδηροδρόμου, καθώς και η μετέπειτα ανάπτυξη της αυτοκινητοβιομηχανίας συνέβαλαν στην διευκόλυνση και αύξηση των ταξιδιωτικών μετακινήσεων.

2. Οι πτήσεις charter αργότερα θα διευκολύνουν ακόμη περισσότερο τις μετακινήσεις μειώνοντας το κόστος του ταξιδιού και ελαττώνοντας τον παράγοντα χρόνο-απόσταση. Η πρώτη πτήση charter οργανώθηκε από τον Vladimir Raitz, ο οποίος μετέφερε με μια ντακότα το 1954, Βρετανούς τουρίστες από το Λονδίνο στην Κορσική. Από τότε όμως μέχρι σήμερα τα πράγματα άλλαξαν ριζικά και στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται ο καταλυτικός ρόλος που έχουν πια οι πτήσεις charter στον τομέα μεταφοράς τουριστών.

- 1.τακτικές πτήσεις 19.9%
- 2.μέσω θαλάσσης 5.9%
- 3.οδικώς 9.7%
- 4.κρουαζιέρες 5.6%
- 5.σιδηροδρομικώς 0.3%
- 6.charters 58.6%

❖ Βελτίωση υπηρεσιών υποδοχής και οι διευκολύνσεις στα σύνορα (Βαρβαρέσος, 1998).
Η εξέλιξη του τουρισμού, η οποία συνέβαλε στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μιας χώρας, επέδρασε όχι μόνο στην δημιουργία των απαραίτητων υπηρεσιών υποδοχής αλλά και στην περαιτέρω βελτίωση τους.

Οι διευκολύνσεις στα σύνορα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην αύξηση ή όχι των τουριστικών ροών προς μια χώρα.

❖ Ο πολλαπλασιασμός των τουριστικών προϊόντων.

Η συνεχώς αυξανόμενη μαζικοποίηση του τουρισμού οδήγησε και στην μαζική παραγωγή τουριστικών προϊόντων, τα οποία προσφέρονται σε μια ευρεία γκάμα τιμών, δίνοντας έτσι την δυνατότητα ακόμη και στις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις να συμμετέχουν στην τουριστική κατανάλωση. Ουσιαστικά ο πολλαπλασιασμός των τουριστικών προϊόντων συνέβαλε στον μεγαλύτερο εκδημοκρατισμό του τουρισμού και στην γενική αποδοχή του ως αγαθό πρώτης ανάγκης (Βαρβαρέσος, 1999).

❖ Η δημιουργία μεγάλων ταξιδιωτικών οργανισμών (Tour-operators), οι οποίοι μεσολαβούν ανάμεσα σε παραγωγούς και καταναλωτές, και αναπτύσσουν μεγάλη διαπραγματευτική ισχύ. Η ισχύς τους είναι τέτοια ώστε να μπορούν να επηρεάσουν την τιμολόγηση των τουριστικών προϊόντων.

❖ Η ποιοτική υποβάθμιση της ζωής, λόγω της συσσώρευσης πληθυσμού στα αστικά και βιομηχανικά κέντρα κυρίως των αναπτυγμένων χωρών, η οποία οδήγησε σε παθολογικές και ψυχολογικές επιβαρύνσεις όπως άγχος, αλλοτρίωση, αύξηση των καρδιοαναπνευστικών παθήσεων κ.τ.λ. Όλα αυτά καθιστούν τον τουρισμό αναγκαιότητα.

❖ Η κατάσταση διαρκούς ειρήνης. Η περίοδος διαρκούς ειρήνης, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και σήμερα, αποτελεί βασική παράμετρο της ανάπτυξης και μεγέθυνσης του διεθνούς τουρισμού.

Παρά την θεσμοθέτηση των διακοπών και τις προσπάθειες για εκδημοκρατισμό και κοινωνικοποίηση του τουρισμού, μετά το 1936, ο όρος «μαζικός τουρισμός» έρχεται αρκετά αργότερα.

Μετά το 1950 ο τουρισμός αρχίζει να αναπτύσσεται με πιο εντυπωσιακούς ρυθμούς. Αποτελεί πλέον ένα κοινωνικό φαινόμενο που αφενός σχετίζεται με νέα κοινωνικά και καταναλωτικά πρότυπα που επικρατούν στις αναπτυσσόμενες χώρες, και αφετέρου δημιουργεί έναν ισχυρό οικονομικό τομέα, ο οποίος επηρεάζει τις επιλογές και τα χαρακτηριστικά ανάπτυξης των χωρών (Τσάρτας, 1989).

Το 1956 στη Βιέννη, το πρώτο Διεθνές Συνέδριο Κοινωνικού Τουρισμού χρησιμοποιεί για πρώτη φορά τον όρο «κοινωνικό» για να προσδιορίσει τον χαρακτήρα του τουριστικού φαινομένου. Παράλληλα την ίδια δεκαετία (1950-1960) αρχίζει να χρησιμοποιείται ο όρος «μαζικός τουρισμός» (Βαρβαρέσος, 1998).

Από την δεκαετία του '60 κάνει την εμφάνιση της μια καινούρια επιστήμη η «κοινωνιολογία του τουρισμού», με σκοπό την μελέτη και ερεύνα του τουριστικού φαινομένου από κοινωνική σκοπιά.

Κατά την δεκαετία του '70, αρχίζουν να φαίνονται και οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης σε κοινωνία, οικονομία και περιβάλλον, κάνοντας επιτακτική την ανάγκη για τη συστηματική τους μελέτη. Το 1976 η UNESCO και η Παγκόσμια Τράπεζα συνδιοργανώνουν στην Ουάσιγκτον ένα σεμινάριο, το οποίο ασχολείται με τις κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τον τουρισμό ως ένα σημαντικό παράγοντα οικονομικής άνθισης.

Το 1980 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού διοργανώνει στις Φιλιππίνες το παγκόσμιο συνέδριό του. Γίνεται πλέον εμφανής η αλλαγή στον τρόπο προσέγγισης της τουριστικής ανάπτυξης και των επιπτώσεών της και ταυτόχρονα επισημαίνεται η ανάγκη χάραξης πολιτικών, οι οποίες να αποβλέπουν στη διαχείριση και τον έλεγχο της.

Μεταξύ 1982 και 1988 το Ευρωπαϊκό Συντονιστικό Κέντρο για την έρευνα και την τεκμηρίωση στις Κοινωνικές Επιστήμες συντονίζει το πρώτο ερευνητικό πρόγραμμα με συμμετοχή έξι χωρών και θέμα τον ρόλο του τουρισμού ως παράγοντα αλλαγής. Το 1988 ολοκληρώθηκε η πρώτη φάση του ερευνητικού προγράμματος και τα αποτελέσματά του ανέδειξαν τα κοινά χαρακτηριστικά των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης σε διαφορετικές χώρες και περιοχές του κόσμου.

1.3 Παράγοντες που προκάλεσαν το τουριστικό φαινόμενο

Ο τουρισμός αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο, καθώς είναι μια εκδήλωση, μια ενέργεια που πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια της ανθρώπινης κοινωνίας με κάποιο συγκεκριμένο σκοπό. Η ραγδαία τουριστική ανάπτυξη που επέβαλε το τουριστικό BOOM μετά το 1950, σε πολλές περιπτώσεις ήταν τόσο απρογραμμάτιστη και αυθαίρετη, που ο τουρισμός έγινε μέσο εκμετάλλευσης του ανθρώπου, του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και αντικείμενο εκμετάλλευσης πολλών επιχειρηματιών με μοναδικό στόχο το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος. Η ανάπτυξη του τουρισμού στη μεταπολεμική περίοδο, δηλαδή όταν ο τουρισμός δεν αποτελούσε προνόμιο μόνο των υψηλών κοινωνικών «τάξεων», αλλά όλων των ανθρώπων σαν μια ανθρώπινη επιτακτική ανάγκη, υπήρξε ένα από τα σπουδαιότερα κοινωνικά φαινόμενα της περιόδου. Φαινόμενο που συνδέθηκε με μια σειρά παραγόντων που χαρακτηρίζουν τις οικονομίες των αναπτυγμένων χωρών του κόσμου και είναι σκόπιμο να αναφερθούν και είναι οι εξής (Γαλανή – Μουτάφη, 2002):

1. Η τάση φυγής του ανθρώπου από την καθημερινότητα.

Ο άνθρωπος σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη εποχή αγωνίζεται με κάθε μέσο και τρόπο για την απόκτηση υλικών αγαθών και κοινωνικής καταξίωσης. Αυτός ο διαρκής αγώνας του ανθρώπου για οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση τον οδήγησε σε μια ζωή γεμάτη

προβλήματα, άγχος, ρουτίνα. Κάθε προσπάθεια του ατόμου για φυγή από την παραπάνω κατάσταση, τον οδηγεί προς έναν άλλο τόπο μακριά από το γνώριμο περιβάλλον του. Δημιουργείται έτσι η τουριστική επιθυμία και το τουριστικό φαινόμενο. Αυτή η τάση φυγής του ατόμου έδωσε τη δυνατότητα σε διάφορους φορείς να ασχοληθούν συστηματικά με την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών των συνανθρώπων τους.

2)Η επιθυμία γνωριμίας με νέους τόπους.

Η επίσκεψη του ανθρώπου σε νέους τόπους και η προσωρινή διαμονή του σε νέο περιβάλλον αποτελούσαν και αποτελούν μια μεγάλη του επιθυμία. Παρατηρούμε ότι οι άνθρωποι κινούνται από την πόλη στην ύπαιθρο, από προηγμένες χώρες σε μη, από το βουνό στη θάλασσα, από το βορρά σε νότο, από ανατολή σε δύση και το αντίθετο. Πάντα ο άνθρωπος από τη φύση του ζητά κάτι το νέο, κάτι το καινούργιο για τον εμπλουτισμό των γνώσεών του, για την τέρψη του και για οτιδήποτε δεν μπορεί να απολαύσει στον τόπο της μόνιμης διαμονής του. Η επιθυμία του αυτή πηγάζει από την έμφυτη παρόρμησή του για φυγή, για αλλαγή, για νέες περιπέτειες και γνώσεις. Ο τουρισμός είναι ο μόνος που μπορεί να του δώσει αυτή τη δυνατότητα.

3)Η ανθρώπινη επικοινωνία

Ο άνθρωπος σαν κοινωνικό όν επιζητά την επαφή και την επικοινωνία με τους συνανθρώπους τους, είτε αυτοί βρίσκονται στο ίδιο κοινωνικό περιβάλλον μ' αυτόν, είτε σε διαφορετικό. Ο τουρισμός του δίνει τη δυνατότητα της συναναστροφής με άλλους ανθρώπους. Έτσι έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τις εκδηλώσεις, την ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα, την επιστημονική και πνευματική κουλτούρα άλλων κοινωνικών συνόλων.

4) Ως μόδα

Ως μέλος της κοινωνίας, ο άνθρωπος υποχρεούται τις περισσότερες φορές να ακολουθεί κάθε νέα αλλαγή στα πρότυπα συμπεριφοράς του και γενικά στις συνήθειές του. Ο

τουρισμός σαν κοινωνικό φαινόμενο έχει έντονη παρουσία μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Οι διηγήσεις συνανθρώπων μας για τουριστικά ταξίδια μας δημιουργούν την επιθυμία πραγματοποίησης και από μέρους μας παρόμοιων ταξιδιών.

1.4 Κατηγορίες τουρισμού

Ο τουρισμός χωρίζεται σε δύο κύριες κατηγορίες, τον μαζικό τουρισμό που αναφέρεται σε μεγάλους αριθμούς τουριστών και τον εναλλακτικό τουρισμό που συνήθως είναι ήπιας ανάπτυξης.

1.4.1 Μαζικός Τουρισμός

Ο μαζικός τουρισμός, είναι «το είδος εκείνο του τουρισμού στο οποίο ο επισκέπτης απολαμβάνει παθητικά αυτά που του προσφέρουν οι οργανωμένες διακοπές, με κύριο αντικείμενο τον ήλιο, τη θάλασσα, και τις υπηρεσίες των ξενοδοχείων ή άλλων ειδικών εγκαταστάσεων» (Αποστολόπουλος, κ.α., 2000).

Η τεχνολογική ανάπτυξη στον τομέα των μεταφορών ήταν το ερέθισμα για την ανάπτυξη της τουριστικής «βιομηχανίας» ή «βιομηχανίας χωρίς φουγάρα» όπως χαρακτηριστικά έχει περιγραφεί. Η αστικοποίηση, η βελτίωση των συνθηκών εργασίας καθώς όπως επίσης, και ο θεσμός των πληρωμένων διακοπών συνέβαλαν στο να πάψουν οι διακοπές να αποτελούν προνόμιο των «Ελίτ τάξεων» και ο τουρισμός έγινε προϊόν για ευρεία κατανάλωση.

Ο μαζικός τουρισμός, όπως φαίνεται από τον παραπάνω ορισμό, εκφράζεται από τη διεθνή τουριστική «φιλολογία» με τα 4 «S» (sun, sea, sand and services – ήλιος, θάλασσα, αμμουδιά και υπηρεσίες) με κριτήριο επιλογής του τουριστικού προορισμού, το κλίμα και το χαμηλό κόστος του ταξιδιού (Λογοθέτης, 1998). Ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός είναι ένας παθητικός τύπος διακοπών όπου ο επισκέπτης είναι απλά παρατηρητής στα δρώμενα της περιοχής, προκαλεί αρνητικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις στην περιοχή υποδοχής και συνήθως οι τιμές είναι υψηλές (Καλδής κ.α, 2000).

1.4.2 Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την ανάπτυξη του ΟΗΕ (World Commission on Environment and Development, WCED) συμπέρανε το 1987 πως απαιτείται ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο, το οποίο να εγγυάται όχι μόνο την πρόοδο κάποιων ανθρώπων που κατοικούν σε ορισμένα μέρη του κόσμου αλλά την πρόοδο των ανθρώπων όλου του πλανήτη για πάντα. Οι όροι εναλλακτικός και «αιεφόρος» τουρισμός, που συχνά περιλαμβάνονται στην έννοια της εναλλακτικής ανάπτυξης, αναφέρονται σε ορισμένα χαρακτηριστικά του τρόπου ανάπτυξης. Ο εναλλακτικός τουρισμός που συνήθως περιλαμβάνει και τους όρους «κατάλληλος», «υπεύθυνος», «ήπιος» είναι γενικός όρος που αναφέρεται σε μορφές τουρισμού εκτός του μαζικού, οι οποίες επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικού και τη δημιουργία θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Κομίλης, 1999). Ο εναλλακτικός τουρισμός λέγεται και αλλιώς «υπεύθυνος οικότουρισμός». Συνεπώς ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μια διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού, φιλική προς το περιβάλλον, επιτρέποντας θετικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και από κοινού βιώματα μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών (Andriotis, 2001).

Αυξημένη είναι μέσω του εναλλακτικού τουρισμού η διασύνδεση του τουριστικού τομέα με άλλους τομείς της οικονομίας π.χ γεωργία, κτηνοτροφία και χειροτεχνία. Απ' την άλλη, υπάρχει μειωμένη διαρροή χρημάτων από την τοπική οικονομία για λόγους όπως αγορά εισαγόμενων προϊόντων, εξάρτηση από ξένους οργανωτές ταξιδιών και απασχόληση αλλοδαπών στην ντόπια βιομηχανία, δημιουργώντας έτσι υψηλούς οικονομικούς δεσμούς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει την μετανάστευση των ντόπιων κατοίκων, και ιδιαίτερα της νέας γενιάς, στα μεγάλα αστικά κέντρα (Andriotis, 2001).

1.4.3 Κύρια Χαρακτηριστικά της Έννοιας του Εναλλακτικού Τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός εκτός από τη συμβολική έννοια που έχει αποκτήσει ως μορφή τουρισμού, της οποίας τα κύρια χαρακτηριστικά είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με τη φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών ή ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας, αναφέρεται σε κάθε ειδική μορφή τουρισμού, η οποία προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα, συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τέλος προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της έννοιας του εναλλακτικού τουρισμού είναι τα εξής :

1) Η μικρής κλίμακας ελεγχόμενη και ρυθμιζόμενη ανάπτυξη, δεν υποβαθμίζει τους πόρους και αναπτύσσεται με τρόπο περιβαλλοντικά σωστό. Πράγμα που συνεπάγεται την ευρύτερη δυνατή αποδοχή των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν τους πόρους και αναγνώριση των ορίων ανάπτυξής τους κάτι βέβαια που περιλαμβάνει και συνεπάγεται την ορθή διαχείρισή τους (Butler, 1992).

2) Η ποικιλία δραστηριοτήτων σε βάση ατομική/ανεξάρτητη ή μικρής κλίμακας. Παροχή και εξασφάλιση υπηρεσιών περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Πρόκειται για υποδομές, υπηρεσίες και σχετικά προγράμματα που πραγματοποιούνται σε ειδικές περιοχές, με τη συμμετοχή τοπικών κοινοτήτων, οικολογικών οργανώσεων, σχολείων κλπ και αποσκοπούν στην καλύτερη δυνατή συνειδητοποίηση και εκτίμηση της σημασίας των φυσικών πόρων (Κομίλης, 1999).

3) Στην απόκτηση εμπειριών για τις τοπικές κουλτούρες και στην διατήρηση παραδοσιακών αξιών, δηλαδή στην προαγωγή και παροχή εμπειριών υψηλής ποιότητας τόσο στους επισκέπτες όσο και στους ντόπιους κάτοικους. Βασική προϋπόθεση για να βιώσουν ή να αποκτήσουν τέτοιες εμπειρίες αποτελεί η υλοποίηση των στόχων αλλά και γενικότερα η βελτίωση των συνθηκών και της ποιότητας (Κομίλης κ.α., 1999).

Σήμερα, έχουμε την τάση να χαρακτηρίζουμε τον κλασικό μαζικό τουρισμό σαν ένα τερατούργημα, που προσφέρει πολύ λίγα ποιοτικά στοιχεία στην περιοχή υποδοχής τουρισμού, στους κατοίκους της, καθώς και στους φυσικούς πόρους που υπάρχουν. Έτσι, σαν αποτέλεσμα ο μαζικός τουρισμός αποτέλεσε κύριο θέμα επικρίσεων, επειδή λίγα από τα χρήματα, που αποτελούν τουριστικά κέρδη μένουν σε αυτή την περιοχή, τα οποία θα συνέβαλαν στην αύξηση του ντόπιου κατά κεφαλήν εισοδήματος παρέμεναν στην εν λόγω περιοχή. Σε πολλές περιπτώσεις, το ξενοδοχείο που λειτουργεί ως σήμα του μαζικού τουρισμού στην περιοχή, χρησιμοποιεί προϊόντα και είδη διατροφής που δεν είναι ντόπια. Σκοπός ενός μεγάλου ξενοδοχειακού συγκροτήματος είναι ο υψηλός όγκος κρατήσεων προσελκύοντας όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων, συνήθως σε τουριστικές περιόδους αιχμής. Οι ανάγκες της εποχικότητας αυτής είναι τόσο μεγάλες, που οι ντόπιοι κάτοικοι αναγκάζονται να απασχολούνται μόνο κατά το χρονικό διάστημα της τουριστικής περιόδου και να μένουν άνεργοι τους υπόλοιπους μήνες που η τουριστική κίνηση είναι μειωμένη. Τέλος, τα αξιοθέατα που βρίσκονται μέσα και γύρω από τα κέντρα τουριστικής ανάπτυξης, συνεχώς μεταμορφώνονται, προκειμένου να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των επισκεπτών. Πολλές φορές δίνεται έμφαση στην εμπορευματοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, με αποτέλεσμα την μη — αυθεντική απομίμηση, για παράδειγμα, ενός εθίμου, που έχει αλλοιωθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε να απέχει πολύ από το αυθεντικό. Σύμφωνα με τον Fennel (2001), «η φιλοσοφία που κρύβεται πίσω από την έννοια του εναλλακτικού τουρισμού, μορφές τουρισμού που συνηγορούν για μια προσέγγιση αντίθετη προς το μαζικό τουρισμό, είναι το γεγονός ότι οι τουριστικές πολιτικές δε θα πρέπει πλέον να επικεντρώνονται μόνο στις οικονομικές και τεχνικές ανάγκες, αλλά να δίνουν έμφαση στην ποιοτική ζήτηση για ένα καθαρό περιβάλλον και τις ανάγκες των ντόπιων κατοίκων».

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ένας γενικός όρος, που περιλαμβάνει ένα μεγάλο φάσμα τουριστικών στρατηγικών (π.χ. “κατάλληλος”, “ήπιος”, “υπεύθυνος”, “μικρής κλίμακας”, “αγροτικός” και “πράσινος” τουρισμός) που επιχειρούν να προσφέρουν μια πιο ήπια εναλλακτική λύση για το μαζικό τουρισμό σε συγκεκριμένους τύπους προορισμών. Ο Dernoí (2002) αναφέρει ότι τα πλεονεκτήματα του εναλλακτικού τουρισμού μπορούν να γίνουν αισθητά κατά πέντε τρόπους, όταν:

1. Θα υπάρχουν πραγματικά πλεονεκτήματα για το άτομο ή την οικογένεια : Όταν η παραμονή των τουριστών σε καταλύματα, ντόπιων κατοίκων, θα συμβάλει στην άμεση διοχέτευση των εσόδων στο οικογενειακό τους εισόδημα. Οι οικογένειες σταδιακά θα αποκτήσουν επίσης την τουριστική συνείδηση και το τουριστικό πνεύμα.

2. Θα υπάρχουν πλεονεκτήματα για την Τοπική κοινότητα: Τότε φυσικά ο εναλλακτικός τουρισμός θα προσφέρει έσοδα για τα μέλη της κοινότητας, ενώ επιπλέον θα συμβάλλει στην αναβάθμιση των βιοτικών και οικιστικών επιπέδων αποφεύγοντας έτσι τις υπέρογκες δαπάνες για πραγματοποίηση δημοσίων έργων.

3. Για τη χώρα υποδοχής, ο εναλλακτικός τουρισμός θα συμβάλλει στην αποφυγή διαρροής των τουριστικών εσόδων έξω από τη χώρα. Ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί επίσης, να συμβάλλει στη μείωση των κοινωνικών πιέσεων και στη διατήρηση των ντόπιων ηθών και εθίμων.

Για τους κατοίκους της χώρας του τουριστικού ρεύματος, θα γίνει αποδεκτό ότι ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ιδανικός και για τους ταξιδιώτες που διαθέτουν περιορισμένο ταξιδιωτικό προϋπολογισμό, ή για εκείνους ακόμα που θέλουν μια πιο στενή επαφή με τα ντόπια έθιμα και τις παραδόσεις.

Τα πλεονεκτήματα θα πολλαπλασιαστούν και θα ενισχυθούν οι διεθνείς σχέσεις. Μ' άλλα λόγια ο εναλλακτικός τουρισμός θα μπορεί να προωθήσει τη διεθνή - διαπολιτισμική - διαπεριφερειακή επικοινωνία.

Το περιεχόμενο των νέων μορφών τουρισμού καθορίζεται από τις επαγγελματικές απαιτήσεις, τις ιδιαίτερες ανάγκες μιας συγκεκριμένης ηλικιακής ή κοινωνικής ομάδας και τα ειδικά ενδιαφέροντα μιας κατηγορίας ανθρώπων.

1.4.4 Σύγκριση μαζικού με εναλλακτικό τουρισμό

Μαζικός είναι ο τουρισμός των μεγάλων αριθμών και αποτελεί την κυρίαρχη έκφραση της τουριστικής δραστηριότητας του αστικού πληθυσμού των ανεπτυγμένων χωρών μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο (Ρίγγας, 2003).

Μέχρι τα μέσα του αιώνα μας ο τουρισμός αποτελούσε κατ'εξοχήν προνόμιο των λίγων. Αυτών που είχαν ελεύθερο χρόνο και μεγάλη οικονομική άνεση. Τόσο όμως στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες ο τουρισμός παρουσιάζει αλματώδη ανάπτυξη και είναι πλέον τρόπος ζωής. Αυτό οφείλεται στους παρακάτω παράγοντες:

-Λόγω του εισοδήματος το οποίο με την αύξησή του, ένα μέρος του ποσού μπορεί ο τουρίστας να το ξοδέψει σε ψυχαγωγία.

-Λόγω υποδομών στις οποίες συμβάλουν θετικά οργανωμένες και εξελιγμένες κτιριακές εγκαταστάσεις.

-Λόγω μεταφορικών μέσων (αεροπλάνα, τρένα κ.λ.π) τα οποία εξελίχθηκαν και παρέχουν εκτός από ασφάλεια, άνεση και ταχύτητα άφιξης στον τόπο προορισμού.

-Λόγω ελεύθερου χρόνου. Με την ψήφιση νόμου η υποχρεωτική αύξηση άδειας, συμβάλει στην αύξηση ελεύθερου χρόνου του τουρίστα.

-Λόγω της τουριστικής διαφήμισης, η οποία επιδιώκει την προώθηση και αύξηση του τουρισμού.

-Λόγω της δημογραφικής εξέλιξης, η οποία αποτελείται από τον ελεύθερο χρόνο και το χρήμα που χρειάζεται ο τουρίστας.

Όμως ο μαζικός τουρισμός όπως τον γνωρίσαμε μέχρι σήμερα, δεν μπόρεσε να αποφύγει την υποβάθμιση φυσικών πόρων, τον κορεσμό ορισμένων προορισμών και την αρνητική επίδραση σε παραδοσιακές, κοινωνικές δομές στους τόπους υποδοχής. Σήμερα ο μαζικός τουρισμός θεωρείται σαν μια εχθρική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού. Μια μορφή τουρισμού που δεν ενδιαφέρεται για το περιβάλλον του τουριστικού προορισμού και για τους πόρους του, αλλά το υπερεκμεταλλεύεται και εξαντλεί τους πόρους του μέχρι να γίνει

μη ελκυστικό και οι πόροι του να μην επαρκούν για την ικανοποίηση των τουριστών οπότε και εγκαταλείπεται.

Συνήθως ο μαζικός τουρισμός εκφράζεται με τα μεγάλα ξενοδοχεία και τα τουριστικά θέρετρα που συνήθως δεν ανήκουν στον ντόπιο πληθυσμό, αλλά σε ξένους επιχειρηματίες (αλλοδαπούς, ημεδαπούς), που ο μόνος σκοπός τους είναι να συγκεντρώσουν όσο γίνεται περισσότερους τουρίστες και να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, τα οποία δε μένουν στον τουριστικό προορισμό, για να χρησιμοποιηθούν προς όφελος του, αλλά μεταφέρονται όπου θέλει ο επιχειρηματίας.

Συνέπεια της υπερσυγκέντρωσης τουριστών που αντιπροσωπεύει τον μαζικό τουρισμό είναι οι δυσμενείς επιδράσεις, όπως όλοι ξέρουμε, στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον του κάθε προορισμού. Παρόλο όμως που είναι γνωστά όλα αυτά σε όσους εμπλέκονται στον τουρισμό, από τους τουριστικούς φορείς έως τους τουρίστες, ο μαζικός τουρισμός εξακολουθεί να είναι η κυριαρχούσα μορφή. Εξετάζοντας το γιατί συμβαίνει αυτό, από τη σκοπιά του κάθε εμπλεκόμενου θα λέγαμε ότι: Οι τουριστικοί επιχειρηματίες τον προτιμούν γιατί με τη μαζικότητά του αποφέρει μεγάλα κέρδη και οι τουρίστες γιατί είναι φθηνότερος από τον εναλλακτικό τουρισμό, γιατί τους προσφέρει ασφάλεια και τους απαλλάσσει από το σχεδιασμό, την προετοιμασία και την πραγματοποίηση του ταξιδιού τους, αφού γι' αυτό φροντίζουν κάποιοι άλλοι.

Ωστόσο η ανάγκη αντιμετώπισης των μειονεκτημάτων του μαζικού τουρισμού και μιας καλύτερης διαχείρισης πόρων, υπογραμμίζεται όλο και περισσότερο, ιδίως τα τελευταία 30 χρόνια. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της εφαρμογής εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οι επιπτώσεις τότε στον τομέα του τουρισμού θα είναι ριζικές: α) Η μαζικότητα στις μετακινήσεις και στην διαμονή πολύ πιθανών θα αντικατασταθεί από πολυμέρεια και ποικιλότητα. β) Η στατικότητα και οι εποχικές αιχμές από την κινητικότητα και την διάχυση σε όλες τις εποχές του έτους. γ) Η συγκέντρωση στις κλασικές τουριστικές περιοχές από τη διασπορά σε όλα τα ενδιαφέροντα σημεία του χώρου. δ) Η παθητικότητα του επισκέπτη από την ενεργό συμμετοχή του. Έτσι ο σκοπός του εναλλακτικού τουρισμού θα είναι να αποτρέψει το στόχο των μεγάλων κερδών, τη χωροχρονική υπερσυγκέντρωση των τουριστών, την

εκμετάλλευση των τουριστικών εγκαταστάσεων και προορισμών από ξένους επιχειρηματίες, την ηγετική θέση των tour operators, και θα προτείνει μέτρα προς όφελος του περιβάλλοντος του τουριστικού προορισμού (Ροδιτάκης 2001).

Όπως και να έχει, σκοπός όλων δεν είναι η εξάλειψη του μαζικού τουρισμού και η αντικατάστασή του από τον εναλλακτικό, αυτό θα είναι δύσκολο έως και ανέφικτο, αλλά η μείωση των επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού και αυτό θα επιτευχθεί με την προσθήκη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μέσα από την ανάλυση των οποίων θα διαπιστώσουμε την ανάγκη της εφαρμογής τους.

1.5 Τουρισμός-Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές

Ο τουρισμός είναι ένα κοινωνικό, πολιτισμικό και, ειδικά τον τελευταίο αιώνα, ένα οικονομικό φαινόμενο με αυξανόμενη σημασία σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, η τουριστική βιομηχανία θα αποτελέσει κατά την προσεχή εικοσαετία, τον ταχύτερα αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας οικονομίας. Η πρόβλεψη είναι ότι το 2020 οι διεθνείς αφίξεις θα ξεπεράσουν το 1,5 δισ. Από αυτές τα 717 εκατ. θα πραγματοποιηθούν στην Ευρώπη, 397 εκατ. στην περιοχή της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού και θα ακολουθήσουν Βόρεια και Νότια Αμερική με 282 εκατ. αφίξεις (Ανδρεάδη, 2006).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει επίσης ότι ο Τουρισμός είναι ο δυναμικότερος κλάδος της παραδοσιακής οικονομίας. Εκτιμάται ότι η βασική επιχειρηματική δραστηριοποίηση στον τουριστικό τομέα (ξενοδοχεία και ταξιδιωτικά πρακτορεία) αντιστοιχεί στο 5-6% του μικτού εγχώριου προϊόντος στην ΕΕ. Αν στις πρώτες συνυπολογιστούν και οι επιχειρήσεις που απολαμβάνουν έμμεσα οφέλη από τον τουρισμό (όπως εστιατόρια, μεταφορές κ.ά.), το συνολικό ποσοστό ανέρχεται στο 10-12% (www.go-online.gr).

Τα τελευταία δύο χρόνια η παγκόσμια τουριστική βιομηχανία άρχισε να ανακάμπτει μετά από μια κρίσιμη τριετία (2001-2003) κατά την οποία διαφορετικοί παράγοντες όπως η οικονομική ύφεση σε ΗΠΑ, Ευρώπη, Ιαπωνία, η έξαρση της τρομοκρατίας καθώς και άλλα φαινόμενα όπως ο ιός SARS, άσκησαν μεγάλες πιέσεις στην παγκόσμια τουριστική οικονομία.

Όμως παρότι δραματικά γεγονότα (τρομοκρατικές επιθέσεις, φυσικές καταστροφές) έλαβαν χώρα και την διετία 2004-2005, διατηρήθηκε μια πορεία ανάκαμψης σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO), το 2005 ο αριθμός των διεθνών τουριστικών αφίξεων ξεπέρασε παγκοσμίως για πρώτη φορά τα 800 εκατομμύρια (εκτιμάται στα 808 εκατομμύρια), καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 5,5% (www.traveldailynews.gr).

Ιδιαίτερα δυναμική ανάπτυξη παρουσιάστηκε σε χώρες της Ασιατικής ηπείρου και της Καραϊβικής. Είναι πολύ σημαντικός ο ρόλος που αναμένεται να διαδραματίσουν τα επόμενα χρόνια οι αναδυόμενες αγορές της Ασίας και κυρίως της Κίνας. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1 εκατομμύριο Κινέζων τουριστών πριν 10 χρόνια έχει ξεπεράσει σήμερα τα 16 εκατομμύρια, ενώ η Κίνα είναι σήμερα ο 4^{ος} τουριστικός προορισμός στον κόσμο (από 18^{ος} που ήταν πριν 7 χρόνια) και αναμένεται να βρεθεί στην πρώτη θέση πριν από το 2020.

Σύμφωνα με υπολογισμούς του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, εάν οι συνθήκες είναι σχετικά σταθερές κατά τα επόμενα 5-10 χρόνια, θα πραγματοποιηθεί μια μέση ετήσια άνοδος της τουριστικής κίνησης, ποσοστού 4%-4,5% σε διεθνές επίπεδο. Αυτό το ποσοστό προκύπτει από αφενός μεγάλες αυξήσεις τουριστών σε αγορές όπως της Κίνας και της Μαλαισίας και αφετέρου πτώση του αριθμού τουριστών σε αγορές όπως της Γερμανίας. «Είναι σαφές ότι η πλάστιγγα της ανάπτυξης αρχίζει να γέρνει από τη Δύση (ΗΠΑ, Ευρώπη) προς την Ανατολή (Ασία, Ανατολική Ασία, Ειρηνικός). Μέσα σε αυτή τη γενική εικόνα, οι ευρωπαϊκοί προορισμοί κινούνται με σχετικά αργούς ρυθμούς ανάπτυξης» (Dawid de Villiers, 2004).

1.5.1 Ο τουρισμός στην Ελλάδα. Σημασία, χαρακτηριστικά, προοπτικές

Ο τουρισμός είναι ο δυναμικότερος και ανταγωνιστικότερος κλάδος της ελληνικής οικονομίας. Η Ελλάδα είναι ένας από τους 15 πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο, και κατατάσσεται στην τέταρτη θέση της Ευρώπης σε καθαρά έσοδα από τον τουρισμό. Κάθε χρόνο πραγματοποιούνται κατά μέσο όρο 13 εκ. αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, με

αποτέλεσμα ο τουρισμός να συμβάλλει δυναμικά στο ΑΕΠ της χώρας κατά 17 %, δημιουργώντας 800.000 θέσεις εργασίας (www.gnto.gr).

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού η Ελλάδα το 2003 κατατάσσεται 10^η στον κόσμο ως προς τις τουριστικές εισπράξεις. Το σύνολο των εσόδων από τον τουρισμό που έφθασε το 2004 τα 10,5 δισ. ευρώ, είναι μεγαλύτερο από το σύνολο της αξίας των εξαγωγών, τόσο προϊόντων όσο και υπηρεσιών, και καλύπτει περίπου το 40% του ελλείμματος του ισοζυγίου των εξωτερικών πληρωμών (Ανδρεάδη, 2006).

Όμως, αν και το 2004 παρουσιάστηκε σημαντική ανάκαμψη στις διεθνείς αφίξεις σε ποσοστό 10% σε σχέση με το 2003 και παρότι η Ευρώπη, που προσελκύει το 60% της τουριστικής κίνησης, εμφάνισε μικρότερη αύξηση της τάξης του 4%, στην Ελλάδα παρά την ολυμπιακή χρονιά και τις υψηλές προσδοκίες, ο τουρισμός εμφάνισε κάμψη 3%. «Τα αποτελέσματα αυτά, που ήρθαν μάλιστα μετά από 3 προηγούμενες χρονιές στασιμότητας, καταδεικνύουν σαφώς ότι ο ελληνικός τουρισμός βρίσκεται σε μια μετέωρη κατάσταση μεταξύ στασιμότητας και ύφεσης» (Ανδρεάδη, 2005).

Το 2005 σημειώθηκε αύξηση έναντι του 2004 σχεδόν 5% και αναστροφή της πτωτικής τάσης των τελευταίων τριών χρόνων με αύξηση κατά 7% περίπου των τουριστικών εισπράξεων.

Η Ελλάδα χάρη στην παγκόσμια αναγνωρισιμότητά της, μέσα από την ιστορία και το φυσικό της περιβάλλον, έχει τη δυνατότητα να διατηρηθεί ως ένας από τους πιο ελκυστικούς προορισμούς, αλλά θα πρέπει να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα του διεθνούς ανταγωνισμού.

«Αναμφισβήτητα, είναι πολλά τα συμπτώματα που καταδεικνύουν τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα του τουρισμού μας. Επισημαίνοντας μόνο μερικά, όπως η μείωση του ρυθμού μεταβολής των διεθνών αφίξεων, η επιμένουσα εποχικότητα της ζήτησης (τα τελευταία 15 χρόνια το 50% των αφίξεων πραγματοποιείται στο τρίμηνο Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος), η έντονη συγκέντρωση της ξενοδοχειακής μας προσφοράς (52% της τουριστικής

προσφοράς βρίσκεται συγκεντρωμένο σε τρεις μόνο περιφέρειες της χώρας)» (Ανδρεάδη, 2006).

Ο ελληνικός τουρισμός βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι. Είτε θα συνεχίσει να πουλάει το ίδιο προϊόν το οποίο πλέον προσφέρεται φθηνότερα από χώρες εκτός της Ευρωζώνης, με αποτέλεσμα σταδιακά να χάσει το μεγαλύτερο μέρος του μεριδίου που τώρα κατέχει ή θα ακολουθήσει ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής που θα αναδιατυπώνει στόχους και προτεραιότητες.

Το Υπουργείο Ανάπτυξης δημοσίευσε τον Σεπτέμβριο του 2003 το Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού, στο οποίο παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά βάσει των οποίων διαμορφώνονται οι ποσοτικοί και ποιοτικοί στόχοι του ελληνικού τουρισμού με ορίζοντα το 2010.

Το πρώτο και σημαντικότερο ίσως χαρακτηριστικό είναι ότι η βασική σύνθεση των πλεονεκτημάτων της χώρας παραμένει η ίδια. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν προσδιορίζεται από τα στοιχεία «Ήλιος και Θάλασσα». Η ζήτηση αλλά και η προσφορά διαμορφώνονται κυρίως ως προς αυτά τα στοιχεία, ενώ μικρά μόνο έως μηδαμινά τμήματα ζήτησης διακινούν οι νέες ή ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Βαλιαντζά, 2003).

Κατά συνέπεια ο κορμός της ελληνικής τουριστικής οικονομίας έχει προσανατολιστεί σε πλεονεκτήματα τα οποία δεν είναι ανταγωνιστικά καθώς προσφέρονται από πολλές πλέον χώρες. Το ζητούμενο λοιπόν είναι να πραγματοποιηθούν δράσεις διαφοροποίησης και εμπλουτισμού της σύνθεσης των στοιχείων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος ώστε να διατηρηθεί και αυξηθεί το μερίδιο του ελληνικού τουρισμού στην παγκόσμια τουριστική αγορά.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι συντελείται μια σταδιακή μετάβαση από τη κυρίαρχη αυτή μορφή τουρισμού, σε ζήτηση παραθεριστικού τουρισμού υψηλότερου επιπέδου ή και σε ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Άρα υπάρχει απειλή επικράτησης ανταγωνιστικών (γειτονικών) προορισμών. Ο στόχος είναι η ταχύτερη αναβάθμιση του συνόλου της τουριστικής προσφοράς μας, ώστε ν' ανταποκρίνεται στις αυξημένες απαιτήσεις

καταναλωτών υψηλότερης εισοδηματικής στάθμης και ταυτόχρονα διαφοροποίηση της προσφοράς αυτής, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες της πελατείας των διαφόρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Τα άλλα χαρακτηριστικά είναι: η ανοδική τάση αφίξεων αλλοδαπών τουριστών, η σημαντική μείωση του μεριδίου των Αμερικανών τουριστών και η εξάρτηση από την Ευρώπη, η αυξανόμενη σημασία του εσωτερικού τουρισμού, η υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση τουριστικών υποδομών, η ολιγοψωνιακή διάρθρωση της τουριστικής ζήτησης με λίγους tour-operators, οι μικρού μεγέθους και μέτριας έως χαμηλής ποιότητας ξενοδοχειακές μονάδες της χώρας, το μικρό μέγεθος των μη- ξενοδοχειακών τουριστικών επιχειρήσεων.

1.5.2 Το τουριστικό Φαινόμενο στην Ελλάδα

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με μακρά τουριστική παράδοση και σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Τα μνημεία, η πολιτιστική κληρονομιά, το κλίμα, οι ακτές και τα νησιά καθιστούν την Ελλάδα ελκυστικό τόπο διακοπών. Ωστόσο, στην ανάπτυξη του τουρισμού συνετέλεσαν και ορισμένα γεγονότα, όπως η ίδρυση (1950) του Ελληνικού τουρισμού (ΕΟΤ), η κατασκευή, από τον ΕΟΤ, των ξενοδοχείων Ξενία σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας (1950-60), αλλά και οι ιδιωτικές επενδύσεις, που ενισχύθηκαν σημαντικά από το κράτος .

Πριν από τον πόλεμο, το μεγαλύτερο μέρος των ξένων επισκεπτών ερχόταν στη χώρα μας με το θαλάσσιο συγκοινωνιακό μέσο και ιδιαίτερα με τα κρουαζιερόπλοια, που είχαν την προτίμηση των εύπορων κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία ουσιαστικά ήταν τα μόνα που είχαν την οικονομική δυνατότητα να επισκέπτονται ξένες χώρες. Οι συνθήκες άλλαξαν ριζικά μετά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια και ήδη το 1962 περισσότεροι τουρίστες έφταναν στην Ελλάδα με αεροπλάνο παρά με πλοίο. Η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού οφείλεται όχι μόνο στην μεγάλη τεχνολογική εξέλιξη του αεροπορικού μέσου, που προσφέρει άνεση, ταχύτητα, και ασφάλεια , στην οργάνωση ομαδικών εκδρομών, με πλήρη επιβατική κάλυψη της μεταφορικής

δυνατότητας των αεροσκαφών και επομένως μείωση του κόστους των ναύλων, και στη προκαταβολική ενοίκιαση από τους διοργανωτές των ταξιδιών ολόκληρων ξενοδοχείων για όλη τη τουριστική περίοδο, με αποτέλεσμα τη δυνατότητα προσφοράς φτηνότερης διαμονής στους πελάτες τους, αλλά και στη βαθιά αλλαγή της κοινωνικής σύνθεσης του τουριστικού ρεύματος, χάρη στη δυνατότητα πραγματοποίησης μακρινών ταξιδιών αναψυχής και από τις οικονομικά κατώτερες τάξεις των βιομηχανικών χωρών της Ευρώπης, της Βόρειας Αμερικής και της Ιαπωνίας. Η απολαβή από τους εργαζόμενους των χωρών αυτών πληρωμένων διακοπών υπήρξε σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης του διεθνούς τουρισμού, ενώ παράλληλα η περιορισμένη διάρκεια της άδειας δεν επιτρέπει την απώλεια πολλών ημερών στη διάρκεια του ταξιδιού και ευνοεί για την μετακίνηση το αεροπορικό μέσο. Συνέπεια της εξέλιξης αυτής είναι να έρχονται αεροπορικώς σήμερα πάνω από τα 3/5 του συνόλου των ξένων επισκεπτών της χώρας μας. Εξαιτίας της μεγάλης διάδοσης του ιδιωτικού αυτοκινήτου στην Ευρώπη και της βελτίωσης του οδικού δικτύου, οι αφίξεις με το μέσο αυτό έφτασαν στη δεύτερη θέση εκείνες των θαλάσσιων μεταφορών, ενώ οι ξένοι ταξιδιώτες που φτάνουν με το σιδηρόδρομο έμειναν αριθμητικά στάσιμοι σε χαμηλά επίπεδα κατά τη δεκαετία 1962-1972 και μετά από το διπλασιασμό τους, κατά τα επόμενα τέσσερα χρόνια, σταθεροποιήθηκαν γύρω στους 140.000 μόνο το χρόνο.

Χάρη στο κλίμα, τα ιστορικά μνημεία, τις ακτές και τα νησιά, την ποικιλία του τοπίου και της βλάστησης, καθώς και την ιδιαίτερη ατμόσφαιρα της χώρας μας, όπου η παράδοση της φιλοξενίας δεν έσβησε ακόμη, υπάρχουν ακόμη μεγαλύτερα περιθώρια ανάπτυξης του τουρισμού, καθώς και ευνοϊκότερης κατανομής των επισκεπτών στη διάρκεια του χρόνου, με την αξιοποίηση των μεγάλων δυνατοτήτων του χειμερινού τουρισμού, χάρη στην ωραιότητα των ελληνικών βουνών και τις πλούσιες χιονοπτώσεις τους. Μέχρι σήμερα το μεγάλο πλήθος των ξένων επισκεπτών έρχεται κατά την θερμή περίοδο του έτους (Απρίλιος-Σεπτέμβριος) και ιδιαίτερα κατά το δίμηνο (Απρίλιος-Σεπτέμβριος) και ιδιαίτερα κατά το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου. Κατά το πεντάμηνο Νοεμβρίου-Μαρτίου, ο συνολικός αριθμός των επισκεπτών είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο του μόνου Αυγούστου και τρεις φορές μικρότερος από ότι κατά τους πέντε μήνες Απρίλιο-Ιούνιο και Σεπτέμβριο-Οκτώβριο (χωρίς δηλαδή τους δυο μήνες της αιχμής).

Ο τουρισμός σήμερα είναι βιομηχανία, παραγωγή ενός προϊόντος κατανάλωσης της μάζας, που προσπαθεί να ικανοποιήσει την ανάγκη του εργαζομένου για διασκέδαση στον ελεύθερο χρόνο του. Η τουριστική βιομηχανία έχει επέμβει πάνω στο έδαφος που το μετασχημάτισε σε εμπόρευμα και προκάλεσε φαινόμενα με χαρακτήρα οικονομικοκοινωνικό. Τα οικονομικά φαινόμενα φαίνονται στην αύξηση της τιμής της γης. Εκεί που εμφανίζονται τουριστικά ενδιαφέροντα. Έτσι γίνεται το καλό εμπόρευμα γιατί προσφέρει μεγαλύτερο εισόδημα όταν χρησιμοποιείται για τουριστικές εγκαταστάσεις, παράδειγμα η παραλία από το Φάληρο μέχρι το Σούνιο.

Οι επιδράσεις κοινωνικού χαρακτήρα φαίνονται στην αλλαγή της απασχόλησης των κατοίκων διαφόρων περιοχών, από την απασχόληση στην γεωργία, κτηνοτροφία και αλιεία πέρασαν στην απασχόληση με τον τουρισμό. Οι αιτίες που συμβάλουν στην ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου έχουν χαρακτήρα υποκειμενικό, όπως η ανάγκη του ανθρώπου για αλλαγή περιβάλλοντος, η επιθυμία του να γνωρίσει διαφορετικούς τρόπους ζωής, καινούριους ανθρώπους, την ιστορία και τις συνήθειες άλλων λαών, ενώ οι αντικειμενικές αιτίες είναι η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, η καλύτερευση των συγκοινωνιών, η καλύτερευση των αποδοχών και το δικαίωμα ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων, η απλοποίηση των τυπικών διαδικασιών για τους τουρίστες, διάφορες διευκολύνσεις στις πληρωμές, η αύξηση του πληθυσμού, η αύξηση του μέσου όρου ζωής και η αλλαγή νοοτροπίας (Γαλανή – Μουτάφη, 2002).

Η πρώτη χώρα στη Μεσόγειο, που δέχτηκε το τουριστικό φαινόμενο είναι η Ιταλία αργότερα εμφανίστηκαν η Ισπανία, η Γιουγκοσλαβία, η Ελλάδα και αργότερα ακόμα η Τυνησία και το Μαρόκο. Η Ελλάδα αρχίζει να δέχεται τα μεγάλα τουριστικά ρεύματα από το 1950, όμως δεν είναι μια καινούρια χώρα για τον τουρισμό, γιατί εκτός από τον ήλιο και την θάλασσα προσφέρει τον πολιτισμό και την ιστορία της. Η Ρόδος και η Κέρκυρα “εξοπλισμένες” από την Ιταλική κατοχή δέχτηκαν τα πρώτα ρεύματα και ακολούθησαν άλλες περιοχές της χώρας ιστορικού ενδιαφέροντος. Η Ελλάδα προσφέρει πλούσιο παραλιακό τουρισμό και είναι σημαντικό το ότι ακόμα και σήμερα υπάρχουν ζώνες που δεν τις έχει αγγίξει ο τουρισμός της μάζας, όπως η Δ. Πελοπόννησος η Νότια Κρήτη και τα νησιά κοντά στην Τουρκία. Ιστορική εξέλιξη της τουριστικής δραστηριότητας. Από τον εσωτερικό τουρισμό σε όλη τη χώρα του 1900 όμως οι δύο πόλεμοι εξαφάνισαν αυτές τις διοργανώσεις. Το 1950 η Ελλάδα τελείως

εξαντλημένη από τους πολέμους βρίσκεται χωρίς πρόγραμμα, η βιομηχανοποίηση απαιτεί χρόνο και έτσι ο τουρισμός δίνει γρήγορες λύσεις στο οικονομικό πρόβλημα της χώρας που διαθέτει τις κατάλληλες προϋπόθεσης όπως το καλό κλίμα, τις φυσικές καλλονές, την τέχνη και την ιστορία (Γαλανή – Μουτάφη, 2002).

Από το 1950 με την βοήθεια του κράτους αρχίζει η τουριστική ανάπτυξη, κατασκευάζονται δρόμοι καλυτερεύουν οι επικοινωνίες και αρχίζουν οι δανειοδοτήσεις για τη κατασκευή ξενοδοχείων, bungalows, motels, camping και ιδρύονται σχολές τουριστικών επαγγελματιών, διοργανώνονται κρουαζιέρες στα νησιά, φεστιβάλ και αρχίζει η παραγωγή έργων Λαϊκής Τέχνης. Από το 1953 αρχίζει μια συνεχής αύξηση του τουριστικού ρεύματος προς την Ελλάδα που σταθεροποιείται από το 1965 και μετά. Το 1963 αναπτύσσεται και ο εσωτερικός τουρισμός που βοηθά τη περιφερειακή ανάπτυξη. Ο εξωτερικός τουρισμός εξαρτάται από τη νοοτροπία και τις συνήθειες των τουριστών, αν κάθε περιοχή προσπαθεί να προσαρμοσθεί στη ζήτηση, για να προσφέρει τις κατάλληλες συνθήκες στους τουρίστες που δέχεται. Η ανάπτυξη του παραλιακού τουρισμού παίρνει μεγάλες διαστάσεις και αρχίζει η χώρα να αξιοποιεί με κατάλληλες εγκαταστάσεις τις παραλίες τις οποίες εκμεταλλεύονται. Η λειτουργία της τουριστικής βιομηχανίας σε δύο στοιχεία στις μεγάλες επιχειρήσεις και τους tours operators. Υπάρχουν 4 τύποι επιχειρήσεων:

- α. οι πολυεθνικές
- β. οι μεγάλες εθνικές τουριστικές επιχειρήσεις
- γ. οι μικρές επιχειρήσεις και
- δ. μικρές οικογενειακού επιπέδου επιχειρήσεις.

Όσον αφορά τα ελληνικά πρακτορεία ταξιδιών και δεν είναι τίποτε άλλο από αντιπρόσωποι των μεγάλων διεθνών πρακτορείων και χαρακτηρίζονται από τη διαίρεση σε πολλά μικρά πρακτορεία που αντιμετωπίζουν μεγάλο συναγωνισμό και έλλειψη συνεργασίας. Οι tours operators επιχειρήσεις με συγκεντρωμένα κεφάλαια, παρουσιάζονται στην Ευρώπη το 1960 και δημιουργούν μονοπώλια που ελέγχουν το μεγαλύτερο μέρος του τουριστικού

εμπορίου. Η κρατική πολιτική στις εγκαταστάσεις και στα δάνεια. Το κράτος ελέγχει άμεσα τις κρατικές και δημόσιες επενδύσεις, έμμεσα δε τις ιδιωτικές επενδύσεις.

Η πολιτική στον τουριστικό τομέα έχει εξακολουθήσει την αρχή της συγκέντρωσης της προσφοράς των τουριστικών υπηρεσιών. Οι δημόσιες κρατικές επενδύσεις προορίζονται για τη κατασκευή τουριστικών εγκαταστάσεων, συνήθως στα ήδη ανεπτυγμένα τουριστικά κέντρα. Από το 1960 γίνεται μια προσπάθεια προγραμματισμού για την εξάπλωση του τουρισμού σε όλη τη χώρα με βασικό στόχο τη περιφερειακή ανάπτυξη.

Το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού που απασχολείται με τον τουρισμό απορροφάται από τα ξενοδοχεία. Το τουριστικό φαινόμενο είναι εποχιακό, δε προσφέρει σιγουριά στον εργαζόμενο και λύνει μόνον ένα μικρό ποσοστό του προβλήματος της ανεργίας και της μετανάστευσης. Οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στους μόνιμους και σε εκείνους που εργάζονται κατά τη περίοδο του καλοκαιριού. Τα τουριστικά επαγγέλματα δεν είναι κατοχυρωμένα και οι επιχειρηματίες προτιμούν το ανειδίκευτο προσωπικό για λόγους καθαρά οικονομικούς, ενώ παράλληλα προσπαθούν να το περιορίσουν σε αριθμό όσο το δυνατόν περισσότερο.

1.6 Επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης

Με τον όρο επιπτώσεις εννοούμε όλες τις “αλλαγές” που επέρχονται στην οικονομία, την κοινωνία, τον πολιτισμό και το περιβάλλον των περιοχών, όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός και σχετίζεται με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του τουριστικού τομέα (Τσάρτας, 1996).

1.6.1 Επιπτώσεις στην οικονομία

Οικονομία είναι η επιστήμη η οποία ασχολείται κυρίως με την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση του εισοδήματος και με τα προβλήματα της δουλειάς και της φορολογίας (Βαρβαρέσος, 2000). Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στους ταξιδιώτες και τους τουριστικούς προορισμούς φαίνεται κυρίως μέσα από την αρχή της προμήθειας και της ζήτησης.

Παρακάτω θα δούμε τους σημαντικότερους κλάδους οικονομικών θετικών και αρνητικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης.

1) Ξένο συναλλάγμα: Απ’ ότι φαίνεται υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες για την απόκτηση ξένου συναλλάγματος και ο πιο διαδεδομένος είναι αυτός της εξαγωγής προϊόντων. Τα εξαγόμενα προϊόντα είναι κυρίως αγροτικά, πράγμα που βοηθά στην εύκολη υποκατάστασή τους, όμως επειδή ο ανταγωνισμός είναι μεγάλος οι τιμές μειώνονται όπως και οι φυσικοί πόροι που είναι απαραίτητοι για την συντήρηση και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών. Ο τουρισμός είναι φορέας ξένου συναλλάγματος, αλλά πολλές φορές ο όγκος συναλλάγματος που μένει στην χώρα μας είναι μικρότερος του επιθυμητού. Μια σημαντική αιτία αδυναμίας του τουρισμού για να εισάγει ξένο συναλλάγμα είναι η μεγάλη ανταγωνιστικότητα.

2) Απασχόληση: Η σημασία του τουρισμού στην απασχόληση σηματοδοτείται από το γεγονός ότι στο σύνολο των τουριστικών επιχειρήσεων απασχολούνται σήμερα εκατοντάδες

χιλιάδες εργαζόμενοι. Ο τουρισμός χαρακτηρίζεται ως τομέας έντασης εργασίας και δημιουργεί θέσεις εργασίας. Το μόνο “αρνητικό” όσον αφορά την απασχόληση είναι ο εποχικός της χαρακτήρας. Λόγω του εποχικού χαρακτήρα μπορούμε να πούμε ότι επηρεάζει το χαρακτήρα της απασχόλησης, η οποία είναι πολλές φορές ανειδίκευτη και περιστασιακή ή εμφανίζεται με τη μορφή αυτοαπασχόλησης (τουριστικά καταστήματα κλπ). Η εποχικότητα αυτή “αναγκάζει” πολλές φορές τους εργαζόμενους να συνδυάζουν την εργασία τους στον τουρισμό με άλλες απασχολήσεις (π.χ. γεωργία, βιομηχανία), για να μπορέσουν να ζήσουν μία πιο άνετη ζωή.

3) Περιφερειακή ανάπτυξη και ανάπτυξη υποδομών: Η ανάπτυξη του τουρισμού αύξησε τα εισοδήματα, την απασχόληση, τις επενδύσεις και διεύρυνε τη βάση της παραγωγικής οικονομίας με αποτέλεσμα να σταματήσει η μετανάστευση και να βελτιωθεί το επίπεδο και η ποιότητα ζωής. Ειδικότερα σε περιοχές με πλούσιους τουριστικούς πόρους, η ανάπτυξη είναι εξαιρετικά δυναμική χρόνο με το χρόνο. Όσοι υποστηρίζουν την τουριστική ανάπτυξη πιστεύουν πως ο τουρισμός χρησιμοποιεί προς όφελός του την υποδομή. Όταν δεν υπάρχει υποδομή, για να αντιμετωπίσουν, π.χ. τα προβλήματα μιας κοινότητας, ο τουρισμός λειτουργεί ως οικονομικός παράγοντας για την ανάπτυξη νέων έργων.

4) Φορολογία και πληθωρισμός: Κατά το πόσο επιδρά ο τουρισμός στην φορολογία δεν έχει μελετηθεί ακόμη, αλλά οι ερευνητές δέχονται τον τουρισμό ως μια δύναμη παραγωγής φορολογικών εσόδων για το κράτος. Τα έσοδα αυτά μπορούν να προέρχονται από: α) επενδύσεις στον τουριστικό τομέα, οι οποίες δημιουργούν νέες επιχειρήσεις, β) τον μεγάλο αριθμό απασχολούμενων στον τομέα, η πλειοψηφία των οποίων έχει υψηλά εισοδήματα και αντίστοιχη καταναλωτική δαπάνη.

Επιπλέον από τις πρώτες ενδείξεις των οικονομικών επιπτώσεων είναι οι αλλαγές στην τιμολόγηση της γης λόγω της ταχύτατης οικοπεδοποίησης. Όσο όμως αυξάνεται η τιμή της γης, αυτοί που επενδύουν σε ακίνητα γνωρίζουν την αύξηση της φορολογίας, η οποία θα επέλθει με την κίνηση τους αυτή (Thurot and Thurot, 1983). Η κίνηση αυτή σχετίζεται με τη γενικότερη τάση που υπάρχει για χωρική επέκταση των δραστηριοτήτων ιδιαίτερα σε περιοχές με μαζικό οργανωμένο τουρισμό.

1.6.2 Κοινωνικό-πολιτιστικές επιπτώσεις

Οι αναφορές για τις κοινωνικό-οικονομικές επιπτώσεις είναι λίγες, καθώς είναι δύσκολο να εκτιμήσουμε ποσοτικά αυτές τις αναφορές. Η κοινωνική αλλαγή δεν είναι απαραίτητα και πολιτισμική αλλαγή, αλλά σίγουρα είναι προάγγελός της.

Η κοινωνικό-πολιτιστική αλλαγή είναι εμφανής μέσα απ' την επιρροή της θρησκείας, τα έθιμα, τις τέχνες, τη μουσική, τις παραδόσεις του λαού, τη λογοτεχνία κ.α. Είναι εμφανής ακόμα από τα μνημεία και τα αξιοθέατα τα οποία είναι κληρονομιά των προγόνων μας.

Κάποια είδη κοινωνικό-οικονομικών επιπτώσεων είναι αυτά που θα συναντήσουμε παρακάτω.

α) Αλλαγές στην κοινωνική δομή.

Αυτό συμβαίνει με την επίδραση του τουρισμού, καθώς οι νέοι προτιμούν να ασχολούνται με την τοπική βιομηχανία παρά με τις παραδοσιακές δεξιότητες του τόπου τους (Kousis, 1984). Εκτός από συνέπειες και προβλήματα μπορεί να επιφέρει και να βελτιώσει την ποιότητα ζωής. Οι νέες θέσεις εργασίας δημιουργούν πολλαπλά εισοδήματα, έμφαση στην αγοραστική δύναμη και απόκτηση αγαθών που μέχρι πρότινος ήταν απαγορευμένα.

β) Αλλαγές στη γλώσσα

Η απώλεια της τοπικής διαλέκτου παρατηρείται όταν άλλες χώρες υιοθετούν την γλώσσα των επισκεπτών τους επειδή δε μπορούν να επικοινωνήσουν με τους ιθαγενείς λόγω διαφορετικής διαλέκτου.

γ) Η μετακίνηση των ανθρώπων

Οι άνθρωποι μετακινούνται ελεύθερα μέσα σε μια χώρα προκειμένου να βρουν νέες ευκαιρίες εργασίας και απασχόλησης και αυτό επειδή άνθρωποι διαφορετικών θρησκευτικών

αντιλήψεων αναμειγνύονται και μοιράζονται τις πολιτιστικές τους αξίες. Οι μετανάστες αυτοί φέρνουν μαζί τους νέες πολιτισμικές αξίες, οι οποίες δεν προκύπτουν μόνο μέσα απ' την ανάμειξη των πολιτισμών αλλά και με τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις.

δ) Αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις, τα ήθη και έθιμα

Ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται ο τουρισμός υιοθετώντας έναν τρόπο ζωής με χαρακτηριστικά αστικοποίησης και εκσυγχρονισμού, επιφέρει σημαντικές αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις, τα ήθη και τα έθιμα. Τέτοιες είναι οι σχέσεις των 2 φύλων, στον τρόπο συμπεριφοράς, στην εκτίμηση της τοπικής παράδοσης, στα έθιμα, στις σχέσεις ανάμεσα σε άτομα της ίδιας κοινότητας, οι οποίες προκαλούνται άμεσα η έμμεσα.

ε) Εμπορευματοποίηση πολιτισμού και παράδοσης

Η μετατροπή του πολιτισμού σε “εμπόρευμα”, καθώς αναξιοποίητα πολιτιστικά στοιχεία αιώνων αξιοποιούνται λόγω της τουριστικής ανάπτυξης και αποτελούν μέρος τουριστικών πακέτων προσελκύοντας αριθμητικά μεγάλα τουριστικά ρεύματα. Χωρίς να παραγνωρίζεται η πολιτιστική σπουδαιότητά της, η όλη οικονομική σημασία για τουριστικά γραφεία και κρατικές υπηρεσίες παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον. Μορφές τοπικού πολιτισμού όπως π.χ. πολιτιστικές εκδηλώσεις, βιοτεχνικά προϊόντα, χειροτεχνήματα κλπ, μετατρέπονται σε τουριστικά προϊόντα και πωλούνται στους τουρίστες ως δείγμα τοπικής πολιτιστικής παράδοσης ή ως αναμνηστικό ταξιδιού. Συχνά τα προϊόντα αυτά είναι πολύ χαμηλής ποιότητας και δεν αποδίδουν πιστά τα πραγματικά χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή του πολιτισμού.

1.6.3 Επιπτώσεις στο περιβάλλον

Το περιβάλλον εμπεριέχει όλα τα φυσικά και χτιστά υλικά συστατικά των φυσικών ανθρώπινων πόρων. Το φυσικό περιβάλλον είναι ότι βρίσκεται στη φύση μαζί με το κλίμα, τον καιρό, τη γη, το έδαφος, το νερό και όλο το οικολογικό σύστημα (Innskeep, 1991).

Ένα από τα κυριότερα τουριστικά αξιοθέατα είναι οι φυσικοί πόροι που πάντα προσελκύουν τους τουρίστες. Η μεταβολή των πόρων και οι συνέπειες από τις τουριστικές δραστηριότητες αναδεικνύουν ένα ευρύτατα διαδεδομένο σήμερα προβληματισμό σε θέματα προστασίας και συντήρησης. Η συνεχής χρήση του ίδιου χώρου δυσκολεύει την κατάσταση. Σε κάποιες περιπτώσεις ίσως να είναι αργά για να σωθεί το φυσικό περιβάλλον, όμως η περιβαλλοντική καταστροφή θα έρθει όταν οι φυσικοί πόροι φτάσουν στα όριά τους.

Ο τουρισμός, όπως κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα έχει αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον, στους φυσικούς πόρους και στο οικοσύστημα. Οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες.

1) Φυσικό περιβάλλον

Η τουριστική ανάπτυξη είτε με την επέκτασή της στο χώρο της υπαίθρου, είτε με την ανάπτυξη μεγάλης έκτασης και όγκου υποδομών καταλήγει να επηρεάζει την ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος. Οι επιπτώσεις είναι δραστικές στις «ευαίσθητες» οικολογικά περιοχές, όπως παραθαλάσσιες περιοχές και υδροβιότοποι.

2) Επιπτώσεις στις χρήσεις γης

Για τις ανάγκες του τουρισμού καταλαμβάνεται ολοένα και περισσότερος χώρος με αποτέλεσμα, να υπάρχει απώλεια γεωργικής γης και αλλαγές παραλίων. Και στις δύο περιπτώσεις παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της οικοπεδοποίησης, με αποτέλεσμα ο τουρισμός να απορροφά γη και επενδύσεις απαραίτητες για την παραγωγική ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.

3) Ρύπανση

Οι συνέπειες των ανθρωπίνων παρεμβάσεων χάριν τουρισμού περιλαμβάνουν ακόμα τη θαλάσσια ρύπανση, καταστροφή ή υποβάθμιση βιοτόπων, απώλεια βιολογικής

ποικιλότητας, ρύπανση επιφανειακών και υπογείων υδάτων αλλά και μιας άλλης μορφής ρύπανση, εκείνη που συνδέεται με τα υψηλά επίπεδα θορύβου (ηχορύπανση).

4) Φέρουσα ικανότητα

Φέρουσα ικανότητα είναι η τουριστική συχνότητα που μπορεί να γίνει αποδεκτή από το κοινωνικό-οικονομικό σύστημα μιας περιοχής χωρίς να το αλλάζει ανεπανόρθωτα.

Μετατροπή παραδοσιακών οικισμών σε τουριστικούς πόρους

Ο συνδυασμός του δομημένου (παραδοσιακοί οικισμοί) και του φυσικού (λίμνες, ποτάμια) περιβάλλοντος διαμορφώνουν ένα τουριστικό πόρο, που γίνεται πόλος έλξης ξανά τουριστών. Για την περαιτέρω εξέλιξη αυτού του ιδιότυπου τουριστικού χώρου επιβάλλεται η αναζήτηση νέων τρόπων σχεδιασμού και διαχείρισης τέτοιων περιοχών, οι οποίες αποτελούν περιβαλλοντικά και πολιτιστικά «ευαίσθητους» τουριστικούς πόρους.

Συνεπώς, οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης σαφώς και είναι πολλές, αλλά και ο τουρισμός έχει προσφέρει στις περιοχές, στις οποίες αναπτύσσεται. Η οικονομία έχει αναπτυχθεί, οι θέσεις εργασίας έχουν αυξηθεί, το περιβάλλον μπορεί να μη αξιοποιείται σωστά, αλλά γίνονται προσπάθειες βελτίωσης. Όσον αφορά την κοινωνική και πολιτισμική ζωή του τόπου, στην πράξη αυτό δεν συμβαίνει λόγω τουρισμού, αλλά και από το γεγονός πως οι ίδιοι οι άνθρωποι προσπαθούν να αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους προς το καλύτερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια η βιώσιμη ανάπτυξη έχει αναδειχθεί ως ένα από τα πρωτεύοντα θέματα, τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Σε θεωρητικό επίπεδο, η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί κεντρικό θέμα τόσο των κοινωνικών, όσο και των φυσικών επιστημών. Στα πλαίσια της Οικονομικής Επιστήμης γίνονται συστηματικές και πολύ σημαντικές προσπάθειες προσδιορισμού του όρου βιώσιμη ανάπτυξη και διερεύνησης των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ της οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής διάστασης της ανάπτυξης, τόσο σε μικροοικονομικό, όσο και μακροοικονομικό επίπεδο. Οι προσπάθειες αυτές ξεκινούν από την ευρύτατη αποδοχή ότι η οικονομική μεγέθυνση συντελέσθηκε : α) σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, χωρίς κάτι τέτοιο να είναι απαραίτητο τουλάχιστον με τους ρυθμούς που αυτό έγινε κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, και β) ότι η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης παραμελήθηκε. Επομένως, είναι απαραίτητος ο άμεσος επαναπροσανατολισμός της μεγέθυνσης μέσα από πιο περιβαλλοντικά φιλικά μονοπάτια και με ταυτόχρονη ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης, έτσι ώστε να μην τεθούν σε κίνδυνο οι μελλοντικές δυνατότητες ανάπτυξης. Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι ο κύριος ιδεολογικός μοχλός προώθησης μιας τέτοιας αλλαγής σε πολιτικό-θεσμικό επίπεδο. Αναπτύχθηκε στη διεθνή σκηνή από τις περιβαλλοντικές μη-κυβερνητικές οργανώσεις και τα όργανα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και υιοθετήθηκε σταδιακά από τις επιχειρήσεις και τους άλλους διεθνείς οργανισμούς πέραν του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ενώ διείσδυσε ευρέως και σε εθνικό επίπεδο.

2.1 Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Ο όρος ανάπτυξη αναφέρεται στους απαραίτητους κοινωνικοοικονομικούς μετασχηματισμούς, οι οποίοι οδηγούν σε μια πιο επιθυμητή κατάσταση, δηλαδή σε μια διαδικασία, και όχι σε μία κατάσταση μιας συγκεκριμένης χρονικής στιγμής. Ως εκ τούτου, ο ορισμός της ανάπτυξης περιλαμβάνει, όχι μόνον τους στόχους, αλλά και τα μέσα με τα οποία θα επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί (Lélé, 1991). Ο όρος ανάπτυξη στηρίζεται σε ηθική βάση καθώς συμπεριλαμβάνει στόχους όπως η ισότητα και εμπεριέχει ποιοτικά και όχι μόνο ποσοτικά στοιχεία. Επομένως, η ανάπτυξη δεν είναι δυνατόν να μετρηθεί ως χρηματική αξία και μόνον. Ως εκ τούτου, ο όρος ανάπτυξη είναι πολύ πιο ευρύς από την οικονομική μεγέθυνση, περιλαμβάνοντας, όπως αναφέρουν και οι Pearce, Markandya και Barbier (1989), πέρα από την οικονομική, την κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη, λαμβάνοντας υπόψη το φυσικό περιβάλλον.

Από τον ορισμό της ανάπτυξης προκύπτει ότι η μέτρησή της θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό δεικτών. Στην κατεύθυνση αυτή αναπτύχθηκαν στη δεκαετία του '60 οι αποκαλούμενοι «κοινωνικοί δείκτες», ενώ αργότερα περιελήφθησαν και «περιβαλλοντικοί δείκτες», ενώ κατά την τελευταία δεκαετία γίνονται συστηματικές προσπάθειες για την ανάπτυξη κοινώς αποδεκτών «δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης» (Ζολώτα, 1982). Ως παράδειγμα, ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (UNDP's Human Development Index (HDI)), περιλαμβάνει το ποσοστό παιδικής θνησιμότητας, επίπεδο εκπαίδευσης και την αναμενόμενη διάρκεια ζωής, δείκτες οι οποίοι προσπαθούν να μετρήσουν το επίπεδο της ποιότητας ζωής. Αν και η κατάταξη των χωρών με βάση τον HDI διαφέρει από αυτήν με βάση το κατά κεφαλήν εισόδημα, κανείς δεν διατείνεται ότι η ποιότητα ζωής είναι ανεξάρτητη του επιπέδου του κατά κεφαλήν εισοδήματος, τουλάχιστον ως ένα βαθμό.

Η αποδοχή του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος ως ενός από τους βασικούς δείκτες ανάπτυξης κάνει επιτακτική την επίλυση των προβλημάτων μέτρησής του, καθώς και τη διεύρυνση της βάσης μέτρησης. Προβλήματα δημιουργούνται, καθώς η μέτρηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος βασίζεται στην αγοραία αξία των αγαθών και υπηρεσιών, και

επομένως τα αγαθά και οι υπηρεσίες, οι οποίες διακινούνται εκτός αγορών, καθώς και οι κάθε λογής θετικές και αρνητικές εξωτερικότητες διαφεύγουν της μέτρησης. Προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών γίνεται συστηματική προσπάθεια από την οικονομική επιστήμη, και ειδικότερα από τον τομέα των οικονομικών του περιβάλλοντος. Ως κύριες κατευθύνσεις της προσπάθειας αυτής μπορούν να χαρακτηριστούν : α) η εσωτερίκευση περιβαλλοντικών εξωτερικοτήτων, όπως η ρύπανση, β) η επανεκτίμηση της αξίας των περιβαλλοντικών υπηρεσιών, οι οποίες ως εκ του δημοσίου χαρακτήρα τους είναι συστηματικά υποτιμημένες, και γ) η αντιμετώπιση των προβλημάτων, τα οποία πηγάζουν από το γεγονός ότι πολλοί φυσικοί πόροι είναι ανοικτής πρόσβασης. Σημαντική είναι η συμβολή της βιβλιογραφίας σχετικά με το «πρασίνισμα» των Εθνικών Λογαριασμών (Dasgupta & Maler, 2000). Το «πρασίνισμα» έγκειται κυρίως στην εισαγωγή της μείωσης των φυσικών πόρων και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος στους εθνικούς λογαριασμούς ως αρνητικά στοιχεία επένδυσης, καθώς και του υπολογισμού των περιβαλλοντικών υπηρεσιών ως θετικά στοιχεία κατανάλωσης.

Πέρα από την πρόοδο στην επίλυση των παραπάνω προβλημάτων μέτρησης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος, η ανάπτυξη είναι όρος ευρύτερος της οικονομικής μεγέθυνσης, την οποία βέβαια δεν αποκλείει. Η ανάπτυξη δεν μπορεί και δεν πρέπει να διαχωρίζεται εντελώς από την μεγέθυνση. Η ανάπτυξη των διαφόρων κοινωνιών θα πρέπει να υπαγορεύει το είδος και τον ρυθμό της επιθυμητής μεγέθυνσης. Οι Pearce, Markandya και Barbier (1989) για παράδειγμα, θεωρούν ότι βιώσιμη κοινωνία είναι αυτή, η οποία αναγνωρίζει τα όρια της μεγέθυνσης του φυσικού της προϊόντος και ψάχνει για εναλλακτικούς τρόπους μεγέθυνσης. Η ανάπτυξη δεν περιορίζεται στην μέτρηση χρηματικών αξιών, αλλά επεκτείνεται και σε εγγενείς αξίες.

Η διαδικασία προσδιορισμού της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης έχει συντελέσει στον εμπλουτισμό και την διεύρυνση του όρου ανάπτυξη. Διακινδυνεύοντας την υπεραπλούστευση, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η συζήτηση περί βιώσιμης ανάπτυξης διευρύνει την έννοια της ανάπτυξης στις εξής δύο κατευθύνσεις: α) η ανάπτυξη πρέπει να ειδωθεί με τον ευρύτερο δυνατό τρόπο συμπεριλαμβάνοντας μεταξύ άλλων κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα και όχι μόνον οικονομικά, και β) η ανάπτυξη πρέπει να επιτυγχάνεται με τρόπο ώστε να μην

μειώνει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών, ενώ συγχρόνως να διασφαλίζει την ενδογενεακή ισότητα.

Η διεύρυνση ως προς την πρώτη κατεύθυνση είναι φανερό ότι απαιτεί αλλαγές στην θεώρηση της οικονομίας ως ενός συστήματος κυκλικής ροής. Και αυτό γιατί, ενώ η οικονομική έννοια της κυκλικής ροής υποθέτει ένα κλειστό θερμοδυναμικό σύστημα, η ολοκληρωμένη αντίληψη του κοινωνικού-οικολογικού και οικονομικού συστήματος αναφέρεται ξεκάθαρα σε ένα οικονομικό σύστημα ανοικτό προς και από το περιβάλλον. Η διεύρυνση προς τη δεύτερη κατεύθυνση, απαιτεί την ενσωμάτωση της αξιολόγησης της ενδο- και διαγενεακής ισότητας, δηλαδή την αξιολόγηση καθαρά ηθικών αξιών. Η εξάλειψη της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες, και η μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων στις ανεπτυγμένες χώρες είναι επιβεβλημένες, όχι μόνο στη βάση ηθικών αξιών, αλλά και εξαιτίας των σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων, τις οποίες έχουν στο φυσικό περιβάλλον. Σύμφωνα με την δεύτερη αυτή θεώρηση, η ενδογενεακή ισότητα προβάλλει ως προϋπόθεση για τη διαγενεακή ισότητα. Μείωση της αποτελεσματικότητας για χάρη της ισότητας στατικά μπορεί να αποβεί προς όφελος της διεύρυνσης των δυνατοτήτων ανάπτυξης διαχρονικά. Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στις επόμενες γενιές χρειάζεται περαιτέρω διασαφήνιση, η οποία προς το παρόν επιστρέφει στο ερώτημα σχετικά με το εάν το φυσικό κεφάλαιο είναι συμπληρωματικό ή υποκατάστατο των άλλων συντελεστών παραγωγής.

2.2 Οι 4 πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης

Οι κύριες συνιστώσες της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η οικονομία, η κοινωνία, το περιβάλλον και πολιτισμός.

2.2.1 Οικονομία

Η ανάπτυξη της οικονομίας αποτελεί κύριο στόχο πολιτικής όλων των χωρών, καθώς συμβάλλει στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και κατ'επέκταση στην ποιότητα ζωής. Ο στόχος όμως όλων των επιχειρήσεων, που προτίθενται να ενισχύσουν τα οικονομικά μεγέθη των εκάστοτε χωρών, είναι η αύξηση του κέρδους και η ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής,

με αποτέλεσμα οι αποφάσεις εξασφάλισης των πρώτων υλών και της διαχείρισης των αποβλήτων που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις να υστερούν σε κριτήρια διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος, διότι η συμπερίληψη στρατηγικών και τεχνολογιών που θα ικανοποιούν τα κριτήρια αυτά συνεπάγονται αύξηση του κόστους παραγωγής.

Μέχρι τα τέλη περίπου του 1960 οι διάφορες χώρες, σαγηνευμένες από τις υποσχέσεις για ευμάρεια και για υλική απόλαυση, που φαίνονταν να παρέχει η οικονομική ανάπτυξη, δεν έδιναν σημασία στη βαθμιαία χειροτέρευση του φυσικού περιβάλλοντος. Η οικονομία αναπτύσσεται ραγδαία διότι, επικρατεί η άποψη ότι εξασφαλίζει σε όλους μια ζωή άνεσης και ελεύθερου χρόνου, δυνατότητα απασχόλησης με πολιτιστικές δραστηριότητες, γενική εκπαίδευση των ενηλίκων, άριστη ιατρική περίθαλψη, οικονομικά μέσα για τη συνεχή προώθηση της επιστημονικής έρευνας και της καλλιτεχνικής δραστηριότητας κ.α.

Η στροφή προς τον καταναλωτικό τρόπο ζωής, που επικρατεί εδώ και μερικές δεκαετίες, ενθάρρυναν τον άνθρωπο να προσανατολίσει την προσοχή και τη δραστηριότητα του στο πώς να παράγει και να καταναλώνει όσο γίνεται περισσότερα αγαθά (Κώττης, 1994).

Η ανάπτυξη της καταναλωτικής κοινωνίας όμως, ενέχει κινδύνους για την μελλοντική δυνατότητα του φυσικού περιβάλλοντος να αποτελεί πηγή πρώτων υλών, χωρίς να διακυβεύεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους καταναλωτικές ανάγκες. Πολλές μορφές ανάπτυξης διαβρώνουν τις περιβαλλοντικές προσφυγές, στις οποίες πρέπει να βασιστούν, και η περιβαλλοντική υποβάθμιση μπορεί να υπονομεύσει την οικονομική ανάπτυξη (Reid, 1999).

Όσον αφορά την εμπλοκή του οικονομικού συστήματος στη βιώσιμη ανάπτυξη κρίνεται επιτακτική η παρουσίαση του σε παγκόσμιο επίπεδο. Στις 15 Απριλίου του 1994, οι εκπρόσωποι 120 εθνών υπέγραψαν στο Γύρο των Διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), μια βελτιωμένη έκδοση της συμφωνίας του 1948 που επιχειρούσε να μειώσει τους δασμούς του παγκόσμιου εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών. Οι υπερασπιστές θεωρούν ότι η παγκόσμια άρση των εμπορικών φραγμών έχει μια σειρά βασικών πλεονεκτημάτων :

- Ευνοεί τις αναπτυσσόμενες χώρες, των οποίων τα προϊόντα συχνά βρίσκονται σε μειονεκτική ανταγωνιστική θέση στην παγκόσμια αγορά, εξαιτίας των εμπορικών φραγμών που προκαλούν οι αναπτυγμένες χώρες.
- Επιτρέπει στους καταναλωτές να αγοράσουν περισσότερα πράγματα σε φθηνότερες τιμές, τονώνοντας την οικονομική ανάπτυξη σε όλες τις χώρες.
- Οι συμφωνίες μπορούν να βελτιώσουν το συνολικό παγκόσμιο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, την υγεία και την ασφάλεια του εργαζόμενου. Για παράδειγμα, η μείωση των αγροτικών επιδοτήσεων εξαγωγής στις αναπτυγμένες χώρες θα αυξήσει τις παγκόσμιες τιμές τροφίμων και συνεπώς θα αυξηθεί το εισόδημα των αγροτών των αναπτυσσόμενων χωρών, οπότε και θα μπορέσουν να επενδύσουν περισσότερα χρήματα σε αποδοτικές, αλλά και βιώσιμες μορφές παραγωγής.

Οι περισσότερες οικολογικές οργανώσεις και οι ομάδες που ενδιαφέρονται για τη προστασία του καταναλωτή και την ασφάλεια του εργαζομένου είναι αντίθετες με τις απόψεις της GATT για τους εξής λόγους :

- Η νέα άποψη της GATT δε θα προσφέρει αφθονία οικονομικών πλεονασμάτων σ' όλους.
- Θα αυξήσει την οικονομική και πολιτική δύναμη των πολυεθνικών και θα μειώσει τη δύναμη μικρών επιχειρήσεων, πολιτών και εκλεγμένων πολιτικών.
- Η ρύπανση, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η απώλεια των φυσικών πόρων θα αυξηθεί, επειδή οι συμφωνίες είναι σχεδιασμένες με τρόπο που να ενισχύσουν την οικονομική άνθιση και όχι να προωθούν την οικολογικά βιώσιμη ανάπτυξη .

Οι επικριτές μεθόδου των υφιστάμενων εμπορικών συμφωνιών υποστηρίζουν διάφορες μεθόδους για τον έλεγχο του εμπορίου χωρίς να θυσιάζεται η προστασία του περιβάλλοντος :

- ❖ Να γίνει η προώθηση της οικολογικά βιώσιμης ανάπτυξης, κύριος στόχος.

- ❖ Να υπάρχουν χαμηλοί έως μηδενικοί εμπορικοί δασμοί στις εισαγωγές από κράτη, που προωθούν την οικολογικά αειφόρο ανάπτυξη με χρήση της περιβαλλοντικής λογιστικής.
- ❖ Να κρίνονται οι αποφάσεις της GATT και κάθε άλλη εμπορική συμφωνία ανάλογα με το πώς ευεργετεί το περιβάλλον, της προστασίας των καταναλωτών και υγείας των εργαζομένων και το φτωχότερο 40% της ανθρωπότητας.
- ❖ Να δημιουργηθεί μια επιτροπή για το περιβάλλον ως μέλος της παγκόσμιας οργάνωσης εμπορίου.
- ❖ Κάθε μέλος της GATT και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου πρέπει να μένει ανοικτό στον έλεγχο του ευρύτερο κοινού.
- ❖ Οι Διεθνείς Περιβαλλοντικές Συμφωνίες να κυριαρχούν, όταν έρχονται σε σύγκρουση με την GATT ή κάθε άλλη συμφωνία εμπορίου.
- ❖ Να προσφερθεί οικονομική ενίσχυση για τον έλεγχο σε τυχόν παραβιάσεις των κριτηρίων που αφορούν το περιβάλλον, την ασφάλεια των εργαζομένων ή τη μείωση των φυσικών πόρων.

Από το 1987 στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη καθορίζεται ότι η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς θα αποτελέσει ένα σημαντικό μέσο για την βιώσιμη ανάπτυξη και μη πληθωριστική ανάπτυξη, η οποία θα σέβεται το περιβάλλον. Η δυναμική, που έχει αναπτυχθεί στην πορεία της υλοποίησης της ενιαίας αγοράς σύμφωνα με τη συμφωνία της GATT, έδωσε ώθηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση να προχωρήσει στη θέσπιση σημαντικών κριτηρίων για την οικοδόμηση της ΟΝΕ και στη διαμόρφωση ενός ισχυρού ανταγωνιστικού περιβάλλοντος. Η Ενιαία Αγορά στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί μια πραγματικότητα. Το ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ, έχει ενταχθεί από τις 1-1-1999 στην ενιαία νομισματική και οικονομική ένωση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διατυπώσει τις δράσεις της, ώστε να ξεπεραστεί κάθε εμπόδιο για την πορεία ολοκλήρωσης των στρατηγικών στόχων προς την ενιαία αγορά (Μητούλα, 2003).

Η Ελλάδα μέσω της ένταξης της στην ενιαία νομισματική ζώνη, υιοθετεί παράλληλα και τον στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, ο οποίος συνοδεύει τη νέα οικονομική πραγματικότητα.

2.2.2 Κοινωνία

Η ανάπτυξη της κοινωνικής πρόνοιας συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς ικανοποιεί κοινωνικές ανάγκες ασφάλειας, υγείας, εκπαίδευσης κλπ, των πολιτών, ενισχύοντας την ποιότητα ζωής τους, επιτρέποντας τους να αναζητήσουν ικανοποίηση ψυχολογικών αναγκών, μέσω της συμμετοχής σε κυβερνητικές και μη οργανώσεις προώθησης της ανάπτυξης του επιπέδου διαβίωσης, μέσω της αντιμετώπισης κοινωνικών τους αναγκών που δεν είναι σε θέση να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και του πολιτισμού.

Ως βιώσιμη κοινωνία ορίζεται η κοινωνία, που εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης των σημερινών ανθρώπων και των απογόνων τους, στηριζόμενοι σε ορισμένες βασικές αρχές όπως : Σεβασμός και φροντίδα για την κοινότητα, προστασία της ζωτικότητας και της βιοποικιλότητας των μη ανανεώσιμων πόρων, προσαρμογή των ανθρώπινων κοινωνιών στα όρια της φέρουσας δυναμικότητας της γης, αλλαγή της στάσης ζωής κάθε ανθρώπου και συμμετοχή σε παγκόσμιες συμμαχίες, που προωθούν την βιώσιμη διαβίωση» (IUCN, 1991).

Η οικονομική και κοινωνική συνοχή των κοινωνιών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσδιορίστηκε ως βασικός στόχος της. Ο στόχος αυτός προϋποθέτει την επεξεργασία και την προώθηση πολιτικών που θα αμβλύνουν τις διαφοροποιήσεις στην ανάπτυξη μεταξύ των επιμέρους περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ε.Ε. για την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας, ως στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης δημιούργησε τη Λευκή Βίβλο. Η Λευκή Βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κοινωνική Πολιτική από το 1994 θέσπισε το φόρουμ κοινωνικής πολιτικής, το οποίο αποτελείται από εκπροσώπους μη κυβερνητικών οργανώσεων και κοινωνικών φορέων, με στόχο την προσφορά διαλόγου των πολιτών με την Επιτροπή για θέματα, που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπροσθέτως, το 1997 κηρύχθηκε «Ευρωπαϊκό έτος κατά του ρατσισμού», που αποτελεί δήλωση στήριξης των ενεργειών σε αστικές περιοχές, στις οποίες ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού αποτελείται από μετανάστες (Μητούλα, 2003).

Όσον αφορά τις αστικές περιοχές, μπορούν να σηματοδοτούν την κοινωνική εξέλιξη σε σημαντικό βαθμό μέσω των κοινωνικών, οικονομικών διαδικασιών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Η πόλη μέσα από τη σύνθεση και την αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων, δημιουργεί καινούριες δομές και διαδικασίες, που καθορίζουν την κοινωνική ευημερία, καθώς

οδηγούν στον σχηματισμό νέων κοινωνικών αναγκών και αυξημένης κατανάλωσης πόρων, που μελλοντικά τείνουν να εξαντλήσουν τα αποθέματα του φυσικού περιβάλλοντος.

Η κοινωνική βιωσιμότητα προϋποθέτει μέριμνα για την προώθηση της ευμάρειας, μέσω της ικανοποίησης των κοινωνικών αναγκών των πολιτών και την αφύπνιση της επιθυμίας για λήψη αποφάσεων, που προάγουν την ποιότητα ζωής.

2.2.3. Περιβάλλον

Το περιβάλλον αποτελεί ιδιαίτερα σημαντική συνιστώσα, καθώς η καταστροφή του αποτρέπει την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό απαιτείται η λήξη μέτρων περιορισμού όλων των μορφών ρύπανσης, καθώς και τη συνετή χρήση των πόρων.

Βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων είναι η χρήση των φυσικών πόρων, η οποία παραμένει πάντα στα όρια της περιβαλλοντικής δυναμικότητας και πάνω σ' αυτή τη βάση ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενεάς, ιδιαίτερα των φτωχών, χωρίς να βάζει σε κίνδυνο των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες.

Η βιόσφαιρα και το πλανητικό σύστημα παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία, τόσο ως προς το φυσικό και χημικό υπόβαθρο, όσο και ως προς το βιολογικό περιεχόμενο, αφού περιλαμβάνει δεκάδες εκατομμύρια είδη χλωρίδας και πανίδας. Το σύστημα αυτό εμφανίζει μια αξιόλογη αντοχή στις διαταραχές και σταθερότητα, την οποία κανένα βιολογικό είδος δεν κλόνησε στη διάρκεια των γεωλογικών αιώνων (Μητούλα, 2003).

Στη διάρκεια της παρουσίας του ανθρώπου στη γη, το φυσικό περιβάλλον, ο άνθρωπος προσπάθησε να το υποτάξει και να το χρησιμοποιήσει ως τροφοδότη του, από τον οποίο εξαρτιόταν η επιβίωση του. Για παράδειγμα, διαδοχικές γενεές ανθρώπων ασχολήθηκαν με τη χρησιμοποίηση ορισμένων στοιχείων της φύσης, με την αποξήρανση ελών, με την εκχέρωση δασικών περιοχών κ.α., οι άνθρωποι έμαθαν επίσης, να χρησιμοποιούν τη δύναμη των τρεχούμενων υδάτων και του ανέμου για να κινούν τα σκάφη τους και τους μύλους τους. Για

την διατροφή και την επιβίωση τους οι άνθρωποι είχαν απόλυτη εξάρτηση από τη γη, το νερό και τον αέρα (Κώττης, 1994).

Συνεχίζοντας, ο Κώττης (1994) διαπιστώνει ότι στις τελευταίες δεκαετίες με την ραγδαία αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, την ολοένα και μεγαλύτερη συγκέντρωση σε αστικά κέντρα, τη γρήγορη βιομηχανική ανάπτυξη και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, οι ανθρώπινες ανάγκες για τις υπηρεσίες του φυσικού περιβάλλοντος αυξήθηκαν με τρομακτικό ρυθμό. Η εξόρυξη ορυκτών μεταλλευμάτων και καύσιμων υλών επιταχύνθηκε, η παραγωγή και η κατανάλωση ενέργειας και αγαθών πολλαπλασιάστηκαν, η δημιουργία ανεπιθύμητων καταλοίπων και η απόρριψη τους στο νερό, στην ατμόσφαιρα και το έδαφος έφτασαν σε ύψη πρωτοφανή στην ιστορία. Το περιβαλλοντικό πρόβλημα έγινε πλέον, όχι μόνον οξύ, αλλά και παγκόσμιο, γιατί δεν υπάρχει περιοχή της Γης που δεν υφίσταται περιβαλλοντικές καταστροφές. Η αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη είναι το πλέον οξύ περιβαλλοντικό πρόβλημα, καθώς προκαλεί την αλλαγή του κλίματος σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα αποτελέσματα αυτής της αλλαγής είναι εύκολα αντιληπτά, όπως τα πολύ ζεστά καλοκαίρια και οι ξαφνικές καταιγίδες. Η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας συντελείται, καθώς κάποια αέρια από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, σχηματίζουν σε συνδυασμό με τους υδρατμούς ένα στρώμα γύρω από τη γη, που δεν επιτρέπει τη διαφυγή της ακτινοβολούμενης θερμότητας της γης προς το διάστημα.

Ο ΟΗΕ, αναγνωρίζοντας το μέγεθος του προβλήματος και τη διασυννοριακή του φύση, προχώρησε στη διοργάνωση της γνωστής Διάσκεψης του Ρίο το 1992. Έκτοτε έχουν λάβει χώρα 8 συνδιασκέψεις : Βερολίνο 1995, Γενεύη 1996, Κιότο 1997, Μπουένος Άιρες 1998, Βόννη 1999, Χάγη 2000, Βόννη 2001, Μαρακές 2001 με σημαντικότερη τη συνδιάσκεψη στο Κιότο της Ιαπωνίας.

Το πρωτόκολλο, που υπογράφηκε στο Κιότο από αντιπροσώπους 178 χωρών, θέτει εθελοντικούς εθνικούς στόχους μείωσης των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου για κάθε αναπτυγμένη βιομηχανική χώρα. Ως έτος αναφοράς λαμβάνεται το 1990. Αντικειμενικός στόχος είναι η κατά 5% μείωση των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2010 (Αμπελιώτης, 2001).

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τα αναπτυξιακά έργα ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, καθώς ορισμένες χώρες υιοθέτησαν το θεσμό της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στα έργα. Ο δεσμός αυτός και οι μέθοδοι αναπτύχθηκαν σημαντικά στη δεκαετία του 1980 με τη στήριξη διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών, όπως η Διεθνής Τράπεζα ή η Ευρωπαϊκή Τράπεζα επενδύσεων, αλλά και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η ένταξη της περιβαλλοντικής διάστασης στα προγράμματα ανάπτυξης εδραιώνεται επιχειρησιακά σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τα πρώτα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης και τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (1989-1993) που υιοθετούν μέτρα και έργα για το περιβάλλον. Όμως, η συνοχή των στόχων και των μέτρων είναι ιδιαίτερη χαλαρή, ενώ τα μέτρα εστιάζονται σε ορισμένου τύπου έργα αντιμετώπισης, κυρίως της ρύπανσης, τουλάχιστον στην Ελλάδα, αντανακλούνται γενικότερες αδυναμίες προγραμματισμού και χάραξης πολιτικής. Τουλάχιστον όμως, εδραιώνουν την προστασία του περιβάλλοντος στις προτεραιότητες ανάπτυξης (Κοκκώσης, 1994).

Η κοινοτική νομοθεσία για το περιβάλλον κινείται στο πλαίσιο «προγραμμάτων δράσης». Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον (1993-1999) εγκρίθηκε το 1993 με τίτλο «βιώσιμη ανάπτυξη». Αυτό σημαίνει : «όχι μόνον ποσοτική, αλλά και ποιοτική ανάπτυξη, δηλ. ισόρροπη επιδίωξη όλων των ανθρώπινων αξιών, υλικών και άυλων, σε αρμονία με τη φύση». Κριτήριο της διοικητικής δράσης και της συναφούς άσκησης της δημόσιας εξουσίας πρέπει να είναι η βασική αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή της ανάπτυξης που συνδυάζει τις οικονομικές προτεραιότητες με το συνταγματικά κατοχυρωμένο σεβασμό της προστασίας του περιβάλλοντος. Ο στόχος είναι η συνεξέλιξη ανθρωπογενών συστημάτων και οικοσυστημάτων.

2.2.4 Πολιτισμός

Διερευνώντας τις γενικές κατευθύνσεις αλλά και τις προκρινθείσες δράσεις που έχουν ως στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων, σε κάθε τομέα διακρίνεται ο σεβασμός στα στοιχεία του πολιτισμού.

Η εξέταση της ιστορικής και πολιτισμικής πορείας ενός λαού κατά το παρελθόν συμβάλλει αποφασιστικά στην κατανόηση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του, στην εμπέδωση της πολυφωνίας και της πολυμορφίας του ανθρώπινου πολιτισμού, παράγοντα ιδιαίτερα κρίσιμου για την απρόκοπη και αποτελεσματική διεθνή συνεργασία. Παράλληλα χρησιμεύει στην άντληση χρήσιμων στοιχείων που θα βοηθήσουν για τη θεώρηση του μέλλοντος , στα ουσιώδη ιδανικά και τις αξίες του ανθρώπου. Το παρελθόν είναι ανεπανάληπτο και μοναδικό και περιέχει αξιόπιστες πληροφορίες για τις διεργασίες που το διαμόρφωσαν.

Στη Διεθνή Σύμβαση της UNESCO στη Χάγη το 1954 με τον όρο «πολιτισμικό αγαθό» δηλώνονται «τα κινητά και ακίνητα αγαθά που έχουν μεγάλη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού». Στο κείμενο της Σύμβασης της Παγκόσμιας Κληρονομιάς το 1972 η έννοια της «πολιτισμικής κληρονομιάς» περιλαμβάνει τα έργα αρχιτεκτονικής, τα οικοδομικά συγκροτήματα και τους χώρους. Όσον αφορά τους χώρους αναφέρονται τα έργα του ανθρώπου ή τα δημιουργήματα από κοινού της φύσης και του ανθρώπου (Μητούλα,2003).

Τα τελευταία χρόνια η προστασία και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς εντείνεται σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και τοπικό επίπεδο. Ο πολιτισμός συντελεί στη βιωσιμότητα των πόλεων και έχει ενταχθεί ως γενικότερη πολιτική της βιώσιμης ανάπτυξης . Ο στόχος που τέθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο δράσης για την βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη είναι : «η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του αστικού χώρου και η ενθάρρυνση των τοπικών φορέων και πολιτών για την ανάληψη δημιουργικών καλλιτεχνικών και πολιτιστικών πρωτοβουλιών» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1997).

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες προάγουν την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, προσθέτουν στην ποιότητα ζωής στους κατοίκους της πόλης, δίνουν την ευκαιρία για την ανάδειξη ιδιαίτερων ικανοτήτων και ταλέντων, ενθαρρύνουν τη γόνιμη και κοινωνικά επιθυμητή αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, συμβάλλοντας στην βιωσιμότητα των πόλεων.

2.3 Θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης

Η αλλαγή νοοτροπίας, ηθικών αξιών, νομοθετικού πλαισίου και επιστημονικής προσέγγισης δεν είναι εύκολη. Η βιωσιμότητα απαιτεί αλλαγή βαθιά ριζωμένων αντιλήψεων για τον άνθρωπο και τον κόσμο που μετατρέπονται σε πλήθος καθημερινών επιλογών σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Το γενικό πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, που διαμορφώνεται με βάση δώδεκα θεμελιώδεις αρχές (Δεκλερής, 2000), που αναφέρονται στη συνέχεια, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την απαραίτητη αυτή αλλαγή.

Οι θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης είναι οι εξής :

1. **Αρχή της Δημόσιας Οικολογικής Τάξης:** Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί ευθύνη του κράτους και δεν αφήνεται στη λειτουργία της αγοράς.
2. **Αρχή της Βιωσιμότητας:** Διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου και απαγόρευση κάθε μείωσης ή υποβάθμισης.
3. **Αρχή της Φέρουσας Ικανότητας:** Διατήρηση της σταθερής κατάστασης των οικοσυστημάτων με ανάπτυξη που βρίσκεται κάτω από τα όρια αντοχής τους.
4. **Αρχή της Υποχρεωτικής Αποκατάστασης διαταραχθέντων οικοσυστημάτων:** Αποκατάσταση του απολεσθέντος φυσικού κεφαλαίου.
5. **Αρχή της Βιοποικιλότητας:** Διατήρηση της βιοποικιλότητας που θεωρείται κριτήριο και παράγοντας ευρωστίας των οικοσυστημάτων
6. **Αρχή της κοινής φυσικής κληρονομιάς:** Τα κοινά φυσικά αγαθά δεν επιτρέπεται να ιδιοποιηθούν και η κοινή χρήση τους να περιορισθεί ή να καταργηθεί.
7. **Αρχή της Ήπιας Ανάπτυξης των Ευπαθών Οικοσυστημάτων:** Στα ευπαθή οικοσυστήματα (δάση, ακτές, βουνά, μικρά νησιά, τοποθεσίες φυσικού κάλους) επιτρέπεται «ήπια» ανάπτυξη που ορίζεται κατά περίπτωση, ώστε να μην επιβαρύνει το περιβάλλον υπέρμετρα.

8. **Αρχή της Χωρονομίας:** Επιβάλλεται ο συνολικός σχεδιασμός και χωροταξικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων, ώστε να εξασφαλίζεται η διατήρηση της φέρουσας ικανότητας των οικοσυστημάτων.
9. **Αρχή της Πολιτιστικής Κληρονομιάς:** Διατήρηση των σπουδαιότερων πολιτιστικών στοιχείων (μνημεία, αρχιτεκτονικά σύνολα, τόποι).
10. **Αρχή του Βιώσιμου Αστικού Περιβάλλοντος:** Διατήρηση της ποιότητας ζωής στις πόλεις και αναχαίτιση της ανάπτυξης μεγα-πόλεων.
11. **Αρχή προστασίας του Φυσικού Κάλλους:** Διατήρηση και προστασία του τοπίου με παρεμβάσεις που δεν το αλλοιώνουν.
12. **Αρχή της Οικολογικής Συνείδησης:** Καθιέρωση της οικολογικής συνείδησης των πολιτών που είναι και οι προστάτες του περιβάλλοντος.

2.4 Βασικές παράμετροι της βιώσιμης ανάπτυξης

Οι βασικές παράμετροι της βιώσιμης ανάπτυξης είναι οι ακόλουθες:

- ❖ Ειδικός σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης με στόχο την ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, την κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον.
- ❖ Ενίσχυση όλων των μέτρων (έρευνα, εκπαίδευση, μάρκετινγκ κ.α.) που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης.
- ❖ Ειδικό θεσμικό πλαίσιο, που θα προωθεί τις διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή.
- ❖ Προώθηση μέτρων και πολιτικών, που συμβάλλουν στην προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
- ❖ Χρήση εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κοινοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αγροτικός Τουρισμός» είναι οποιαδήποτε τουριστική δραστηριότητα στην ύπαιθρο. Σε κάποιες χώρες, διακοπές στην ύπαιθρο, σημαίνει διακοπές στο «εσωτερικό», σε κάποιες άλλες, «ενδογενή

τουριστική δραστηριότητα». Η διαφορά του αγροτικού τουρισμού με τον τουρισμό στις παραλίες, στις πόλεις και τα χειμερινά θέρετρα έγκειται στη στενή επαφή των ντόπιων με τους τουρίστες, με βασικό στοιχείο τη φύση.

Σε μερικές περιπτώσεις ο αγροτικός τουρισμός συγχέεται με τον αγροτουρισμό, τον πράσινο τουρισμό και τον οικοτουρισμό, ενώ η έννοια των όρων είναι ξεκάθαρη. Ο αγροτουρισμός περιλαμβάνει τα τουριστικά προϊόντα, που είναι άμεσα συνδεδεμένα με το αγροτικό περιβάλλον, τα αγροτικά προϊόντα και την αγροτική διαμονή (Jansen-Verbeke, 1995). Ο πράσινος τουρισμός είναι η προσέγγιση στην ανάπτυξη, η οποία ζητά να αναπτύξει μια συμβιωτική σχέση με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον από το οποίο και εξαρτάται (Sharpley & Sharpley, 1997). Ο οικοτουρισμός είναι η μορφή του τουρισμού στη φύση, που προωθεί ενεργά την περιβαλλοντική διατήρηση, είναι άμεσα ευεργετικό για τις τοπικές κοινωνίες και τους πολιτισμούς, τους οποίους προμηθεύει με τουρίστες για μια θετική επιμορφωτική εμπειρία (Sharpley & Sharpley, 1997). Ο αγροτικός τουρισμός μπορεί να περιέχει οποιαδήποτε από τις παραπάνω κατευθύνσεις, δεν είναι όμως συνώνυμος με αυτές. Τα κύρια στοιχεία του αγροτικού τουρισμού είναι : ο τόπος, οι άνθρωποι, η ποιότητα, η μοναδικότητα και η αυθεντικότητα του προϊόντος.

Οι σημαντικές ελλείψεις που παρουσιάζει ο σχεδιασμός και προγραμματισμός της τουριστικής ανάπτυξης, ακόμη και σε αναπτυγμένες χώρες, έχει οδηγήσει στην εφαρμογή προγραμμάτων βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης με διαφορετικό βαθμό επιτυχίας. Σε άλλες περιπτώσεις, το υιοθετούμενο πρότυπο έχει λίγα μόνο χαρακτηριστικά της αειφορίας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις περισσότερα. Η υιοθέτηση και προώθηση αυτού του προτύπου από υπερεθνικούς και εθνικούς φορείς, που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη, αποτελεί σημαντική ένδειξη ότι ο αειφορικός τουρισμός σταδιακά θα επεκτείνεται στο διεθνή χώρο. Τη διαπίστωση αυτή ενισχύει και η παράλληλη δυναμική τάση ανάπτυξης των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού που συμβάλλουν στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τον Κομίλη (2001), ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη περιγράφει την διαδικασία μετασχηματισμού, όπου η εκμετάλλευση των πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζεται με τις μελλοντικές και τις σημερινές ανάγκες.

Στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές χρησιμοποιούνται στα πλαίσια ενός προγραμματισμού που έχει δυο στόχους: Πρώτον την προσφορά μεγαλύτερου αριθμού εξειδικευμένων υπηρεσιών, που καλύπτουν τη ζήτηση ειδικών ομάδων τουριστών, και δεύτερον τη συγκρότηση ενός προτύπου ανάπτυξης, που εντάσσεται ισόρροπα στην υπάρχουσα δομή, είτε βελτιώνοντας την προϋπάρχουσα κατάσταση (π.χ. στις περιοχές με οργανωμένο τουρισμό διακοπών), είτε διαμορφώνοντας μια νέα παραγωγική δομή στον τουριστικό τομέα, όπου θα κυριαρχούν οι υποδομές και οι υπηρεσίες των ειδικών και εναλλακτικών μορφών (Κομίλης, 2001):

Στόχος είναι η διαμόρφωση μιας υποδομής προσφοράς που θα ανταποκρίνεται σε διαφορετικούς τύπους ζήτησης και θα συμβάλει στη βασική αρχή της αειφορίας, η οποία είναι η ανατροφοδότηση της ανάπτυξης. Βασική παράμετρος επιτυχίας της πολιτικής αυτής αποτελεί η τήρηση των αρχών της αειφορίας και ο μακροχρόνιος προγραμματισμός.

2.5 Βιώσιμος τουρισμός

2.5.1 Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Μετά το 1980 πληθαίνουν οι προσπάθειες να προωθηθεί ένα πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης, του οποίου βασικό χαρακτηριστικό θα είναι η βιώσιμη ανάπτυξη. Οι περιοχές – στόχοι είναι κυρίως δυο, αφενός αυτές που έχουν υιοθετήσει το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού και αφετέρου, εκείνες που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης τους και μπορούν με τον ανάλογο προγραμματισμό να αποκτήσουν βιώσιμα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά.

Με τον όρο «βιώσιμη» τουριστική ανάπτυξη περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης, που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για την συνεχή ανατροφοδότηση της (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

2.5.2 Βιώσιμος τουρισμός με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη πρέπει να στηριχτεί στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, στον εμπλουτισμό και τη διαφοροποίηση του, και στην ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού. Η τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Κρήτης έως σήμερα:

- α) έχει αφήσει περιοχές αναξιοποίητες,
- β) έχει δημιουργήσει ώριμες τουριστικά περιοχές και
- γ) έχει οδηγήσει περιοχές σε κρίση έχοντας υπερβεί τη φέρουσα ικανότητα τους.

Για όλες αυτές, το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης προβάλλει ως το πλέον κατάλληλο για τη διαμόρφωση μιας μεσομακροπρόθεσμης αποτελεσματικής στρατηγικής και όλα τα σενάρια και οι στόχοι λειτουργούν προς την κατεύθυνση αυτή.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, αθλητικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κ.λ.π.) εξ' ορισμού συνάδουν με το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, καθόσον είναι δραστηριότητες που δεν λαμβάνουν εντατική μορφή και είναι κατεχοχήν περιβαλλοντικά φιλικές.

Η Κρήτη, για παράδειγμα, παραμένει ένας παραδοσιακός προορισμός αναψυχής που προσφέρει ήλιο, θάλασσα, παραλίες και πολιτισμικά μνημεία. Η ζήτηση αυτού του είδους τουριστικών πακέτων εξακολουθεί να αυξάνεται, αλλά με χαμηλούς ρυθμούς. Ο τομέας του τουρισμού είναι ένας από τους βασικούς της οικονομίας του νησιού. Γενικά έχει μια ικανοποιητική απόδοση τα τελευταία χρόνια, παρά την διαπίστωση ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες δεν έχουν πάντα το απαιτούμενο επίπεδο ποιότητας το οποίο θα πρέπει και να προβληματίσει (www.ritts-crete.gr, Σύνδεσμος Ελληνικών Περιφερειών RIS-RITTS).

Η Κρήτη δέχτηκε περίπου 2,5 εκατομμύρια τουρίστες το έτος 2002. Οι τιμές αυτές αντιπροσωπεύουν το 25% του συνολικού αριθμού των επισκεπτών στην Ελλάδα. Οι επισκέπτες που προέρχονται από τη Γερμανία αποτελούν το 25% των αφίξεων με μισθωμένες πτήσεις, από το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούν το 18% και από τα Σκανδιναβικά κράτη το 17%. Οι επισκέπτες από τα ανατολικά κράτη αποτελούν λιγότερο του 7% του συνόλου, αλλά το ποσοστό αυτό παρουσιάζει αυξητική τάση. Η Κρήτη προσελκύει τουρίστες υψηλής εισοδηματικής στάθμης και μορφωτικού επιπέδου, που την επισκέπτονται την καλοκαιρινή περίοδο με μέση διάρκεια ταξιδιού 1-2 εβδομάδες, διάρκεια που εμφανίζει τα τελευταία χρόνια πτωτική τάση.

Μεγάλη μερίδα του μαζικού τουρισμού της Κρήτης θα πρέπει να οδηγηθεί στο μέλλον σε χώρους με καινούργιες εγκαταστάσεις και ελκυστικό φυσικό περιβάλλον. Οι εγκαταστάσεις τέτοιων χώρων θα περιλαμβάνουν για παράδειγμα, γήπεδα γκολφ, κέντρα παροχής υπηρεσιών σε θέματα υγείας, και γενικά διάφορες εγκαταστάσεις αναψυχής και παροχής υπηρεσιών (υπαίθριες ή μη).

Η ανάπτυξη του τουρισμού δεν είναι ισόρροπη μεταξύ της βόρειας και νότιας ακτής του νησιού. Ο ρυθμός ανάπτυξης είναι υψηλός στη βόρεια πλευρά και σε λίγα διάσπαρτα σημεία της νότιας. Το επίπεδο της τουριστικής προσφοράς διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, όπως επίσης και το επίπεδο της τουριστικής ζήτησης.

Η τουριστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Κρήτης έχει οδηγήσει ορισμένες περιοχές στην υπέρβαση της αντοχής του συστήματος (φέρουσας ικανότητας) με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργηθεί δυσμενείς επιπτώσεις, τόσο στο φυσικό, όσο και στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, αλλά και να προστατευτούν και οι υπόλοιπες περιοχές προκειμένου να μην φτάσουν σε αυτό το σημείο.

Το βέλτιστο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης για την Περιφέρεια Κρήτης, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες, τις ανάγκες και τις αδυναμίες του κρητικού τουριστικού προϊόντος είναι η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Βασίζεται σε παρεμβάσεις και δραστηριότητες μη εντατικές και θέτει ως προτεραιότητα την ποιότητα, έναντι της ποσότητας. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη (ΕΟΤ, 2003) επιδιώκει τη χωροχρονική ισοκατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, εις τρόπον ώστε να ελαχιστοποιούνται οι δυσμενείς επιπτώσεις (περιβαλλοντικές, κοινωνικές κ.α.)

από την υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του εκάστοτε τουριστικού πόλου και παράλληλα να διασφαλίζεται η ύπαρξη ή και δημιουργία κρίσιμων πυρήνων-κέντρων εξυπηρέτησης και διάχυσης της τουριστικής κίνησης. Για την υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης υιοθετούνται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που δεν έχουν εντατική μορφή και είναι περιβαλλοντικά φιλικές.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια για μεταβολή της εικόνας αυτής που θέλει την Κρήτη να προσφέρει αποκλειστικά ήλιο και παραλίες, επιδιώκοντας να αναπτύξει και άλλες δραστηριότητες, που να εντάσσονται στα πλαίσια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Αυτό απαιτεί εντατικοποίηση της προσπάθειας για μια πολύπλευρη ανάπτυξη του τουρισμού, ένας συντονισμός και μια λειτουργική αποτελεσματικότητα.

Μέσα στα πλαίσια αυτά, η βασική αναπτυξιακή στρατηγική στοχεύει στη μεταβολή της τουριστικής φυσιογνωμίας της Κρήτης εν γένει. Στρατηγικός στόχος είναι η μεταβολή της διεθνούς εικόνας, ότι η Κρήτη δεν είναι κατάλληλη μόνο για παραθεριστικό τουρισμό και να προβληθεί το γεγονός ότι προσφέρεται για επισκέψεις κατά τη διάρκεια όλου του έτους, κυρίως λόγω των πολιτιστικών της πόρων, αλλά και των υπόλοιπων φυσικών της καλλονών (Βαρβαρέσος, 1999).

2.6 Η προστασία του περιβάλλοντος προϋπόθεση για αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη

Έχει πλέον καταστεί αποδεκτό ότι, η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή, συνδέεται άμεσα από την ύπαρξη, και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των φυσικών και πολιτισμικών πόρων, τα οποία ουσιαστικά συνιστούν και το συγκριτικό πλεονέκτημα μιας περιοχής, σε σχέση με μια άλλη. Από τη μέχρι τώρα ανάλυση, έχει προκύψει ότι ο τουρισμός κάτω από ορισμένες συνθήκες μπορεί να δημιουργήσει μια σειρά από θετικές ή και ορισμένες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (κοινωνικοοικονομικό, πολιτισμικό, δομημένο και φυσικό). Μακροπρόθεσμα όμως έχει αποδειχθεί, ότι η υποβάθμιση των πόρων αυτών που σε ένα μεγάλο βαθμό αποτέλεσαν και σημείο έλξης του επισκέπτη και η απώλεια της μοναδικότητας μιας περιοχής

μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των επισκεπτών ή σε αλλαγή του τύπου του επισκέπτη προς πιο ανεπιθύμητες μορφές. Η συνειδητοποίηση αυτής της ισχυρής αλληλεξάρτησης από τους εμπλεκόμενους στο τουρισμό παρατηρείται πιο συχνά, δυστυχώς στις περιοχές εκείνες, οι οποίες έχουν βιώσει την άνθηση και βρίσκονται ήδη σε μια φάση κορεσμού (Χερσόνησος, Μάλλια, κ.α).

Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει πολλά παραδείγματα προορισμών, όπου μετά από μια σημαντική περίοδο άνθησης, κατά την οποία όμως οι περιβαλλοντικές πιέσεις ήταν ιδιαίτερα αυξημένες, ακολούθησε μια περίοδο παρακμής. Βέβαια θα πρέπει και εδώ να σημειωθεί ότι η παρακμή ορισμένων τουριστικών προορισμών δεν είναι πάντα αποκλειστική συνέπεια της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, αλλά συχνά και της δράσης μίας σειράς άλλων εσωτερικών ή εξωτερικών παραμέτρων, όπως η οικονομική ύφεση, η εμφάνιση άλλων "εξωτικών" προορισμών, η αλλαγή στα πρότυπα και τις επιθυμίες των επισκεπτών, κ.λ.π. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η διατήρηση του περιβάλλοντος αποδεικνύεται ένας ιδιαίτερα καθοριστικός παράγοντας για την επιτυχή συνέχιση της τουριστικής δραστηριότητας σε μια περιοχή. Η εξάρτηση τουρισμού και ποιότητας περιβάλλοντος φαίνεται ότι συνειδητοποιείται σταδιακά από όλους τους εμπλεκόμενους στον τουρισμό (Roop 1994):

- Οι ίδιοι οι τουρίστες επιδιώκουν την παραμονή και επαφή τους με ένα περιβάλλον που δεν είναι υποβαθμισμένο. Ενδιαφέρονται για τη φυσική και πολιτιστική ταυτότητα του χώρου που επιλέγουν να επισκεφθούν.

- Οι τοπικοί παράγοντες, συνειδητοποιώντας τη νέα αυτή πραγματικότητα, επιδιώκουν τη διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών χαρακτηριστικών της περιοχής τους.

- Οι τουριστικοί παράγοντες στηρίζουν την προσέλκυση των τουρισμών στην παρουσίαση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος μιας περιοχής (φυσικό, πολιτιστικό, ιστορικό). Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης εντάσσονται προσπάθειες στον ίδιο το χώρο της υποδοχής για την κατασκευή υποδομών, πιο φιλικών προς το περιβάλλον, για εξοικονόμηση πόρων, κυρίως νερού κ.α., αλλά και στο χώρο προέλευσης των επισκεπτών για υιοθέτηση νέων συμπεριφορών, που θα διακρίνονται από το σεβασμό για χώρο και την κοινωνία υποδοχής. Ανάλογες προσπάθειες γίνονται και στο ενδιάμεσο σύστημα (εταιρείες,

tour - operators) με την ενθάρρυνση και υιοθέτησης από μέρους τους πρακτικών, πιο φιλικών με το περιβάλλον (ανακύκλωση, προώθηση “πράσινων προϊόντων”).

Στο πλαίσιο αυτό η έννοια της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης κερδίζει διαρκώς έδαφος, αν και συχνά μοιάζει ότι πρόκειται για μια προσπάθεια «συγκατοίκησης» δύο εντελώς αντίθετων καταστάσεων. Παρόλα αυτά, γίνεται ολοένα και περισσότερα κατανοητό, ότι προκειμένου να εξασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής και να διασφαλιστούν τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, η ανάπτυξη αυτή θα πρέπει να σέβεται τις ιδιαιτερότητες του τοπικού περιβάλλοντος, καθώς αυτές οι συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες που αποτελούν την ταυτότητα μιας περιοχής, συνιστούν ένα, αν όχι το πιο σημαντικό κίνητρο για τους επισκέπτες. Η προστασία των τοπικών αξιών, της πολιτιστικής κληρονομιάς, του φυσικού περιβάλλοντος και η αξιοποίηση τους στη διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος θα πρέπει να αποτελούν προτεραιότητα κάθε τουριστικού σχεδιασμού. Οι τουριστικοί περιορισμοί θα πρέπει να αντανakλούν με τον καλύτερο τρόπο την ποιότητα του περιβάλλοντος και τις πρακτικές που εφαρμόζουν για την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής (Hawkins, 1993). Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να κατανοείται η σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος από αυτούς που λαμβάνουν αποφάσεις σε τοπικό επίπεδο ή εθνικό επίπεδο, αλλά και από την ίδια την κοινωνία. Το αυξημένο ενδιαφέρον μπορεί να ερμηνευθεί με την :

- Άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Η ικανοποίηση βασικών αναγκών ασφάλειας, απασχόλησης, οικονομικών πόρων επιτρέπει στη συνέχεια την αναζήτηση και άλλων αξιών. Η αλλαγή αυτή αντανακλάται και στο γεγονός ότι η έννοια της "τουριστικής ανάπτυξης", η οποία παραδοσιακά συσχετιζόταν μόνο με όρους οικονομίας, εμπλουτίστηκε σταδιακά και με την έννοια της ποιότητας ζωής.

- Όξυνση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

- Συνειδητοποίηση της αλληλεξάρτησης ανθρωπίνων δραστηριοτήτων και φυσικού περιβάλλοντος. Εξετάζοντας κανείς τις προοπτικές για την εξέλιξη του τουρισμού διαπιστώνει ότι, ο τουρισμός θα συνεχίσει και στο μέλλον να αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές οικονομικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, οι διεθνείς τουριστικές αξίες για το έτος 2000 υπολογίζεται σε 650 εκατ. περίπου, με ετήσιο ρυθμό αύξησης 3,7 % παγκοσμίως (Hawkins, 1993). Η κατανάλωση της

"ευχαρίστησης" εκτιμάται ότι αποτελεί πλέον το σημαντικότερο σημείο εστίασης του ανθρώπινου ενδιαφέροντος. Τα τελευταία χρόνια έχουν ήδη διαπιστωθεί αρκετές αλλαγές, ικανές να σηματοδοτήσουν μία νέα εποχή στον τουρισμό, η οποία θα μπορούσε να περιγραφεί σύντομα ως πέρασμα από την ποσότητα στην ποιότητα. Οι αλλαγές αυτές είναι αποτέλεσμα άλλων ευρύτερων αλλαγών, που λαμβάνουν χώρα στην οικονομία, στους θεσμούς, την τεχνολογία, στις αξίες που διαμορφώνουν τις επιλογές του καταναλωτή γενικότερα και άρα και του τουρίστα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1 Αγροτουρισμός

Ως έννοια ο αγροτουρισμός εμφανίστηκε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα σε ανεπτυγμένες χώρες της δύσης (Η.Π.Α. Δυτική Ευρώπη) με την ενθάρρυνση των εγχώριων τουριστών να επισκέπτονται την ύπαιθρο της χώρας τους για την στήριξη των αγροτικών εισοδημάτων (Έξαρχος & Καραγιάννης, 2004). Η διαφορά του από τον γενικό τουρισμό είναι ότι συντελείται στον αγροτικό χώρο και παρέχεται από τους αγρότες, αποτελώντας γι' αυτούς μια συμπληρωματική, ως προς την κύρια (αγροτική) απασχόληση.

Ο ορισμός του αγροτουρισμού είναι:

«Η τουριστική εκείνη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κυρίως στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών και που στηρίζεται στην αξιοποίηση των φυσικών, πολιτιστικών και ανθρώπινων τοπικών πόρων, ικανοποιεί εξειδικευμένες προσωπικές ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου και αποβλέπει στη συγκράτηση και παλιννόστηση του γηγενή πληθυσμού, στην ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας και στην άνοδο του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου» (Αποστολόπουλος, 2007).

Ο αγροτουρισμός κατατάσσεται στις ειδικές και συγκεκριμένα, στις ήπιες ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που άρχισαν σταδιακά να αναπτύσσονται μετά το 1980 σε μια προσπάθεια προώθησης ενός προτύπου τουριστικής ανάπτυξης με βασικό χαρακτηριστικό τη βιώσιμη ανάπτυξη (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001). Ένας αρκετά περιεκτικός ορισμός της έννοιας «βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη» είναι ο παρακάτω:

«Με τον όρο “βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη” περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική, και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους

(υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότηση της» (Κοκκώσης & Τσάρτας , 2001).

Τα κυριότερα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (Κοκκώσης & Τσάρτας , 2001):

Πίνακας 1. 1111, Πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης

Deleted: 1

1	2	3	4	5	6
Οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών καλοκαιρινής ή χειμερινής περιόδου	Ενταγμένο στο τοπικό αναπτυξιακό πλαίσιο π.χ. αστικός τουρισμός, τουρισμός υπαίθρου	Βιώσιμου τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού	Τουριστικής ανάπτυξης σε θύλακες, π.χ. τουριστικά χωριά, θεματικά πάρκα	Παραθεριστικό σε περιοχές με μεγάλο αριθμό διαφόρων τύπων παραθεριστικών κατοικιών	Εναλλακτικού τουρισμού με έμφαση σε μια ή περισσότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού

ΠΗΓΗ: Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., (2001)

Ο αγροτουρισμός λοιπόν, είναι μια από αυτές τις μορφές τουρισμού, που αναπτύσσονται στον αντίποδα του μαζικού μοντέλου, προσφέροντας στον επισκέπτη τη δυνατότητα να ζήσει κοντά στην φύση και να έρθει σε επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου, να γνωρίσει την τοπική κουλτούρα και ιστορία, συμμετέχοντας σε παραδοσιακές εργασίες και δραστηριότητες, αλλά και την καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Είναι μια ήπια μορφή ανάπτυξης που συμβάλλει στην διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου, αφού αυτή ακριβώς η ξεχωριστή ταυτότητα είναι και το ανταγωνιστικό του πλεονέκτημα. Ο αγροτουρισμός είναι ο συνδεδετικός κρίκος του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Δηλαδή της παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης, με την παροχή υπηρεσιών.

3.2 Μορφές Αγροτουρισμού

Οι κυρίαρχες μορφές αγροτουρισμού σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροκτήματα και οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό.

Η Ελλάδα με τη μεγάλη οικιστική της διασπορά, με την πολυνησιακή της συγκρότηση, με την αποκέντρωση μνημειακής της τοπογραφία, με το εναλλασσόμενο τοπίο, με τις μορφολογικές της αντιθέσεις και με τις διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συνθήκες, συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη μιας πλατιάς κλίμακας μορφών αγροτουρισμού.

Οι μορφές αυτές μπορούν να καταταχθούν σε δύο κατηγορίες:

1) Ο αμιγής αγροτουρισμός, όπου οι φιλοξενούμενοι πέρα από τον κύριο προορισμό τους (διακοπές – ανάπαυση), ασχολούνται, είτε με αγροτικές εργασίες κατά κανόνα στο αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, άρμεγμα, τυροκομία, θερισμός, τρυγητός, λιομάζωμα, οπωροκηπευτική, μελισσοκομία, κτλ.), είτε και πολλές φορές παράλληλα, με ψυχαγωγικές δραστηριότητες, από αυτές που τους προσφέρει το περιβάλλον της αγροτικής περιοχής (κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία, ορειβασία, κυνήγι, ιππασία, κτλ.).

Κάποιες από τις κύριες μορφές αμιγή αγροτουρισμού στην Ελλάδα είναι οι εξής :

- Αγροτουρισμός σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλους (ορεινά και μη) που προσελκύουν τους επισκέπτες, αξιοποιώντας την ομορφιά της τοποθεσίας τους.
- Αγροτουρισμός σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές, οι οποίες αξιοποιούν κυρίως τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα.
- Αγροτουρισμός σε παραδοσιακούς οικισμούς, οι οποίοι έχουν να αναδείξουν μια ξεχωριστή αρχιτεκτονική που προσελκύει τον κάτοικο των «τσιμεντένιων» αστικών κέντρων.

- Αγροτουρισμός κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, όπως εθνικούς δρυμούς και υδροβιότοπους, οι οποίες εκτός από φυσικό κάλλος, αναλαμβάνουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις των επισκεπτών σε θέματα οικολογίας.

- Αγροτουρισμός σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής, όπου τα μέλη των συνεταιρισμών, κυρίως γυναίκες προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παραγωγής.

2) Ο σύνθετος αγροτουρισμός, όπου οι τουρίστες, πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες, που μπορούν να αναπτύξουν μάλλον περιθωριακά, ικανοποιούν κύρια, κάποιες προσωπικές ανάγκες τους, που εξειδικεύουν τον αγροτουρισμό της περιοχής, όπως για παράδειγμα τουρισμός υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, θρησκείας, πολιτισμού.

Κάποιες από τις κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού στην Ελλάδα είναι οι εξής :

- Αγροτουρισμός σε περιοχές με ιαματικές πηγές, γνωστές ως λουτροπόλεις, όπου σε ειδικά υδροθεραπευτήρια οι τουρίστες υπόκεινται σε κάποιες θεραπευτικές αγωγές, σε ένα συνδυασμό αποτοξίνωσης και σωματικής χαλάρωσης.

- Αγροτουρισμός σε ορεινά χωριά στην περιοχή των οποίων λειτουργεί οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο, που αποτελεί το στοιχείο έλξης των τουριστών.

- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές με αθλητικές εγκαταστάσεις, όπου προσφέρονται όλες οι δυνατότητες για ανάπαυση και άθληση.

- Αγροτουρισμός σε κατασκηνωτικούς χώρους (camping), που βρίσκονται στον περίγυρο αγροτικών οικισμών με τους οποίους συνδέονται οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά.

- Αγροτουρισμός για παιδιά μικρής ηλικίας, που πραγματοποιείται σε παιδικές κατασκηνώσεις με αθλητικές εγκαταστάσεις, πλήρη φιλοξενία και προσφορά μορφωτικού, ψυχαγωγικού προγράμματος.
- Αγροτουρισμός σε κέντρα διερχομένων τουριστών που βρίσκονται σε ειδικούς κόμβους και δέχονται περαστικούς για να τους προσφέρουν φιλοξενία.
- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές όπου υπάρχουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Οι διακοπές στις περιοχές αυτές συνδέονται με πνευματικές ενασχολήσεις.

Όλες οι παραπάνω μορφές αγροτουρισμού στην Ελλάδα εντοπίζονται σε αγροτικές περιοχές, οι τύποι των καταλυμάτων είναι κυρίως δωμάτια εντός της οικίας της αγροτικής οικογένειας ή καταλύματα που αποτελούν προέκταση της κατοικίας, είτε τέλος ανεξάρτητα της οικίας δωμάτια, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία της ιδιωτικής ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών (www.geocities.com).

3.2.1 Αγροτουρισμός σε φάρμα

Ο Nilsson (2002) στη μελέτη του για τον τουρισμό σε φάρμες ορίζει την μορφή αυτή ως υποομάδα του αγροτικού τουρισμού. Σύμφωνα με τον Nilsson, ο αγροτικός τουρισμός βασίζεται στο αγροτικό περιβάλλον και ως εκ τούτου, ο τουρισμός της φάρμας στηρίζεται στη φάρμα και στον ιδιοκτήτη (οικοδεσπότη) της.

Ο επισκέπτης του αγροτουριστικού καταλύματος μένει στο ίδιο το σπίτι της αγροτικής οικογένειας. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού ταιριάζει σε τουρίστες που θέλουν να συμμετάσχουν σε αγροτικές δραστηριότητες και σε όσους ακολουθούν προγράμματα εθελοντικής εργασίας (π.χ. μάζεμα ελιάς, φρούτων) κλπ., καθώς και σε χαμηλού εισοδήματος επισκέπτες. Το αγροτικό κατάλυμα συνήθως, προσφέρει αθλητικές δραστηριότητες ή ευκαιρίες για κολύμπι, ποδηλασία, περπάτημα, ιππασία κλπ.

Σε ξένες χώρες παρατηρείται το φαινόμενο οι επισκέπτες να συμμετέχουν ενεργά στην αγροτική παραγωγή. Γνωστός σύνδεσμος στο εξωτερικό είναι οι Εθελοντές Εργάτες σε Βιολογικές Φάρμες-Willing Workers on Organic Farms (WWOOF) που ξεκίνησε το 1971 στην Αγγλία από ιδιοκτήτες αγροτουριστικών καταλυμάτων και έχει επεκταθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, Ευρώπη, βορ.Αμερική, Αφρική, Ασία, νοτ.Ειρηνικό. Κύριος σκοπός είναι να μάθει στους τουριστικούς επισκέπτες, εναλλακτικούς τρόπους ζωής και μεθόδους οργάνωσης της καλλιέργειας. Οι αγρότες ωφελούνται, συναντώντας ανθρώπους απ' όλο τον κόσμο με διαφορετική κουλτούρα και τρόπο σκέψης. Ο επισκέπτης για αντάλλαγμα προσφέρει κάποιες ώρες προσωπικής εργασίας. Στην Ελλάδα δεν έχει παρατηρηθεί κάτι το αντίστοιχο μέχρι σήμερα.

3.2.2 Αγροτουρισμός σε αυτοεξυπηρετούμενα δωμάτια

Αυτή η μορφή αγροτουρισμού είναι η πιο συνηθισμένη καθώς, απαιτεί λιγότερη εργασία εκ μέρους του αγρότη, ενώ σέβεται την ιδιωτική ζωή του αγρότη και του επισκέπτη. Σε αυτή την περίπτωση, η τροφοδοσία είναι προσωπική υπόθεση και η κύρια προσφορά είναι οι δραστηριότητες γι' αυτήν την κατηγορία των επισκεπτών. Το κυνήγι, το ψάρεμα, η πεζοπορία είναι επίσης συνηθισμένες προσφορές, αλλά όχι με την συμμετοχή του ιδιοκτήτη (Opperman, 1996). Στην Ιταλία υπάρχουν πολυτελείς οικείες κτισμένες με παραδοσιακά υλικά, πέτρα, ξύλο κεραμίδια και κατάλληλες υποδομές για προσέλκυση υψηλού εισοδήματος επισκεπτών, πύργoi και κάστρα στην Τοσκάνη. Τέτοια συγκροτήματα συνήθως ανήκουν σε επιχειρηματίες κι όχι σε αγρότες. Φυσικά οι επισκέπτες δεν συμμετέχουν στην αγροτική ζωή του τόπου (Λογοθέτης, 1998).

3.2.3 Γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί

Οι αγροτουριστικές συνεταιριστικές οργανώσεις μπορούν να ασχοληθούν άμεσα με τον αγροτουρισμό, κάτω απ' τις ακόλουθες μορφές. Μέσα απ' τους ίδιους τους αγροτικούς συνεταιρισμούς όλων των βαθμίδων (τοπικοί, ενώσεις κατά νόμο, ΠΑΣΕΓΕΣ), με τη δημιουργία

τμημάτων που ασχολούνται αποκλειστικά με τον αγροτουρισμό. Με τη σύσταση συνεταιρισμών ειδικού σκοπού (άρθρο 5), των Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών που ιδρύονται με την συναίνεση 20 τουλάχιστον μελών, ενώ οι γενικοί απαιτούν 50 μέλη. Ακόμα ο αγροτουρισμός μπορεί να προωθηθεί και μέσα από εταιρείες (μόνο ανώνυμες και περιορισμένης ευθύνης), που συνιστώνται από αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις και φυσικά ή νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού τομέα ή μέσα από άλλες μορφές εταιρειών, εφόσον όμως συνιστώνται από ομοιόβαθμες συνεταιριστικές οργανώσεις και υπάρχει σύμφωνη απόφαση της ΠΑΣΕΓΕΣ (άρθρο 59), (Λογοθέτης, 1998).

Αυτή η μορφή αγροτουρισμού είναι αρκετά συνηθισμένη στην Ιταλία, αλλά και στην Ελλάδα. Πρόκειται για μικρές τουριστικές μονάδες που προσφέρουν διαμονή, αγαθά ή και άλλες υπηρεσίες και παρέχουν ένα συμπληρωματικό εισόδημα στους αγρότες. Για τη διαμονή των επισκεπτών έχουν φτιαχτεί παραδοσιακά επιπλωμένα δωμάτια που αρμόζουν στο κλίμα του κάθε χωριού (Iakovidou, 1992). Οι περιοχές της Ελλάδας που συναντάμε τέτοιου είδους αγροτουριστικές επιχειρήσεις είναι στην Πέτρα της Μυτιλήνης, στα Αμπελάκια της Θεσσαλίας, στην Αράχωβα, στα Νοτιοχώρια της Χίου και αλλού.

3.2.4 Camping / Karavaning

Πρόκειται για χώρους ειδικά διαμορφωμένους, όπου οι τουρίστες κατασκηνώνουν για να περάσουν τις διακοπές τους κοντά στη φύση και με φυσικό τρόπο. Η διαφορά ανάμεσα στα camping και caravaning είναι ότι στα πρώτα οι κατασκηνωτές μένουν σε αντίσκηνα, ενώ στα δεύτερα σε τροχόσπιτα. Και στις δύο περιπτώσεις, οι διαμορφωμένοι χώροι, που συνήθως είναι σε πευκόφυτες περιοχές κοντά στη θάλασσα, διαθέτουν εγκαταστάσεις με κοινόχρηστους χώρους και άλλες λειτουργίες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των τουριστών - κατασκηνωτών. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού συνηθίζεται στην Αγγλία και Ιρλανδία και απευθύνεται σε χαμηλού εισοδήματος τουρίστες, ενώ στην Ελλάδα δεν συνηθίζεται.

3.2.5 Αγροτουρισμός σε προστατευόμενες περιοχές (εθνικά πάρκα)

Το Παγκόσμιο Συνέδριο για τις Προστατευόμενες Περιοχές (World Congress on National Areas), όρισε ως εθνικά πάρκα τις φυσικές εκείνες περιοχές, που σκοπό έχουν να προστατέψουν την οικολογική ακεραιότητα των οικοσυστημάτων και παρέχουν επιστημονικές, πνευματικές και εκπαιδευτικές ευκαιρίες για ψυχαγωγία (McNeely, 1994).

Κάποιοι συγγραφείς περιλαμβάνουν την ψυχαγωγία και την επίσκεψη σε εθνικά πάρκα στον αγροτουρισμό (Ladki, 1993), ενώ κάποιοι άλλοι όχι (Dernoi, 1991).

Τα εθνικά πάρκα είναι προστατευόμενες περιοχές, που έχουν ως σκοπό να προστατέψουν το φυσικό περιβάλλον και να προωθήσουν την επιστημονική έρευνα και την περιβαλλοντική μόρφωση. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, τα εθνικά πάρκα είναι προστατευόμενες περιοχές που έχουν τους εξής στόχους: 1) να προστατέψουν το φυσικό περιβάλλον, 2) να προωθήσουν την επιστημονική έρευνα και την περιβαλλοντική εκπαίδευση, 3) να παρέχουν ευκαιρίες για ψυχαγωγία, και 4) να βελτιώσουν το κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο των ντόπιων, προωθώντας την ανάπτυξη του οικότουρισμού και ενθαρρύνοντας τις παραδοσιακές οδούς για τη χρήση γης και παραδοσιακών απασχολήσεων (Trakolis, 1988).

Η τοπική κοινωνία που συμμετέχει σ' αυτά τα προγράμματα παίζει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση αυτών των περιοχών. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού συνδυάζεται με φυσιολατρικό και οικολογικό τουρισμό, ενώ ο αριθμός των ανθρώπων που επισκέπτονται τα εθνικά πάρκα και άλλες προστατευόμενες περιοχές, αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς. Απόδειξη για αυτό αποτελεί, σύμφωνα με τις επισκέψεις που καταμετρήθηκαν για ένα ολόκληρο έτος, στο Αμερικάνικο Σύστημα Εθνικών Πάρκων, που μόνο του ξεπέρασε τις 400 εκατ. επισκέψεις το 1989 (Ceballos-Laskurain, 1996).

3.3 Στόχοι αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός επιδιώκει δύο παράλληλους στόχους:

- Να δώσει τη δυνατότητα στον τουρίστα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του ανεπτυγμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί ή ίδια η φύση και οι άνθρωποι της .

- Να ενισχύσει τον επαγγελματία του αγροτικού εισοδήματος με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και τη τροφοδοσία των επισκεπτών, των καταλυμάτων, με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία, ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει:

- Στο συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μιας χώρας (πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς).

- Στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η ύπαρξη του αποτελεί σημαντικό λόγο δημιουργίας αναπτυξιακών έργων υποδομής και ανωδομής .

- Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων .

- Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών και στη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων, καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.

- Στη διασφάλιση και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση των πληθυσμών στον τόπο κατοικίας. Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιβιώνουν συχνά επαγγέλματα, που τείνουν να εκλείψουν

και τέτοια στη χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται με χειρονακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοΐα, η κεραμική, η υφαντική.

- Στη βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων, καθώς και στη γνωριμία τους με το κοινό .

- Στη διατήρηση, την προβολή και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς .

- Γνωριμία με τη φύση και ψυχολογική ικανοποίηση και ανάταση του τουρίστα από την επαφή του με αυτή.

Στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που μέχρι σήμερα παρέμειναν αναξιοποίητες, ενώ στη πραγματικότητα διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης (www.geocities.com).

3.4 Το προφίλ του αγροτουρισμού

Αναφορικά με το είδος των τουριστών που επιλέγουν να κάνουν αγροτουρισμό ποικίλει ανάλογα και των ενδιαφερόντων και του τρόπου ζωής του καθένα απ' αυτούς. Σχετικά με το προφίλ του αγροτουρίστα, πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι τέτοιου είδους επισκέπτες είναι μεσαίας τάξης, ενώ σε ηλικία είναι συνήθως πάνω από 40 χρόνων (Cavaco, 1995, Sharpley, 1996). Άλλες έρευνες που έχουν σχέση με τις δραστηριότητες που κάνουν οι τουρίστες στην ύπαιθρο, έχουν δείξει ότι μπορεί να είναι σχετικά παθητικοί, ενώ συνήθως κάνουν δραστηριότητες αυθόρμητα και χωρίς πρόγραμμα (Sharpley, 1996). Άλλες πάλι απόψεις σχετικά με το είδος των τουριστών που επιλέγουν τον αγροτουρισμό, συμπεριλαμβάνουν οικογένειες με παιδιά, ανθρώπους της πόλης που αναζητούν μια διαφορετική εμπειρία, καθώς και άτομα υψηλού επιπέδου μόρφωσης, αλλά και χαμηλής εισοδηματικής στάθμης (Opperman, 1996). Επειδή η κλίμακα των αγροτικών περιοχών και οι ευκαιρίες που δίνονται για την εξερεύνηση τους είναι πολύ μεγάλες, το ίδιο είναι και η αγορά στην οποία απευθυνόμαστε

(market appeal). Η ανάγκη για τμηματοποίηση της αγοράς και το yield μάνατζμεντ είναι τόσο σημαντικό για τους τουριστικούς πράκτορες, όσο και σε κάθε άλλη τουριστική εκμετάλλευση, γι' αυτό το λόγο δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια σαφής ομάδα για τους τουρίστες των αγροτικών περιοχών (Getz & Page, 1997).

Η Frochot (2005) σε έρευνα της έχει τμηματοποιήσει σε τρεις ομάδες τους τουρίστες αγροτικών περιοχών, στην προσπάθεια της να διαχωρίσει την κάθε ομάδα ανάλογα με το σκοπό και το όφελος που αποκομίζουν από τις διακοπές τους. Έτσι λοιπόν, κατέληξε στις παρακάτω ομάδες : α) στους αγροτικούς τύπους, οι οποίοι ενδιαφέρονται για την αγροτική διάσταση περισσότερο του πακέτου των διακοπών τους, β) σε αυτούς που κύριο σκοπό έχουν τη χαλάρωση από τους γρήγορους ρυθμούς της πόλης και αναζητούν ηρεμία, ενώ έχουν μικρότερο ποσοστό συμμετοχής στις περισσότερες δραστηριότητες εκτός του ψαρέματος και του γκολφ, γ) και οι παρατηρητές, εκείνοι δηλαδή που το ενδιαφέρον τους επικεντρώνεται σε δραστηριότητες της υπαίθρου με την βλέψη να ηρεμήσουν, να κάνουν βόλτες στην εξοχή, απολαμβάνοντας τις εικόνες της φύσης.

3.5 Η συμβολή του αγροτουριστικού προϊόντος

Η λαχτάρα για τη φύση έχει υπάρξει για αιώνες και έχει πολλές ρίζες και αιτίες. Πολλοί άνθρωποι της πόλης σήμερα, αγκαλιάζουν τη ρομαντική θέα της φύσης. Στις δεκαετίες του '60 και το '70, η εξοχή έχασε τη φυσική, αλλά κέρδισε την πνευματική μάχη : ο αγροτικός τρόπος ζωής αξιολογείται, όλο και περισσότερο, ανώτερος της ζωής στην πόλη.

Στην προσπάθεια τους να ανακαλύψουν τι είναι τουρισμός, πολλοί ερευνητές δείχνουν ότι οι τουρίστες ψάχνουν την ολοκλήρωση τους σε αυτό που δεν μπορούν να βρουν στην καθημερινή τους ζωή (Selwyn, 1996). Έτσι, και η ιδιαιτερότητα του αγροτουρισμού και η ελκυστικότητα που ασκεί στους τουρίστες αυτή η μορφή τουρισμού βρίσκεται σ' αυτό ακριβώς που δεν μπορεί να δώσει η ζωή στη πόλη. Εδώ αξίζει να σημειώσουμε, ότι χαρακτηριστικά γνωρίσματα της περιφέρειας δεν είναι πάντοτε έμφυτα στην περιοχή, αλλά και

κατασκευασμένα που συνήθως αναπαριστούν υποκειμενικά πράγματα. Σπίτια φτιαγμένα από ξύλο, λιθόστρωτοι δρόμοι και η άθικτη ερημιά αποτελούν μερικά μόνο σύμβολα βασισμένα σε αυτό που οι τουρίστες αντιλαμβάνονται σαν ελκυστικότητα ενός τόπου.

Ο αγροτουρισμός συμβάλλει θετικά στο νεωτερισμό του προϊόντος μιας και πρόκειται για μικρής κλίμακας ανάπτυξη, και από περιβαλλοντικής άποψης διαφοροποιεί το προϊόν από τα άλλα (Hjager, 1996). Για τον Hjager, νεωτερισμός του προϊόντος με την ύπαρξη του αγροτουρισμού αναλύεται σε δύο τομείς: α) νεωτερισμός του τουριστικού προϊόντος διευρύνοντας τον σκοπό και την κλίμακα των τουριστικών προϊόντων που τώρα βασίζεται σε αγροτική πηγή, β) νεωτερισμός σε κοινωνικό επίπεδο στις αγροτικές περιοχές, με την έννοια της διαφοροποίησης των προϊόντων μακριά από την απόλυτη συγκέντρωση στα αγροτικά προϊόντα, αλλά προς την κατεύθυνση σταδιακά περισσότερο τουριστικών προϊόντων.

Με την προσφορά δραστηριοτήτων στον αγροτικό χώρο, όπως οι εκδρομές στη φύση, η συμμετοχή στις αγροτικές ασχολίες, στην καλλιέργεια δίνουν μια άλλη διάσταση σ' αυτό που είχαμε συνηθίσει να ονομάζουμε τουρισμό. Με τον αγροτουρισμό, όχι μόνο δεν απειλούνται τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά του κάθε τόπου, αλλά αποτελούν βάση για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού. Απαραίτητες προϋποθέσεις για τον αγροτουρισμό αποτελούν η προβολή της παράδοσης μας, της τοπικής μας κουζίνας, της μουσικής και των εκδηλώσεων ζωής που τόσο έντονα ποικίλουν στον ελλαδικό χώρο, ενώ λειτουργεί συμπληρωματικά με όλα τα άλλα είδη τουρισμού.

3.6 Φορείς αγροτουριστικής ανάπτυξης

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού συντελείται μέσα από διάφορα αρμόδια όργανα που αναλαμβάνουν δράση γύρω από τον αγροτουρισμό και φροντίζουν για τη σωστή λειτουργία του, προώθηση και εξέλιξή του.

3.6.1 Ο δημόσιος τομέας

Το κράτος και οι άλλοι δημόσιοι οργανισμοί μπορούν ν' αναλάβουν επιχειρηματικές δραστηριότητες σε περιπτώσεις εκμετάλλευσης της περιουσίας του ίδιου του κράτους (ιαματικές πηγές, χιονοδρομικά κέντρα, πρότυπα κρατικά αγροκτήματα, παιδικές κατασκηνώσεις). Υπάρχουν αρκετές τέτοιες περιπτώσεις επιχειρήσεων που έχουν δημιουργηθεί, είτε από κρατικές υπηρεσίες, είτε από δημόσιους οργανισμούς (ΕΟΤ). Τέτοιες επιχειρήσεις έχουν κοινωνικό χαρακτήρα (Περιφέρεια Κρήτης, 2004).

3.6.1.1 Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης

Η παρέμβαση του δημόσιου τομέα σε επιχειρηματικές δραστηριότητες του αγροτουρισμού μπορεί να εκδηλωθεί και έμμεσα μέσω των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με το σύστημα των προγραμματικών συμβάσεων. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό οι ΟΤΑ, μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με φορείς του δημοσίου τομέα. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), δηλαδή οι δήμοι και οι κοινότητες είναι οι πιο κατάλληλοι φορείς για να αναλάβουν επιχειρηματικές δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο στον τομέα του αγροτουρισμού. Διαθέτουν οργάνωση σ' όλες τις αγροτικές περιοχές, έχουν γνώση πάνω στην εκτέλεση έργων, μπορούν να εξασφαλίσουν οικονομικά μέσα από το κράτος, αλλά πάνω απ' όλα εκφράζουν την θέληση των δημοτών τους στις αναπτυξιακές επιλογές της περιοχής τους (Λογοθέτης, 1998).

3.6.2 Ο ιδιωτικός τομέας

Κάτω από τις σημερινές παραγωγικές συνθήκες η ιδιωτική επιχείρηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του αγροτουρισμού τουλάχιστον για τις περιοχές που παρουσιάζουν αναπτυξιακή αυτονομία. Αλλά, και για τις άλλες περιοχές, ο ρόλος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας μπορεί να είναι θετικός, αν βέβαια λειτουργήσει κάτω από ίσες ανταγωνιστικές

συνθήκες με τις ομοειδείς επιχειρήσεις γενικά του δημόσιου τομέα. Στον τομέα του αγροτουρισμού, η ιδιωτική επιχείρηση μπορεί να πάρει οποιαδήποτε νομική μορφή (ατομική, ομόρρυθμη εταιρεία, ΕΠΕ, ΑΕ κτλ).

3.6.2.1 Αγροτουριστική Α.Ε.

Μια από τις κύριες πρωτοβουλίες στην Ελλάδα τελευταία, ήταν η σύσταση μιας εταιρείας που ονομάζεται «Αγροτουριστική», που δημιουργήθηκε με σκοπό να βοηθήσει στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Μέσα από την Αγροτουριστική, περισσότερες από 200 αιτήσεις έγιναν για σχέδια οικοτουρισμού στην Ελλάδα μέσα στο 2003. Ο σκοπός της Αγροτουριστικής είναι η προώθηση και η ανάπτυξη του πρασίνου της εξοχής και την προαγωγή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού μέσα από υψηλής ποιότητας σχέδια. Παρέχει επίσης, κίνητρα για επενδύσεις στον εναλλακτικό τουρισμό, με επιδοτήσεις που φτάνουν μέχρι και το 40% του συνολικού ποσού της επένδυσης.

3.6.2.2 Αναπτυξιακές εταιρείες Α.Ε

Το 1989 ξεκίνησε η ίδρυση των αναπτυξιακών εταιρειών, ενώ με την πάροδο των χρόνων διευρύνεται όλο και περισσότερο με συμμετοχή των ΟΤΑ, των δήμων και άλλων φορέων. Οι κύριοι στόχοι τέτοιων εταιρειών είναι αναπτυξιακοί. Σχεδιάζουν δηλαδή την ανάπτυξη των περιοχών και την αξιοποίηση κατά το μεγαλύτερο δυνατό βαθμό των διαθέσιμων εθνικών και κοινοτικών πόρων μέσα από τη διαχείριση των προγραμμάτων. Στηρίζει τεχνικά τους κατοίκους και τους φορείς της περιοχής στους τομείς επιμόρφωσης, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες σε θέματα προστασίας περιοχών, διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς και ανάπτυξης συνοχής της περιοχής. Μέσα στα πλαίσια της λειτουργίας των αναπτυξιακών εταιρειών διοργανώνονται και ημερίδες με διάφορα θέματα (ποιότητας, κλπ).

3.6.3 Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας

Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας κρίνεται από σημαντική έως ακραίως αναγκαία, οι κάτοικοι είναι οι πρώτοι που αποκομίζουν οφέλη από τις αλλαγές που συντελούνται στον τόπο τους, τα οποία οι ίδιοι πρέπει να μπορούν να κρίνουν κατά πόσο θα είναι υπέρ της τοπικής κοινωνίας, και κατά πόσο ενέχουν μελλοντικό κίνδυνο, να έχουν άποψη για να μπορούν να διασφαλίζουν το μέλλον του τόπου τους. Η συμμετοχή των κατοίκων δεν περιορίζεται μόνο στην θεωρία, αλλά και στην πράξη μπορούν να λαμβάνουν μέρος σε κινήσεις προώθησης και διαφήμισης του τόπου μέσω των πολιτιστικών συλλόγων, με καινοτόμες ιδέες, που θα έχουν χαρακτήρα.

Σύμφωνα με τον Arnstein (1969), η συμμετοχή των πολιτών είναι η αναδιανομή δύναμης που τους δίνει την δυνατότητα να μοιραστούν τα πολλαπλά οφέλη που προκύπτουν. Ο Pretty (1995) σε μια μελέτη του περιγράφει και αναλύει τη συμμετοχή της κοινωνίας σε επτά επίπεδα. Ξεκινώντας από το επίπεδο της υποκινούμενης συμμετοχής καταλήγοντας στο επίπεδο της αυτοποκινούμενης συμμετοχής.

3.6.4 Αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί

Στις επιδιώξεις του αγροτικού κινήματος ανήκει από τη φύση του και ο αγροτουρισμός. Ανάμεσα στις δραστηριότητες των αγροτικών συνεταιρισμών, που προσδιορίζει ο αναπτυξιακός νόμος περιλαμβάνονται κι εκείνες που αφορούν την ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και των αγροτουριστικών εργασιών (Υπουργείο Γεωργίας, 2005). Τέτοιοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί έχουν ήδη ιδρυθεί σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, όπως στην Πέτρα Μυτιλήνης, στ' Αμπελάκια της Θεσσαλίας, στην Αράχοβα, στα νότια της Χίου και αλλού λειτουργούν με επιτυχία, ενώ συνεχίζουν να αυξάνονται τα μέλη τους κάθε χρόνο. Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί αποτελούν αυτή τη στιγμή την πιο οργανωμένη μορφή αγροτουρισμού στην Ελλάδα. Μέσα από τον αγροτουρισμό προωθούν και προάγουν

τον πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου τους, τις παραδόσεις και τα ιδιαίτερα συγκριτικά πλεονεκτήματα που κατέχουν έναντι άλλων περιοχών.

3.6.5 Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαχειρίζεται τεράστια χρηματικά ποσά για τη καλυτέρευση της Ευρωπαϊκής οικονομίας, του δημοσίου τομέα και του πολίτη. Οι μικρές και οι μεσαίες επιχειρήσεις, οργανισμοί και τοπικές, δημοτικές διοικήσεις μπορούν να αποκτήσουν οικονομική ενίσχυση σε ένα μεγάλο πεδίο σχεδίων και πρωτοβουλιών στον τουρισμό και στο εμπόριο. Τα κατασκευαστικά ταμεία (structural funds), είναι μια «μηχανή» που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για να καλυτερεύσει η κατάσταση στις λιγότερο ανεπτυγμένες ή μειονεκτικές περιοχές σε όλη τη περιφέρεια. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω αυτών των ταμείων στοχεύει, όχι μόνο στις υποδομές, αλλά θέτει και άλλους πιο ανθρώπινους στόχους. Μεγάλη έμφαση δίνεται στην αναζήτηση λύσεων για τη βελτίωση της απασχόλησης, για τη γενικότερη ποιότητα ζωής, την ασφάλεια των πολιτών, τη βιωσιμότητα της κοινωνίας και την εμπορική και τουριστική αναζωογόνηση περιοχών, όπου η ανάπτυξη έχει καθυστερήσει.

Τα μέχρι τώρα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης στην Ελλάδα λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα αδύνατα σημεία που χρειάζονται τόνωση σε όλη την ελληνική επικράτεια. Όλες οι περιοχές της Ελλάδας συμπεριλαμβάνονται στο Objective 1, το Interreg III αφορά τις περιοχές των συνόρων, το Urban II είναι διαθέσιμο στο Πέραμα, στη Κομοτηνή και στο Ηράκλειο. Το Leader + είναι πανεθνικό πρόγραμμα και αφορά όλες τις περιοχές της Ελλάδας.

3.7 Ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο για την ανάπτυξη του αγροτικού και του τουριστικού τομέα

3.7.1 Ευρωπαϊκή γεωργία-Από τον προστατευτισμό στην αρένα του παγκόσμιου ανταγωνισμού

Στον αγροτικό τομέα οι παρεμβατικές πολιτικές των κρατών μελών αντικαταστάθηκαν από μια ενιαία ευρωπαϊκή πολιτική, η οποία έθεσε ως στόχους την αύξηση της παραγωγικότητας, την επάρκεια σε τρόφιμα σε λογικές τιμές, τη σταθεροποίηση των αγορών και την εξύψωση του γεωργικού πληθυσμού (Άρθρο 39 ΣΕΟΚ και 33 ΣΕΚ). Είναι γεγονός ότι η γεωργία είναι ο τομέας, στον οποίο η οικονομική ολοκλήρωση έχει προχωρήσει πιο μακριά.

Αυτό οφείλεται στην οικονομική κοινωνική και πολιτική σημασία που έχει η γεωργία για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αν και το μερίδιο που κατέχει στο εθνικό ακαθάριστο εισόδημα της Ε.Ε. είναι μόνο 3%, η γεωργία είναι η επαγγελματική δραστηριότητα του 5% των εργαζομένων της Ένωσης, ενώ κάποιες κατηγορίες γεωργικών προϊόντων καλύπτουν το 20% των καταναλωτικών δαπανών και των εξαγωγών της Ένωσης. Η αυτάρκεια της Ε.Ε. σε βασικά γεωργικά προϊόντα είναι απαραίτητη, όχι μόνο για την ευημερία των πολιτών, αλλά και για τη πολιτική ανεξαρτησία των κρατών μελών. Βέβαια, η αναγκαιότητα για τη διαμόρφωση μιας κοινής γεωργικής πολιτικής προκύπτει και από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των γεωργικών δραστηριοτήτων. Οι καιρικές συνθήκες, οι ασθένειες είναι παράγοντες που δεν ελέγχονται ή δεν αντιμετωπίζονται εύκολα με αποτέλεσμα να πλήττεται η παραγωγή και να απειλείται η επάρκεια της αγοράς σε αγαθά και κατά συνέπεια, να επηρεάζονται οι τιμές.

Στις τέσσερις μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ διαφαίνονται οι βασικοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τα αποτελέσματα της επίδρασης εξωτερικών παραγόντων που τελικά διαμορφώνουν μια νέα πραγματικότητα για τον αγροτικό τομέα. Η αντικατάσταση του συστήματος στήριξης του εισοδήματος των γεωργών μέσω εγγυημένων τιμών από την καθιέρωση ενός συστήματος άμεσων ενισχύσεων, η σταθερή μείωση των τελωνειακών δασμών και των εξαγωγικών επιδοτήσεων μετά την Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) και

οι νεότερες διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Γύρος Ντόχα), προδιαγράφουν τις εξελίξεις προς τη κατεύθυνση της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου.

Ο προσανατολισμός της νέας ΚΑΠ προς ένα πολυλειτουργικό αγροτικό τομέα που θα μπορεί να λειτουργήσει ανταγωνιστικά στο νέο αυτό περιβάλλον προσδιορίζει και το νέο μοντέλο ανάπτυξης της υπαίθρου.

Ο αγρότης του 21^{ου} αιώνα είναι πλέον ένας επιχειρηματίας που οφείλει να γνωρίζει τους όρους του παγκόσμιου ανταγωνισμού και να αναζητά τις ευκαιρίες, να παράγει με διαδικασίες που διασφαλίζουν τη ποιότητα, επενδύοντας σε προϊόντα που μπορούν να σταθούν στις ευρωπαϊκές και διεθνείς αγορές. Η έννοια της πολυλειτουργικότητας σημαίνει ότι ο αγρότης δεν αντιμετωπίζεται πλέον μόνο ως παραγωγός, αλλά και ως παράγοντας διατήρησης της ζωής στη περιφέρεια, προστασίας του περιβάλλοντος και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Έτσι, ο αγροτουρισμός γίνεται ένα λειτουργικό κομμάτι μιας παραγωγικής διαδικασίας που δεν αφορά πλέον, μόνο το προϊόν καθ'αυτό, αλλά τις σημασίες και τις αξίες που το συνοδεύουν μέσα από το ευρύτερο πλαίσιο της παραγωγής του.

3.7.2 Παρεμβάσεις για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού

Οι παρεμβάσεις για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού που περιγράφονται στο στρατηγικό σχέδιο 2004-2010 είναι οι εξής:

α) Διαμόρφωση Πλαισίου Εθνικής Πολιτικής για τον αγροτουρισμό (Επικαιροποίηση και ολοκλήρωση του υφιστάμενου Πλαισίου Εθνικής Πολιτικής για τον αγροτουρισμό, δημιουργία κοινής αντίληψης για τον ορισμό του αγροτουρισμού).

β) Σύσταση Εθνικού Παρατηρητηρίου αγροτουρισμού (ως πλαίσιο για τον συντονισμό των πολιτικών και των χρηματοδοτικών μέσων άσκησης της αγροτουριστικής πολιτικής).

γ) Ανάπτυξη Εθνικής δομής προώθησης/στήριξης της επιχειρηματικότητας των κατοίκων του αγροτικού χώρου στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, (ως δίκτυο συνεργασίας μεταξύ της

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. σε εθνικό επίπεδο και των υφιστάμενων δομών υποστήριξης της Επιχειρηματικότητας του Ε.Π.ΑΝ. (Κέντρα Επιχειρηματικότητας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης – Κ.Ε.Τ.Α.) σε περιφερειακό επίπεδο και των Αναπτυξιακών Εταιρειών που λειτουργούν ως αντένες των ΚΕΤΑ σε τοπικό επίπεδο, ώστε να μπορέσουν οι αγρότες να γίνουν Μικρομεσαίοι Επιχειρηματίες στον αγροτουρισμό).

δ) Προώθηση της ποιότητας και της συνεργασίας, μέχρι το 2010.

Προώθηση της ποιότητας στους παρακάτω τρεις άξονες:

- Καθιέρωση της Ελληνικής Προδιαγραφής αγροτουρισμού.
- Καθιέρωση σήματος ποιότητας και συστήματος πιστοποίησης.
- Επιδότηση των υφιστάμενων αγροτουριστικών μονάδων.
- Δημιουργία δικτύου αγροτουριστικών επιχειρήσεων.

ε) Στήριξη πρότυπων επενδύσεων στον αγροτουρισμό.

Νέες επενδύσεις στον αγροτουρισμό θα αναληφθούν με την υποστήριξη των υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων του Γ' ΚΠΣ και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (LEADER+, INTERREG III, EQUAL).

Για την καλύτερη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών αυτών μέσων θα προωθηθεί η δημιουργία ενός κοινοπρακτικού επενδυτικού-συμβουλευτικού σχήματος, στο οποίο θα μετέχει η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. και άλλοι φορείς (ενδεικτικά αναφέρονται: ΕΛΚΕ, ΕΤΑ Α.Ε., Εθνική Τράπεζα, Αγροτική Τράπεζα), σκοπός του οποίου θα είναι η επενδυτική και συμβουλευτική στήριξη πρότυπων αγροτουριστικών επενδύσεων.

στ) Προβολή

Στο πλαίσιο της γενικότερης τουριστικής προβολής της χώρας, από το 2005 και κάθε χρόνο μετά, θα προβλέπεται ένα επιμέρους ειδικό κονδύλι για τη Προβολή των Εναλλακτικών Μορφών τουρισμού στην Ύπαιθρο.

3.8 Χρηματοδότηση επενδύσεων στον αγροτουρισμό

Κυρίαρχο ρόλο στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού διαδραματίζει η πολιτική που ασκήθηκε από την Ε.Ο.Κ. αρχικά και την Ε.Ε. στη συνέχεια. Μπορούν να διακριθούν τρεις περίοδοι (Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα 1999), κατά τις οποίες σταδιακά αναγνωρίζεται η ανάγκη στήριξης και αναδιάρθρωσης του γεωργικού τομέα.

Α) Η περίοδος 1962-1975. Κατά την περίοδο αυτή επίκεντρο της γεωργικής πολιτικής υπήρξε η πολιτική εγγυήσεων, ενώ ελάχιστη ήταν η πρόοδος της πολιτικής προσανατολισμού. Η επίτευξη των στόχων του άρθρου 39 της συνθήκης της Ρώμης επιδιώχθηκε μέσω ενεργειών απευθυνόμενων στον αποκλειστικά στον γεωργικό τομέα.

Β) Η περίοδος 1975-1999. Εισάγεται και σταδιακά διευρύνεται το ενδιαφέρον για τον αγροτουρισμό και την αγροβιοτεχνία. Από το 1992 το ενδιαφέρον αυτό συμπληρώνεται με τη φροντίδα για τη προστασία του περιβάλλοντος.

- Οδηγία 75/268/ΕΟΚ «Περί της Ορεινής Γεωργίας και της Γεωργίας σε ορισμένες Μειονεκτικές Περιοχές»
- Κανονισμός 797/85 «Για τη Βελτίωση της Αποτελεσματικότητας των Γεωργικών Διαρθρώσεων (για επενδύσεις τουριστικού και βιοτεχνικού χαρακτήρα μέχρι ύψους 40.000 ECU ανά εκμετάλλευση. Συμμετοχή του κοινοτικού προϋπολογισμού στο 25% των επιλέξιμων δαπανών)
- Κανονισμός 3808/89. Γενίκευση ενισχύσεων σε όλες τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις για τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων στην εκμετάλλευση, ιδίως με τουριστικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες. Ενίσχυση, όχι μόνο των κατά κύριο επάγγελμα γεωργών, αλλά και εκείνων που αντλούν το 50% του συνολικού τους εισοδήματος από γεωργικές, δασικές, τουριστικές ή βιοτεχνικές δραστηριότητες, που ασκούνται στη γεωργική εκμετάλλευση. Μετά τη θέσπιση του κανονισμού 2052/88/ΕΟΚ για το συντονισμό της δράσης των διαρθρωτικών ταμείων αναπροσδιορίστηκαν οι συντελεστές της κοινοτικής

χρηματοδότησης. (Για το στόχο 1 στον οποίο εντάχθηκε η Ελλάδα, προσδιορίστηκε 75% ανώτατο όριο του συνολικού κόστους, 50% τουλάχιστον των δημοσίων δαπανών.)

- Κανονισμός 950/97. Ορισμός δικαιούχων κατά τον ίδιο τρόπο αλλά και ειδική αναφορά σε νέους γεωργούς ακόμα και αν είναι μερικής απασχόλησης. Επιδότηση 90.000 ECU ανά μονάδα ανθρώπινης εργασίας και 180.000 ECU ανά εκμετάλλευση.

Γ) Περίοδος 1999 έως σήμερα. Ολοκληρωμένη αντιμετώπιση της αγροτικής ανάπτυξης ως ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών και όχι μόνο του γεωργικού τομέα.

- Αντικατάσταση του Κανονισμού 950/97 με τον 1257/99 «Στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών». Με αυτόν τον κανονισμό πραγματοποιείται μια νέα μεταρρύθμιση (αναφέρεται σε αγροτική και όχι μόνο γεωργική πολιτική, και σε αειφόρο αγροτική ανάπτυξη). Ο κανονισμός αναφέρει χαρακτηριστικά ότι **«θα πρέπει η αγροτική ανάπτυξη να βασίζεται εν μέρει σε μη γεωργικές δραστηριότητες και υπηρεσίες ώστε να αντιστραφεί η τάση προς την οικονομική και κοινωνική παρακμή και τη μείωση του πληθυσμού της υπαίθρου»**. Η ενίσχυση των δραστηριοτήτων γίνεται μέσω σχεδίων αγροτικής ανάπτυξης που καλύπτουν περίοδο 7 ετών (2000-2006). Με τον κανονισμό 1260/99 προσδιορίζονται τρεις επιδιωκόμενοι στόχοι αντί των πέντε του 2052/88. (Στόχος 1-Ελλάδα, 75% ανώτατο όριο του συνολικού επιλέξιμου κόστους, 50% τουλάχιστον των επιλέξιμων δαπανών, έως 80% του συνολικού επιλέξιμου κόστους για εξόχως απόκεντρες περιοχές και τα ελληνικά νησιά).

Οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα για τον αγροτουρισμό χρηματοδοτήθηκαν από τα Επιχειρησιακά προγράμματα του Υπουργείου Ανάπτυξης και Περιφερειακά Επιχειρησιακά προγράμματα στο πλαίσιο των Κοινοτικών πλαισίων στήριξης (Β' και Γ') και από τη κοινοτική πρωτοβουλία LEADER.

3.8.1 Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader

Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader είναι το μέσο για τη πραγμάτωση της κοινοτικής πολιτικής για την αγροτική ανάπτυξη, που αφορά στο δεύτερο πυλώνα της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Στο πλαίσιο των στόχων αυτού του πυλώνα δεν εντάσσεται, μόνο η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα, αλλά και η ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων και πηγών απασχόλησης όπως αυτή του αγροτικού τουρισμού. Το Leader I αποτέλεσε την αρχή μιας νέας προσέγγισης στη πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, η οποία στηρίζεται στην ολοκληρωμένη και συμμετοχική προσέγγιση σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Με τη πρωτοβουλία Leader II γενικεύθηκε η προσέγγιση της πρωτοβουλίας Leader I, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον καινοτόμο χαρακτήρα των σχεδίων.

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER I υλοποιήθηκαν 25 προγράμματα ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης από τις αντίστοιχες Ομάδες Τοπικής Δράσης σε 27 Νομούς της χώρας, ύψους Δημόσιας Δαπάνης 70 εκ. ευρώ περίπου (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+, 2004). Υλοποιήθηκαν συνολικά 1,732 έργα και δράσεις, από τα οποία τα **807 αφορούσαν επενδύσεις αγροτουρισμού**, τα 154 επαγγελματική κατάρτιση, τα 1,638 αφορούσαν ενέργειες τεχνικής στήριξης στην αγροτική ανάπτυξη, τα 258 επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών, τα 264 επενδύσεις αξιοποίησης και εμπορίας της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής, τα 86 επενδύσεις προστασίας και ανάδειξης περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς (Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+).

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER II εγκρίθηκε η εφαρμογή τοπικών προγραμμάτων 49 Ομάδων Τοπικής Δράσης και 7 θεματικών προγραμμάτων Συλλογικών Φορέων. Συνολικά εγκρίθηκε η υλοποίηση 3.270 έργων και δράσεων, η συνολική Δημόσια Δαπάνη των οποίων ανέρχεται σε 210,7 εκ. ευρώ περίπου. Ειδικότερα, εγκρίθηκαν 2 σχέδια απόκτησης ικανοτήτων, 70 δράσεις στα πλαίσια της τεχνικής στήριξης των Φορέων Υλοποίησης, 160 περίπου κατάρτισεις, **1,150 έργα αγροτικού τουρισμού** και ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, 508 επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών, 765 έργα αξιοποίησης και εμπορίας γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής, 600

επενδύσεις προστασίας και ανάδειξης περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς και 16 σχέδια διακρατικής συνεργασίας (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+, 2004).

Όπως παρουσιάζεται στον παρακάτω Πίνακα (πίνακας 3.8.1.1), διαπιστώνεται ότι, τόσο ο αριθμός των παρεμβάσεων, όσο και οι δεσμεύσεις σε όρους δημόσιας δαπάνης αφορούσαν στη συντριπτική τους πλειοψηφία το Σκέλος Β. Πιο συγκεκριμένα, από το σύνολο των παρεμβάσεων, το 99,4% αφορούσε παρεμβάσεις του Σκέλους Β, ενώ το υπόλοιπο 0,6% περίπου τα υπόλοιπα δύο άλλα Σκέλη.

Πίνακας 3.8.1.1 Αριθμός Εγκεκριμένων παρεμβάσεων, Ποσά Δέσμευσης και Καταβολής Δημόσιας Δαπάνης κατά Σκέλος και Μέτρο για την Κ.Π. LEADER II (Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+)

ΣΚΕΛΟΣ /ΜΕΤΡΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΓΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	ΠΟΣΟ ΔΕΣΜΕΥΣΗΣ (σε εκατ. δρχ)	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (σε εκατ. δρχ)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ
Α. ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ	2	28	24,61	88%
Β. ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	3253	66.898,95	40.117,65	60%
Γ. ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	16	310,56	32,87	10,60%
ΣΥΝΟΛΟ	3271	67.237,51	40.178,18	60%

Πηγή : Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+

Τα στοιχεία του Πίνακα αφορούν την χρονική περίοδο μέχρι τον Φεβρουάριο του 2001.

3.8.2 Περίοδος 2000-2006. Leader+

Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader διανύει την 3^η προγραμματική περίοδο (2000-2006) με την ονομασία Leader+ και προϋπολογισμό που ανέρχεται σε 2,020 εκατ. ευρώ (σε τιμές 1999) και προέρχονται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), Τμήμα Προσανατολισμού (<http://europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/g24208.htm>).

Στην Ελλάδα, το συνολικό κόστος του Επιχειρησιακού Προγράμματος εκτιμάται να ανέλθει στα 392,6 εκ. Ευρώ περίπου, ενώ το ύψος της Δημόσιας Δαπάνης ανέρχεται σε 251,18 εκ. Ευρώ, από τα οποία τα 182,90 εκ. Ευρώ αποτελούν τη κοινοτική συμμετοχή (ταμείο ΕΓΤΠΕ-Π) (ΕΥΔ Leader+, <http://www.leader-plus.gr/default.htm>).

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα υιοθετεί δυο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους, που:

- Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
- Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

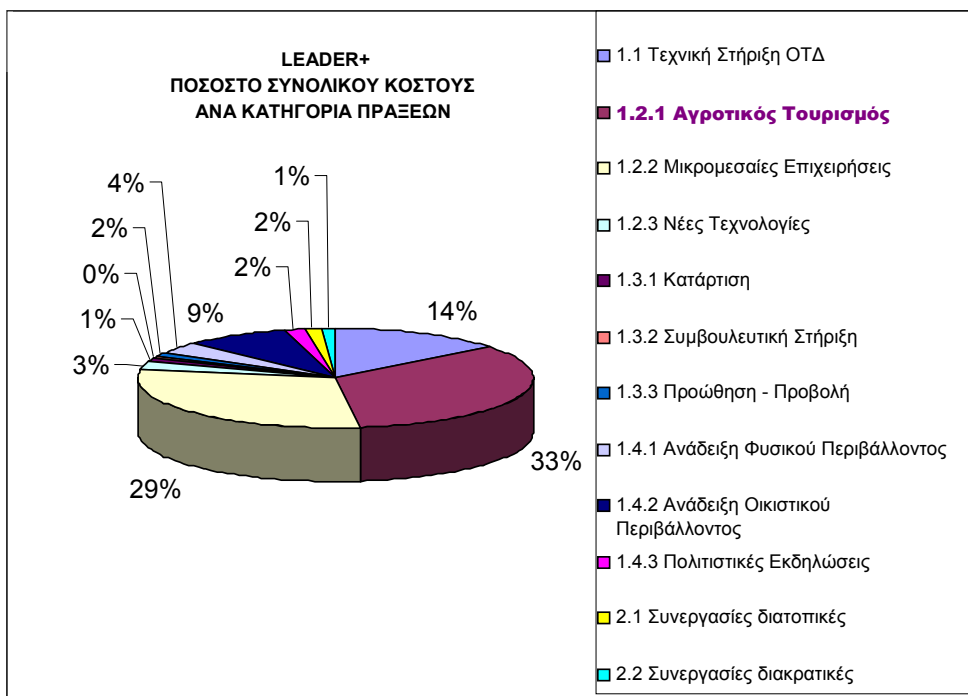
Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα (πίνακας 3.8.2.1) της Υπηρεσία Διαχείρισης Ε. Π. Κ. Π. Leader+, έως τον Ιανουάριο του 2006, τα στοιχεία χρηματοδότησης για κάθε κατηγορία πράξεων παρουσιάζονται ως εξής:

Πίνακας 3.8.2.1 (ευρώ)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ		ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΔΗΜ ΔΑΠΑΝΗ	ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
1.1	Τεχνική Στήριξη ΟΤΔ	49.523.720,96	49.003.785,03	36.752.839,01	12.250.946,00	519.935,93
1.2.1	Αγροτικός Τουρισμός	118.281.744,24	67.480.691,81	49.345.002,38	18.135.689,42	50.801.052,44
1.2.2	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις	102.313.922,33	55.964.552,16	40.272.144,70	15.692.407,45	46.349.370,17
1.2.3	Νέες Τεχνολογίες	9.515.064,69	7.085.679,28	5.344.367,56	1.741.311,72	2.429.385,40
1.3.1	Κατάρτιση	4.056.301,25	3.245.041,00	2.620.261,44	624.779,56	811.260,25
1.3.2	Συμβουλευτική Στήριξη	1.604.165,33	1.568.415,33	1.175.912,57	392.502,76	35.750,00
1.3.3	Προώθηση - Προβολή	6.619.812,36	5.121.864,12	3.830.023,91	1.291.840,21	1.497.948,24
1.4.1	Ανάδειξη Φυσικού Περιβάλλοντος	12.512.402,79	12.512.402,79	9.384.302,07	3.128.100,72	0
1.4.2	Ανάδειξη Οικιστικού Περιβάλλοντος	29.684.236,62	28.596.041,79	21.398.127,33	7.197.914,47	1.088.194,83
1.4.3	Πολιτιστικές Εκδηλώσεις	5.418.156,66	4.063.617,50	3.045.010,03	1.018.607,47	1.354.539,16
2.1	Συνεργασίες διατοπικές	5.757.468,67	4.614.971,76	3.469.228,82	1.145.742,94	1.142.496,91
2.2	Συνεργασίες διακρατικές	3.401.497,07	2.730.028,24	2.050.521,18	679.507,06	671.468,83

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνικής Πρωτοβουλίας Leader+

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι ο αγροτουρισμός (κατηγορία πράξεων 1.2.1) καταλαμβάνει συγκριτικά το μεγαλύτερο ποσοστό (33%) του συνολικού κόστους χρηματοδότησης, του επιχειρησιακού προγράμματος Leader + (γράφημα 3.8.2.1) .

(Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνικής Πρωτοβουλίας Leader+)

Γράφημα 3.8.2.1

3.8.3 Επιχειρησιακό πρόγραμμα "Αγροτική ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της υπαίθρου 2000- 2006" (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.) . Ολοκληρωμένα προγράμματα ανάπτυξης αγροτικού χώρου (Άξονας 7)

Στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ υλοποιείται το τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006" (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.). Για τη περίοδο 2000-2006 έχει συνολικό προϋπολογισμό ύψους 3.551,7 εκατ. €, με Δημόσια Δαπάνη ύψους 2.136,2 εκατ. € από τα οποία 1.482,7 εκατ. € συγχρηματοδότηση από το ΕΓΤΠΕ-Π. Το Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ. , έχει τρεις βασικούς στόχους :

- ο Τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς αυξανόμενου διεθνούς ανταγωνισμού.
- ο Τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητά της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική της λειτουργία.
- ο Τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου.

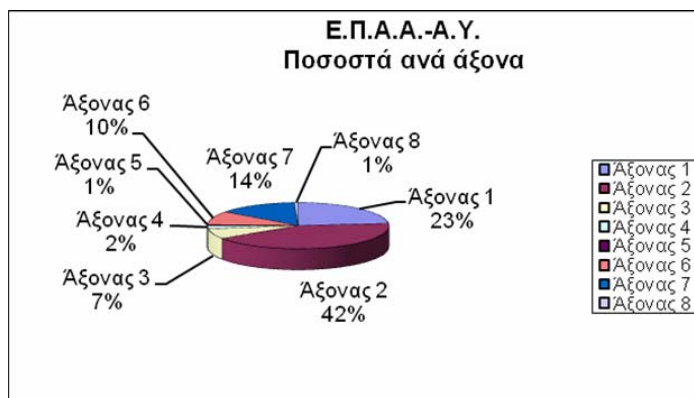
Οι στόχοι αυτοί υλοποιούνται μέσω δράσεων οι οποίες ομαδοποιούνται σε επτά (7) Άξονες Προτεραιότητας (8^{ος} η τεχνική βοήθεια) οι οποίοι διαπνέονται από δύο βασικές κατευθυντήριες αρχές : την προστασία του περιβάλλοντος και την ποιότητα.

Προϋπολογισμός ανά άξονα (ευρώ)

Πίνακας 3.8.3.1

Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.	
Άξονας 1	837.868.768,00
Άξονας 2	1.504.584.668,00
Άξονας 3	253.957.432,00
Άξονας 4	78.356.898,00
Άξονας 5	22.725.133,00
Άξονας 6	338.557.317,00
Άξονας 7	506.078.535,00
Άξονας 8	25.495.801,00

Γράφημα 3.8.3.1

(Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωτικής Πρωτοβουλίας Leader+)

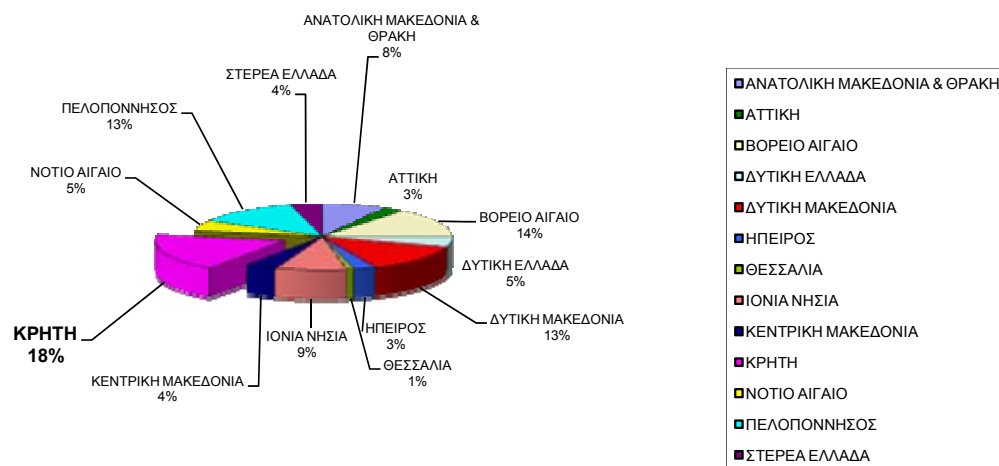
Χρηματοδότηση έως Ιανουάριο 2006-Ποσοστά ανά Περιφέρεια

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	15.362.564,56
ΑΤΤΙΚΗ	4.992.200,00
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	27.357.170,03
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	9.302.800,00
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	25.844.613,06
ΗΠΕΙΡΟΣ	5.372.774,19
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1.664.000,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	17.192.191,29
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7.553.579,38
ΚΡΗΤΗ	34.657.738,89
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	9.666.732,00
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	25.070.126,83
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7.604.980,00

Πίνακας 3.8.3.2(σε ευρώ)
 Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
 Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+

**ΟΠΑΑΧ
ΑΞΟΝΑΣ 7
ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ**

Γράφημα 3.8.3.2

(Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+)

3.9 Αγροτουρισμός στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο όρος αγροτουρισμός χρησιμοποιείται συνήθως όταν η αγροτική κουλτούρα είναι το κύριο συστατικό του προϊόντος σε προσφορά. Τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά των τουριστικών προϊόντων του αγροτουρισμού προσδοκούν να δώσουν στους επισκέπτες μια πιο προσωπική επαφή, μια γεύση του φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος της υπαίθρου και όσον το δυνατόν περισσότερο, να τους επιτρέψουν να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες στις παραδόσεις και το τρόπο ζωής της τοπικής κοινωνίας. Στην πραγματικότητα, ένας απλός ορισμός του αγροτουρισμού, όπως αυτός που δόθηκε παραπάνω, δε καλύπτει όλες τις όψεις, αλλά είναι εξίσου δύσκολο να δημιουργηθεί ένας πιο σύνθετος ορισμός, ο οποίος να περικλείει όλες του τις πλευρές.

Ο τουρισμός περιπέτειας, τα εκπαιδευτικά ταξίδια, ο αθλητισμός, η αναρρίχηση, η ιππασία, ο τουρισμός υγείας, οι τέχνες και η πολιτιστική κληρονομιά είναι λίγα μόνο παραδείγματα των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την ιδέα του αγροτουρισμού. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO, 1998a) θεωρεί ότι υπάρχει μια σημαντική εν δυνάμει αγορά για τον αγροτουρισμό: Παρόλα αυτά, δεν έχει γίνει σημαντική έρευνα μέχρι σήμερα στο μέγεθος του τμήματος αυτού, και στις δυσκολίες που επισημάνθηκαν παραπάνω για να οριστεί ένας ακριβής ορισμός. Εκτιμάται ότι το 3% των παγκόσμιων τουριστών ταξιδεύουν για σκοπούς του αγροτουρισμού και ο αγροτουρισμός εκτιμάται ότι αυξάνεται με ετήσιο ρυθμό της τάξης του 6%, πάνω από το ρυθμό ανάπτυξης του τουρισμού γενικότερα.

Ο αγροτουρισμός, ένα καλά προσδιορισμένο τμήμα του τουρισμού υπαίθρου, που αναφέρεται στον τουρισμό σε αγρόκτημα, και ο οποίος επιτρέπει στους αγρότες να διαφοροποιούν τις δραστηριότητες τους, ενώ ενδυναμώνουν την αξία του προϊόντος τους, αντιπροσωπεύει παγκοσμίως ένα μικρό τμήμα του αγροτουρισμού και της γεωργίας. Παρ'όλα αυτά, σε κάποιες Ευρωπαϊκές χώρες, το ποσοστό των αγροκτημάτων που προσφέρουν κάποιο είδος τουριστικής διαμονής είναι αρκετά αξιοθαύμαστο.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, στην έκδοση του «Τουρισμός, Όραμα για το 2020», υπογραμμίζει ότι η ποικιλία των προσφερόμενων προϊόντων είναι ακόμα σχετικά περιορισμένη, αλλά αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά στα επόμενα 5 με 10 χρόνια. Ενώ, μια μαζική αλλαγή των τουριστών προς αυτό το τμήμα δεν αναμένεται, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού είναι μια ξεκάθαρη τάση.

Η μεταμόρφωση του αγροτικού πεδίου άρχισε κιάλας δεκαετίες πριν και από τότε έχουν επιταχυνθεί από τη διαδικασία ενσωμάτωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι σχετικές δομικές αλλαγές επηρέασαν ένα μεγάλο αριθμό χωρών και έχουν μια βαθιά κοινωνική και οικονομική επίδραση. Ο Αγροτουρισμός επιτρέπει την διαφοροποίηση των συστατικών μερών της αγροτικής οικονομίας, η οποία διαφορετικά θα ήταν καταδικασμένη να εξαφανιστεί, που συνεπάγεται υψηλό ανθρώπινο και οικονομικό κόστος.

Στις χώρες της Ε.Ε διοργανώνονται διάφορα σεμινάρια με κύριο θέμα τον αγροτουρισμό στην Ευρώπη, όπου οι συνολικοί αντικειμενικοί σκοποί των εκδηλώσεων αυτών ήταν:

- Να συνεισφέρουν στη καλύτερη κατανόηση του αγροτουρισμού και να προσφέρουν επιπλέον εργαλεία για τον σχεδιασμό και την εκτέλεση πρωτοβουλιών.
- Να ενισχύσει τη σημασία του αγροτουρισμού στις ημερήσιες διατάξεις των κυβερνήσεων και των διεθνών οργανισμών.
- Να δημιουργήσουν πολιτική και οικονομική υποστήριξη για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

3.10 Η συμβολή των κοινοτικών πρωτοβουλιών στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού

A.1 LEADER

A.1.1 LEADER I

Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader (1991-1993) κατέστησε δυνατή τη πειραματική εφαρμογή προσεγγίσεων σε ενδογενή και τοπική κλίμακα, συχνά με καινοτόμο χαρακτήρα για την αγροτική ανάπτυξη.

A.1.2 LEADER II

Στόχοι της ενέργειας

Ο αγροτουρισμός δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά πολιτική της Περιφέρειας που έρχεται να ενισχύσει την ύπαιθρο σε όλους εκείνους τους τομείς που χρειάζεται υποστήριξη.

1. Η δημιουργία συμπληρωματικής ή εναλλακτικής απασχόλησης για τους αγροτικούς πληθυσμούς, βελτιώνοντας το εισόδημα τους .
2. Τη δημιουργία προϋποθέσεων συγκράτησης του τοπικού πληθυσμού στην ενδοχώρα.
3. Την στήριξη των γεωργικών δραστηριοτήτων.
4. Την ανάπτυξη της τοπικής αγοράς και την πώληση αγροτικών προϊόντων.
5. Την ανάδειξη διαχείριση των φυσικών, ιστορικών και πολιτιστικών πόρων της ενδοχώρας.
6. Την προώθηση της εσωτερικής συνοχής των περιοχών αυτών δια μέσου της διακοινοτικής συνεργασίας.
7. Την ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού σε νέες κατευθύνσεις.
8. Τη δημιουργία προτύπων καινοτομικών αγροτουριστικών προϊόντων.
9. Την λήψη μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας και διαχείρισης.

A.1.3 LEADER + Επιχειρησιακό πρόγραμμα Κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER + (2000-2006 για την ενδοχώρα Νομού Ηρακλείου)

Παρά το γεγονός ότι το LEADER+ διατηρεί το περιεχόμενο των προηγούμενων εφαρμογών (LEADER I και LEADER II), ωστόσο, υπάρχει μια διαφοροποίηση που εκφράζεται με την προσθήκη του + (plus = επιπλέον). Το LEADER+ επιδιώκει, δηλαδή κάτι επιπλέον απ' αυτό που πρόσφεραν οι προηγούμενες εφαρμογές και εξακολουθούν να δίνουν σήμερα τα υπόλοιπα προγράμματα του Τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ' Κ.Π.Σ).

Ο πιλοτικός χαρακτήρας του προγράμματος εξασφαλίζεται κυρίως, μέσω των δικτύσεων (clusters) και των συνεργασιών. Κατά συνέπεια, δίνεται βάρος στη δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων, τη κοινή προβολή και προώθηση, τη συνεργασία και τη συλλογική στήριξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, που μπορούν να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και τη συμπληρωματικότητα των δράσεων.

Έτσι, η έννοια πιλοτικός επιτυγχάνεται με την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών που ενσωματώνουν τις τοπικές ιδιομορφίες.

Στόχοι και στρατηγική

- Δύο είναι τα κεντρικά θέματα: συσπείρωση για την περιοχή παρέμβασης γύρω από την οποία διαρθρώνεται η αναπτυξιακή στρατηγική και εξειδικεύονται οι στόχοι του τοπικού προγράμματος LEADER + .
- Η αναπαραγόμενη, βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, η οποία θα στηριχθεί στην ορθολογική αξιοποίηση των πόρων και των συγκρίσιμων πλεονεκτημάτων, στην ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού και στην ανάδειξη των ποιοτικών και ανταγωνιστικών της στοιχείων.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής, έτσι ώστε να καταστεί η περιοχή, ένας ελκυστικός τόπος διαβίωσης.

Στόχοι και στρατηγική του τοπικού προγράμματος :

Με βάση τα δύο θέματα συσπείρωση, εξειδίκευση οι στρατηγικοί στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

Στρατηγικός στόχος 1

Αφορά στην ισόρροπη ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, την αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης και αποσκοπεί στην υπέρβαση των επιπτώσεων πιθανών και αναμενόμενων εξωγενών στην τοπική οικονομική βάση, στην ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής και ισόρροπη ανάπτυξη της οικονομίας σε τομεακό και χωρικό επίπεδο (εστίες ανάπτυξης) (Αναπτυξιακή Ηρακλείου).

Στρατηγικός στόχος 2

Ο τέταρτος στρατηγικός στόχος για την ανάπτυξη της ενδοχώρας του Ν. Ηρακλείου, αφορά στην επίτευξη περιβαλλοντικής ισορροπίας, δια μέσου της προστασίας και της ανάδειξης των περιβαλλοντικών-πολιτισμικών στοιχείων της περιοχής και προώθηση μιας πολυλειτουργικής γεωργίας που θα σέβεται το περιβάλλον (Αναπτυξιακή Ηρακλείου).

Στρατηγικός στόχος 3

Τέλος ο πέμπτος στρατηγικός στόχος αφορά στην επίτευξη κοινωνικής ισορροπίας και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής στη περιοχή παρέμβασης μέσω της ενδυνάμωσης των θεσμών κοινωνικής προστασίας, της άρσης της απομόνωσης τμημάτων του πληθυσμού και των περιοχών, της παροχής ίσων ευκαιριών απασχόλησης και κοινωνικοοικονομικών υποδομών στις κοινωνικά αποκλεισμένες πληθυσμιακές ομάδες (γυναίκες, μετανάστες, ηλικιωμένους, άτομα ηλικιών μεταξύ 45-65, αλλά και κυρίως στους νέους της περιοχής) (Αναπτυξιακή Ηρακλείου).

A.2. EQUAL

Η κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL σχεδιάστηκε για να ενισχύσει την ευρωπαϊκή στρατηγική απασχόλησης. Είναι ένα πεδίο πειραματισμού πάνω σε νέες μορφές συνεργασίας σε τοπικό εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο με στόχο την αντιμετώπιση των διακρίσεων και των ανισοτήτων στην αγορά εργασίας.

Κύριοι στόχοι είναι:

1. βελτίωση της απασχόλησης .
2. ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος.
3. ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των απασχολούμενων.
4. η ενίσχυση των πολιτικών ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες.
5. υποστήριξη της κοινωνικής επαγγελματικής ένταξης των αιτούντων άσυλο.

Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει μια σειρά από 13 υποέργα. Στα πλαίσια ενός υποέργου, προβλέπεται η εκπόνηση 3 μελετών, μέσω των οποίων θα προκύψουν οι προδιαγραφές συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης για τους θεματικούς τομείς του προγράμματος (αγροτική παραγωγή, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, καινοτόμες μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις). Η εκπόνηση των τριών μελετών θεωρείται απαραίτητη για την ορθή υλοποίηση του έργου, γιατί κάθε θεματικό αντικείμενο απαιτεί διαφορετική προσέγγιση σε συνάρτηση με τις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι διακριτές ομάδες.

A.3 Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ Ο.Π.Α.Α.Χ (ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ)

Τα Ο.Π.Α.Α.Χ ανήκουν στον άξονα 7 του Ε.Π (Επιχειρησιακού προγράμματος) Αγροτική Ανάπτυξη Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006 και του άξονα 4 του Π.Ε.Π (Περιφερειακού

Προγράμματος Ηπείρου 2000-2006. Αποτελούν μια καινοτόμο ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αγροτική ανάπτυξη. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει μια σειρά μέτρων, τα περισσότερα των οποίων βασίζονται στο άρθρο 33 του Καν.Εκ 1257/99, τα οποία εφαρμόζονται σε επιλεγμένες ορεινές περιοχές της χώρας.

Κύριοι στόχοι:

1. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας.
2. Βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου.
3. Διατήρηση του περιβάλλοντος και της κοινωνικής συνοχής για όλο τον αγροτικό πληθυσμό.
4. Βελτίωση της ηλιακής σύνθεσης του αγροτικού πληθυσμού.
5. Βελτίωση των υποστηρικτικών μηχανισμών και ενημέρωση του αγροτικού πληθυσμού με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.
6. Παρεμβάσεις στο αγροτικό προϊόν.
7. Ανάπτυξη και προστασία φυσικών πόρων και περιβάλλοντος.
8. Προγράμματα ανάπτυξης αγροτικού χώρου.

Κύριοι στόχοι είναι του άξονα :

Η προστασία των οικονομικά και κοινωνικά ασθενέστερων περιοχών, καθώς και εκείνων που πλήττονται απ' τις αναπόφευκτες διαρθρωτικές μεταβολές και την προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας στις διεθνείς εξελίξεις. Η προώθηση της μείωσης των ανισοτήτων στις ευκαιρίες και στις αμοιβές μεταξύ φύλων, ομάδων του πληθυσμού. Συνέχιση της προσπάθειας μείωσης περιφερειακών ανισοτήτων και στήριξη της ανάπτυξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας, επανένταξη των ορεινών περιοχών και του νησιωτικού χώρου στο εθνικό παραγωγικό σύστημα, έτσι ώστε να αποφευχθεί η περιθωριοποίησή τους (Περιφέρεια Κρήτης, 2005).

A.4 LEONARDO DA VINCI

Η «Ευρωπαϊκή αναπτυξιακή και εκπαιδευτική εταιρεία» ανέλαβε μετά από έγκριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την υλοποίηση της πρότασης «Εναλλακτικές μορφές απασχόλησης-Συνεχιζόμενη κατάρτιση στις αγροτικές περιοχές» στα πλαίσια του προγράμματος LEONARDO DA VINCI.

Το πρόγραμμα έχει διάρκεια δύο ετών (Ιανουάριος 2005-Δεκέμβριος 2006) και υλοποιήθηκε με τη βοήθεια εταίρων από την Ισπανία, Πολωνία, Βουλγαρία, και Ρουμανία. Από την Ελλάδα εταίρος ήταν η ΕΑΣ Μεσολογγίου. Το έργο αφορούσε στην ικανοποίηση των αναγκών αγροτικών περιοχών για επαγγελματική κατάρτιση σε εναλλακτικές μορφές απασχόλησης σε δύο βασικές περιοχές- ειδικό τουρισμό (αγροτικό, υπαίθριο, οικολογικό, ορειβατικό, ιστορικό, κυνηγετικό), όπως και σε βιοκαλλιέργειες. Οι έξι αυτοί τομείς συνδέονται μεταξύ τους και η ικανοποίηση των σχετικών αναγκών εκπαίδευσης θα συνεισφέρει στην προσαρμοστικότητα και επιχειρηματικότητα και στη σταθερή ανάπτυξη των περιοχών δράσης.

Η «Ευρωπαϊκή Αναπτυξιακή και Εκπαιδευτική Εταιρεία» (ΕΥΡΑΝΕΚ) δραστηριοποιείται στα ευρωπαϊκά προγράμματα από το 1991 και έχει συμμετάσχει σε πολλά εκπαιδευτικά και αναπτυξιακά έργα. Πρόκειται για μια μη κερδοσκοπική οργάνωση που ιδρύθηκε από τις εταιρείες του Διεθνούς Εκπαιδευτικού Ομίλου Δέλτα, για να διοχετεύσει την εμπειρία του ομίλου προς τις αναπτυσσόμενες χώρες της ανατολικής Ευρώπης, του Ευξείνου Πόντου και της Μέσης Ανατολής. Η εταιρεία έχει αναλάβει και εκτελέσει με επιτυχία πολλά αναπτυξιακά προγράμματα και μεταξύ αυτών αρκετά αναφέρονται στην Αγροτική Οικονομία.

A.5 INTERREG I,II,III

Το Interreg I (1989-1995), II (1994-1999), περιλάμβανε υποδομές, κατασκευές, και αθλητικά τουριστικά κέντρα, πολιτισμική συνεργασία, και προώθηση του αγροτουρισμού (EC, 1998 b).

Άλλο ένα πρόγραμμα, που συμμετέχει με τη παρουσία του, είναι το Interreg III ως συνέχεια των Interreg I II και έχει διάρκεια 2 έτη.

Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η προάσπιση της και της στρατηγικής, η αειφόρος ανάπτυξη και η μεγέθυνση του Ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου στα Βαλκάνια.

Οι Στόχοι αναλυτικά

1. Η υποστήριξη της γεωγραφικής και επικοινωνιακής απομόνωσης της περιοχής (βελτίωση της περιοχής της Θεσσαλονίκης που μπορεί να συνεισφέρει ουσιαστικά να ξεπεραστούν προβλήματα γεωγραφικής και επικοινωνιακής απομόνωσης).
2. Η καλυτέρευση της ασφάλειας των συνόρων Η αειφόρος οικονομική ανάπτυξη και προώθηση της απασχόλησης.
3. Αναβάθμιση της περιοχής με σκοπό να έρθει σε επαφή με κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά θέματα. Η εκμετάλλευση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων πρέπει να συνδυαστεί με δύο στόχους –προστασία και προώθηση- και πρέπει να υποστηρίζει παράλληλα την προώθηση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργικότητας (θέατρο, μουσική, ζωγραφική, μουσική, βιβλία κτλ) Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στην προστασία των βυζαντινών μνημείων τα οποία αποτελούν την κοινή πολιτιστική μας κληρονομιά.

Το Interreg III περιλαμβάνει τέσσερις άξονες δράσης :

1. την συνοριακή υποδομή,
2. την αειφόρο οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση,
3. Την ποιότητα του περιβάλλοντος ζωής και πολιτισμού,
4. Την τεχνική υποδομή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Μια έρευνα, που είχε ως στόχο τη διερεύνηση πλευρών της ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού στη λίμνη Ν. Πλαστήρα, αφορούσε στους παράγοντες έλξης που συνδέονται με την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού στη λίμνη Ν. Πλαστήρα όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τους ιδιοκτήτες των καταλυμάτων και εκφράζεται από τους επισκέπτες των καταλυμάτων, καθώς και στα δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των δύο πλευρών. Γενικά, φαίνεται ότι οι ιδιοκτήτες των καταλυμάτων έχουν μια σχετικά καλή αντίληψη για το τι έλκει τους τουρίστες στην περιοχή τους και ακόμη καλύτερη αντίληψη για το πώς οι τουρίστες επιλέγουν το κατάλυμα όπου διαμένουν.

Η μελέτη υλοποιήθηκε με δύο έρευνες με ερωτηματολόγιο: η πρώτη απευθύνθηκε στους τουρίστες (δείγμα 220 ατόμων) και η δεύτερη στο σύνολο των ξενοδόχων της περιοχής. Στη μελέτη παρουσιάζονται, καταρχήν, τα δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των τουριστών και οι παράγοντες οι οποίοι τους έλκουν να επισκεφτούν τη συγκεκριμένη περιοχή και να επιλέξουν κατάλυμα. Επιπλέον, με τη χρήση τεχνικών παραγοντικής ανάλυσης, γίνεται προσπάθεια διερεύνησης του κατά πόσον οι κάτοχοι των καταλυμάτων, ως κύριοι συντελεστές της τουριστικής οικονομίας της περιοχής, γνωρίζουν τις προσδοκίες και τις προτιμήσεις των τουριστών που επισκέπτονται την περιοχή και τα καταλύματά τους.

Η εργασία βασίστηκε σε πρωτογενή στοιχεία που συγκεντρώθηκαν με προσωπική συνέντευξη (στη βάση ερωτηματολογίων) με τους ιδιοκτήτες των καταλυμάτων και τους επισκέπτες της περιοχής κατά τη χρονική περίοδο μέσα Νοεμβρίου 2006 έως τέλη Ιανουαρίου 2007.

Οι περισσότεροι από τους τουρίστες επισκέπτονταν την περιοχή πρώτη φορά (περίπου 52%), και πραγματοποιούν δύο διανυκτερεύσεις με φίλους (49%), την οικογένειά τους (32%) ή τον/ την σύντροφό τους (30,5%).

Οι βασικοί παράγοντες για τους οποίους επισκέφτηκαν τη λίμνη Ν. Πλαστήρα ήταν: i) η φήμη της λίμνης, ii) οι συστάσεις από γνωστούς και φίλους και iii) από προηγούμενη εμπειρία. Οι επισκέπτες θεωρούν την περιοχή έρευνας πολύ ελκυστική (81,4%), με δύσκολη όμως

πρόσβαση (60,4%), και βρίσκουν υψηλό τόσο το γενικό κόστος διακοπών (60,4%) όσο και το κόστος του καταλύματος σε σχέση με τις παρεχόμενες υπηρεσίες (44,1%). Η πλειοψηφία των επισκεπτών μένει ικανοποιημένη από το κατάλυμα που διέμεινε (85,9%).

Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, οι επισκέπτες ενδιαφέρονται για την ιστορία, τον πολιτισμό και αξιοθέατα της περιοχής. Οι μεταβλητές που ερμηνεύουν το συγκεκριμένο παράγοντα εξηγούν την ανάγκη των επισκεπτών της λίμνης να ασχοληθούν με “εναλλακτικές” δραστηριότητες.

Απ’την άλλη, οι ιδιοκτήτες των καταλυμάτων έχουν μέση προς μεγάλη ηλικία, με μέσο ή υψηλό εισόδημα. Η κατανομή μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι σχεδόν ισομερής (51,4% άνδρες και 48,6% γυναίκες) ενώ η εκπαίδευσή τους χαρακτηρίζεται ως χαμηλή ή μέση (σε σύγκριση με τους πελάτες τους). Επιπλέον, ο τόπος γέννησης καθώς και ο τόπος μόνιμης κατοικίας των ξενοδόχων είναι η ίδια η περιοχή της λίμνης. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ξενοδόχων δεν έχουν σχετική κατάρτιση με τον τουρισμό. Μόλις το 15,7% έχει παρακολουθήσει κάποιο σχετικό σεμινάριο με θέματα του τουρισμού ή του αγροτουρισμού. Οι ξενοδόχοι χρησιμοποιούν ποικίλα μέσα διαφήμισης του καταλύματός τους, με το διαδίκτυο να υπερτερεί έναντι των άλλων. Αναφορικά με την ελκυστικότητα της περιοχής, την ικανοποίηση των τουριστών από το κατάλυμα που διέμειναν καθώς και την προσβασιμότητα στη λίμνη Ν. Πλαστήρα η γνώμη των ξενοδόχων είναι ταυτόσημη με αυτή των τουριστών. Τέλος, σχετικά με την εκτίμηση του γενικού κόστους των διακοπών και του κόστους καταλύματος οι ξενοδόχοι έχουν αντίθετη άποψη από τους τουρίστες: θεωρούν αρκετά φθινό το κόστος του καταλύματος σε σχέση με τις παρεχόμενες υπηρεσίες, ενώ η διακύμανση του κόστους των διακοπών για τους τουρίστες θεωρούν ότι κυμαίνεται από “μέτριο” έως “ακριβό”.

Σύμφωνα με την άποψη των ξενοδόχων ο πρώτος παράγοντας για τον οποίο οι τουρίστες επισκέπτονται την περιοχή μελέτης είναι η ιστορία, ο πολιτισμός και το κλίμα της περιοχής (Κόκκαλη & Κουτσούρης, 2007)

Σε μια άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα τέλη Δεκεμβρίου 2006 με αρχές Ιανουαρίου 2007, εξετάστηκαν 31 επιχειρήσεις μέσω ερωτηματολογίου, αλλά και με προσωπικής συνέντευξη και συγκεντρώθηκαν στοιχεία σχετικά με την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στη νότια Ήπειρο (Άρτα και Πρέβεζα).

Οι επιχειρηματίες χώρων εστίασης έχουν μέσο όρο ηλικίας τα 48 έτη, χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (43% απόφοιτοι Δημοτικού, 25% απόφοιτοι Γυμνασίου) και το 44% διαθέτει γεωργική ή κτηνοτροφική εκμετάλλευση ως συμπληρωματική ενασχόληση. Από την άλλη, οι επιχειρηματίες καταλυμάτων έχουν λίγο υψηλότερο μέσο όρο ηλικίας (52,53 έτη), το επίπεδο εκπαίδευσης τους είναι πιο ικανοποιητικό (33% απόφοιτοι Ανώτατης ή Ανώτερης σχολής, 20% απόφοιτοι Λυκείου) και μόνο το 6,66% έχει κτηνοτροφική εκμετάλλευση. Η πλειοψηφία όλων των επιχειρηματιών μένει μόνιμα στην περιοχή δραστηριοποίησης της επιχείρησής τους.

Το ποσοστό των επιχειρηματιών χώρων εστίασης που απασχολούνται αποκλειστικά στην επιχείρησή τους είναι πολύ υψηλό (81,25%), ενώ αντίθετα το ποσοστό των επιχειρηματιών καταλυμάτων που απασχολούνται αποκλειστικά σε αυτά μειώνεται περίπου στο μισό (40%). Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ενασχόληση με την επιχείρηση αποτέλεσε την πρώτη επαφή γενικότερα με τον τουρισμό για το 80% των ιδιοκτητών/διαχειριστών καταλυμάτων και το 56,25% των ιδιοκτητών/διαχειριστών χώρων εστίασης - καφενείων. Στο 62,5% των χώρων εστίασης και στο 60% των καταλυμάτων απασχολούνται και οι σύζυγοι των ιδιοκτητών/διαχειριστών. Το 86% των καταλυμάτων - ξενώνων και το 19% των χώρων εστίασης - καφενείων ιδρύθηκαν μέσω των προγραμμάτων.

Αρνητικό είναι το γεγονός ότι η πλειοψηφία των επιχειρηματιών που διαθέτουν χώρους εστίασης - καφενεία δεν προωθούν την επιχείρησή τους μέσω της διαφήμισης. Αντίθετα, το 93,33% αυτών που διαθέτουν καταλύματα - ξενώνες διαφημίζουν την επιχείρησή τους με ένα ευρύ φάσμα μέσων όπως τηλεόραση, τοπικές εφημερίδες, τουριστικά περιοδικά, φυλλάδια, ένθετα εφημερίδων και το 80% εκμεταλλεύεται τις τεράστιες παροχές του Διαδικτύου. Επίσης, το 53,33% έχει φροντίσει να δημιουργήσει προσωπικό site.

Οι ιδιοκτήτες/διαχειριστές (αγρο)τουριστικών επιχειρήσεων έχουν αυξημένες απαιτήσεις από τους διάφορους φορείς (Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νομαρχία, Περιφέρεια) και θεωρούν ότι ο ανεξάντλητος φυσικός πλούτος αλλά και τα αρχαία μνημεία της περιοχής τους δεν αξιοποιούνται επαρκώς. Σχετικά με τη δικτύωση των επιχειρηματιών,

θετική εντύπωση προκαλεί ότι η μεγάλη πλειοψηφία έχει αναπτύξει συνεργασία με άλλους επιχειρηματίες, είτε μεμονωμένα, είτε συμμετέχοντας σε κάποιο συλλογικό σχήμα.

Το 90,33% έχουν μελλοντικά επιχειρηματικά σχέδια τα οποία περιλαμβάνουν κυρίως επέκταση - αναβάθμιση - ανακαίνιση της επιχείρησής τους, αλλά και πιο φιλόδοξα πλάνα όπως δημιουργία παραδοσιακού ξενώνα, κατασκευή χώρου εστίασης αποκλειστικά για κοινωνικές εκδηλώσεις και ανέγερση κτηνοτροφικής μονάδας. Όλοι οι επιχειρηματίες θεωρούν ότι η επιχείρησή τους συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομία. Επιπλέον, το 51,61% θεωρεί ότι η επιχείρησή του συμβάλλει στην συγκράτηση πληθυσμού, το 67,74% στη διαφύλαξη περιβάλλοντος και το 38,7% στην πώληση τοπικών προϊόντων.

Σύμφωνα με τους ιδιοκτήτες/διαχειριστές (αγρο)τουριστικών επιχειρήσεων οι απαιτήσεις των τουριστών που επιλέγουν να επισκεφτούν τους νομούς Άρτας και Πρέβεζας, περιλαμβάνουν συνδυασμό φυσικής ομορφιάς και ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών, ζεστή φιλοξενία και οικείο περιβάλλον, παραδοσιακά φαγητά, εναλλακτικές δραστηριότητες και περιηγήσεις στη φύση. Οι προτιμήσεις αυτές των επισκεπτών αποδεικνύουν την έμφαση που πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η πλειοψηφία των επιχειρηματιών (64%) θεωρεί ότι η εμπλοκή τους σε κάποιο πρόγραμμα συνέβαλε ατομικά στη δημιουργία μιας επιχειρηματικής λογικής, ενώ το 89% εκτιμά ότι η συμβολή των προγραμμάτων στην τοπική οικονομία είναι μεγάλη ή αρκετή (http://www.epirusglobal.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=77).

Η μεθοδολογία που ακολούθησε η επόμενη μελέτη, στηρίζεται στην έρευνα των εξωτερικών και εσωτερικών συνθηκών αγοράς, περικλείοντας έρευνες που έχουν διεξαχθεί κατά καιρούς, παρουσιάζοντας τα ευρήματα αυτών. Αναφορικά με την έρευνα των συνθηκών της εξωτερικής αγοράς παρουσιάζεται Βρετανική έρευνα. Η έρευνα για τις συνθήκες της εσωτερικής αγοράς στηρίχθηκε σε πρωτογενές υλικό με αντικείμενο μελέτης τις νέες μορφές τουρισμού. Στα πλαίσια των ερευνών αυτών αναλύονται οι λόγοι που ώθησαν τις αγροτικές οικογένειες στην προέκταση των οικονομικών τους δραστηριοτήτων σε αγροτουριστικές δραστηριότητες, καθώς και τα προβλήματα που συνάντησαν κατά την υλοποίηση των σχεδίων τους.

Αναλύοντας ενδεικτικά την υφιστάμενη κατάσταση στην Αυστρία, παρατηρήθηκε ότι υπάρχουν τα ποιοτικά-ελεγχόμενα αυστριακά αγροκτήματα, τα οποία χαρακτηρίζονται με το έμβλημα ποιότητας: "Beim Bauern zu Gast" (Καλωσορίσατε στο αγρόκτημα). Αυτό σημαίνει ότι: το αγρόκτημα είναι εγγυημένο, πλήρως καλλιεργημένο και οι επισκέπτες μπορούν να δοκιμάσουν την καθημερινή ζωή ενός αγροτικού σπιτιού και να απολαύσουν τουλάχιστον τρία (3) κατ' οίκον παραγόμενα προϊόντα. Υπάρχουν συγκεκριμένοι κατάλογοι στο σύνολο της Αυστρίας με τα θέματα: οδήγηση αλόγων, παιδιά και μωρά, βιοκαλλιέργεια, κρασί, κ.α.

Σε όλη την Αυστρία τα αγροκτήματα έχουν εξεταστεί για την ποιότητα και έχουν εκτιμηθεί από συγκεκριμένη κριτική επιτροπή. Τα αγροκτήματα, στα οποία έχει απονεμηθεί η σφραγίδα ποιότητας, έχουν επιθεωρηθεί σύμφωνα με τα αυστηρά κριτήρια της ειδικής κριτικής επιτροπής και η βαθμολογία τους εκφράζεται με αριθμό λουλουδιών, (συγκεκριμένα μαργαρίτες με τρεις κατηγορίες ποιότητας), βοηθώντας τους επισκέπτες να βρουν το επιθυμητό αγρόκτημα.

Συγκεκριμένα ανάλογα με τις υπηρεσίες και τις δυνατότητές τους, τα αγροκτήματα έχουν δύο, τρεις, ή τέσσερις μαργαρίτες. Η ενημέρωση για τον τρόπο καλλιέργειας της γης, τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας, η επαφή με το φυσικό περιβάλλον και η σπιτική φιλόξενη ατμόσφαιρα είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των αυστριακών αγροκτημάτων που παρέχονται όλο το χρόνο. Εντούτοις μερικά ζώα βρίσκονται στα λιβάδια το καλοκαίρι και δεν είναι δυνατή η ανεύρεση τους στο αγρόκτημα κατά τη διάρκεια εκείνης της εποχής. Μερικά από τα κύρια παραγόμενα αγροτικά προϊόντα είναι: το βούτυρο, η σπιτική μαρμελάδα, τα βοτανικά τσάγια, το σπιτικό ψωμί, το κρασί, το κρέας, το μπέικον, ο μηλίτης, κ.α.

Τα αγροκτήματα της Αυστρίας ομαδοποιούνται σε έξι κατηγορίες ανάλογα με το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών που προσφέρουν και εξειδικεύονται. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής ακόλουθες:

1. **Οικο – αγροκτήματα.** Τα αγροκτήματα αυτά είναι φιλικά προς το περιβάλλον και επιθεωρούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα από ειδική κριτική επιτροπή. Η χρήση οικολογικής επίπλωσης, ο διαχωρισμός των καπνιστών και μη – καπνιστών, η παροχή

βιολογικών προϊόντων, ο ξεχωριστός κήπος οικολογικών και βιολογικών προϊόντων, η βιβλιοθήκη με βιβλία και περιοδικά σχετικά με την οικολογική αγροτική φάρμα είναι μερικές από τις βασικές παρεχόμενες υπηρεσίες.

2. **Βιολογικά & Υγιεινά αγροκτήματα.** Η κυρίαρχη χρήση οικολογικής επίπλωσης, ο διαχωρισμός των καπνιστών και μη καπνιστών, η υγιεινή διατροφή, η επιλογή πιάτων χορτοφαγίας, τα προγράμματα με υγιεινές δραστηριότητες, τα φυλλάδια και οι πληροφορίες για διάφορες θεραπείες και προγράμματα υγείας, αποτελούν σημαντικά στοιχεία της σύστασης αυτής της μορφής αγροκτημάτων.
3. **Οικογενειακά αγροκτήματα.** Υπάρχουν 300 αναγνωρισμένα και επιθεωρημένα αγροκτήματα αυτής της μορφής που καλύπτουν τις ανάγκες μιας οικογένειας. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας τέτοιας φάρμας είναι η ήσυχη τοποθεσία μακριά από κυκλοφορία, τα ειδικά ασφαλιστικά μέτρα για την παραμονή παιδιών, η ειδική επίπλωση και ο εξοπλισμός που καλύπτει παιδικές ανάγκες, οι παιδότοποι, η εκτροφή πολλών και διαφόρων μικρών ζώων κ.α.
4. **Αγροκτήματα ατόμων με ειδικές ανάγκες.** Στην Αυστρία υπάρχουν 22 αγροκτήματα τέτοιας μορφής και διαθέτουν ειδικές εγκαταστάσεις και υποδομές, πιστοποιημένα ασφαλιστικά μέτρα, πληροφορίες για ιατρική παρακολούθηση στην περιοχή, υγιεινά γεύματα, μεταφορικά μέσα κ.α.
5. **Οίνο – αγροκτήματα.** Τα αγροκτήματα αυτά έχουν ως κύρια ενασχόληση την παραγωγή κρασιού και δίνουν τη δυνατότητα στους επισκέπτες να ζήσουν σε μία τέτοια φάρμα. Στα χαρακτηριστικά αυτών των αγροκτημάτων ανήκουν τα υψηλής ποιότητας οικολογικά κρασιά, η δοκιμασία γεύσης και η ξενάγηση στους χώρους, τα σεμινάρια με θέμα την τέχνη παραγωγής κρασιού, η ενημέρωση και πληροφόρηση για την ευρύτερη περιοχή κ.α.
6. **Τα αγροκτήματα αλόγων.** Σήμερα στην Αυστρία υπάρχουν 150 αγροκτήματα με επαγγελματίες στην εκτροφή αλόγων. Οι συγκεκριμένες φάρμες προσφέρουν πιστοποιημένες εκδρομές με άλογα, αρκετά διαθέσιμα ζώα, καλά φροντισμένα και

εκπαιδευμένα, club για αναβάτες που οργανώνουν διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις κ.α.

Ακόμα μια έρευνα με θέμα "Αγροτικός Τουρισμός" έγινε από το ινστιτούτο ερευνών τουρισμού Starnberg (1986) κατά την οποία, οι ενδιαφερόμενοι για αγροτικές διακοπές ήταν 4,3 εκ. σε συνολικό πληθυσμό 48,3 εκ. Το 44% ήταν άντρες και το 56% γυναίκες. Οι ενδιαφερόμενοι είχαν θετική εικόνα για τις διακοπές σε αγροτικά υποστατικά και ανέμεναν ευκαιρίες επαφής με τα ζώα, χαμηλό κόστος διακοπών, ευκαιρίες απασχόλησης για παιδιά, καθαρό και παραδοσιακό περιβάλλον, ησυχία και ατομική ελευθερία.

Όσον αφορά τα αγροτικά υποστατικά επιθυμούσαν να περάσουν τις διακοπές τους σε μια αγροτική περιοχή, ένα οργανωμένο και ζωντανό αγροτικό υποστατικό, ζώα όπως αγελάδες, προβάτα, γαιδούρια, άλογα και κότες, ατομικό μπάνιο ή ντους και αποχωρητήριο, μεγάλα δωμάτια λόγω του μεγάλου αριθμού των μελών της οικογένειας, κουζίνα και κατάλληλο εξοπλισμό.

Η πλειοψηφία των ατόμων που έχουν επισκεφθεί αγροτικά υποστατικά έκαναν οι ίδιοι την κράτηση και επίσης ήταν των 40 ετών. Σε μεγαλύτερα ποσοστά ήταν νοικοκυρές και δημόσιοι υπάλληλοι και σε μικρότερα ποσοστά ελεύθεροι επαγγελματίες, εργάτες, μαθητές και συνταξιούχοι. Οι μεγάλες οικογένειες με παιδιά προτιμούσαν κυρίως το είδος αυτό των διακοπών λόγω του ότι ήταν φθηνά και κατάλληλο το περιβάλλον για παιδιά.

Το εισόδημα των οικογενειών που έκαναν διακοπές αυτού του είδους ήταν ούτε πολύ χαμηλό ούτε πολύ ψηλό. Η μέση διάρκεια διακοπών ήταν 2 βδομάδες και οι κυριότερες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των διακοπών ήταν ο ύπνος, ξεκούραση, περίπατοι, κολύμπι, αθλήματα, γνωριμίες με άλλα άτομα, απασχόληση με παιδιά και επισκέψεις συγγενών (ΚΟΤ, 1989).

Ο σκοπός της τελευταίας αυτής μελέτης, που έλαβε χώρα το καλοκαίρι του 2005, ήταν να εξερευνηθεί ενδεχομένως η φύση των κινήτρων για το επιχειρηματικό πνεύμα αγροτικού τουρισμού μεταξύ των αγροτικών οικογενειών της Βιρτζίνια.. Η αγροτική κοινωνιολογία, διαπίστωσε ότι συνολικά οι εναλλακτικοί στόχοι γεωργίας των ανδρών και των γυναικών ήταν παρόμοιοι: παραδείγματος χάριν, και οι άνδρες και οι γυναίκες επιδίωκαν την ανεξαρτησία,

μια ευκαιρία να συμβάλουν στην κοινότητα, και την ποικιλομορφία του προϊόντος. Εντούτοις, υπήρξαν πολύ διαφορετικά έννοιες και πλαίσια που συνδέθηκαν με κάθε μια από αυτές τις ιδέες. Παραδείγματος χάριν, στην συζήτηση περί ανεξαρτησίας, οι γυναίκες περισσότερο στράφηκαν στην «δαπάνη-μείωση» παρά στο «εισόδημα-πρόκληση» των δραστηριοτήτων που προτιμήθηκαν από τους αντίστοιχους άνδρες τους. Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης δείχνουν ότι οι γυναίκες βρέθηκαν για να έχουν το υψηλότερο κίνητρο για το επιχειρηματικό πνεύμα αγροτικού τουρισμού σε όλες τις κατηγορίες, αλλά όχι απαραίτητα με τους τρόπους που υποστήριζε το πλαίσιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΚΡΗΤΗ

5.1 Κρήτη : Το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας και το πέμπτο σε μέγεθος νησί της Μεσογείου. Έχει τέσσερις νομούς, έκταση 8,336 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό περίπου 550,000 κατοίκους. Προσαρτήθηκε στην Ελλάδα το 1913, ενώ ουσιαστικά η Ένωση είχε πραγματοποιηθεί από το 1908 με τη Κρητική Επανάσταση. Είναι νησί κατ'εξοχήν ορεινό, με τρεις κύριους μεγάλους ορεινούς όγκους : τα Λευκά Όρη, τον Ψηλορείτη και τη Δίκτη. Τα σπήλαια και τα φαράγγια της Κρήτης είναι ονομαστά. Το σημαντικότερο φαράγγι είναι της Σαμαριάς στα νότια του Νομού Χανίων και πασίγνωστα σπήλαια το Δικταίο Άντρο και το Ιδαίο Άντρο. Η κυριότερη πεδιάδα του νησιού είναι η πεδιάδα της Μεσσαράς, στα νότια του Νομού Ηρακλείου, ενώ τα περισσότερα ποτάμια είναι χείμαρροι. Το κλίμα της Κρήτης θεωρείται από τα υγιεινότερα και ηπιότερα της Ευρώπης. Ωστόσο, στο εσωτερικό του νησιού και στα οροπέδια των υψηλότερων οροσειρών το κλίμα έχει ηπειρωτικά χαρακτηριστικά.

Τα βουνά είναι επί το πλείστον γυμνά. Το ποσοστό των δασών είναι πολύ χαμηλότερο από το μέσο ποσοστό στην υπόλοιπη χώρα. Η οικονομία του νησιού είναι κατά κύριο λόγο αγροτική, με ιδιαίτερη έμφαση στην παραγωγή ελιάς, σταφυλιών, κρασιού, εσπεριδοειδών, πατάτας, πρώιμων κηπευτικών κλπ. Η κτηνοτροφία εμφανίζει μικρότερη ανάπτυξη από την γεωργία, ενώ στα παράλια υπάρχει αξιόλογη αλιεία. Μεγάλο μέρος της οικονομίας βασίζεται στον τουρισμό. Η τουριστική κίνηση διαρκεί σχεδόν όλο το χρόνο. Ο μεγαλύτερος αριθμός τουριστών επισκέπτεται τη βόρεια Κρήτη, όπου υπάρχουν οι περισσότεροι αρχαιολογικοί χώροι και λειτουργούν πολλές ξενοδοχειακές μονάδες. Η βιομηχανία και η βιοτεχνία δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη ανάπτυξη και αφορούν κυρίως την επεξεργασία και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων (ελαιουργία, οινοποιία κλπ).

Η σύνδεση της Κρήτης με την υπόλοιπη Ελλάδα γίνεται με πυκνό δίκτυο αεροπορικών και ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών. Απ'ευθείας συγκοινωνία υπάρχει κυρίως με την Αθήνα και τον Πειραιά, αλλά επίσης με τη Θεσσαλονίκη, τη Ρόδο, τη Σαντορίνη και άλλα νησιά του Αιγαίου. Οι οδικές συγκοινωνίες στο εσωτερικό του νησιού είναι ικανοποιητικές με πυκνό επίσης επαρχιακό οδικό δίκτυο.

Το νησί έχει τρεις σημαντικούς αερολιμένες, τον αερολιμένα Νίκος Καζαντζάκης στο Ηράκλειο, τον αερολιμένα Δασκαλογιάννης στα Χανιά και ένα νέο αερολιμένα στη Σητεία.

5.2 Μυθολογία

Η προέλευση της λέξης «Κρήτη» δεν έχει καθορισθεί με βεβαιότητα, αφού υπάρχουν διάφορες αντικρουόμενες ετυμολογίες. Μιά από τις Εσπερίδες ονομαζόταν Κρήτη, όπως ονομαζόταν Κρήτη και η σύζυγος του βασιλιά Μίνωα και μία από τις νύμφες που παντρεύτηκε ο Δίας Άμμων. Επίσης, ο Κρης, γιός του Δία και της νύμφης Ίδας μπορεί να έχει δώσει το όνομα του στην Κρήτη, ειδικά αφού το υψηλότερο βουνό του νησιού έχει το όνομα της μητέρας του.

Η Κρήτη, σύμφωνα με τη γνώμη πολλών ιστορικών, κατοικείται από την Παλαιολιθική εποχή και έχει φιλοξενήσει συνεχή ανθρώπινη παρουσία τα τελευταία 10 χιλιάδες χρόνια. Αν και ο Μινωϊκός πολιτισμός αναπτύχθηκε κυρίως σε Κρητικό και Αιγαιοπελαγίτικο έδαφος, χωρίς να επεκταθεί στην Ελληνική ενδοχώρα, η Κρήτη έχει ξεχωριστή θέση στην Ελληνική μυθολογία και πρωταγωνιστεί στον Ελληνικό πολιτισμό από την αρχή του.

Ο Δίας, ο πατέρας Θεών και ανθρώπων, γεννήθηκε στο Δικταίον Άντρο. Ο Δίας, επίσης, κατέφυγε στην Κρήτη μετά την απαγωγή της Ευρώπης από τις ακτές της Φοινίκης, τον σημερινό Λίβανο.

Η Ευρώπη γέννησε τρεις γιούς, τον Μίνωα, το Ραδάμανθυ και τον Σαρπηδόνα. Αφού υπέταξε όλο το νησί, ο Μίνωας παντρεύτηκε τη μάγισσα Πασιφάη, αδελφή της Καλυψούς και της Κίρκης, των ηρωίδων της Οδύσσειας. Ο Μίνωας αφιέρωσε ένα ναό στον Ποσειδώνα και, για να τιμήσει τον θεό της θάλασσας, του ζήτησε να του στείλει ένα ταύρο για να τον θυσιάσει στο νέο ναό προς τιμήν του.

Ο λευκός ταύρος που έστειλε ο Ποσειδώνας ήταν τόσο όμορφος που ο Μίνωας αποφάσισε να θυσιάσει έναν υποδεέστερο ταύρο στη θέση του. Ο Ποσειδώνας θεώρησε τη κίνηση αυτή ιεροσυλία και θύμωσε τόσο πολύ που καταράστηκε την Πασιφάη να ερωτευθεί σφοδρά τον πελώριο λευκό ταύρο.

Για να ικανοποιήσει τον ασίγαστο πόθο της, η βασίλισσα του Μίνωα κρύφτηκε μέσα στο ξύλινο ειδώλιο μιας αγελάδας, που κατασκεύασε ο Δαίδαλος, και συννευρέθηκε με τον ταύρο. Ο καρπός της πράξης αυτής ήταν ο Μινώταυρος, ένα τέρας, μισός άνθρωπος και μισός ταύρος. Ο Μινώταυρος κλείστηκε στον λαβύρινθο, επίσης έργο του Δαίδαλου, όπου σκοτώθηκε από τον Αθηναίο πρίγκηπα Θησέα, ο οποίος έτσι απάλλαξε την Αθήνα από την υποχρέωση της να στέλνει κάθε χρόνο 10 αγόρια και 10 κορίτσια για να θρέφεται ο Μινώταυρος.

5.3 Ιστορία

Η ιστορία της Κρήτης είναι μακρά. Η μυθολογία θέλει το σπήλαιο Δικταίο Άντρο τόπο γέννησης και ανατροφής του Δία, ενώ οι ενδείξεις πολιτισμού στο νησί ξεκινούν περίπου από το 8,000 π.Χ. Από εκεί και μετά τα προϊστορικά ευρήματα, αλλά και η ιστορία είναι πλουσιότατα, αφού η Κρήτη αποτέλεσε για αιώνες το σταυροδρόμι της Μεσογείου : Μινωίτες, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Άραβες, Ενετοί, Τούρκοι, όλοι έχουν αφήσει διάσπαρτα τα ίχνη τους. Στις νεότερες εποχές, η ιστορία του νησιού είναι γεμάτοι από αγώνες και επαναστάσεις.

5.3.1 Νεολιθική περίοδος

Η καταγεγραμμένη ιστορία του νησιού ξεκινά την Νεολιθική περίοδο, γύρω στο 7,000 π.Χ.. Συγκεκριμένα, βρέθηκαν ερείπια της συγκεκριμένης περιόδου στη Φαιστό, στη Κνωσό και στη Σητεία. Τότε σχηματίστηκαν και οι πρώτοι οικισμοί, οι κάτοικοι των οποίων επιβίωναν μέσα από τη γεωργία και τη κτηνοτροφία και κατοικούσαν σε λίθινα σπίτια και σπανιότερα σε σπηλιές, όπως μαρτυρούν τα ευρήματα στα σπήλαια της Ειλειθυίας, του Στραβομούτη, του Ελληνοσπήλαιου κ.ά. Εκεί έχουν βρεθεί όπλα, εργαλεία, αγγεία, λεπίδες και πελέκες από κόκαλο ή πέτρα καθώς και αντικείμενα θρησκευτικής λατρείας αφιερωμένα στη θεά της γονιμότητας (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.2 Προανακτορική περίοδος

Με τη διάδοση της χρήσης του χαλκού αυξάνεται ο πληθυσμός της Κρήτης και αρχίζουν γύρω στο 2,000 π.Χ. οι πρώτες εμπορικές επαφές με τις γειτονικές περιοχές των Κυκλάδων, της Μικράς Ασίας και της Αιγύπτου, οι οποίες ευνοήθηκαν από την καίρια γεωγραφική θέση του νησιού και έθεσαν τις βάσεις για τη δημιουργία του μετέπειτα Μινωϊκού πολιτισμού. Τα πρώτα αστικά κέντρα του νησιού σχηματίσθηκαν γύρω στο 2000 π.Χ. γύρω από τα παλάτια των τοπικών αρχόντων, που βρίσκονταν στο κέντρο των διάφορων αγροτικών κοινωνιών, ενώ ο πλούτος οριζόνταν από τα γεωργικά πλεονάσματα. Αυτού του είδους η κοινωνική οργάνωση διήρκεσε για περίπου 600-700 χρόνια και ήκμασε στη διάρκεια του λεγόμενου Μινωϊκού πολιτισμού, στα μέσα της δεύτερης χιλιετίας προ Χριστού (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.3 Ανακτορικές περίοδοι και Μινωικός πολιτισμός

Γύρω στο 1,900 π.Χ. άρχισαν να χτίζονται στην Κρήτη τα πρώτα ανάκτορα, επακόλουθο της μεγάλης οικονομικής ανάπτυξης που γνώριζε το νησί. Σύμφωνα με τις αρχαιολογικές ανασκαφές, εκείνη την εποχή χρονολογούνται τα ανάκτορα της Κνωσού, της Φαιστού, των Μαλίων και του Κάτω Ζάκρου. Σημαντικό εύρημα της Παλαιοανακτορικής περιόδου είναι ο δίσκος της Φαιστού (1700-1600 π.Χ.). Το τέλος της Παλαιοανακτορικής περιόδου θεωρείται πως αποτέλεσε ένας μεγάλος σεισμός το 1,700 π.Χ., που προκάλεσε τη καταστροφή των περισσότερων ανακτόρων.

Με την ανοικοδόμηση των ανακτόρων, εγκαινιάζεται η Νεοανακτορική εποχή που, θεωρείται ως η περίοδος της ακμής του Μινωικού πολιτισμού, κέντρο του οποίου ήταν χωρίς αμφιβολία η Κνωσός, 10 χλμ. νότια του Ηρακλείου. Η Κνωσός βασίλευσε στη Κρήτη τόσο απόλυτα που δεν διέτρεχε κίνδυνο εισβολής, εσωτερικής ή εξωτερικής, όπως φαίνεται από την παντελή έλλειψη οχυρωματικών έργων γύρω από το παλάτι. Τα παλάτια στον Ζάκρο, τα Μάλια, την Φαιστό και αλλού ήταν τοπικά διοικητικά κέντρα που χτίστηκαν για να ελέγχουν το εμπόριο της Κνωσού με την Κύπρο, την ηπειρωτική Ελλάδα και τους υπόλοιπους εμπορικούς εταίρους.

Τα αρχαιολογικά ευρήματα της συγκεκριμένης εποχής μας φανερώνουν πολλές πτυχές για τον τρόπο οργάνωσης της οικονομίας και της καθημερινότητας της Κρήτης, που ήταν διαφορετική από πόλη σε πόλη. Κύρια ενασχόληση των κατοίκων ήταν πρωτίστως, η ναυτιλία και το εμπόριο, ενώ σε δεύτερη μοίρα είχαν περάσει η γεωργία, η κτηνοτροφία, η υφαντική και η κεραμική τέχνη. Το μεγαλύτερο μέρος της εμπορικής κίνησης συγκεντρωνόταν στα λιμάνια της Αγίας Τριάδας, των Μαλίων, της Φαιστού και της Αμνισσού και τα προϊόντα μεταφέρονταν στο εσωτερικό της Κρήτης μέσω του πολύ καλά οργανωμένου οδικού δικτύου που υπήρχε.

Ο μέγας Μινωικός πολιτισμός πιστεύεται ότι τελείωσε με την τελευταία μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης. Πρόσφατες ανακαλύψεις επιστημόνων του Πανεπιστημίου Κολούμπια της Νέας Υόρκης και του Πανεπιστημίου της Χαβάης επιβεβαιώνουν την υπόθεση αυτή, που διατυπώθηκε για πρώτη φορά στη δεκαετία του '30 από τον Έλληνα αρχαιολόγο Σπυρίδωνα Μαρινάτο. Ο Μαρινάτος υποστήριξε ότι η καταστροφή της Κνωσού και της Φαιστού προκλήθηκε από τα παλιρροϊκά κύματα και το σύννεφο στάχτης που προήλθαν από μια καταστροφική έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας που πρέπει να συνέβη γύρω στο 1600 π.Χ. (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

Τα κύματα έθαψαν τις παραλιακές πόλεις της Κρήτης και κατέστρεψαν τους στόλους του νησιού, απομονώνοντας το έτσι από τον έξω κόσμο, ενώ οι στάχτες, που κάλυψαν την ατμόσφαιρα για μήνες, προκάλεσαν σημαντική μείωση της θερμοκρασίας, κατέστρεψαν τη γεωργία, προκάλεσαν πείνα και, κατά συνέπεια, καταρράκωση του κοινωνικού ιστού.

5.3.4 Αχαιοί

Αυτό ήταν το τέλος της δόξας για την αρχαία Κρήτη. Από τότε, το νησί δε μπόρεσε να διαδραματίσει σημαντικό πολιτικό και πολιτιστικό ρόλο, με εξαίρεση των 7^ο π.Χ. αιώνα, και έχει υποστεί αμέτρητες επεμβάσεις από εισβολείς. Πρώτοι οι Αχαιοί, εκμεταλλευόμενοι τη παρακμή της Κρήτης καταλαμβάνουν τη Κνωσό και εδραιώνουν τη κυριαρχία τους στο νησί. Μάλιστα το 1,380 π.Χ. σημειώνεται νέος ισχυρός σεισμός που εξαφανίζει τα τελευταία δείγματα του Μινωικού πολιτισμού. Κατά τον ίδιο σεισμό καταστράφηκε και το ανάκτορο της Κνωσού. Διάφορες πηγές αναφέρουν ότι, γύρω στο 1,200 π.Χ., η Κρήτη είχε ισχυρό στόλο που

πραγματοποιούσε πειρατικές επιδρομές στην ανατολική Μεσόγειο. Παράλληλα, η Κρήτη συμμετείχε και στον Τρωικό Πόλεμο με αρχηγό τον βασιλιά Ιδομενέα, που ήταν γιος του Δευκαλίωνα κι εγγονός του Μίνωα (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.5 Δωριείς

Τον 10ο π.Χ. αιώνα καταφθάνουν στη Κρήτη οι Δωριείς, οι οποίοι και εγκαθίστανται στις σημαντικότερες πόλεις του νησιού (Κνωσός, Φαιστός, Γόρτυνα, Τύλισσος, Χερσόνησος, Κυδωνία κλπ). Οι νέοι κάτοικοι έφεραν μαζί τους στο νησί τη γενικευμένη χρήση του σιδήρου, που τότε χρησιμοποιείτο εκτός από τη κατασκευή όπλων και για τη κατασκευή εργαλείων και διακοσμητικών αντικειμένων, όπως και μια σειρά καινούργιων εθίμων (κάψιμο των νεκρών κ.ά) ενώ, οι παλιοί κάτοικοι, γνωστοί ως Ετεοκρήτες κατέφυγαν στις δυσπρόσιτες περιοχές της κεντρικής και ανατολικής Κρήτης .

Με την επικράτηση των Δωριέων στη Κρήτη, στη πολιτική ζωή της Κρήτης κυριαρχεί το πολίτευμα της ολιγαρχίας. Δημιουργούνται πάνω από 100 πόλεις-κράτη με σημαντικότερες τη Γόρτυνα, τη Φαιστό, την Κνωσό ,την Ιεράπυτνα και την Κυδωνία ενώ, οι κοινωνικές ομάδες διαιρέθηκαν σε τέσσερις κατηγορίες: τους Δωριείς , τους Περίοικους , τους Μινωίτες και τους Αφαμιάτες ή Κλαρώτες (οι δυο τελευταίες κοινωνικές ομάδες ήταν δούλοι χωρίς πολιτικά δικαιώματα). Είναι εμφανές ότι η κρητική κοινωνία παρουσιάζει ομοιότητες με την σπαρτιατική (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

Κατά τον 7^ο π.Χ. αιώνα, παρουσιάζεται μια άνθηση στη πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή της Κρήτης που όμως διαταράσσεται από εχθρικές επιδρομές που ακολουθούν.

5.3.6 Κλασική και Ελληνιστική περίοδος

Σε όλη τη διάρκεια της κλασικής περιόδου και ενώ στην ηπειρωτική Ελλάδα οι πόλεις σπαράσσονται από συνεχείς προστριβές και πολέμους, οι πόλεις της Κρήτης μένουν αμέτοχες ακόμα και στους δυο μεγάλους πολέμους της εποχής, στους Περσικούς Πολέμους, καθώς και

στον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Κατά την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου υπήρχε έντονο φιλομακεδονικό ρεύμα στην Κρήτη, το οποίο η Σπάρτη προσπάθησε να μετριάσει με αποτέλεσμα την εκστρατεία του ναυάρχου Αμφότερου στο νησί. Το 216 π.Χ. οι Κρήτες ανακηρύσσουν τον Μακεδόνα βασιλιά Φίλιππο Ε' προστάτη του νησιού, ενώ την ίδια εποχή είναι έκδηλη και η επιρροή των Πτολεμαίων .

Αργότερα η Κρήτη μαστίζεται από τον Κρητικό Πόλεμο, που έληξε με ήττα των φιλομακεδονικών πόλεων της Ιεράπυτνας και της Ολούντας από την Κνωσό που είχε συμμαχήσει με τη Ρόδο και τη Ρώμη, δέχεται επιδρομές από τους πειρατές της Κιλικίας και το 67 π.Χ. μετά από σκληρή αντίσταση 2 ετών, καταλαμβάνεται εξ'ολοκλήρου από τη Ρώμη (τελευταία πόλη που υποτάχτηκε στις λεγεώνες της ήταν η Ιεράπυτνα) με το πρόσχημα ότι παρείχε υποστήριξη στον βασιλιά του Πόντου Μιθριδάτη (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.7 Ρωμαιοκρατία

Με τη κατάληψη του νησιού από τους Ρωμαίους ξεκινά μια μακρά περίοδος ειρήνης και ευημερίας, στα πλαίσια της οποίας, αναπτύχθηκαν εκ νέου πόλεις, όπως η Κυδωνία, η Κνωσός και η Φαιστός, ενώ διοικητικό κέντρο του νησιού ορίστηκε η Γόρτυνα, η οποία ήταν η μόνη πόλη που δεν καταστράφηκε κατά τη ρωμαϊκή εισβολή, καθώς είχε συμμαχήσει με τους εισβολείς. Η παρουσία των Ρωμαίων δεν επηρέασε σημαντικά τη καθημερινότητα των κατοίκων, οι οποίοι διατήρησαν τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα τους, ενώ και το «Κοινόν των Κρηταίων» συνέχισε να λειτουργεί ελεύθερα. Οι Ρωμαίοι κατασκεύασαν σημαντικά δημόσια έργα, λείψανα των οποίων σώζονται μέχρι σήμερα. Παράλληλα το 58 μ.Χ. η Κρήτη ήρθε σε επαφή με τον Χριστιανισμό χάρη στον μαθητή του Αποστόλου Παύλου, Τίτο (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.8 Πρωτοβυζαντινή περίοδος

Με τη διάσπαση του Ρωμαϊκού Κράτους σε Ανατολικό και Δυτικό το 395 μ.Χ., η Κρήτη περνά στο Ανατολικό, την μετέπειτα Βυζαντινή αυτοκρατορία.

Κατά τον 5ο αιώνα αρχίζει να εξαπλώνεται στη νήσο ο Χριστιανισμός και η επισκοπή της Κρήτης υπάγεται στο Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης. Παράλληλα, χτίζονται οι πρώτες μεγάλες εκκλησίες με κυριότερη τη βασιλική του Αγίου Τίτου, που σώζεται μέχρι σήμερα στη Γόρτυνα (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.9 Αραβοκρατία

Η Κρήτη εξακολούθησε να αποτελεί τμήμα του Βυζάντιο μέχρι το 824 μ.Χ.. Επί του αυτοκράτορα Μιχαήλ Τραυλού, το 823 μ.Χ. οι Σαρακηνοί της Ισπανίας έκαναν επιδρομή με 20 πλοία υπό τον Απόχαψι και λεηλάτησαν το νησί. Την επόμενη χρονιά ο Απόχαψις επανήλθε με 40 πλοία και κατάφερε να κατακτήσει ολόκληρη την Κρήτη. Τη σοβαρότερη αντίσταση στους Σαρακηνούς προέβαλε η πρωτεύουσα Γόρτυνα. Νέα πρωτεύουσα ορίστηκε από τους Άραβες ο νεόκτιστος Χάνδακας.

Τη κατάληψη της Κρήτης ακολούθησε μια άγρια καταδίωξη του χριστιανικού πληθυσμού με αποτέλεσμα μεγάλη εθνολογική και θρησκευτική αλλοίωση. Αρκετοί ντόπιοι σφαγιάστηκαν κατά τη κατάληψη του νησιού, άλλοι θανατώθηκαν επειδή αρνήθηκαν να εξισλαμιστούν, άλλοι εξισλαμίστηκαν και άλλοι κατέφυγαν στα ορεινά του νησιού για να γλιτώσουν. Επίσης, η Κρήτη εποίκιστηκε με αρκετούς Άραβες.

Οι Βυζαντινοί επιχείρησαν επανειλημμένα να ανακτήσουν το νησί (το οποίο ενδιάμεσα είχε μετατραπεί ορμητήριο πειρατών και μεγάλο σκλαβοπάζαρο) το 825-26 μ.Χ., το 902 μ.Χ. και το 949 μ.Χ. χωρίς όμως αποτέλεσμα (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.10 Βυζαντινή ανάκτηση

Το 960 μ.Χ. ο Νικηφόρος Φωκάς επέδρασε κατά της Κρήτης και ελευθέρωσε το νησί αφού κατάφερε να αλώσει τον Χάνδακα , στον οποίο είχαν αποκλειστεί οι Άραβες. Υπολογίζεται ότι περίπου 200,000 Άραβες σκοτώθηκαν κατά τις μάχες και την άλωση του Χάνδακα και άλλοι τόσοι αιχμαλωτίστηκαν .

Επειδή, κατά τα 136 χρόνια Αραβοκρατίας, ο χριστιανικός πληθυσμός είχε απομείνει ελάχιστος πάρθηκαν σημαντικά μέτρα για την αναζωπύρωση του: τα τζαμιά μετατράπηκαν σε εκκλησίες, εκχριστιανίστηκαν πολλοί Κρήτες που είχαν με τη βία προσέλθει στο Ισλάμ και εγκαταστάθηκαν νέοι πληθυσμοί (κατά τη πλειοψηφία τους ήταν Έλληνες, αλλά υπήρχαν και ομάδες Σλάβων και Αρμένιων).

Το 1092 ξεσπάει εξέγερση στην Κρήτη μετά από υποκίνηση του Καρύτση και του Ραψομμάτη, η οποία όμως καταλύθηκε γρήγορα και στάλθηκαν νέοι άποικοι από τους οποίους προήλθαν οι μετέπειτα αριστοκρατικοί οίκοι του νησιού (Φωκάδες, Καλλέργηδες, Μελισσηνοί, Βλαστοί κ.α.) (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

5.3.11 Ενετοκρατία

Η Βυζαντινή περίοδος έλαβε οριστικά τέλος το 1204, με την πτώση της Κωνσταντινούπολης στις ορδές των Σταυροφόρων. Αρχικά, την Κρήτη κατέλαβαν οι Γενουάτες αλλά μετά από πόλεμο που κράτησε ως το 1210 το νησί περιήλθε στους Βενετούς. Τα Χανιά, το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο έγιναν ορμητήρια των Ενετών, οι οποίοι έχτισαν οχυρωματικά έργα που διασώζονται μέχρι σήμερα. Η πρωτεύουσα του νησιού ήταν τότε το Ηράκλειο, που τότε λεγόταν Χάνδακας, από το χαντάκι που περιέβαλλε τα τείχη της πόλης.

Κατά τα χρόνια της Ενετοκρατίας, σημειώθηκαν δεκάδες επαναστάσεις, με κυριότερες των Αργυρόπουλων το 1212, των Μελισσηνών το 1230, των Χορτάτσηδων και των Καλλέργηδων το 1273 και η επανάσταση που διεξήχθη σε συνεργασία με τους Βενετούς αποίκους το 1363 (Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, 2004).

Οι τελευταίοι 2 αιώνες της βενετικής κατοχής χαρακτηρίζονται ως οι πλέον σκληρότεροι. Εντούτοις, την ίδια περίοδο η Κρήτη γνώρισε σημαντική πολιτιστική άνθηση. Ιδιαίτερα αναπτύχθηκε η κρητική λογοτεχνία και δημιουργήθηκαν έργα πολύ σημαντικά για τη νεότερη ελληνική λογοτεχνική παραγωγή, όπως ο «Ερωτόκριτος».

5.3.12 Τουρκοκρατία

Το 1645 με αφορμή την επίθεση πειρατών σε πλοίο με προσκυνητές, οι Οθωμανοί εκστρατεύουν κατά της Κρήτης. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους καταλαμβάνουν τα Χανιά και το 1646 το Ρέθυμνο. Τέλος, ύστερα από μακροχρόνια πολιορκία ο Χάνδακας περνάει και αυτός υπό Οθωμανική κατοχή, το 1669, ύστερα από διαρκή πολιορκία 21 ετών ενώ το 1715 οι Βενετοί παραχωρούν στους Τούρκους τα τελευταία φυλάκια που κρατούσαν στο νησί.

Κατά τη περίοδο της Τουρκοκρατίας ο Χριστιανισμός γνώρισε και πάλι σκληρή καταπίεση. Ενδεικτικό είναι πως τις παραμονές του 1821 λόγω των εξισλαμισμών και των αποίκων Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί ήταν σχεδόν πληθυσμιακά ίσοι.

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821, που ολοκληρώθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου το 1830, δεν περιέλαβε την Κρήτη, η οποία έγινε πεδίο εξαιρετικά βίαιων απελευθερωτικών ξεσηκωμών στον 19ο αιώνα. Τελικά, το 1897, οι στόλοι της Βρετανίας, της Γαλλίας, της Ρωσίας και της Ιταλίας εισέβαλαν στην Κρήτη και έβαλαν τέλος στην Οθωμανική κυριαρχία, μετά τη δολοφονία του Βρετανού πρόξενου στα Χανιά και μερικών προξενικών φρουρών από τις Τουρκικές αρχές.

Το νησί ανακηρύχτηκε ανεξάρτητο κράτος με το όνομα «Κρητική Πολιτεία», υπό την διοίκηση του Πρίγκηπα Γεωργίου της Ελλάδας, και ενώθηκε με την υπόλοιπη Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-13. Υπολογίζεται πως κατά την ένωση, οι Έλληνες αποτελούσαν το 90% των κατοίκων της Κρήτης. Η Κρήτη κήρυξε την ένωσή της με την Ελλάδα και κατήργησε την αρμοστέια στις 12 Οκτωβρίου 1908 (στις 25 Οκτωβρίου με το νέο ημερολόγιο) (Παναγιωτάκης, 1991).

5.3.13 Νεότεροι χρόνοι (1898- σήμερα)

Το 1898 οι Μεγάλες Δυνάμεις ανακήρυξαν τη Κρήτη ως ανεξάρτητη "Κρητική Πολιτεία" υπό τη κυριαρχία του Σουλτάνου. Ωστόσο, οι αυθαιρεσίες του Αρμοστή Πρίγκιπα Γεώργιου, προκάλεσαν την οργή των Κρητικών που το 1905 εξεγέρθηκαν εναντίον του, πραγματοποιώντας τη περίφημη "Επανάσταση του Θέρισου". Αποτέλεσμα ήταν να αναγκαστεί σε παραίτηση ο παλιός αρμοστής και να οριστεί νέος, ο Αλέξανδρος Ζαΐμης. Στα γεγονότα εκείνης της εποχής αναδείχθηκε η μεγάλη πολιτική φυσιογνωμία του Ελευθέριου Βενιζέλου που σφράγισε με τη παρουσία του την νεώτερη ιστορία της Ελλάδας. Μετά και από αυτά τα γεγονότα στις 17/30 Μαΐου 1913 επικυρώθηκε η τελική ένωση της Κρήτης με την υπόλοιπη Ελλάδα και υψώθηκε η ελληνική σημαία στο νησί. Κατά τη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής, οι Κρητικοί πήραν μέρος στον αγώνα για την απελευθέρωση, με αποκορύφωμα τη Μάχη της Κρήτης στις 20-28 Μαΐου του 1941, που αποτέλεσε την απόκρουση της σημαντικότερης, ίσως αποβατικής επίθεσης των Γερμανών από τους αγωνιστές Κρητικούς και τους συμμάχους τους, Αυστραλούς, Νεοζηλανδούς και Βρετανούς. Μετά από τέσσερα χρόνια γερμανικής κατοχής ξεκίνησε μια περίοδος ειρήνης και ανασυγκρότησης της ζωής του κρητικού λαού. Από εκείνη τη στιγμή και μετά το νησί γνώρισε μεγάλη οικονομική ανάπτυξη, λόγω των εκτεταμένων καλλιεργειών των γόνιμων εδαφών του και του τουρισμού, όπως επίσης και σημαντική πρόοδο στα γράμματα και τις επιστήμες (Παναγιωτάκης, 1991).

5.4 Ιστορικές προσωπικότητες του νησιού

Πολλές προσωπικότητες διεθνούς εμβέλειας γεννήθηκαν, έδρασαν και δημιούργησαν στην Κρήτη ή κατάγονται από αυτήν. Τέτοιες προσωπικότητες είναι ο συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης, ο Βιτσέτζος Κορνάρος, ο πολιτικός Ελευθέριος Βενιζέλος και ο ζωγράφος Δομίνικος Θεοτοκόπουλος. Η Κρήτη ταυτίζεται με την έννοια της φιλοξενίας και της λεβεντιάς. Είναι νησί με τεράστια λαογραφική και πολιτιστική παράδοση και την πλουσιότερη, ίσως δημοτική μουσική της Ελλάδας.

5.4.1 Νικόλαος Καζαντζάκης

Ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες μυθιστοριογράφους, ποιητές, δραματικούς συγγραφείς και στοχαστές. Γεννήθηκε το 1833 στο Ηράκλειο. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα και φιλοσοφία στο Παρίσι. Η νιότη του ήταν επηρεασμένη από τις απόψεις του Ίωνα Δραγούμη και του Ελευθέριου Βενιζέλου. Το ταξίδι του το 1919 στη Ρωσία, ως Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Περιθάλψεως, αποτέλεσε το προοίμιο της συναρπαστικής οδύσσειας που ακολούθησε τα επόμενα χρόνια: Βιέννη, Βερολίνο, Ιταλία, Κρήτη, Ρωσία, Παλαιστίνη, Κύπρος, Ισπανία, Αίγυπτο, όρος Σινά, Ρωσία, Γκότεσγκαμπ (Τσεχοσλοβακία), Νίκαια (Γαλλία). Πέθανε στο Φράιμπουργκ Γερμανίας, το 1957. Η συγγραφική του δραστηριότητα ξεκινά από το 1906, με το έργο "Όφης και Κρίνο". Ακολούθησαν "Ο Πρωτομάστορας", "Ασκητική", η μετάφραση της "Θείας Κωμωδίας" του Δάντη, για να φτάσει αργότερα στο απόγειο με τα έργα "Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά", "Ο Χριστός ξανασταυρώνεται", "Καπετάν Μιχάλης", "Ο Τελευταίος Πειρασμός", "Ο Φτωχούλης του Θεού" και "Αναφορά στον Γκρέκο" (<http://www.hri.org/infoxenios/greek/crete/history.html>).

5.4.2 Βιντσέντζος Κορνάρος

Αν και δεν υπάρχουν σαφείς πληροφορίες για το πρόσωπο του Βιντσέντζου Κορνάρου, είναι γνωστό ότι έζησε στη Σητεία και το Ηράκλειο στα μέσα του 17ου αι. και πέθανε λίγο μετά το 1677. Στον Κορνάρο αποδίδεται το διάσημο έργο της κρητικής λογοτεχνίας "Ερωτόκριτος". Το περίφημο αυτό αφηγηματικό έργο εκτείνεται σε δέκα χιλιάδες δεκαπεντασύλλαβους στίχους από τους οποίους σώζεται μονάχα ένα αντίγραφο, που χρονολογείται στο 1710 και

πρωτοεκδόθηκε το 1713 στη Βενετία. Αν και, η υπόθεση του έργου είναι κοινότυπη, πιστεύεται ότι ο ποιητής εμπνεύστηκε από το γαλλικό μεσαιωνικό έργο "Paris et Vienne", το οποίο κατάφερε να μετατρέψει σε ένα πραγματικό αριστούργημα. Επίσης, στον Βιντσέντζο Κορνάρο αποδίδεται και το ποιητικό δράμα η "Θυσία του Αβραάμ", που αποτελείται από 1154 δεκαπεντασύλλαβους στίχους και πρωτοεκδόθηκε το 1635. Πρότυπό του θεωρείται η τραγωδία "Ισαάκ" του Ιταλού Λ.Γκρότο (<http://www.hri.org/infoxenios/greek/crete/history.html>).

5.4.3 Δομίνικος Θεοτοκόπουλος

Ο Δομίνικος Θεοτοκόπουλος γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1541. Διδάχτηκε για πρώτη φορά την αιογραφία σε ένα ενετικό εργαστήριο και επηρεάστηκε από την κρητική αιογραφική σχολή (16ου αι.) και τη βυζαντινή τέχνη. Μεγάλο μέρος της ζωής του το πέρασε στο Τολέδο της Ισπανίας, όπου και πέθανε το 1614. Καλλιτεχνική φύση ο Ελ Γκρέκο, όπως χαρακτηριστικά ονομάστηκε, ασχολήθηκε με τη γλυπτική και την αρχιτεκτονική, αν και δεν υπάρχουν πολλά δείγματα της δουλειάς του, εκτός από τα γλυπτά εικονοστάσια του Σάντο Ντομίνγκο ελ Αντίγουο (1577), του παρεκκλησίου Σαν Χοσέ στο Τολέδο (1597 - 1599) και της εκκλησίας του Νοσοκομείου του Ελέους στην Ιλιέσκα (1603 - 1605). Η εξελικτική πορεία της ζωγραφικής του Θεοτοκόπουλου μπορεί ενδεικτικά να παρακολουθηθεί στις τέσσερις πόλεις όπου έζησε διαδοχικά: το Ηράκλειο, τη Βενετία, τη Ρώμη και το Τολέδο. Μεταξύ των έργων του ξεχωρίζουν, το "Παίδι που φυσάει το κάρβουνο", "Η Αποκαθήλωση", η "Μετάσταση της Θεοτόκου", η "Ίαση του τυφλού", το "Προσκύνηση των Μάγων", η "Αγία Τριάδα", ο "Άγιος Ιωάννης Βαπτιστής", η "Παναγία του Ελέους", η "Ανάληψη της Θεοτόκου" και πολλά άλλα (<http://www.hri.org/infoxenios/greek/crete/history.html>).

5.4.4 Ελευθέριος Βενιζέλος

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος γεννήθηκε στα Χανιά το 1864. Η οικογένειά του καταγόταν από τη Σπάρτη και πιστεύεται ότι βρέθηκε στην Κρήτη όταν ο Μπενιζέλο Κρεββατάς το 1790 μετακόμισε εκεί και έδωσε το όνομά του στη δοξασμένη οικογένεια των Βενιζέλων. Τα πρώτα παιδικά χρόνια του Ελευθέριου ήταν άστατα και πολυτάραχα, καθώς η επανάσταση ανάγκασε τον πατέρα του να εγκαταλείψει το νησί και να καταφύγει στη Σύρο, όπου και έμαθε τα πρώτα του γράμματα. Αφού σπούδασε Νομικά και ολοκλήρωσε το διδακτορικό του στην Αθήνα, το 1886, επέστρεψε στην πατρίδα του. Από νωρίς ασχολήθηκε με τα πολιτικά και εκλέχθηκε βουλευτής στην Κρητική Συνέλευση και αργότερα υπουργός Δικαιοσύνης. Το 1905 πρωτοστάτησε στη συγκρότηση της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης και το 1908 ορίστηκε πάλι υπουργός Εξωτερικών και Δικαιοσύνης. Μετά από την παρέμβασή του ως διαιτητής στις διαπραγματεύσεις μεταξύ των "επαναστατών", του Στέμματος και των Κομμάτων, έγινε το 1910

"πρόεδρος της Ελληνικής Συνελεύσεως των Κρητών" και Πρωθυπουργός της Κρητικής Πολιτείας. Μέσα στους επόμενους μήνες, διορίστηκε αρχηγός του νέου Κόμματος των Φιλελευθέρων, κέρδισε τις εκλογές της Αναθεωρητικής Βουλής (Δεκ. 1910) και θριάμβευσε στις επόμενες εκλογές (Μάρτ. 1912). Το 1916 συγκρότησε στα Χανιά, με τον Κουντουριώτη και τον Δαγκλή, την Εθνική Τριανδρία που σχημάτισε προσωρινή κυβέρνηση Εθνικής Αμύνης και προσχώρησε στην Αντάντ. Στις εκλογές του 1920, το κόμμα του έχασε και ο ίδιος έφυγε στο εξωτερικό. Το 1923, αντιπροσώπευσε την Ελλάδα στη Συνθήκη της Λωζάνης και υπέγραψε επίσης τη συνθήκη ανταλλαγής των πληθυσμών. Την ίδια χρονιά επέστρεψε στην Ελλάδα και συγκρότησε νέα κυβέρνηση, για να παραιτηθεί πολύ γρήγορα. Ακολούθησε μια ταραγμένη περίοδος, όπου το κόμμα του Βενιζέλου εναλλασσόταν στην εξουσία μέχρι τις εκλογές του 1933, όπου οριστικά πια ηττήθηκε. Σημαντικό γεγονός αποτελεί η δολοφονική απόπειρα εναντίον του στην λεωφόρο Κηφισιάς την ίδια χρονιά. Ο Βενιζέλος πέθανε το Μάρτιο του 1936 στο Παρίσι. Η σωρός του μεταφέρθηκε και θάφτηκε στο Ακρωτήριο Χανίων (<http://www.hri.org/infoxenios/greek/crete/history.html>).

5.5 Ηράκλειο Κρήτης

Το Ηράκλειο είναι η πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού και της επαρχίας Τεμένους. Με πληθυσμό 142.112 κατοίκους (απογραφή 2001) αποτελεί την 5^η μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας. Στο μέσο της βόρειας ακτής της Κρήτης, λιμάνι, 174 ναυτικά μίλια από τον Πειραιά, πόλη με εντυπωσιακή ανάπτυξη στα χρόνια που ακολούθησαν τον Β. Παγκόσμιο Πόλεμο και με έντονο ιστορικό ρόλο στο παρελθόν, κατά το οποίο υπήρξε κύριο εμπορικό και πολεμικό λιμάνι της Κρήτης και ένα από τα σημαντικότερα της Ανατολικής Μεσογείου. Μέτρο της σημασίας του Ηρακλείου αποτελούν οι οχυρώσεις του, έργο των καλύτερων αρχιτεκτόνων της Βενετίας και από τα σημαντικότερα δείγματα της βενετικής οχυρωματικής του 16^{ου} -17^{ου} αιώνα.

Ο νομός καταλαμβάνει το ομαλότερο και μεγαλύτερο τμήμα ανάμεσα στην Ίδη και στη Δίκτη. Χωρίζεται σε δύο μέρη από μια χαμηλή οροσειρά. Το βόρειο μέρος περιλαμβάνει κατάφυτες κοιλάδες, χαμηλές λοφοπλαγίες, αλλά και πεδιάδες, με σημαντικότερη την πεδιάδα του Καστελλίου. Το νότιο τμήμα κυριαρχείται από την πεδιάδα της Μεσσαράς.

Ψηλότερη κορυφή του νομού είναι ο Κόφινας, με υψόμετρο 1.231 μ. και βρίσκεται στην οροσειρά των Αστερουσίων.

Διαρρέεται από ποταμούς, όπως ο Γαζανός, ο Αναποδάρης, ο Γιόφορος και ο Γεροπόταμος. Πολλοί από αυτούς εκβάλλουν στο Λιβυκό Πέλαγος και άλλοι στο Κρητικό Πέλαγος. Στο νομό ανήκει και η νησίδα Δία, στη βόρεια παραλία. Στο Λιβυκό υπάρχουν διάφορα ερημονήσια, όπως η Παπαδόπλακα και το Τραφονήσι.

Στα σημαντικότερα ακρωτήρια περιλαμβάνονται της Χερσονήσου και ο Σταυρός στα βόρεια, όπως επίσης το Λίθινο στα νότια. Κόλποι του νομού είναι στα βόρεια ο Κόλπος του Ηρακλείου και στα νότια αυτός της Μεσσαράς.

Νεώρια Ηρακλείου

Η οικονομία του νομού βασίζεται στη γεωργία και στον τουρισμό. Η γεωγραφική θέση, το κλίμα και το γεωφυσικό περιβάλλον της Κρήτης υπήρξαν οι παράγοντες που επηρέασαν καθοριστικά τις οικονομικές δραστηριότητες, που αναπτύχθηκαν στο νησί. Η αγροτική παραγωγή στράφηκε, όπως είναι φυσικό, στα γνωστά προϊόντα της μεσογειακής ζώνης (το κρασί, το λάδι κ.λπ.), χωρίς ωστόσο, αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρξε αναδιάρθρωση στις καλλιέργειες. Οι οικονομικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου επηρέασαν τις επιλογές των κατοίκων του νησιού, ενώ δεν έλειψαν και οι περιπτώσεις που η κρατική εξουσία ενθάρρυνε, για τους δικούς της λόγους, συγκεκριμένες δραστηριότητες και πρακτικές.

Ο χρόνος της αγροτικής ζωής κυλά στους ρυθμούς της καθημερινότητας. Οι εποχές του χρόνου ορίζουν τις περιόδους δουλειάς και ξεκούρασης, κοινωνικότητας και απομόνωσης. Η αλλαγή των εποχών υπαγορεύει την ενασχόληση των ανθρώπων με πολλές διαδοχικές εργασίες: τη σπορά ακολουθεί η βεντέμα, το λιομάζωμα, τις περιποιήσεις του αμπελιού ακολουθεί ο θέρος, το αλώνισμα και το λίχνισμα των σιτηρών ακολουθείται από τον τρυγητό και το πάτημα των σταφυλιών. Ο χρόνος για τους βοσκούς χωρίζεται σε δυο εξάμηνα: το

καλοκαιρινό και το χειμερινό. Το πρώτο, που είναι σημαντικότερο, αντιπροσωπεύει την περίοδο της παραγωγής.

Η ελαιοκαλλιέργεια αποτελεί την κύρια απασχόληση των αγροτών της Κρήτης σε όλες τις περιόδους της ιστορίας της, παρά την περιστασιακή κάμψη της στη διάρκεια επαναστάσεων. Η ελιά αποτελεί τη διατροφική βάση της αγροτικής οικογένειας, αλλά και σημαντική πηγή εισοδήματος. Κατέχει εξέχουσα θέση και στις λατρευτικές πρακτικές, καθώς συνοδεύει τον άνθρωπο από τη γέννηση ως το θάνατό του. Με λάδι αλείφεται το μωρό την ώρα της βάφτισης. Σ' αυτό το γεγονός αναφέρεται κι η ευχή "Απού 'βαλε το κλήμα να βάλει και το λάδι", δηλαδή αυτός που πάντρεψε να αξιωθεί να βαφτίσει και το παιδί του ζευγαριού.

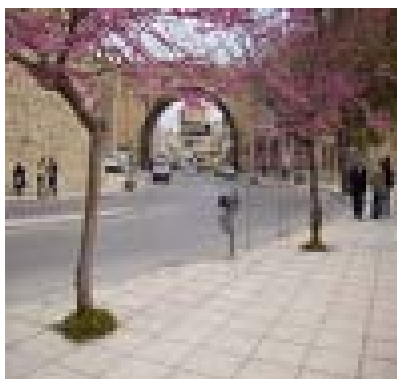
Φημισμένη κατά τη Βενετοκρατία για τα κρασιά της, ιδιαίτερα τη μαλβαζία, η Κρήτη γνωρίζει σταδιακή κάμψη της αμπελοκαλλιέργειας με παράλληλη ανάπτυξη της καλλιέργειας της ελιάς μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα. Η ζήτηση, όμως, της σταφίδας από την Ευρώπη κατά την περίοδο αυτή δίνει νέα ώθηση και προσανατολισμό στον κρητικό αμπελώνα, που ενισχύεται με την έλευση των Μικρασιατών προσφύγων.

Αντίθετα με άλλες καλλιέργειες, η Κρήτη ποτέ δεν είχε επάρκεια παραγωγής σε σιτάρι. Αυτό όμως, δε σημαίνει ότι η καλλιέργεια του σιταριού και των άλλων δημητριακών, ιδιαίτερα του κριθαριού, δε θεωρήθηκε πάντα πρωταρχικής σημασίας. Το σιτάρι θα δώσει το καθημερινό ψωμί και παξιμάδι, μα κι ένα πλήθος από φαγητά των οποίων αποτελεί τη βάση: χόντρο, ξυνόχοντρο, μαγκίρι, μακαρόνια, χυλόφτες, τριφτούδι, λαντουρίδι. Μια σειρά ειδικών ψωμιών: τα πρόσφορα, οι άρτοι, τα χριστόψωμα, τα γαλατερά, τα εφτάζυμα, τα γαμοκούλουρα, τα τριβίδια της βάφτισης, οι Λάζαροι, οι κικίνες, συντροφεύουν το γιορτινό τραπέζι.

Το ορεινό έδαφος της Κρήτης ευνοούσε πάντα την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, κυρίως αρνιών και κατσικιών. Τα κτηνοτροφικά προϊόντα, κρέας, γάλα, δέρμα, κόκαλο, μαλλί, δεν προορίζονται μόνο για αυτοκατανάλωση της αγροτοποικιμικής οικογένειας, αλλά αποτελούν εμπορεύσιμα είδη, απαραίτητα στην οικοτεχνία και στη βιοτεχνία.

Κατά τη μακρά και δύσκολη περίοδο παραμονής του στο βουνό, ο βοσκός βρίσκει καταφύγιο σε πρόχειρα πετρόχτιστα, θολωτά καταλύματα, τα μητάτα, όπου εκεί ασχολείται και με την τυροκομική. Η επιβίωση αυτή υπαγορεύει έναν ιδιαίτερο τρόπο συμπεριφοράς κι έναν ειδικό κώδικα τιμής σεβαστό απ' όλους τους βοσκούς.

Το Ηράκλειο, ο Χάνδακας των Αράβων και των Βυζαντινών, αποτελεί από τα πρώτα χρόνια της ύπαρξης του, ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια του νησιού, και κατά περιόδους μία από τις πιο δραστήριες οικονομικά πόλεις της ευρύτερης περιοχής.

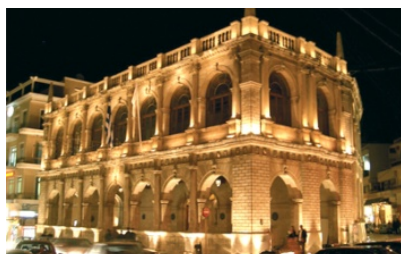

Σημερινή άποψη της εξωτερικής πλευράς της Χανιώπορτας

Ειδικότερα, στις πεδιάδες της Μεσσαράς, του Ηρακλείου και του Καστελλίου παράγονται ελιές, σταφίδες, δημητριακά, εσπεριδοειδή και οπωροκηπευτικά. Σε παράλιες περιοχές, όπως η Άρβη, παράγονται και μπανάνες. Αξιοσημείωτη είναι και η καλλιέργεια του δίκταμου σε περιοχές της Βιάννου, όπως η Έμπαρος.

Ο τουρισμός συντελεί επίσης στην οικονομική ανάπτυξη του νομού. Περιοχές αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπως η Κνωσός, η Φαιστός, η Τύλισσος και τα Μάλλια, προσελκύουν αρχαιολάτρες και μη, από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Παράλληλα, οι παραλίες και τα τουριστικά καταλύματα σε τόπους όπως τα Μάταλα, το Γάζι και το Τυμπάκι αποτελούν πόλο έλξης για επισκέπτες από όλο τον κόσμο, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες.

Η Κρήτη έχει αναμφισβήτητα μια ποικιλία από αξιοθέατα που μπορεί να προσφέρει για να ικανοποιήσει τις περιγητικές ανησυχίες, ακόμα και του πιο περίεργου ταξιδιώτη της. Κάθε περιοχή του νησιού έχει και τις δικές της ομορφιές και τα δικά της ιστορικά μνημεία από την μακρόχρονη πορεία του.

Λότζια (Δημαρχείο Ηρακλείου)

Πιστοί στην παράδοση οι Ηρακλειώτες, έχτισαν μια πόλη που φέρνει στο μυαλό τον Μινώταυρο. Το Ηράκλειο δεν διαφέρει σε τίποτα από μία μεγαλούπολη, με τα πολυώροφα κτίρια, αλλά και τα αμέτρητα στενάκια

που μαρτυρούν πόσο άναρχα σηκώθηκε η σημερινή πρωτεύουσα της Κρήτης. Παρ'όλα αυτά ο Χάνδακας, όπως τον πρωτοβάφτισαν οι Άραβες και τον επικύρωσαν οι Βενετσιάνοι, ζει σήμερα μία νέα ακμή. Δέχεται τους φίλους του, τους χαλαρώνει πριν την μεγάλη “εκστρατεία” για τον γύρο του νησιού και τους μαθαίνει τι σημαίνει Κρητική ψυχή και ατελείωτο κέφι. Η μέρα προσφέρει τις δικές τις συγκινήσεις και για να το συνειδητοποιήσει κανείς αρκεί μία βόλτα στο λιμάνι, στον Κουλέ, στους ταρσανάδες, στα τείχη, στη Λότζια, στην Κρήνη του Μοροζίνι, στον τάφο του Καζαντζάκη.

Ακόμα και να αποτολμήσει να πιεί ρακή με ντόπιους μεζέδες, χοχλιούς, καλτσουνάκια, πατάτα οφτή, ή απλά να πιάσει συζήτηση με κάποιον διπλανό του, άγνωστο πριν από λίγα λεπτά, αλλά φίλο του για όλα τα επόμενα χρόνια.

Χάλκινο γλυπτό σύμπλεγμα του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας στην Πλατεία Κορνάρου

Η βορειοανατολική πλευρά του Κούλε, όπου στο δώμα διακρίνονται οι κανονιοθυρίδες και τμήμα από το φάρο του φρουρίου

Το Ηράκλειο εμφανίστηκε σαν ένας παραθαλάσσιος οικισμός, τον οποίο ίδρυσαν οι Μινωίτες με το σημερινό του όνομα, προφανώς γιατί κάπου κοντά βρισκόταν το ιερό του Ηρακλέους. Επικράτησε, όμως το όνομα Κάστρο, μέχρι το 824 μ.χ. εποχή που ο εμίρης Ισπανίας Αμπού Χαφς Ομάρ θα ιδρύσει τον Χάντακα και θα τον οχυρώσει. Το κάστρο θα ονομαστεί Ραμπντ ελ

Καντακ, ενώ Βυζαντινοί αρκετά αργότερα οι θα το ονομάσουν Χάνδακα. Οι Ενετοί με τη σειρά τους θα το βαφτίσουν Candida και μετά Candia για να επικρατήσει μετά από τόσα ονόματα το πρώτο, δηλαδή το Ηράκλειο (Εγκυκλοπαίδεια Παιδεία, 2006). Στα ζωντανά χαλάσματα του παλατιού του Μίνωα, μπορεί να ανακαλύψει κανείς τον πολιτισμό αυτού του τόπου. Να συναντήσει τη δύναμη του μυαλού και της καρδιάς στα λόγια πάνω στον τάφο του

Νίκου Καζαντζάκη που βλέπει τον Ψηλορείτη: "Δεν πιστεύω τίποτα, δεν φοβούμαι τίποτα, είμαι ελεύθερος". Να αντικρύσει στις Αρχανές, την καλοσύνη, τη δύναμη και την ηρεμία της σοφίας που κρύβουν τα πανέμορφα μάτια των κατοίκων της πόλης και να καταλήξει έκθαμβος πια στην αποθέωση της νήσης και του πολιτισμού, στη Φαιστό! Κοιτώντας ψηλά από το λόφο, καταλαβαίνει κανείς ότι σ' αυτό το νησί δεν έμειναν ποτέ τυχαίοι άνθρωποι.

Η εντυπωσιακή Κρήνη Μπέμπο
στην πλατεία Κορνάρου

Τα σημαντικότερα τουριστικά θέλγητρα που αξίζει να αναφερθούν, καθώς προκαλούν μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον για τον τόπο μου είναι τα εξής :

Άγιος Μηνάς

Ο μεγαλοπρεπής καθεδρικός ναός της πόλης είναι ένα από τα μεγάλα μνημεία της ορθοδοξίας που συμπληρώνει ήδη εκατό χρόνια ζωής. Αποτελεί επίσης τόπο μαρτυρίου, καθώς λίγο μετά την έκρηξη της ελληνικής επανάστασης

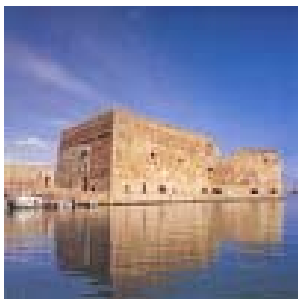
του 1821 ξέσπασε ο θυμός των τούρκων εναντίων του Μητροπολίτη και των επισκόπων Κνωσού, Χερσονήσου, Λάμπης, Σητείας και άλλων προκρίτων, τους οποίους κατάσφαξαν μπροστά στο ναό στις 24 Ιουνίου 1821 (Εγκυκλοπαίδεια Παιδεία, 2006).

Κρήνη του Μοροζίνη

Η Κρήνη του Μοροζίνη, αλλιώς ως πλατεία των λιονταριών, πήρε το όνομα της από το Φραγκίσκο Μοροζίνη που την κατασκεύασε. Τέσσερα μαρμάρινα λιοντάρια κρατούν στους ώμους τους μεγάλη

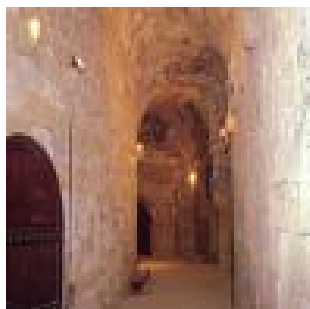
στρογγυλή λεκάνη. Είναι διακοσμημένα με ανάγλυφες παραστάσεις με θέματα που αντλούνται από την ελληνική μυθολογία. Στο κέντρο του συμπλέγματος ορθώνονταν παλαιότερα μεγάλοπρεπες άγαλμα του Ποσειδώνα με την τρίαινα, το οποίο έπεσε σε σεισμό ή το κατέστρεψαν οι Τούρκοι. Θεωρείται ένα από τα λαμπρότερα βενετσιάνικα μνημεία της πόλης, τα εγκαίνια του οποίου έγιναν τον Απρίλη του 1628 (Εγκυκλοπαίδεια Παιδεία, 2006).

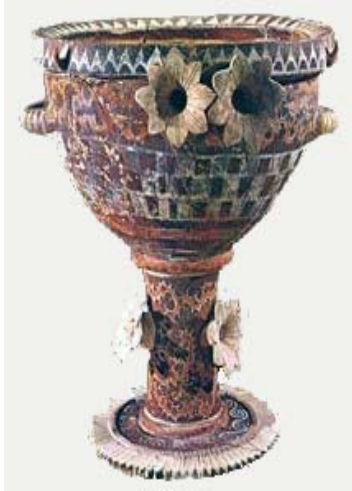
Κούλες

Είναι ένα από τα πιο επιβλητικά και καλοδιατηρημένα βενετικά μνημεία της Κρήτης. Χτισμένο στην είσοδο του βενετικού λιμανιού της πόλης είχε σκοπό να το προστατέψει από τις θαλάσσιες επιδρομές γιατί

εκτός από την εμπορική του αξία ήταν και λιμάνι στρατηγικής σημασίας. Η ανέγερση του κράτησε 17 χρόνια και χτίστηκε στα ερείπια παλαιότερου φρουρίου. Το Φρούριο είναι καθημερινά επισκέψιμο.

Ο διάδρομος που οδηγεί προς τη βόρεια πύλη, εσωτερικά του Φρουρίου της Θάλασσας

■ Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μουσεία στην Ευρώπη. Βρίσκεται στην καρδιά της πόλης του Ηρακλείου. Κατά τη διάρκεια της ενετοκρατίας, εδώ βρισκόταν η καθολική μονή του Αγίου Φραγκίσκου. Καταστράφηκε από το σεισμό του 1856 και ήταν η σπουδαιότερη και πλουσιότερη μονή στην Κρήτη, διακοσμημένη με εξαιρετικές βυζαντινές τοιχογραφίες. Η κατασκευή του μουσείου ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα κι ολοκληρώθηκε το 1940.

Στο ισόγειο του μουσείου υπάρχουν 13 αίθουσες ανοικτές στο κοινό, ενώ στον πρώτο όροφο υπάρχουν τα κομμάτια από τις αυθεντικές τοιχογραφίες από το Ανάκτορο της Κνωσού. Όλα τα εκθέματα του μουσείου Ηρακλείου προέρχονται αποκλειστικά από αρχαιολογικούς χώρους της Κρήτης κι η έκθεσή τους έχει γίνει κατά χρονολογικές περιόδους.

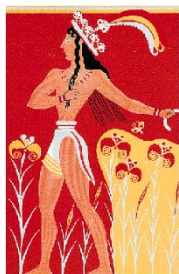
Μόλις ο επισκέπτης αρχίσει την περιήγηση του στο μουσείο θα μπορέσει να δει την εξέλιξη της αγγειοπλαστικής από την Νεολιθική Εποχή (5000- 2500 π.Χ.) μέχρι την Μετανακτορική Εποχή (2000- 1700 π.Χ.). Δεν μπορεί παρά να θαυμάσει τα περίφημα καμαραϊκά αγγεία (2000- 1700 π.Χ.) με τα υπέροχα χρώματα και θέματα, παρμένα από τον φυσικό κόσμο. Κάποια απ' αυτά τα αγγεία ονομάστηκαν "ωοκέλυφα" λόγω της λεπτότητας των τοιχωμάτων τους και συγκρίνονται άφοβα με τα σύγχρονα πορσελάνινα σερβίτσια.

Μοναδικός στο είδος του είναι ο περίφημος δίσκος της Φαιστού με σημεία ιερογλυφικής γραφής και ιδεογραμμάτων. Το περιεχόμενο του δίσκου μας είναι άγνωστο.

Επιβλητικές είναι και οι θεές των Μινωιτών, οι περίφημες "θεές των όφεων", καθώς κρατούν φίδια στα χέρια τους κι είναι ντυμένες με τη παραδοσιακή μινωική ενδυμασία.

Αξιοθαύμαστα είναι τα χρυσά κοσμήματα που βρέθηκαν σε μινωικές νεκροπόλεις, οι καθρέπτες με τις ελεφάντινες λαβές, τα τσιμπιδάκια για τα φρύδια, οι ελεφάντινες κτένες καθώς και τα ξίφη με τις χρυσές λαβές. Οι περίφημες "μέλισσες" που βρέθηκαν στα Μάλια κοσμούν μια από τις προθήκες του Μουσείου. Πρόκειται για ένα θαυμάσιο κόσμημα που παριστάνει δύο μέλισσες που κουβαλούν μια σταγόνα μέλι στην κηρήθρα. Πάντου βλέπει κανείς διπλούς πέλεκεις, ιερότατο σύμβολο των μινωικών χρόνων. Οι σαρκοφάγοι, φτιαγμένοι ως επί το πλείστον από πηλό, εντυπωσιάζουν με το μέγεθος και την απλότητα τους.

Τέλος, αντικρίζοντας κάποιος τα αυθεντικά κομμάτια των τοιχογραφιών από το Ανάκτορο της Κνωσού δεν μπορεί να μη διακρίνει την έντονη διάθεση για ζωή και τη λατρεία των Μινωιτών για τη φύση. Τα χρώματα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν παρμένα από τη φύση και διατηρήθηκαν ανεξίτηλα μέχρι σήμερα.

Το Ιστορικό μουσείο

Το Ιστορικό μουσείο βρίσκεται στο βορειοδυτικό μέρος του νησιού κοντά στο λιμάνι. Στεγάζεται σε νεοκλασικό κτήριο της οικογένειας Καλοκαιρινού και ιδρύθηκε από την εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών. Το Ιστορικό μουσείο έρχεται και συμπληρώνει το αρχαιολογικό, ολοκληρώνοντας έτσι την πορεία του κρητικού πολιτισμού, αφού περιέχει αντικείμενα από τα πρώτα ιστορικά χρόνια μέχρι τον 20ο αιώνα. Στο χώρο αυτό μπορεί κανείς να δει παλαιοχριστιανικά, βυζαντινά και βενετσιάνικα γλυπτά, όπλα, έγγραφα, στολές, εικόνες, εκκλησιαστικά σκεύη, καθώς και άλλα, σημαντικής αξίας κειμήλια. Το μουσείο τέλος, απέκτησε ένα από τα έργα του μεγάλου κρητικού ζωγράφου Δομίνικου Θεοτοκόπουλου που ιστορείται την άποψη της μονής Σινά και είναι ένα από τα πρώτα έργα του και το μοναδικό που βρίσκεται στον κρητικό χώρο.

Το ανάκτορο της Κνωσού

Το Μινωικό ανάκτορο της Κνωσού βρίσκεται 5 χιλιόμετρα νοτιο-ανατολικά από το Ηράκλειο, στην κοιλάδα του ποταμού Καίρατου. Ο ποταμός πηγάζει από τις Αρχάνες, διασχίζει την Κνωσό και εκβάλλει στον Κατσαμπά, το μινωικό λιμάνι της Κνωσού. Στα μινωικά χρόνια ο ποταμός είχε τρεχούμενο νερό όλη τη διάρκεια του χρόνου και οι γύρω λόφοι καλύπτονταν από βελανιδιές και κυπαρίσσια, εκεί που σήμερα βλέπουμε ελιές και αμπέλια. Θεωρείται από τα πιο μεγαλοπρεπές και εντυπωσιακά ανάκτορο από τα άλλα γνωστά μινωικά ανάκτορα της Κρήτης. Εδώ βρίσκεται η μήτρα και η κοιτίδα του σημερινού Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Καθώς στο χώρο αυτό γεννήθηκε και άνθησε ο αρχαιότερος πολιτισμός της Ηπείρου μας (Εγκυκλοπαίδεια Παιδεία, 2006).

Το Ανάκτορο της Κνωσού είναι το μεγαλύτερο από τα κέντρα της μινωικής εξουσίας. Πρόκειται για ένα κτιριακό συγκρότημα που αναπτύσσεται σε χώρο 22.000 τ.μ. Χτισμένο σ' ένα κατά μεγάλο ποσοστό τεχνητό λόφο ήταν το εντυπωσιακότερο από τα μινωικά ανάκτορα. Αποτελούσε το κέντρο διοίκησης της μινωικής Κνωσού και σύμφωνα με την παράδοση το ανάκτορο της Κνωσού αποτέλεσε την έδρα του βασιλιά Μίνωα. Το πρώτο ανάκτορο κτίστηκε γύρω στο 2000 π.Χ. στο νότιο άκρο της πόλης και καταστράφηκε από σεισμό γύρω στο 1900 π.Χ. Αμέσως επισκευάστηκε, αλλά καταστράφηκε για δεύτερη φορά από σεισμό, περίπου το 1700 π.Χ. Ο ενιαίος σχεδιασμός που παρουσιάζουν Φαιστός και Μάλια έρχονται σε αντίθεση με το πρώτο ανάκτορο της Κνωσού που κατασκευάστηκε ίσως με την ενοποίηση σημαντικών συγκροτημάτων της προανακτορικής εποχής. Στο σχεδιασμό του αποφεύχθηκαν γενικά οι ευθείς διάδρομοι. Τα στοιχεία αυτά, μαζί με την πολύπλοκη αρχιτεκτονική του δομή, δικαιολογούν τον κρητικό μύθο του Λαβύρινθου. Αμέσως μετά οικοδομήθηκε το νέο ανάκτορο, μεγαλοπρεπέστερο, στα μέσα του 15ου αιώνα π.Χ. Αχαιοί ηγεμόνες κάθονται πλέον στην αίθουσα του θρόνου του ανακτόρου, οι οποίοι ως

Η αίθουσα των ασπίδων στο ανάκτορο της Κνωσού, 3500 π.Χ. - 1100 π.Χ.

απόλυτοι κυρίαρχοι ελέγχουν όλο το νησί. Το ανάκτορο καταστρέφεται και πάλι στα μέσα του 14ου αιώνα π.Χ., αυτή τη φορά από πυρκαγιά, και έκτοτε παύει να λειτουργεί ως ανακτορικό κέντρο(http://odysseus.culture.gr/index_gr.html).

Η αίθουσα του θρόνου στο ανάκτορο της Κνωσού

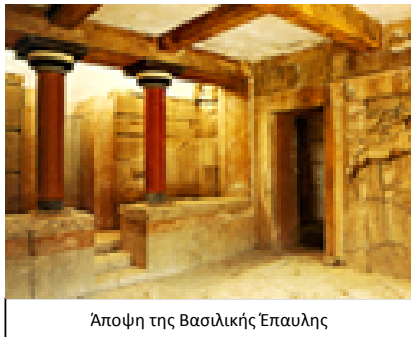
Το ανάκτορο της Κνωσού χωρίζεται σε διάφορα τμήματα, καθένα από τα οποία έχει ξεχωριστή χρήση. Ήταν πολυόροφο, χτισμένο με πελεκητούς δόμους και διακοσμημένο με θαυμάσιες τοιχογραφίες που απεικόνιζαν πιθανόν θρησκευτικές τελετές. Η πρόσβαση γινόταν από τρεις εισόδους που βρίσκονταν στη βόρεια, τη δυτική και τη νότια πλευρά του. Γύρω από τη κεντρική αυλή αναπτύσσονται τέσσερις πτέρυγες. Έτσι, στη δυτική πλευρά του ανακτόρου υπάρχουν συγκεντρωμένες οι αίθουσες των τελετών στους επάνω ορόφους, οι δημόσιες αποθήκες (18 μακρόστενα δωμάτια) με τα μεγάλα πιθάρια, τα ιερά, τα θησαυροφυλάκια καθώς επίσης και η αίθουσα του θρόνου που αποτελείται από τον προθάλαμο και τον κυρίως χώρο του θρόνου. Στο νοτιοδυτικό τμήμα του ανακτόρου βρίσκεται η Δυτική Αυλή και η Δυτική Είσοδος που οδηγεί στο Διάδρομο Πομπής, που ήταν διακοσμημένος με τοιχογραφίες ("Πρίγκιπας με τα κρίνα"). Στην αριστερή πλευρά του διαδρόμου βρίσκονται τα Προπύλαια και τα περίφημα Διπλά Κέρατα, ένα από τα ιερά σύμβολα της μινωικής θρησκείας.

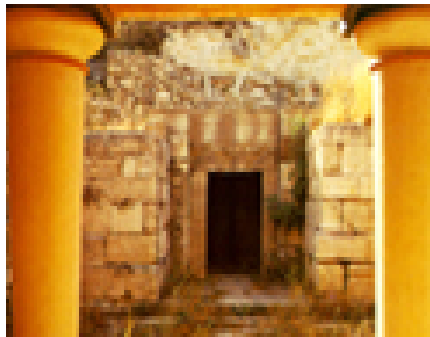
Το μέγαρο της βασίλισσας στη Κνωσό

Στην ανατολική πλευρά του αναπτύσσονταν τα βασιλικά διαμερίσματα, στα οποία οδηγούσε ένα μεγάλο κλιμακοστάσιο, τα δωμάτια του προσωπικού και ένα ιερό. Από τα σημαντικότερα δωμάτια είναι η αίθουσα των Διπλών Πελέκεων και το Διαμέρισμα της Βασίλισσας με την τοιχογραφία των δελφινιών. Στα βόρεια και ανατολικά του διαμερίσματος της βασίλισσας βρίσκονται οι βασικές αποθήκες καθώς επίσης και ο Διάδρομος του Ζατρίκιου (ένα είδος σκακιού). Ανατολικότερα κατασκευάστηκαν επίσης, τα διάφορα εργαστήρια, καθώς

και οι βασιλικές αποθήκες. Στη βόρεια πτέρυγα κυριαρχεί το λεγόμενο "Τελωνείο", μία δεξαμενή καθαρμών και ένα λιθόκτιστο θέατρο. Από το θέατρο ξεκινάει Πλακόστρωτος Δρόμος που οδηγούσε στο μικρό ανάκτορο. Τέλος, στη νότια πτέρυγα υπήρχε το μεγαλοπρεπές νότιο Πρόπυλο.

Άποψη της Βασιλικής Έπαυλης

▪ Ανάκτορο Φαιστού

Το ανάκτορο της Φαιστού, ένα από σημαντικότερα μινωικά ανάκτορα και το δεύτερο σε μέγεθος (περίπου 18.000 τ.μ.) μετά από αυτό της Κνωσού, είναι χτισμένο σε ένα ύψωμα στο δυτικό άκρο της μεγαλύτερης και πλουσιότερης πεδιάδας της Μεσσαράς. Από το σημείο αυτό, έλεγχε ο τοπικός άρχοντας-βασιλιάς, όχι μόνο τα αγαθά του κάμπου αλλά και την έξοδο προς τη θάλασσα και τα λιμάνια του κόλπου της Μεσσαράς (θέσεις Καλαμάκι, Κομμός και Μάταλα). Ο χαμηλός αυτός λόφος ανήκει σε μια σειρά μικρών λόφων που εκτείνονται προς τα ανατολικά, ανάμεσα στον ορεινό όγκο της Ίδας βόρεια και των Αστερουσίων νότια, φθάνουν μέχρι τη θάλασσα και κλείνουν την πεδιάδα στα δυτικά. Κατά τη μυθολογία στη Φαιστό βασίλεψε η δυναστεία του Ραδάμανθυ, γιου του Δία και αδελφού του Μίνωα.

Το ανάκτορο της Φαιστού θεωρείται τυπικό δείγμα μινωικού ανακτόρου εξ αιτίας της εξαιρετικής αρχιτεκτονικής του σύνθεσης και της άψογης κατασκευής του. Το πρώτο ανάκτορο της Φαιστού κτίστηκε στην αρχή της 2ης χιλιετίας π.Χ., στην κορυφή του χαμηλότερου λόφου, που ισοπεδώθηκε και διαμορφώθηκε κατάλληλα. Η ζωή του πρώτου ανακτόρου διήρκεσε τρεις

αιώνες περίπου (2000-1700 π.Χ.). Γύρω στο 1700 π.Χ. καταστρέφεται από μεγάλη πυρκαγιά. Πάνω στα ερείπια ένα νέο μεγαλοπρεπέστερο ανάκτορο οικοδομείται, το οποίο καταστρέφεται, όπως και τα άλλα μινωικά κέντρα στα μέσα του 15ου αι. π.Χ.

Στην περιοχή του αρχαιολογικού χώρου διακρίνονται λείψανα του παλαιού, αλλά και του νέου ανακτόρου. Τα λείψανα του παλαιού ανακτόρου είναι σήμερα στεγασμένα. Η πρόσβαση γίνεται από μια πλακόστρωτη αυλή (δυτική αυλή). Ένας πομπικός δρόμος διασχίζει λοξά την αυλή. Στη βόρεια άκρη του υπάρχει μια σειρά από οκτώ βαθμίδες μήκους 22 μ. που χρησίμευαν σαν θεατρικές κερκίδες και στην απόληξη του δρόμου στα νότια βρίσκεται το πρόπυλο του Παλαιού Ανακτόρου με ένα μοναδικό κίονα. Στη βορειοανατολική άκρη της δυτικής αυλής βρίσκεται ένα παλαιοανακτορικό τριμερές ιερό. Πίσω από το ιερό βρίσκεται η μνημειώδης σκάλα των προπυλαίων του νέου ανακτόρου και στη συνέχεια τα προπύλαια, η πιο εντυπωσιακή είσοδος μινωικού ανακτόρου. Στα νοτιοανατολικά των προπυλαίων, δίπλα σε φωταγωγό, στενή σκάλα οδηγεί στις αποθήκες και δεξιά της σκάλας βρίσκεται το παλαιοανακτορικό δωμάτιο της δεξαμενής των καθαρμών. Ένας φαρδύς διάδρομος συνδέει τη δυτική με την κεντρική αυλή. Το τμήμα του ανακτόρου που βρίσκεται στη μέση της δυτικής πλευράς της κεντρικής αυλής αποτελείται από μικρά δωμάτια ιερών, όπως μαρτυρούν τα αντικείμενα λατρείας που ανακαλύφθηκαν εκεί. Σε ορισμένα μάλιστα βρέθηκαν διπλοί πελέκεις χαραγμένοι στους τοίχους.

Από τη βόρεια αυλή ένας διάδρομος με βόρεια κατεύθυνση μας φέρνει στα βασιλικά διαμερίσματα, σε χαμηλότερο επίπεδο. Στα αριστερά του διαδρόμου βρίσκεται η αίθουσα της βασίλισσας. Πίσω απ' αυτή στενή σκάλα οδηγούσε στον άνω όροφο. Στα βόρεια της αίθουσας της βασίλισσας βρίσκεται το μέγαρο του βασιλιά, που στολιζόταν με πλούσιες τοιχογραφίες και ήταν στρωμένο με αλαβάστρινες πλάκες με

Ο Δίσκος της Φαιστού.
Πήλινος αμφιπρόσωπος
ενεπίγραφος δίσκος.

κόκκινους αρμούς όπως και της βασίλισσας. Το βορειοανατολικό τμήμα του ανακτόρου αποτελεί ανεξάρτητο κομμάτι της Παλαιοανακτορικής εποχής και συνδέεται οργανικά με το ανάκτορο. Σε ένα από τα δωμάτια του βρέθηκε ο περίφημος δίσκος της Φαιστού, με ιερογλυφική γραφή τυπωμένη σπειροειδώς και στις δυο πλευρές του.

▪ Δικταίον Άντρον

Ένα από τα πιο εντυπωσιακά σπήλαια του νησιού βρίσκεται σε υψόμετρο 1025 μ. στις βόρειες πλαγιές της οροσειράς της Δίκτης. Το σπήλαιο του Ψυχρού αποτελεί πολύ σημαντικό λατρευτικό χώρο της μινωικής Κρήτης. Άλλωστε, η χρήση των σπηλαίων ως κέντρων λατρείας ήταν από τα βασικά χαρακτηριστικά των θρησκευτικών αντιλήψεων των αρχαίων Κρητών. Η έρευνα απέδειξε ότι για μια εκτεταμένη χρονική περίοδο, από το 1800 περίπου π.Χ.

Η είσοδος του Δικταίου Άντρου

ως τον 7ο αι. π.Χ., το σπήλαιο αποτελούσε έναν από τους σημαντικότερους λατρευτικούς χώρους της Κρήτης. Στο σπήλαιο κατέφθαναν πιστοί όχι μόνο από κοντινά σε αυτό σημεία, αλλά και από πολύ μακρινά μέρη, για να τιμήσουν τη θεότητα και να φέρουν αφιερώματα. Σταλακτίτες και σταλαγμίτες που έμοιαζαν με είδωλα έγιναν αντικείμενα λατρείας.

Το ιερό αυτό σπήλαιο ταυτίστηκε με το περίφημο Δικταίον Άντρον, το οποίο σύμφωνα με την αρχαία παράδοση, είναι το σπήλαιο στο οποίο κατέφυγε η Ρέα για να γεννήσει το Δία. Η αίγα Αμάλθεια, που σύμφωνα με άλλο θρύλο ήταν Νύμφη, ανέθρεψε το Δία, ενώ οι Κουρήτες κάλυπταν το κλάμα του βρέφους με τους ήχους των όπλων τους και του άγριου χορού τους. Σύμφωνα με άλλους μύθους το θεό φρόντιζαν μέλισσες, περιστέρια και ένας θηλυκός χοίρος. Κατά μια άλλη παράδοση το Δικταίον Άντρον ήταν το μέρος όπου ο Δίας έφερε την Ευρώπη, αφού την απήγαγε από τη Φοινίκη.

Ένα ανηφορικό μονοπάτι οδηγεί σε ένα πλάτωμα μπροστά στη στενή είσοδο του σπηλαίου, το οποίο αποτελείται από δύο τμήματα. Δεξιά ανοίγεται ένας προθάλαμος χωρίς σταλαγμιτική διακόσμηση (42 x 19 μ.), το λεγόμενο Άνω Σπήλαιο, στο οποίο υπήρχε ορθογώνιος βωμός ύψους 1 μ., κτισμένος με αργολιθοδομή. Στο χώρο αυτό αποκαλύφθηκαν επίσης νεολιθικά όστρακα, πρωτομινωικές ταφές (2800 - 2200 π.Χ.) και αναθήματα της Μεσομινωικής περιόδου (2200 - 1550 π.Χ.). Στα σημαντικότερα ευρήματα περιλαμβάνονται πήλινα ειδώλια, τμήματα λίθινων αγγείων, καθώς και μικροί βωμοί με επιγραφές στη Γραμμική Α γραφή. Στο βορειότερο τμήμα του προθαλάμου αναπτύσσεται χαμηλός θάλαμος. Σε αυτόν βρέθηκε ένας ακανόνιστος περίβολος με δάπεδο λιθόστρωτο σε ορισμένα μέρη, που σχημάτιζε ένα είδος τεμένους.

Στο Κατώτερο Σπήλαιο, το οποίο χωρίζεται σε πέντε μικρά και μεγαλύτερα διαμερίσματα, και όπου βρίσκεται μια μικρή λίμνη και τεράστιοι σταλαγμιτικοί και σταλακτιτικοί σχηματισμοί, αποκαλύφθηκαν τα περισσότερα αφιερώματα: ειδώλια ζώων, χάλκινα εργαλεία, μαχαίρια, βέλη, αναθηματικοί διπλοί πελέκεις, ξυράφια, λεπίδες, σφραγιδόλιθοι, κοσμήματα, χάλκινα ειδώλια, που παριστάνουν άνδρες και γυναίκες σε λατρευτικές στάσεις και χάλκινα πλακίδια, που εικονίζουν νέους άνδρες που κουβαλούν ζώα ως προσφορές στη θεότητα. Η μεγάλη αίθουσα του κατώτερου σπηλαίου (84 x 38 μ.) είναι κατωφερής, ενώ στο βάθος και αριστερά υπάρχει μικρός θάλαμος, μία εσοχή του οποίου ονομάστηκε ως το «λίκνον» του Δία. Δεξιά αναπτύσσεται μεγαλύτερος θάλαμος (25 x 12 μ.) που χωρίζεται σε δύο τμήματα, στο ένα από τα οποία υπάρχει μικρή λίμνη, ενώ στο άλλο υπάρχει ένας ιδιαίτερα εντυπωσιακός σταλακτίτης, «ο μανδύας του Δία».

Τα σπήλαια αποτελούν μια κατηγορία θέσεων εξαιρετικής σημασίας. Η διατήρηση μιας ευρείας ποικιλίας μαρτυριών για τις ανθρώπινες δραστηριότητες, για το τοπικό κλίμα και το περιβάλλον που χαρακτηρίζουν τα σπήλαια συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον της ερευνητικής κοινότητας. Σήμερα γνωρίζουμε γύρω στις 3.366 καρστικές μορφές στην Κρήτη. Η Κρήτη μπορεί να χαρακτηριστεί ως το νησί των σπηλαίων. Πολλά από τα σπήλαια της Κρήτης αποτελούν ονομαστά κέντρα λατρείας Θεοτήτων και τόπους μύησης με πλατιά αναγνώριση και λαμπρή ακτινοβολία. Σπήλαια που ο αριθμός τους φτάνει τα 120 φιλοξενούν χριστιανικές εκκλησίες.

Επίσης 389 σπήλαια έχουν ονόματα αγίων ή εκκλησιαστικών προσώπων. Δεν είναι ακόμα λίγα τα σπήλαια που φιλοξενούν οικογενειακά και εκκλησιαστικά κειμήλια. Όλα αυτά τα σπήλαια αλλά και κάθε μορφής σπηλαιώδεις κοιλότητες αποτελούν μοναδικό και ανεπανάληπτο εργαστήριο της φύσης.

Πολλά σπήλαια είναι γνωστά από την νεολιθική - προϊστορική εποχή. Κάποια χρησιμοποιήθηκαν ως τόποι κατοικίας, όπως πιστοποιούν τα ευρήματα μέσα σε αυτά. Επίσης εξυπηρετήσαν ταφικές ανάγκες ή χρησίμευσαν ως τόποι λατρείας.

Κάποια από τα πιο σημαντικά σπήλαια που μπορούμε να αναφέρουμε είναι:

Α' Σπήλαια με αρχαιολογικό ενδιαφέρον

- **Ειλειθυίας:** Βρίσκεται πάνω από τον Καρτερό και είναι γνωστό και ως νεραϊδόσπηλιος. Κατά τους αρχαιολόγους ήταν λατρευτικό σπήλαιο που η χρήση του εκτεινόταν χρονικά από τη νεολιθική ως τη ρωμαϊκή περίοδο. Πρώτος ο Όμηρος κάνει λόγο για το ονομαστό αυτό σπήλαιο.

- **Αγίας Παρασκευής :** Ένα από τα μεγάλα σπήλαια του νομού είναι κι αυτό της Αγίας Παρασκευής στο Σκοτεινό. Από τα ανασκαφικά ευρήματα του σπηλαίου επιβεβαιώνεται η λατρευτική χρήση του από το 1900 τουλάχιστον π.Χ. ως τον 4ο μ.Χ. αιώνα. Από τον 16ο αιώνα μ.Χ. η λατρεία συνεχίστηκε και προσαρμόστηκε φυσικά στις νέες θρησκευτικές αντιλήψεις. Αυτό προκύπτει από τα λείψανα εκκλησίας μέσα στο σπήλαιο, χωρίς να γνωρίζουμε σε ποιον άγιο ή αγία ήταν αφιερωμένη.

- **Αρκαλοχωρίου:** Στη θέση Προφήτης Ηλίας βρίσκεται το ομώνυμο σπήλαιο. Ήταν από τα σημαντικότερα λατρευτικά κέντρα της μινωικής εποχής που η χρήση του άρχισε από το 2500 π.Χ. Από τα σημαντικά ευρήματα που ήρθαν στο φως και είναι όπλα, μαχαίρια, ξίφη, χρυσοί πελέκεις κ.α. πιστεύεται ότι στο σπήλαιο λατρευόταν άγνωστη πολεμική θεότητα. Η διάσωση τόσων θησαυρών οφείλεται στην κατάρρευση του σπηλαίου από φυσικά αίτια, και η καταπλάκωση των αντικειμένων τα οποία με τον τρόπο αυτό διασώθηκαν.

- **Χωστού νερού:** Το σπήλαιο του Χωστού νερού βρίσκεται στην περιοχή Σελιά του Γιούχτα κοντά στο δρόμο που οδηγεί στην κορυφή του Αφέντη Χριστού. Μελετήθηκε και χαρτογραφήθηκε από τον Paul Fanze. Ήταν γνωστό στους περιηγητές του 19ου αιώνα. Πιστεύεται ότι υπήρξε σπήλαιο που εξυπηρετούσε τις λατρευτικές ανάγκες του ποιμενικού πληθυσμού της περιοχής.

- **Καμηλάρη:** Κοντά στο βουλισμένο αλώνι που ήταν οροφή μεγάλου υπόγειου σπηλαίου που κατέρρευσε, βρίσκεται το σπήλαιο Καμηλάρη. Το εσωτερικό του σπηλαίου διαθέτει ένα πλούσιο σταλακτιτικό και σταλαγμιτικό διάκοσμο με διαμορφωμένες μορφές που σμιλεύτηκαν ανά τους αιώνες από το υπόγειο αυτό εργαστήρι της φύσης. Πιθανολογείται ότι ήταν τόπος λατρείας κουροτρόφου θεότητας.

- **Τράπεζας:** Βορειοδυτικά της Τυλίσου και σε υψόμετρο 460 μ βρίσκεται το σπήλαιο Τράπεζα. Το στενό άνοιγμα του σπηλαίου οδηγεί σε μια ευρύχωρη αίθουσα, που γύρω της βρίσκονται χαμηλού ύψους θάλαμοι. Το σπήλαιο είχε λατρευτικό χαρακτήρα και χρησιμοποιήθηκε από τους μεσομινωικούς ως τους υστερομινωικούς χρόνους.

- **Καμαρών:** Πάνω από το χωριό Καμάρες της Μεσαράς βρίσκεται το ομώνυμο σπήλαιο. Κατά τη νεολιθική εποχή χρησιμοποιήθηκε ως ανθρώπινη κατοικία. Στη μινωική εποχή άλλαξε χρήση και καθιερώθηκε ως ιερός λατρευτικός χώρος. Η θεότητα που λατρευόταν πιστεύεται ότι ήταν προστάτης των κτηνοτρόφων και των γεωργών. Τα περίφημα καμαραϊκά αγγεία με τον πλούσιο χρωματικό διάκοσμο και την ωκέλυφη μορφή βρέθηκαν στο σπήλαιο

αυτό. Ήταν τα αγγεία που χρησιμοποιούσαν οι λατρευτές για τη μεταφορά των καρπών ή των υγρών στο λατρευτικό αυτό σπήλαιο.

- **Φανερωμένης:** Το σπήλαιο βάθους 43 μ βρίσκεται στις παρυφές των λασσιθιώτικων βουνών, πάνω από το χωριό Αβδού. Διαθέτει πλούσιο λιθωματικό διάκοσμο και χρησιμοποιήθηκε ως τόπος λατρείας από την υστερομινωική εποχή ως τους ρωμαϊκούς χρόνους. Οι ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν σ' αυτό έφεραν σε φως αρκετά αρχαιολογικά ευρήματα.

Β' Σπήλαια με θρησκευτικό, ιστορικό και σπηλαιολογικό ενδιαφέρον

- **Αγίας Φωτεινής:** Δίπλα στο σπήλαιο της Φανερωμένης βρίσκεται το αγιώνυμο σπήλαιο της Αγίας Φωτεινής στο οποίο μεταφέρθηκε η λατρεία από το παρακείμενο σπήλαιο, προσαρμοσμένη βέβαια στους τύπους της νέας χριστιανικής θρησκείας. Δύο σταλαγμίτες που λέγονται «γόνατα της Αγίας Φωτεινής», δέχονται τα κεριά των προσκυνητών. Μικρός θάλαμος επίσης στο βάθος της αίθουσας, χρησιμοποιείται ως Ιερό Βήμα.

- **Σάρχου:** Το σπήλαιο είναι περισσότερο γνωστό ως σπήλιος και χώνος Σάρκου. Είναι κοίτη υπόγειου ποταμού που εκβάλλει μεγάλες ποσότητες νερού. Η ιστορικότητα του σπηλαίου έγκειται στη χρησιμότητά του στην επανάσταση του 1866-69, αφού σ' αυτό είχαν καταφύγει τα γυναικόπαιδα του χωριού για να σωθούν. Η αποτυχία των Τούρκων να κάψουν το σπήλαιο με τα γυναικόπαιδα, τους ανάγκασε να υπογράψουν τιμητικό πρωτόκολλο με τον επικεφαλής της φρούρησης του σπηλαίου Ι. Φιλιππάκη. Το γεγονός είχε ευνοϊκό αντίκτυπο στον κρητικό αγώνα.

- **Μαρμωρόσπηλιος:** Ήταν κοίτη παλαιού υπόγειου ποταμού. Βρίσκεται κοντά στο χωριό Καμαράκι. Είναι από τα πλουσιότερα σε φυσικό διάκοσμο σπήλαια της Κρήτης. Αποτέλεσε ακόμα το καταφύγιο των χαϊνηδων όπως λέγονταν οι αρματολοί και κλέφτες της

Κρήτης στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Απ' αυτούς πήρε την άλλη ονομασία του χαϊνόσπηλιος. Εκεί ήταν η έδρα και του καπετάν Παλμέτη από το γειτονικό χωριό Καμαράκι.

- **Αρκαλόσπηλιος:** Στη θέση Αρκαλοκέφαλο πριν το Μάραθο, βρίσκεται το σπήλαιο Αρκαλόσπηλιος. Στήλες από σταλακτίτες και σταλαγμίτες, δημιουργούν ένα θαυμάσιο σύνολο. Οι ευρύχωρες αίθουσές του που απλώνονται μετά τη στενή είσοδο πρόσφεραν την προστασία τους στους κατοίκους των γειτονικών χωριών στις διάφορες επαναστατικές περιόδους.

Περιέχει ογκώδες σταλακτιτικά συγκροτήματα και σταλαγμίτες με ζωόμορφες ή ανθρωπόμορφες παρουσίες χαρίζοντας στο σπήλαιο μια ξεχωριστή θεαματικότητα και μεγαλοπρέπεια. Η σκοτεινότητα του ακόμα δημιουργεί στον επισκέπτη υποβλητικότητα και δέος. Όλα τα σπήλαια που προαναφέραμε παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον είναι είτε λατρευτικού χαρακτήρα είτε όχι, διαθέτουν πλούσιο σταλακτιτικό και σταλαγματικό διάκοσμο συνθέτοντας ένα σύνολο εξαιρετικής ομορφιάς και ενδιαφέροντος.

▪ **Αγιοφάραγγο**

Το Αγιοφάραγγο αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση συγκέντρωσης σπηλαίων και βραχοσκεπών που κατά τα φαινόμενα, χρησιμοποιήθηκαν στην άσκηση του μοναχισμού. Το Αγιοφάραγγο βρίσκεται ανάμεσα στη Μονή Οδηγητρίας και τους Καλούς Λιμένες. Στην αρχή του περίπου, βρίσκεται ο σπηλαιώδης ναός της Αγίας Κυριακής. Στο εσωτερικό του φαραγγιού βρίσκεται ο ναός του Αγ. Αντωνίου, τμήμα του ιερού του είναι τοποθετημένο μέσα σε σπήλαιο. Πρόκειται για έναν από τους πιο γνωστούς τόπους χριστιανικής λατρείας της Κρήτης. Απομακρυσμένο όπως είναι προσφέρεται για απομόνωση και αφοσίωση στα λατρευτικά καθήκοντα, όπως απαιτεί ο ασκητισμός. Αλλά και στα αρχαία χρόνια ο χώρος ήταν ιερός. Μέσα στην κοίτη του φαραγγιού σώζονται άφθονες αρχαιολογικές μαρτυρίες από την μινωική έως την ενετική εποχή. Νότια του ναού του Αγίου Αντωνίου βρίσκεται κυκλικός μινωικός θολωτός

τάφος. Ο ασκητισμός γνώρισε μεγάλες περιόδους ακμής στα ερημικά νότια παράλια του σημερινού νομού Ηρακλείου. Αρκετοί είναι οι θρύλοι και οι παραδόσεις που θέλουν κέντρο ασκητικής παρουσίας το Αγιοφάραγγο. Σε μικρή απόσταση από το ναό του Αγ. Αντωνίου βρίσκεται ο «γουμενόσπηλιος» . Πρόκειται για ένα σπήλαιο με χαμηλή είσοδο και με μεγάλη αίθουσα. Λέγεται πως το σπήλαιο αυτό ήταν το παλαιό ηγουμενείο της Μονής Αγ. Αντωνίου και πως τα μετέπειτα χρόνια χρησιμοποιήθηκε ως χώρος συγκέντρωσης των ασκητών. Η παράδοση θέλει τους ερημίτες αυτούς ζωντανούς, να διαμένουν σε απόκρημνα σπήλαια να τρέφονται ελάχιστα και να λειτουργούν στα ερημικά εξωκλήσια. Υπάρχει ιστορική μαρτυρία που υποστηρίζει ότι η κοιλάδα πρέπει να εκατοικείτο τουλάχιστον από τον 11ο αι. και μετά. Υπήρχε τότε σημαντική ανάπτυξη του μοναχισμού στα Αστερούσια, νότια της Μεσσαράς.

Τα ασβεστολιθικά πετρώματα που αφθονούν στην Κρήτη διαλύονται ευκολότερα από το πέραςμα του νερού των πηγών ή της βροχής. Συντελείται έτσι η γρηγορότερη αποσάθρωση και η διάβρωσή τους και δημιουργούνται τα μεγάλα ή μικρά φαράγγια, τα οποία διαφέρουν μεταξύ τους κατά το βάθος και το πλάτος. Τα κυριότερα φαράγγια του νομού είναι : Της Άρβης, το Ποροφάραγγο στο Χόνδρο, η Αρμυρή κάτω από τα Μούλια, τα Φαράγγια στο Αντισκάρι, το Στενό Φαράγγι, στη Βασιλική, του Ρούβα στη Γέργερη, ο Βουλόγκρεμος στον Κρότο, το Αγιοφάραγγο και η Γούλα στα Πηγαϊδάκια, το Μαρτσαλιώτικο δυτικά της Μονής Οδηγήτριας, του Αγίου Αντωνίου στις Πάνω Ασίτες, του Παστρικού στο Διονύσι, το Βορνό στην Εθιά, το Παρθενιανό στο Παρθένι, το Ποροφάραγγο στην Κάτω Βάθεια, της Κλεισούρας στο Κράσι, το Φαράγγι στη Μάρθα, το Κωλοφάραγγο στο Ξενιάκο, του Αλμυρού ή Κέρης στη Ρογδιά και του Ζουδιανού στον Προφήτη Ηλία (http://odysseus.culture.gr/h/3/gh3530.jsp?obj_id=2355).

Αρχαιολογικός χώρος Γόρτυνας

Η Γόρτυνα είναι μία από τις σημαντικότερες πόλεις της Κρήτης, με αδιάκοπη ιστορία 6.000 χρόνων και ένας από τους μεγαλύτερους σε έκταση αρχαιολογικούς χώρους στην Ελλάδα. Βρίσκεται στο Νότιο Κεντρικό τμήμα της Κρήτης στην εύφορη πεδιάδα της Μεσαράς, η οποία φημίζεται για την πρώτη ανθρώπινη κατοίκηση στο νησί στο τέλος της Νεολιθικής περιόδου (5η χιλιετία π.Χ.).

Στην Γόρτυνα φτάνουμε μετά από 40 λεπτά περίπου, ξεκινώντας από το Ηράκλειο με κατεύθυνση προς τα νότια. Είναι ο ίδιος δρόμος που θα μας φέρει στην Φαιστό και τα Μάταλα. Η Γόρτυνα βρίσκεται 1 χιλιόμετρο περίπου μετά το χωριό Αγίοι Δέκα, ακριβώς δίπλα στον κεντρικό δρόμο.

Το όνομά της η Γόρτυνα, το πήρε σύμφωνα με μία παράδοση, από τον Γόρτυνα, γιό του Ραδάμανθυ, του βασιλιά της Φαιστού και αδερφού του Μίνωα, ο οποίος και την ίδρυσε.

Μία άλλη παράδοση θέλει ιδρυτή της τον Γόρτυνα, ο οποίος αυτή τη φορά είχε καταγωγή από την Τεγέα της αρκαδικής Γορτυνίας.

Τρίτη παραλλαγή του μύθου κάνει αναφορά στην Γόρτυνα ως ιδρύτρια της πόλης, βασίλισσα της Κρήτης και μητέρα του βασιλιά Ταύρου.

Η περιοχή κατοικήθηκε από τα τέλη της Νεολιθικής περιόδου. Η κατοίκηση συνεχίστηκε στα μινωικά χρόνια, όπως αποδεικνύει η μινωική αγροτική έπαυλη που βρέθηκε στην περιοχή Κανιά κοντά στο χωριό Μητρόπολη, λίγο παρακάτω από την Γόρτυνα.

Από τα μέσα της 1ης χιλιετίας π.Χ. και μετά, η Γόρτυς διαδέχεται την Φαιστό σαν η κυρίαρχη δύναμη στη Μεσαρά, με πυρήνα την οχυρωμένη ακρόπολη με το ιερό της Αθηνάς Πολιούχου.

Μετά τη Ρωμαϊκή κατάκτηση της Κρήτης το 67π.Χ., η Γόρτυνα, φιλικά προσκεείμενη στη Ρώμη, πήρε τη θέση της πρωτεύουσας της Κρήτης από την μέχρι τότε πρωτεύουσα Κνωσό. Η Γόρτυς ανακηρύχτηκε πρωτεύουσα της ρωμαϊκής επαρχίας Κρήτης και Κυρηναϊκής, θέση την οποία διατήρησε μέχρι την αραβική κατάκτηση το 828 μ.Χ. Στη μέγιστη ακμή της έφτασε η Γόρτυνα τον 2ο αιώνα μ.Χ. ενώ την τελευταία λαμπρή εποχή της έζησε κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες (μέχρι τον 7ο μ.Χ.).

Πιστεύεται ότι η Γόρτυς εξαπλώθηκε σε μεγάλη έκταση και είχε μεγάλο πληθυσμό. Για το κτίσιμό της πιθανολογείται ότι χρησιμοποιήθηκαν πέτρες από το κοντινό Ρωμαϊκό ορυχείο το οποίο βρίσκεται στο χωριό Αμπελούζος και είναι γνωστό στην Κρήτη σαν η Λαβύρινθος της Μεσσαράς.

Το 796 μ.Χ. την πόλη πλήττει σεισμός, ο οποίος σχεδόν την καταστρέφει, ενώ με την κατάκτηση του νησιού από τους Ανδαλουσιανούς Άραβες το 828 μ.Χ., η πρωτεύουσα μεταφέρεται στον Χάνδακα, το σημερινό Ηράκλειο.

Αρχαιολογικά μέρη του αρχαιολογικού χώρου της Γόρτυνας είναι τα εξής :

Ναός του Απόλλωνα

■ Ιερό Πυθίου Απόλλωνα

Το ιερό του Πυθίου Απόλλωνα που βρίσκεται στο κέντρο της αρχαίας Αγοράς, ανασκάφτηκε στα 1887 και ήταν ο σημαντικότερος ναός και το θρησκευτικό κέντρο της αρχαίας Γόρτυνας μέχρι την καθιέρωση του χριστιανισμού και την ίδρυση της βασιλικής του Αγ. Τίτου περί το 500 μ.Χ.

Το πρώτο οικοδόμημα του 7ου αι. π.Χ. ήταν ένας τετράπλευρος σηκός με τέσσερις ξύλινους κίονες στο κέντρο για υποστήριξη της στέγης. Οι εξωτερικοί τοίχοι και οι βαθμίδες του κρηπιδώματος καλύφθηκαν με αρχαϊκές επιγραφές. Στην ελληνιστική περίοδο προστέθηκε μνημειώδης πρόναος, ενώ ανάμεσα στους κίονες τοποθετήθηκαν στήλες με επιγραφές. Μετατροπές και προσθήκες έγιναν και στη ρωμαϊκή περίοδο ενώ στα δυτικά του ναού οικοδομήθηκε ένα μικρό θέατρο. Στα μεσοβυζαντινά χρόνια στον περιβάλλοντα χώρο του ναού, που είχε εγκαταλειφθεί, οικοδομήθηκαν κατοικίες και υδραγωγεία.

▪ Πραιτώριο

Το Πραιτώριο είναι το μεγαλύτερο σε έκταση οικοδόμημα της αρχαίας Γόρτυνας και ιδρύθηκε τον 1ο αι. π.Χ. Ήταν έδρα του Ρωμαίου πολιτικού διοικητή της επαρχίας Κρήτης - Κυρηναϊκής και υπέστη συνέχεια μετατροπές κατά το χρονικό διάστημα που χρησιμοποιήθηκε. Το συγκρότημα αποτελείται από τρεις

τομείς. Στον δυτικό βρίσκεται η βασιλική αίθουσα, στον κεντρικό οι θερμές (λουτρά) και στον ανατολικό υπάρχει ναός αφιερωμένος στους θεοποιημένους Αυγούστου. Η ζωή στο Πραιτώριο συνεχίστηκε μέχρι την κατάκτηση των Αράβων, ενώ στη μεσοβυζαντινή περίοδο το ερειπωμένο συγκρότημα διαμορφώθηκε σε μοναστήρι.

▪ Ωδείο Γόρτυνας

Το Ωδείο βρίσκεται στο βόρειο άκρο της αρχαίας αγοράς της Γόρτυνας, δίπλα στον ποταμό Ληθαίο. Ήταν ένα οικοδόμημα που χρησιμοποιήθηκε για μουσικές και θεατρικές παραστάσεις. Το ημικυκλικό αυτό κτίσμα αποτελείται από τρία μέρη:

Α) το κοίλο με λίθινα εδώλια, που στηριζόταν σε κυκλική καμαροσκέπαστη στοά, η οποία πατούσε σε κυκλικό περιμετρικό τοίχο (όπου και η Μεγάλη Επιγραφή) και σε 18 τόξα.

Β) την ορχήστρα, που ήταν καλυμμένη με λευκές και κυανού χρώματος μαρμάρινες πλάκες.

Γ) την υπερυψωμένη ορθογώνια σκηνή, με τρεις εισόδους και τετράγωνες κόγχες, όπου είχαν τοποθετηθεί μαρμάρινα αγάλματα. Το παρασκήνιο είχε ψηφιδωτό δάπεδο με γεωμετρικά θέματα.

Η κυκλική αυτή κατασκευή υπέστη πολλές μετατροπές από τα κλασικά χρόνια έως το 1ο αι. μ.Χ. οπότε έλαβε τη μορφή με την οποία σώζεται μέχρι σήμερα. Μικρές μετατροπές υπέστη το οικοδόμημα και στον 3ο - 4ο αι. μ.Χ. Από τον 6ο αι. μ.Χ. εγκαταλείπεται η χρήση του ως Ωδείο και στον χώρο του παρασκηνίου γίνονται ταφές. Ανατολικά επίσης του Ωδείου υπάρχει συγκρότημα δωματίων, πιθανών του 4ου αι. π.Χ., ίσως βοηθητικών του Ωδείου.

▪ **Ναός Αγίου Τίτου Γόρτυνας**

Ο ναός του Αγίου Τίτου της Γόρτυνας Μεσαράς, του Νομού Ηρακλείου, ανήκει στα σημαντικότερα χριστιανικά μνημεία της Κρήτης. Βρίσκεται μέσα στον Αρχαιολογικό Χώρο της Γόρτυνας, πλησίον του Ρωμαϊκού Ωδείου και του μεγάλου αρχαίου θεάτρου και είναι επισκέψιμος.

Ναός Αγίου Τίτου

Ο ναός του Αγίου Τίτου θεωρούνταν παλαιότερα ως οικοδόμημα του 6ου αι. μ.Χ. (Αν. Ορλάνδος). Ο P. Lemerle χρονολογεί το ναό στον 7ο ή 8ο αι. μ.Χ. Ο J. Christern πιστεύει ότι ο ναός οικοδομήθηκε μετά την απελευθέρωση της Κρήτης από τον Νικηφόρο Φωκά (961 μ.Χ), ήτοι στα τέλη του 10ου αι. μ.Χ., στηριζόμενος, αφ' ενός μεν στην ύπαρξη των δύο πλευρικών κογχών του μεσαίου τμήματος του Ιερού Βήματος, αφ' ετέρου δε στη χρήση μαρμάρινων αρχιτεκτονικών μελών του τέλους του 10ου αι. μ.Χ.

Πιθανότερη φαίνεται η εκδοχή, ότι στη θέση αυτή κτίστηκε τον 6ο αι. μ.Χ. μία τρίκλιτη, θολοσκεπής βασιλική, η οποία ερειπώθηκε αργότερα. Στα τέλη του 10ου αι. μ.Χ. ανοικοδομήθηκε ο ναός. Τμήματα, τόσο από την πρώτη, όσο και από τη δεύτερη φάση του ναού διατηρούνται μέχρι σήμερα. Το ανατολικό τμήμα του ναού, δηλαδή ο χώρος του Ιερού Βήματος, διατηρείται σχεδόν ακέραιο, ενώ το υπόλοιπο τμήμα του ναού είναι μεν ερειπωμένο, αλλά ως προς την κάτοψη είναι καλώς διατηρούμενο και αναγνωρίσιμο.

Η κάτοψη εμφανίζει τη μορφή ενός σταυροειδούς ναού, τρίκογχου, μετά τρούλου.

Δυτικά έχει τη μορφή μιας τρίκλιτης βασιλικής. Πέντε θύρες οδηγούν από την αυλή προς το νάρθηκα του ναού, του οποίου αποτελεί βασικό τμήμα. Ο νάρθηκας χωρίζεται σε τρία μέρη, αντίστοιχα των τριών κλιτών του κυρίως ναού. Από το μεσαίο τμήμα του νάρθηκα οδηγεί ένα τρίβηλο άνοιγμα προς το μεσαίο κλίτος, ενώ ανά μία θύρα οδηγεί από τα δύο άλλα τμήματα του νάρθηκα προς τον κυρίως ναό. Η νότια και βόρεια κιονοστοιχία περιελάμβανε ανά τρεις κίονες, οι οποίοι ορθώνονταν μεταξύ του νάρθηκα και του κεντρικού πυρήνα του ναού, ο οποίος καλυπτόταν με ημισφαιρικό τρούλο.

Πάνω από τα πλάγια κλίτη και το νάρθηκα υπήρχαν υπερώα. Στο μέσον περίπου της νότιας και βόρειας πλευράς του ναού ανοίγεται ανά μία αψίδα, εσωτερικά ημικυκλική και εξωτερικά τρίπλευρη ή ημιεξαγωνική.

Το Ιερό Βήμα είναι χωρισμένο σε τρία τμήματα. Το μεσαίο τμήμα απολήγει προς τα ανατολικά σε μία αψίδα, εσωτερικά ημικυκλική και εξωτερικά τρίπλευρη. Στη νότια και βόρεια πλευρά αυτού και εντός του πάχους του τοίχου ανοίγεται ανά μία ημικυκλική κόγχη, ιδιομορφία, η οποία απαντά σε ναούς των μέσων του 9ου αι. μ.Χ. και εξής. Το νότιο και βόρειο τμήμα του Ιερού Βήματος καταλήγει προς τα ανατολικά σε μία αψίδα, εσωτερικά ημικυκλική και εξωτερικά τρίπλευρη. Δυτικά του ναού βρίσκεται ευρύχωρο αίθριο.

Στο ναό του Αγίου Τίτου Γόρτυνας έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες καθαρισμού, στερέωσης και συντήρησης τοιχοποιίας και μαρμάρινων αρχιτεκτονικών μελών. Ο περιβάλλον χώρος έχει επίσης καθαριστεί και διαμορφωθεί κατάλληλα ενώ το μνημείο φωτίζεται.

Ο πλάτανος στη Γόρτυνα

▪ Ο πλάτανος στη Γόρτυνα

Ο πλάτανος της Γόρτυνας βρίσκεται στο βάθος του αρχαιολογικού χώρου και είναι αειθαλής, δηλαδή δεν ρίχνει τα φύλλα του το χειμώνα. Κανονικά κάθε πλάτανος είναι φυλλοβόλος, αλλά εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα

εξαιρετικά σπάνιο υποείδος, που στην Κρήτη έχουν καταγραφεί 50 τέτοια δέντρα περίπου.

Ο πλάτανος είναι συνδεδεμένος με τον μύθο της αρπαγής της Ευρώπης από τον Δία. Η Πριγκίπισσα Ευρώπη, κόρη του βασιλιά της Φοινίκης έπαιζε με τις φίλες της σε μία παραλία της Ανατολικής Μεσογείου, όπως συνήθιζε, όταν την είδε ο Δίας, πατέρας και βασιλιάς των 12 Θεών του Ολύμπου, την ερωτεύτηκε και μεταμορφωμένος σε ταύρο εμφανίστηκε μπροστά τους.

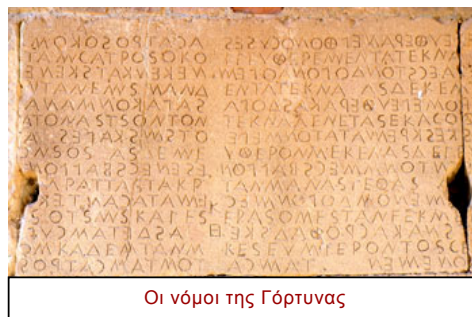
Οι κοπέλες άρχισαν να παίζουν με τον ταύρο και η Ευρώπη τον πλησίασε, τον χάιδεψε και έκατσε πάνω του. Τότε ο Δίας ☿ ταύρος έφυγε παίρνοντας μαζί του την πριγκιποπούλα.

Μαζί έφτασαν στη Γόρτυνα όπου ο Δίας της αποκαλύφθηκε σε όλη του τη μεγαλοπρέπεια, και όπως το θέλει η παράδοση, ζευγάρωσαν κάτω από αυτό τον πλάτανο, ο οποίος έκτοτε κρατάει τα φύλλα του σε όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Το ζευγάρι του Δία με την Ευρώπη είχε ως αποτέλεσμα τη γέννηση των 3 μυθικών βασιλιάδων της Κρήτης, του Μίνωα, του Ραδάμανθυ και του Σαρπηδόνα. Κάποιοι μάλιστα πίστεψαν ότι ο πλάτανος της Γόρτυνας έχει "μαγικές" ιδιότητες και βοηθάει τα ζευγάρια να κάνουν γιούς, οπότε παλιότερα συνήθιζαν να παίρνουν μερικά φύλλα από τον πλάτανο μαζί τους.

▪ Μεγάλη Επιγραφή

Οι νόμοι της Γόρτυνας περιέχονται στην Δωδεκάδελτο ή Μεγάλη Επιγραφή. Αρχικά, οι νόμοι ήταν εντοιχισμένοι στον κυκλικό τοίχο ενός δημόσιου κτιρίου, το οποίο χρησίμευε ως Βουλευτήριο ή Εκκλησιαστήριο, χώρος συνάθροισης και λήψης αποφάσεων. Τον 1ο αιώνα π.Χ. στη θέση του Βουλευτηρίου χτίστηκε ένα άλλο οικοδόμημα όπου εντοιχίστηκαν εκ νέου.

Η Μεγάλη Επιγραφή δεν βρέθηκε όλη μαζί. Ένα μικρό της κομμάτι που περιλάμβανε τους 15 πρώτους στίχους της 11ης στήλης το βρήκαν, στα μέσα περίπου του 19ου αιώνα, δύο Γάλλοι περιηγητές, ο Γ. Περρό και ο L. Thenon εντοιχισμένο σ' ένα νερόμυλο του χωριού γιοι Δέκα.

Είκοσι χρόνια αργότερα, ο Γάλλος επίσης B. Haussoulier, βρήκε εντοιχισμένο σ' ένα σπίτι του ίδιου και πάλι χωριού, νέο τμήμα της επιγραφής: εκείνο που περιλαμβάνει τους 15 πρώτους στίχους από τους νόμους.

Η Δωδεκάδελτος ή Μεγάλη Επιγραφή είναι γραμμένη σε βουστροφηδόν γραφή, με την κατεύθυνση των λέξεων να αλλάζει σε κάθε σειρά εναλλάξ από δεξιά προς αριστερά και αντίθετα, δηλαδή η 1η σειρά είναι γραμμένη από τα αριστερά προς τα δεξιά, η 2η συνεχίζει από τα δεξιά προς τα αριστερά, η 3η από τα αριστερά προς τα δεξιά κ.ο.κ.

Ο τρόπος αυτός γραφής μοιάζει με την κίνηση του βοδιού καθώς στρίβει για να οργώσει το χωράφι, γι αυτό και αποκαλείται «γραφή βουστροφηδόν».

Η Μεγάλη Επιγραφή αποτελείται από 12 στήλες ή δέλτους (Δωδεκάδελτος) και εκτεινόταν σε 630-640 στίχους, από τους οποίους σώζονται οι 605.

Οι νόμοι της Γόρτυνας αφορούν ζητήματα αστικού δικαίου και δεν περιέχουν διατάξεις ποινικού ή εμπορικού δικαίου. Οι νόμοι της Γόρτυνας είναι υποδειγματικοί για το πνεύμα ελευθερίας που τους διέπει και για την προοδευτικότητά τους. Δεν είναι απλά οι νόμοι μιας Κρητικής πολιτείας, αλλά ο αρχαιότερος κώδικας ελληνικού δικαίου και θεωρούνται η μεγαλύτερη προσφορά της Κρήτης της κλασσικής εποχής στον παγκόσμιο πνευματικό πολιτισμό.

5.6 Ο τουρισμός στην Κρήτη

Η ανάπτυξη του τουρισμού της Κρήτης ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις τάσεις ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού, ο οποίος ξεκινάει στη δεκαετία του '30, σαν οργανωμένος περιηγητικός τουρισμός, με αποκλειστικό σκοπό την επίσκεψη των σημαντικών αρχαιολογικών χώρων (www.ritts-crete.gr).

Από τον περιορισμένο και επιλεκτικό περιηγητικό ή μορφωτικό - εκπαιδευτικό τουρισμό, όπως αυτός ονομάζεται σήμερα, ο τουρισμός της Κρήτης μετεξελίχθηκε όπως γενικότερα ο Ελληνικός τουρισμός, αλλά και ο Μεσογειακός τουρισμός, σε μαζικό και προσανατολισμένο, κυρίως, προς τις θερινές διακοπές των Βορειοευρωπαίων.

Ο τουρισμός αποτελεί, ειδικότερα για την Κρήτη, ένα δυναμικό παράγοντα που εδώ και μερικές δεκαετίες στηρίζει και προωθεί την τοπική ανάπτυξη. Τη δυναμική αυτή παρουσία του τουρισμού στην τοπική οικονομία επιβεβαιώνει η ευρεία συμμετοχή του στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος και η μαζική προσφορά του στην εξασφάλιση ευκαιριών απασχόλησης, όχι μόνο για τον ντόπιο πληθυσμό, αλλά και σε εργατικό δυναμικό άλλων περιοχών της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια το νησί το επισκέπτονται περίπου δυόμισι εκατομμύρια τουρίστες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκεπτών συγκεντρώνεται κυρίως στα βόρεια παράλια του νησιού, γεγονός που έχει προκαλέσει σημαντικά προβλήματα στις περιοχές αυτές. Το περιβάλλον αντιμετωπίζει όντως προβλήματα λόγω της τουριστικής ανάπτυξης, ωστόσο αυτό δεν οφείλεται στην τουριστική δραστηριότητα, αλλά στον άναρχο και απρογραμματίστο τρόπο ανάπτυξής της (ΕΟΤ, 2003).

Η νέα εποχή έχει πολύ περισσότερες απαιτήσεις και πολύ περισσότερες προκλήσεις. Οι ποιοτικές απαιτήσεις τόσο του μαζικού τουρισμού, όσο και των μεμονωμένων, ειδικών ενδιαφερόντων επισκεπτών έχουν αυξηθεί, ενώ ταυτόχρονα έχει αυξηθεί πολύ ο ανταγωνισμός ακόμα και από τουριστικούς προορισμούς που βρίσκονται σε πολύ μακρινές τοποθεσίες, ακόμη και σε άλλες ηπείρους.

Το κρητικό τουριστικό προϊόν στρέφεται με αργά αλλά σταθερά βήματα προς την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού με απώτερο σκοπό την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, αλλά και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, αθλητικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κ.λ.π.) βοηθούν στην ανάπτυξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του νησιού, καθώς είναι περιβαλλοντικά φιλικές και δε λαμβάνουν εντατική μορφή.

5.7 Οι βασικοί άξονες για την ανάπτυξη ενός σχεδίου τουρισμού για την Περιφέρεια της Κρήτης

Η στρατηγική ανάπτυξης του τουρισμού στη Κρήτη πρέπει να γίνει αποδεκτή από όλους τους φορείς και να υπηρετηθεί με συνέπεια, με στόχο την ικανότητα της Κρήτης να καθορίζει την αναπτυξιακή της πορεία και την επανένταξη της στην αγορά θερινού και χειμερινού τουρισμού, με τη μορφή ενός πακέτου τουριστικών προϊόντων υψηλής ποιότητας.

Οι βασικοί άξονες για την ανάπτυξη ενός σχεδίου τουρισμού για την περιφέρεια της Κρήτης είναι οι εξής :

1) Ειδικές και γενικές υποδομές

- Επενδύσεις σε ειδικές υποδομές χώρων αναψυχής και αθλητισμού (μονοπάτια για πεζοπορία, για ποδηλασία, για ιππασία, ανάπτυξη μαρίνων, αθλητικών κέντρων, πισίνες, κτλ.) με στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών και την προσέλκυση υψηλού εισοδήματος επισκεπτών του νησιού.
- Επενδύσεις σε βασική υποδομή όπως αεροδρόμια, ύδρευση, αποχετευτικό σύστημα, παροχή ηλεκτρικής ενέργειας (ανανεώσιμες πηγές), τηλεπικοινωνίες, και μερικές βελτιώσεις στο οδικό δίκτυο του νησιού.

2) Καταλύματα

- Επένδυση σε μικρό αριθμό υψηλής ποιότητας καταλυμάτων σε επιλεγμένες περιοχές, π.χ. σε ορεινές περιοχές, περιοχές λιγότερο αναπτυγμένες, όπου προωθείται και η κατασκευή συμπληρωματικών χώρων αναψυχής. Θεσμοθέτηση κινήτρων για την προώθηση των παραπάνω επενδύσεων.

- Έλεγχος της ποιότητας των καταλυμάτων που λειτουργούν.

- 1) • Δημιουργία ενός αξιόπιστου καταλόγου που θα κατηγοριοποιεί τα καταλύματα διαμονής επισκεπτών (ξενοδοχεία, διαμερίσματα), που θα στηριχτεί σε επιτόπιους ελέγχους των αρμόδιων οργάνων.

3) Υπηρεσίες

- Ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων υψηλής ποιότητας, που στηρίζονται στην αξιοποίηση δεξιοτήτων και καινοτομικών πρακτικών, που έχουν αναπτυχθεί στη Περιφέρεια της Κρήτης (πχ. ιατρικός τουρισμός, αθλητικό τουρισμός κλπ).

- ❖ • Προώθηση των τουριστικών προϊόντων με σύγχρονες μεθόδους marketing.
- ❖ • Βελτίωση της έντυπης ή άλλης μορφής παρουσίασης και περιγραφής των αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων του νησιού, ώστε ο επισκέπτης να έχει εύκολη πρόσβαση και πιο ολοκληρωμένη εικόνα της ιστορίας του νησιού.
- ❖ • Αξιοποίηση των επιτυχημένων παραδειγμάτων, που επιδεικνύει σήμερα ο τουριστικός τομέας της Κρήτης - ειδικά αυτών που στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας τροφίμων και ποτών, που διατίθενται από τα καταστήματα, στην

εξυπηρέτηση πελατών, στην περιβαλλοντική διαχείριση, στην ορθολογική διαχείριση ακτών, κτλ.

- ❖ • Οργάνωση μικρού αριθμού υψηλής ποιότητας και διεθνούς εμβέλειας καλλιτεχνικών, αθλητικών και πολιτισμικών εκδηλώσεων καθ' όλη την διάρκεια του έτους.
- ❖ • Αύξηση των επενδύσεων στην εκπαίδευση των εργαζομένων στο τομέα του τουρισμού, αλλά και στην ενημέρωση των πολιτών για τα έμμεσα και άμεσα αποτελέσματα της ανάπτυξης του τομέα του τουρισμού.

4) Περιβάλλον

- • Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος (ακτές και περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ορεινές περιοχές, κτλ.) του νησιού, βελτίωση της πρόσβασης σε αυτούς τους χώρους (μονοπάτια, ποδηλατο-διαδρομές, ειδικές διαδρομές για άλογα, κτλ.), και παραγωγή των κατάλληλων ενημερωτικών εντύπων και χαρτών, που υποστηρίζουν τον επισκέπτη .
- ❖ • Επίλυση του σημαντικότερου προβλήματος της διαχείρισης των στερεών απορριμμάτων στην Κρήτη και της άναρχης οικιστικής ανάπτυξης. Βελτίωση της εικόνας που παρουσιάζει το νησί στον επισκέπτη.

Η προσπάθεια αναπροσανατολισμού του τουρισμού πρέπει να πραγματοποιηθεί σε τοπικό επίπεδο, στη μάχη της βελτίωσης των υποδομών και της δημιουργίας νέων προκλήσεων για τους ξένους επισκέπτες. Η επιτυχία του εγχειρήματος δεν είναι πάντα συνάρτηση του μεγέθους των επενδύσεων που πραγματοποιούνται. Σε αρκετές περιπτώσεις απαιτείται περισσότερο καλή οργάνωση και συντονισμός, ως επίσης και πρακτική προσέγγιση των θεμάτων.

Όλα τα παραπάνω χρειάζονται άμεση υποστήριξη από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα με στόχο την δημιουργία υποδομών υψηλής ποιότητας, που θα συμβάλει στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας στρατηγικής για τον τουρισμό της Κρήτης. Είναι αναγκαίο να υιοθετηθούν προτεραιότητες σχετικά με τα έργα που θα υλοποιηθούν και γενικότερα με τις δράσεις που θα αναληφθούν ή εφαρμόζονται ήδη με στόχο τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης.

5.8 Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Κρήτη

Η ύπαρξη της βασικής υποδομής, η κρητική ομορφιά, ο καθαρός ουρανός, τα ιστορικά μνημεία και ο πλούσιος πολιτισμός είναι τα κύρια συστατικά της επιτυχίας της Κρήτης σαν τουριστικός προορισμός. Η Κρήτη είναι ο πρώτος και πιο δυναμικός προορισμός στην Ελλάδα συνεισφέροντας το 18% στον συνολικό τουρισμό της Ελλάδας. Η Κρήτη απολαμβάνει την αξιολήλυτη θέση στην Μεσόγειο σαν έξοδος προς τρεις Ηπείρους (Θεοδοσάκης, 1994). Η επιφάνεια της Κρήτης είναι κυρίως ορεινή κυριαρχείται από τρεις μεγάλες οροσειρές. Τα Λευκά Όροι, τον Ψηλορείτη, και το Δίκτυ που διασχίζει την Κρήτη και φτάνει στα 2500 μέτρα σε ύψος. Η Κρήτη έχει ένα τοπίο εξαιρετικής ομορφιάς και θέας γεμάτη ποικιλία και αντιθέσεις. Οι φυσικές ομορφιές του νησιού συμπεριλαμβάνουν πολυάριθμες μαρίνες, φαράγγια και πάνω από 1000 σπήλαια. Ωστόσο, τα δυνατά σημεία της Κρήτης δεν περιορίζονται μόνο στο φυσικό περιβάλλον αλλά και στα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που υποστηρίζονται από τον αρχαιολογικό και ιστορικό πλούτο και τα παραδοσιακά χωριά.

Οι φέρουσες ικανότητες πολλών περιοχών έχουν υπερβληθεί και το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον είναι κάτω από σοβαρή απειλή. Ως αποτέλεσμα, η εικόνα μερικών παράκτιων περιοχών που έχει αλλάξει τραγικά. Πολλά ψαροχώρια, όπως η Χερσόνησος και ο Άγιος Νικόλαος, έχουν μεταμορφωθεί σε πόλεις, και έχασαν την αυθεντικότητά τους και την αρχιτεκτονική τους εξ' αιτίας του εύκολου και γρήγορου κέρδους που έχει οδηγήσει η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού (ΑΗΤΕ, 1995). Παρότι ο αγροτουρισμός ως είδος τουρισμού με βάση τη φύση είναι ένα ολοκληρωμένο κομμάτι της πρόσφατης τουριστικής πολιτικής, και τα μοναδικά μέσα για την προώθησή του είναι η παροχή υποδομής σε περιοχές με οικολογικό ενδιαφέρον.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με μελέτη της περιφέρειας Κρήτης, οι μόνες περιοχές που έχουν περιθώρια ανάπτυξης είναι το Αμάρι, το οροπέδιο Λασιθίου, το Αβδού, η Βάμος, το οροπέδιο Ασκύφου (Ξενία, 2004). Σήμερα το νησί επισκέπτονται 2,5 περίπου εκατομμύρια τουρίστες, αριθμός έντονα δυσανάλογος με τον γηγενή πληθυσμό πέντε φορές περισσότεροι οι επισκέπτες απ' τους ντόπιους. Η σημασία της αναλογίας αυτής γίνεται ακόμα μεγαλύτερη εάν συνεκτιμηθεί και η χωρική διασπορά των τουριστικών ροών και η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών που συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένες τουριστικές πόλεις στα βόρεια παράλια και σε ορισμένους θύλακες στα νότια. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο πρότυπο της τουριστικής ανάπτυξης που επικρατεί ο μαζικός τουρισμός του ήλιου και της θάλασσας και είχε ως συνέπεια τη σταδιακή διαφοροποίηση των χρήσεων γης, την αλλαγή των κοινωνικών προτύπων και ασχολιών του πληθυσμού και τη διαφοροποίηση της ανάπτυξης μεταξύ των επιμέρους περιοχών του νησιού.

Η Κρήτη κατέχει μια ισχυρή γεωγραφική θέση στην Ευρώπη, το άριστο κλίμα και ο νησιώτικος χαρακτήρας του συνεργάζονται με μεγάλη επιτυχία, ενώ έχει κατοχυρώσει τη θέση της στην παγκόσμια τουριστική αγορά. Η τουριστική ζήτηση είναι σε υψηλά επίπεδα με την Κρήτη να συνεισφέρει κατά το 20% στον συνολικό τουρισμό της Ελλάδας. Η Κρήτη διαθέτει επίσης επαρκείς τουριστικές υποδομές και μπορεί να καλύψει και να παρέχει υπηρεσίες σ' όλους τους τουρίστες που υποδέχεται κάθε χρόνο. Τόσο οι τεχνητοί, όσο και οι φυσικοί και οι ανθρωπογενείς πόροι του νησιού κυμαίνονται σε υψηλό επίπεδο με αναρίθμητα φυσικά κάλλη και ομορφιές, που δεν είναι γνωστά ούτε στους ντόπιους.

Παρά την ύπαρξη αυτών των θετικών στοιχείων που προαναφέρθηκαν, στην Κρήτη όλα αυτά τα χρόνια έχουν γίνει αποσπασματικές και μεμονωμένες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης και υπήρξε απότομη διόγκωση της ιδιωτικής επενδυτικής δραστηριότητας. Η έλλειψη θεσμικού πλαισίου ρύθμισης των χρήσεων γης και θεσμικού πλαισίου για την προστασία και τον καθορισμό χρήσεων προστατευόμενων περιοχών φυσικού κάλλους. Η περιβαλλοντική απειλή έχει αρχίσει με την άμετρη και αλόγιστη χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων. Οι μεσάζοντες, εκείνοι δηλαδή που οργανώνουν τα ταξίδια και πωλούν τα πακέτα διακοπών, ελέγχουν την αγορά και έτσι υπάρχει υψηλή εξάρτηση από τη μεριά των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Πρώτον, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις έχουν κατά πολύ

μειωμένα κέρδη, αφού οι τουριστικοί πράκτορες κερδίζουν τη μερίδα του λέοντος και δεύτερον, αφαιρεί κάθε δυνατότητα από τους ξενοδόχους για έλεγχο πάνω στην πελατεία τους.

Οι ευκαιρίες που μπορεί να εκμεταλλευτεί η Κρήτη είναι αρκετές ώστε να αλλάξουν τη πορεία που έχει πάρει ο τουρισμός. Μια μεγάλη προώθηση του ελληνικού πολιτισμού και της παράδοσης μας συντελέστηκε με τους Ολυμπιακούς αγώνες που πραγματοποιήθηκαν στην χώρα μας και στην επιτυχή διεξαγωγή τους. Η Ελλάδα γίνεται ακόμα πιο γνωστή κάτι που αναμένεται να αυξήσει τον τουρισμό σε μερικά χρόνια. Αν ληφθούν υπ' όψη οι τάσεις για αύξηση του εγχώριου τουρισμού, τότε διαφαίνονται πολύ σημαντικές προοπτικές και για την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού. Με τον εναλλακτικό τουρισμό μπορεί να προωθηθούν νέοι τουριστικοί πόροι όπως η διατροφή, η γαστρονομία, η τοπική μουσική και οι χοροί, σκοπό θα έχει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και την αειφορία, επίσης να επιτευχθεί και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, όταν ο τουρίστας επισκέπτεται ένα προορισμό για να απολαύσει την ομορφιά και τη ζεστασιά του χωριού το χειμώνα, να μάθουν μεθόδους καλλιέργειας της γης από τον τοπικό πληθυσμό (αγροτουρισμό) και να συνδυάσει με δραστηριότητες στο βουνό (ορειβατικός τουρισμός).

Στην Κρήτη τα τελευταία είκοσι χρόνια, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν σημαντικά και εμφανίσθηκε ένα σοβαρό έλλειμμα αγροτικών προϊόντων διατροφής. Ούτε τα εδάφη, που πριν ένα αιώνα θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς ότι ανήκαν στους φυσικούς πόρους που ήταν ανεξάντλητοι, δεν ξέφυγαν από τον αδηφάγο και ακόρεστο καταναλωτισμό της κοινωνίας.

Οι πόλεις Ηράκλειο, Χανιά κ.λπ., αύξησαν τον πληθυσμό τους σε εντυπωσιακά μεγέθη και ταυτόχρονα αυξήθηκαν στη μεγαλόνησο τα «τουριστικά κέντρα», κυρίως στα βόρεια παράλια, ενώ πολλαπλασιάστηκαν οι δρόμοι που διευκόλυναν τις μεταφορές και τις μετακινήσεις, περιορίζοντας ωστόσο τις αγροτικές δραστηριότητες σε σχετικά μεγάλες και εύφορες περιοχές.

Στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές εγκαταλείφθηκαν οι καλλιεργούμενες πλαγιές, γιατί δεν υπήρχε πλέον οικονομική ωφέλεια, με αποτέλεσμα ολόκληρες περιοχές της ενδοχώρας να εγκαταλειφθούν με την εκδήλωση μαζικής εξόδου του αγροτικού πληθυσμού, ιδιαίτερα των νέων και των πιο παραγωγικών ηλικιών, και τα εδάφη τους να εκτεθούν έτσι, στη πλήρη εγκατάλειψη και στη διάβρωση.

Στο παρελθόν χρησιμοποιήθηκαν «θεραπείες» βασιζόμενες στην ανάπτυξη του τουρισμού, με τη μαζική οικοδόμηση ολόκληρων εκτάσεων διαφόρων περιοχών του βορείου άξονα, που στην ουσία (ο τουρισμός) ενίσχυσε την έξοδο των κατοίκων του αγροτικού χώρου προς τα αστικά κέντρα και προς τον τριτογενή τομέα.

Οι συγκεκριμένες επιλογές, ιδιαίτερα μετά την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού, οδηγούν σιγά – σιγά σε σκέψεις που επιβάλλουν ευθέως την ανάγκη επαναπροσδιορισμού του «Μοντέλου Ανάπτυξης» της Κρήτης.

Συνάρτηση όλων αυτών φαίνεται, χωρίς αμφιβολία, ότι είναι οι παράγοντες μιας πιο άμεσης και αποτελεσματικής ολοκλήρωσης, όπως είναι για παράδειγμα στη σημερινή πραγματικότητα της Κρήτης ο «Αγροτικός Τομέας» και ο «Τουρισμός». Κάθε μορφή συνεργασίας ανάμεσα στην αγροτική πολιτική με την τουριστική πολιτική, μπορεί να παράγει σημαντικές ωφέλειες και για τις δύο οικονομικές δραστηριότητες. Αυτό, όμως, προϋποθέτει στενή συνεργασία μεταξύ των τουριστικών και των γεωργικών επιχειρήσεων, στη βάση ενός εποικοδομητικού και δημιουργικού πνεύματος, απορρίπτοντας συνεχιακές συμπεριφορές που στο παρελθόν οδήγησαν σε αποτυχίες. Η ουσία και η αναγκαία προϋπόθεση είναι: Ο τουρισμός να ολοκληρώσει τον αγροτικό τομέα και όχι να τον αντικαθιστά, γιατί μέχρι σήμερα, ο ένας είναι η βασική δραστηριότητα της οικονομίας του νησιού και ο άλλος γιατί είναι μεταφορέας των απαραίτητων χρηματικών πόρων.

Από την άλλη πλευρά, ακολουθώντας λεπτομερώς τις διαφορετικές φάσεις και τους παράγοντες της ολοκλήρωσης Αγροτικής Οικονομίας – Τουρισμού, κατανοούμε αυτούς τους παράγοντες αμέσως, καθώς και το ότι δε πρόκειται για ένα ελάχιστο στόχο, αλλά για τη

θεμελίωση και ανάπτυξη διαδοχικών δραστηριοτήτων, υπηρεσιών, εμπορικών δραστηριοτήτων, βιοτεχνιών, μικρών βιομηχανιών κ.λπ. (Εξάρχος, 2004).

Στην Κρήτη, ξεκινώντας κανείς με την επιλεκτική ανάκτηση αγροτικών σπιτιών και εκτάσεων, ξαναδίνει ποιότητα στο περιβάλλον, και θα πρέπει να ξεκινήσει από τις πιο ζωντανές αγροτικές επιχειρήσεις, εκείνες που είναι σε θέση να εκφράσουν επιχειρηματικές ικανότητες, παραγωγή και προϊόντα, στο σύνολο τους απαραίτητα για να αναπτύξουν αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Το να φτάσουν τουρίστες στα χωριά της υπαίθρου, αναπτύσσοντας έτσι τον αγροτουρισμό, θα σήμαινε ότι πρέπει να έχει εργαστεί κάποιος και στον τομέα της διαφήμισης, εξασφαλίζοντας έστω «μία υποδοχή», πάνω από όλα απλή, αλλά ζωντανή με ένα ελάχιστο πακέτο από προτάσεις και που δεν υστερεί, ούτε σε αθλητικές εγκαταστάσεις (τουλάχιστον στοιχειώδεις), σε διαχείριση εκδρομών, σε δρομολόγια, σε αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και σε εξασφάλιση των αναγκαίων κοινωνικών και εμπορικών υπηρεσιών.

Ήδη, όλα αυτά που αναφέρθηκαν, πολύ συνοπτικά, προϋποθέτουν αξιόλογες δραστηριότητες που θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σταδιακά, επενδύοντας σωστά σε υπαρκτές πραγματικότητες, που μπορεί να ξαναζωντανέψουν πάνω σε συγκεκριμένες και σταθερές βάσεις πολλές αγροτικές κοινότητες, ιδιαίτερα στις μειονεκτικές ορεινές και φθίνουσες περιοχές.

Έχει ιδιαίτερη σημασία για την ολοκλήρωση της σχέσης γεωργίας - τουρισμού και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Σε αυτήν την περίπτωση, πράγματι τίθενται προβλήματα της αγροτικής παραγωγής που συνδέονται με τον περιορισμό των ζωοτεχνικών δραστηριοτήτων (μείωση της αιγοπροβατοτροφίας) και των καλλιεργειών, περιορισμοί που επιβάλλονται για χάρη της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Οι εκτατικές και εντατικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και η νομαδική κτηνοτροφία, θεωρούνται ότι είναι αυτές που κυρίως, καταστρέφουν το περιβάλλον για αυτό και θεωρούνται

ασυμβίβαστες με τους οικολογικούς και περιβαλλοντικούς στόχους του αγροτουρισμού, ιδιαίτερα σε προστατευόμενες περιοχές.

Σε αυτές τις συνθήκες, ο αγροτουρισμός αποτελεί παράγοντα καταλυτικό. Ολοκληρώνει τις δραστηριότητες του αγροτικού τομέα, συμψηφίζοντας τη μείωση που μπορεί να προκύψει των εισοδημάτων των παραγωγών από την αγροτική παραγωγική διαδικασία, με την αναπλήρωση (αυτών των εισοδημάτων) από τον αγροτουρισμό ή από νέες δραστηριότητες της αγροτικής παραγωγής.

Επίσης, εφόσον ο αγροτουρισμός αποτελεί φαινόμενο υποδοχής μικρών διαστάσεων, κατανεμημένος σε σχετικά μεγάλες εκτάσεις, συμβάλλει στο να μειωθούν στο ελάχιστο οι προσκληθείσες καταστροφές στο περιβάλλον, κυρίως από την υπερβολική συγκέντρωση του πληθυσμού ανά μονάδα επιφάνειας. Γι' αυτό και πρέπει, τελικά, να εκτιμήσουμε με μεγάλη προσοχή το ρόλο του αγροτουρισμού στη προστασία και στην αναβάθμιση των φυσικών πόρων και των εδαφών.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν σημαντική πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά που πάρα πολύ συχνά υποτιμούνται για την σκοπιμότητα της πραγματικής οικονομικής τους αξίας. Συχνά διαμαρτυρόμαστε για τη διατήρηση τους, γεγονός που σημαίνει ότι δε δείχνουμε τον απαιτούμενο σεβασμό στην τυπολογία της προϋπάρχουσας αρχιτεκτονικής, και ότι βάζουμε κάποιους νέους οικιστικούς προορισμούς για τη πραγματοποίηση των οποίων βρίσκουμε εμπόδιο από τους παραδοσιακούς, γεγονός καθόλου πραγματικό.

Το γεγονός ότι ο επιχειρηματίας προέρχεται από άλλη περιοχή, προφανώς δηλώνει ένα γεγονός θετικό, ότι δηλαδή γίνεται επένδυση κεφαλαίων σε φτωχές περιοχές που προέρχονται από πλούσιες ζώνες. Αντίθετα, σε περιπτώσεις παρουσίας μεγάλων τουριστικών προγραμμάτων ανάπτυξης (π.χ. στην Ανατολική Κρήτη) είναι πολύ μικρές οι οικονομικές αποδοχές και το κοινωνικό όφελος για την τοπική κοινωνία, υπό την έννοια ότι πολλά εφόδια και υπηρεσίες που συνδέονται με την υποδοχή καταλήγουν να εξαρτώνται από προμηθευτές και εξειδικευμένους εργαζόμενους, ξένους με την περιοχή.

Ο αγροτουρισμός αντλεί τις δυνατότητές του και από τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ φιλοξενούμενου και οικοδεσπότη, τρόπο που ευνοείται από το γεγονός ότι δεν διαμορφώνεται μια ισχυρή αριθμητική ανισότητα μεταξύ τοπικής κοινωνίας και ομάδων φιλοξενούμενων (τουριστών), αφού υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός.

Με τον αγροτουρισμό έχουμε την παρουσία μιας μορφής «αυτόχθονης ανάπτυξης» του τουρισμού, συνδεδεμένη με την τοπική επιχειρηματική πρωτοβουλία, άρα είναι ανοικτή σε εξελίξεις και αλληλοεξαρτώμενες δραστηριότητες κατευθείαν χρήσιμες στην κοινωνικοοικονομική πρόοδο των ενδιαφερόμενων ζωνών (Έξαρχος, 2004).

5.9 Επενδύσεις συγχρηματοδοτούμενες από την Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader. Περιοχή Νομού Ηρακλείου (Αναπτυξιακή Ηρακλείου)

Στην περιφέρεια Κρήτης η υλοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος Leader+, πραγματοποιείται μέσω τεσσάρων φορέων υλοποίησης. Πρόκειται για ανώνυμες, μη κερδοσκοπικές εταιρίες που συστήθηκαν από ΟΤΑ και δημόσιους φορείς των αντίστοιχων περιοχών που καλύπτουν.

Οι εταιρίες αυτές είναι: η Αναπτυξιακή Ηρακλείου (καλύπτει το νομό Ηρακλείου εκτός από 5 δήμους της περιοχής του Ψηλορείτη), ο Οργανισμός Ανάπτυξης Δυτικής Κρήτης (καλύπτει τους νομούς Χανίων και Ρεθύμνου εκτός από 6 δήμους της περιοχής του Ψηλορείτη), το Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου & Μαλεβυζίου Α.Ε. (καλύπτει 11 δήμους της περιοχής του Ψηλορείτη) και η Αναπτυξιακή Λασιθίου (καλύπτει το νομό Λασιθίου). Οι παραπάνω εταιρίες ήταν φορείς υλοποίησης και του προγράμματος Leader II.

Επενδύσεις Leader+

Το συνολικό ποσό επένδυσης στη περιοχή του Ν. Ηρακλείου διαμορφώθηκε στα 13.274.051 ευρώ μετά την έγκριση συμπληρωματικής χρηματοδότησης ύψους 1.800.000 ευρώ από την κατανομή των πιστώσεων Δημόσιας Δαπάνης στο πλαίσιο του αποθεματικού του Άξονα Προτεραιότητας 1 του Ε.Π. Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+. Έτσι, το τοπικό πρόγραμμα έφτασε στα 8.600.000€ συνολική δημόσια δαπάνη (από αρχική 6.800.000€)(πίνακας 5.9.1.1) .

Πίνακας 5.9.1.1 Συνολικό ποσό επένδυσης στη περιοχή του Ν. Ηρακλείου (σε ευρώ)

Συνολικό Κόστος	13.274.051
Δημόσια Δαπάνη	8.600.000
Κοινοτική Συμμετοχή (ΕΓΤΠΕ-Π)	5.944.374
Εθνική Συμμετοχή (Υπ. Γεωργίας)	2.655.626
Ίδια Συμμετοχή	4.674.051

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ-Π)

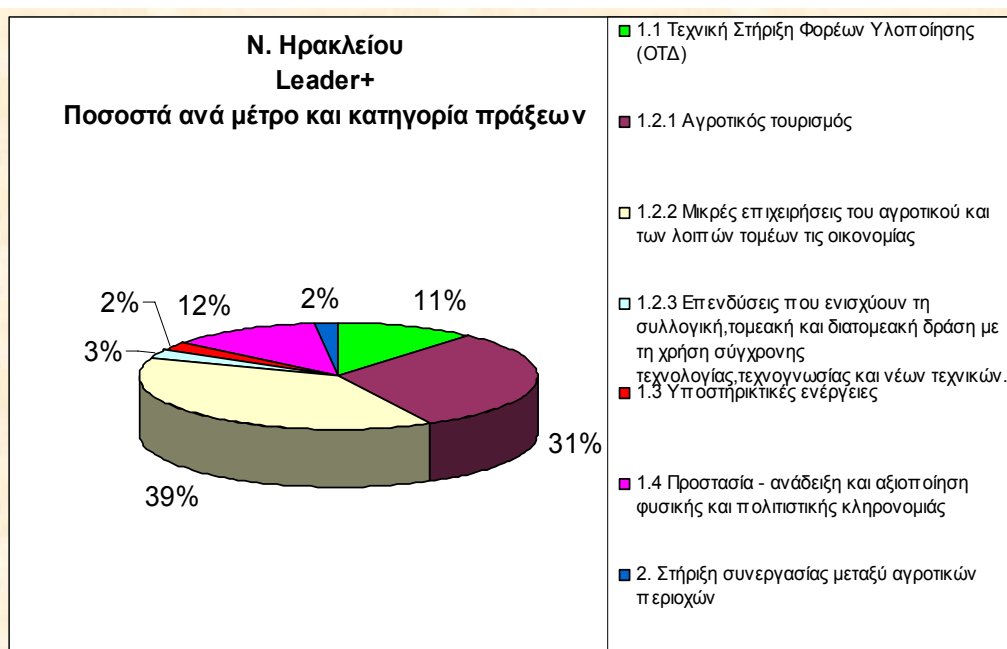
Το ποσό που διατίθεται για τον Αγροτουρισμό διαμορφώνεται στο ύψος των 4.073.721,45 ευρώ (πίνακας 5.9.1.2) και καλύπτει το 31% του συνολικού κόστους του προγράμματος, το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό μετά από αυτό της κατηγορίας πράξεων 1.2.2. «Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας» (39%)(γράφημα 5.9.1.1) .

Πίνακας 5.9.1.2 Leader+ Περιοχή Ν. Ηρακλείου, Κόστος για κάθε Κατηγορία Πράξεων (σε ευρώ)

1.1 Τεχνική Στήριξη Φορέων Υλοποίησης (ΟΤΔ)	1.2.1 Αγροτικός τουρισμός	1.2.2 Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων τις οικονομίας	1.2.3 Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών.	1.3 Υποστηρικτικές ενέργειες	1.4 Προστασία - ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	2. Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών
--	--------------------------------------	---	---	---	---	---

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ-Π)

Γράφημα 5.9.1.1

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ-Π)

Αναλυτικότερα, στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 5.9.1.3) παρουσιάζεται το κόστος για κάθε δράση της κατηγορίας πράξεων 1.2.1. (Αγροτικός Τουρισμός).

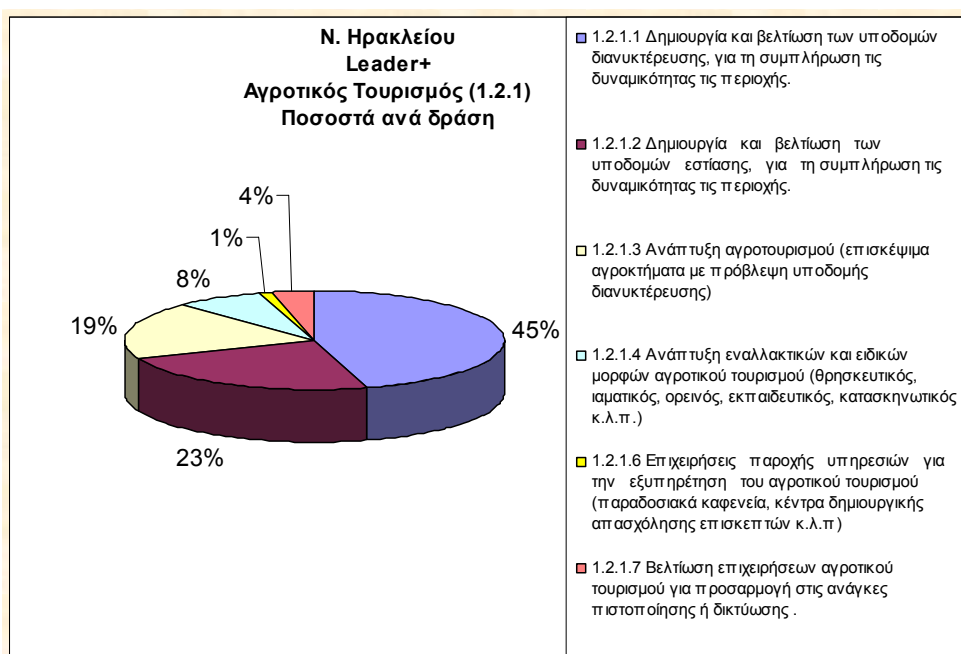
Πίνακας 5.9.1.3 Αγροτικός Τουρισμός (σε ευρώ)

Αγροτικός Τουρισμός 1.2.1.		
1.2.1.1	Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών διανυκτέρευσης, για τη συμπλήρωση τις δυναμικότητας της περιοχής.	1.851.944,59
1.2.1.2	Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών εστίασης, για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής.	956.177,07
1.2.1.3	Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης)	764.999,79
1.2.1.4	Ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού (θρησκευτικός, ιαματικός, ορεινός, εκπαιδευτικός, κατασκηνωτικός κ.λ.π.)	310.600,00
1.2.1.6	Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του αγροτικού τουρισμού (παραδοσιακά καφεενεία, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης επισκεπτών κ.λ.π)	40.000,00
1.2.1.7	Βελτίωση επιχειρήσεων αγροτικού τουρισμού για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης .	150.000,00

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ-Π)

Όπως προκύπτει από τον πίνακα (πίνακας 5.9.1.3), το μεγαλύτερο ποσοστό της χρηματοδότησης καλύπτει η δράση, που αφορά στη δημιουργία και τη βελτίωση των υποδομών διανυκτέρευσης (45%), και ακολουθεί η δράση για τη δημιουργία και βελτίωση των υποδομών εστίασης (23%) και η δράση που αφορά στη δημιουργία επισκέψιμων αγροκτημάτων με υποδομές διανυκτέρευσης (19%)(γράφημα 5.9.1.2).

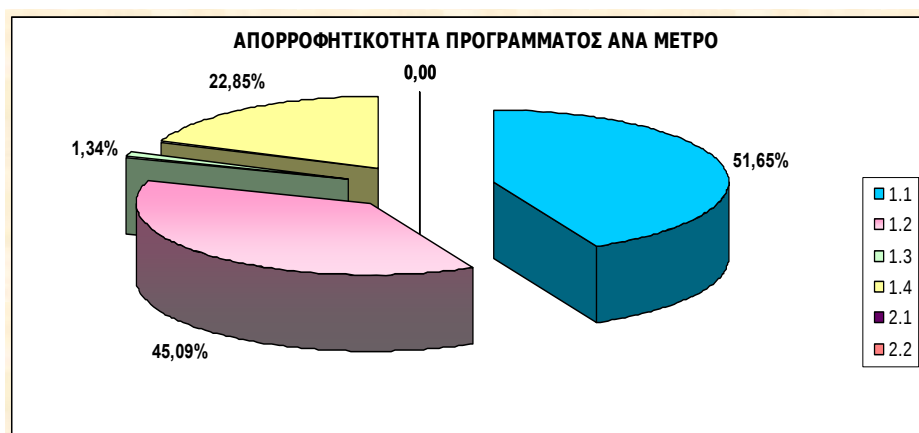
Γράφημα 5.9.1.2

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ–Π)

Σύμφωνα με την έκθεση ενδιάμεσης αξιολόγησης που συνέταξε η Αναπτυξιακή Εταιρία Ηρακλείου, όλα τα μέτρα του άξονα προτεραιότητας 1 ήδη υλοποιούνται, ενώ δε συμβαίνει το ίδιο με τον άξονα προτεραιότητας 2, του οποίου τα μέτρα δεν έχουν ενεργοποιηθεί. Τα μέτρα που σημειώνουν την υψηλότερη απορροφητικότητα είναι τα μέτρα **1.1** «Τεχνική Στήριξη Φορέων Υλοποίησης» (51,65%) και **1.2** «Ενισχύσεις σε επενδύσεις–στήριξη στην επιχειρηματικότητα» (45,09%) και ακολουθούν με μεγάλη απόκλιση τα μέτρα **1.4** «Προστασία - ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς» (22,85%) και **1.3** «Υποστηρικτικές ενέργειες» (1,34%). Αντίθετα, όπως ειπώθηκε, τα μέτρα του άξονα 2 παρουσιάζουν μηδενική απορροφητικότητα (γράφημα 5.9.1.3).

Γράφημα 5.9.1.3

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ-Π), «Ενημερωτικός Οδηγός Προκήρυξης Δράσης 1.4.2.1», Αρχάνες Ηρακλείου

Σε επίπεδο δράσεων μεγαλύτερα ποσοστά απορροφητικότητας εμφανίζουν οι δράσεις **1.1.2** που αφορά στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού και **1.1.4**, που σχετίζεται με τον εξοπλισμό και τη μηχανογράφηση της ΟΤΔ και είναι λογικό, καθώς πρόκειται για προαπαιτούμενες ενέργειες για την έναρξη της υλοποίησης του προγράμματος. Υψηλό είναι επίσης, το ποσοστό απορρόφησης της δράσης **1.2.2** «Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας» (53,09%) (γράφημα 5.9.1.4).

Γράφημα 5.9.1.4

Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ-Π)

Είναι ευρέως παραδεκτό ότι, η γεωργική δραστηριότητα διέρχεται κρίση και οι αγροτικές περιοχές φθίνουν. Ως αντιστάθμισμα αυτών, αυξάνεται το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων στις αγροτικές περιοχές. Κυρίαρχο ενδιαφέρον, πρέπει να έχει σ' αυτές τις περιοχές, η ανάπτυξη του τουρισμού και μάλιστα, του αγροτικού τουρισμού. Σ' αυτό συνηγορεί, τόσο η ανάγκη στήριξης των ανθρώπων που ζουν στον αγροτικό χώρο και της προσφοράς σ' αυτούς μιας συμπληρωματικής δραστηριότητας, όσο και η στροφή στις προτιμήσεις των τουριστών για πιο αυθεντικές εμπειρίες στον αγροτικό χώρο και πιο άμεση επαφή με την φύση.

Ο μαζικός τουρισμός είναι μια οικονομική δραστηριότητα ευρέως διαδεδομένη σ' όλο τον κόσμο, και στην Ελλάδα, που παρουσιάζει όμως έντονα χαρακτηριστικά αυτοκαταστροφής. Τα χαρακτηριστικά αυτοκαταστροφής είναι ορατά σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας αλλά και σε άλλες μεσογειακές χώρες. Πολλές περιοχές ευνοημένες από τη φύση και την ιστορία, εξαιτίας της έντονης τουριστικής εκμετάλλευσης απαξιώθηκαν, αλλοιώθηκαν και ποιοτικά υποβαθμίστηκαν, με αποτέλεσμα να χάσουν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους και να οδηγηθούν μεσοπρόθεσμα σε οικονομική ύφεση και μαρασμό. Αυτό συνέβη σε πάρα πολλές παραθαλάσσιες περιοχές και αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του Ελληνικού και Μεσογειακού τουρισμού. Η εξέλιξη αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι, στις περισσότερες φορές, οι επισκέπτες μιας τουριστικής περιοχής ξεπερνούν κατά πολύ το μέγιστο αριθμό ατόμων (Φέρουσα Ικανότητα Τουρισμού) που μπορούν να την επισκεφτούν, χωρίς να προκαλέσουν καταστροφές στο φυσικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Στην Ελλάδα σχεδόν το 90% των δραστηριοτήτων του τουρισμού και της αναψυχής βρίσκονται μπροστά στις ακτές και τα μικρά νησιά. Αυτό το ρεύμα και η παράκτια συγκέντρωση, με το χρόνο μετατράπηκε σε παράκτια εξάπλωση, σε ανεξέλεγκτη οικιστική ανάπτυξη. Έτσι, σε μια σχετικά σύντομη χρονική περίοδο, η χωρίς έλεγχο ανάπτυξη του τουρισμού στις παράκτιες ζώνες, δημιούργησε πολλά προβλήματα και αδιέξοδα.

Ο αγροτουρισμός δεν είναι παρά μια ήπια μορφή τουρισμού και ανάπτυξης της υπαίθρου. Είναι τουρισμός αποκλειστικά σε όλες τις αγροτικές περιοχές (ορεινές και παραθαλάσσιες). Περιλαμβάνει πλήρεις τουριστικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας που

αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο, και οι οποίες προσφέρονται από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, ως δευτερεύουσα δραστηριότητα, με τη χρήση και του φυσικού περιβάλλοντός, αλλά και της κύριας δραστηριότητας (γεωργία). Είναι, ουσιαστικά, μια αναπτυξιακή διαδικασία, μία μορφή τουρισμού που χρησιμοποιεί, αλλά δεν επεμβαίνει στο περιβάλλον και δεν το αλλοιώνει. Ο αγροτουρισμός φέρνει τον κάτοικο της πόλης στο περιβάλλον του χωριού, της επαρχίας, της αγροτικής ζωής και του δίνει τη "δυνατότητα" να ενσωματωθεί με τις τοπικές συνθήκες. Δε δημιουργεί υποδομές και υπηρεσίες ειδικά γι' αυτόν, με τη μορφή του μαζικού τουρισμού. Δε χρησιμοποιεί μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, εμπορικά κέντρα, κέντρα διασκέδασης και όλα όσα είναι συνυφασμένα με τα μεγάλα τουριστικά ρεύματα που κάθε χρόνο κατακλύζουν τα μεγάλα θέρετρα του κόσμου και τα οποία δεν επικεντρώνονται στην επαφή με τον ντόπιο πληθυσμό, με την κουλτούρα, τον πολιτισμό, τα ήθη και τη νοοτροπία των κατοίκων.

Ο αγροτουρισμός είναι μια αναπτυξιακή πρόταση, η οποία μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, προσφέροντας οικονομική άνθηση και ευμάρεια. Με άλλα λόγια, αγροτουρισμός :

Επιτρέπει τη συνέχιση της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων που πιθανώς να είχαν εκλείψει από έλλειψη της ζήτησης.

Διατηρεί ή αναβιώνει παραδοσιακές τέχνες που διαφορετικά θα είχαν εξαφανισθεί.

Συντηρεί τις μνήμες με την αναβίωση εθίμων και παραδοσιακών εκδηλώσεων, γίνεται δίαυλος επικοινωνίας των απομονωμένων περιοχών και δίνει προοπτικές στους νέους της περιφέρειας.

Στον αγροτουρισμό ο τουρίστας είναι επισκέπτης, φίλος, θαυμαστής του τόπου, είναι ένας ταξιδιώτης που αναζητά τα μυστικά του τόπου, στην αυθεντικότητα και την ομορφιά του, στην ήσυχη ζωή και τη φυσική κληρονομιά και όλα όσα μοναδικά και ξεχωριστά έχει να προσφέρει ο κάθε τόπος. Στον αγροτουρισμό, ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με τη φύση, γνωρίζει τη καλλιέργεια της γης και τα "γεννήματα" της, αλλά παράλληλα βλέπει από κοντά τις παραδοσιακές οικοτεχνίες, που είναι αδύνατο να τις

συναντήσει στα αστικά κέντρα. Την ίδια στιγμή, ζει σ' ένα περιβάλλον, που μπορεί να απολαύσει όλα εκείνα, που μπορεί να προσφέρει η φύση.

Ο αγροτικός τουρισμός είναι μια ευκαιρία για τον αγροτικό πληθυσμό να εκμεταλλευτούν την επιστροφή των κατοίκων των πόλεων στη φύση με προσφορές που αξιοποιούν την ποιότητα της περιοχής τους σε θέματα υποδοχής, αναψυχής, πολιτισμού κτλ. Ο αγροτικός τουρισμός συμβάλλει στη διαφοροποίηση, τον εμπλουτισμό και την ενίσχυση της αγροτικής οικονομίας, η οποία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα. Είναι μια εναλλακτική οικονομική δραστηριότητα, που μπορεί να παρέχει ευκαιρίες στο εισόδημα και την απασχόληση στις τοπικές κοινότητες. Η ενασχόληση στις δραστηριότητες αγροτουρισμού ενδεχομένως, να μην οριοθετεί μια νέα τάξη επαγγελματιών στον αγροτικό χώρο. Μπορεί να είναι μια συμπληρωματική απασχόληση για τους αγρότες ως προς την κύρια, τη γεωργία. Ο τουρισμός στις αγροτικές περιοχές καλύπτει ένα ευρύ φάσμα των σκοπών, αλλά όλοι είναι συνδεδεμένοι με το περιβάλλον, με την ευρύτερή του έννοια. Οι αγροτικές περιοχές είναι δημοφιλείς τόποι προορισμού τουριστών σε όλη την Ευρώπη. Αυτός ο τύπος του τουρισμού ενσωματώνεται στην τοπική κοινότητα και το τοπικό περιβάλλον, δεδομένου ότι αναπτύσσεται με έναν συμπληρωματικό τρόπο με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή. Επιπλέον, χρησιμοποιεί τους τοπικούς πόρους, προωθεί την κατανάλωση από τα τοπικά προϊόντα. Έχει όμως όρια και περιορισμούς που αναφέρονται στη διατήρηση της ομορφιάς των φυσικών και πολιτιστικών ιδιοτεροτήτων, οι οποίοι πρέπει να τηρούνται για να μη χάνεται η ελκτική ικανότητα.

Τα αγροτουριστικά προϊόντα, εκτός από τις συγκεκριμένες προσφερόμενες υπηρεσίες και τα τοπικά προϊόντα, ενσωματώνουν και ολόκληρη την "εικόνα" της περιοχής, έτσι όπως καταγράφεται στο αγροτικό τοπίο, τους τρόπους ζωής και τον πολιτισμό της. Αναφέρονται σ' ένα χώρο με ζωή, παράδοση, ιστορία και ταυτότητα. Απευθύνεται σε άτομα με ειδικά ενδιαφέροντα που επιλέγουν τον τόπο και τρόπο διακοπών τους με βάση αυτά, συμμετέχοντας ενεργά στις συγκεκριμένες δραστηριότητες που προσφέρονται.

Η γεωργία, επί αιώνες, διαμόρφωσε το αγροτικό τοπίο που συνδυάζεται με διάφορα είδη πολιτισμού τύπων διαμονής και αρχιτεκτονικής, με μια ιστορική και πολιτιστική

κληρονομιά και τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Το χαρακτηριστικό του γνώρισμα είναι η ποικιλομορφία, η οποία αξίζει να διατηρηθεί. Στη γεωργία οφείλεται μια πλούσια εθνολογική κληρονομιά, π.χ. εργαλεία και γεωργικές μηχανές, βιοτεχνικά και χειροτεχνικά επαγγέλματα και εργαστήρια, κτλ. Από τη γεωργία προέρχεται ένας πολιτισμός, μια φιλοσοφία για τη ζωή, μια σχέση με τη φύση, που πρέπει και μπορεί να συνδεθεί μέσω του τουρισμού με τις νεότερες γενιές. Ο αγροτουρισμός επίσης, μπορεί να αποτελέσει για το γεωργό έναν τρόπο ανταμοιβής για τις επενδύσεις που πραγματοποιεί υπέρ της διαχείρισης του περιβάλλοντος προς όφελος της τοπικής κοινότητας. Οι τουριστικές δραστηριότητες που σχετίζονται με το περιβάλλον δημιουργούν και νέες θέσεις και ευκαιρίες απασχόλησης και για τους αγρότες ως οδηγούς, συνοδοί, ξεναγοί, φύλακες.

Ιδιαίτερη θέση όμως, κατέχουν στον αγροτουρισμό, οι δραστηριότητες που αξιοποιούν τα πολιτιστικά, θρησκευτικά, λαογραφικά, αρχιτεκτονικά, γαστρονομικά στοιχεία της περιοχής. Έτσι, η αξιοποίηση για τη δυνατότητα επίσκεψης και ξενάγησης σε παλιά μοναστήρια, εκκλησίες, γεφύρια, οινοποιεία, τυροκομία εργαστήρια χειροτεχνίας, η συμμετοχή σε πανηγύρια και τοπικές γιορτές, στο μάζεμα της ελιάς ή του τρύγου, ακόμα και τα μαθήματα τοπικής κουζίνας, όλα μπορούν να προσδώσουν στον αγροτουρισμό τη ξεχωριστή τοπική ταυτότητα και να τον αναδείξουν σε μοναδικό προϊόν.

Στον Αγροτουρισμό είναι σαφές πως αναζητάμε την αυθεντικότητα και τη μοναδικότητα σε κάθε της μορφή και έκφραση. Η Ελλάδα διαθέτει μια σημαντική και αξιόλογη ποικιλομορφία στα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά, που την κάνουν μια χώρα μοναδική. Βασιζόμενη σε αυτό, μπορεί να αναδείξει αυτή τη πολυμορφία χωρίς λόγο να υιοθετεί αντιγραφές και να ομοιογενοποιεί το προϊόν του αγροτουρισμού. Στην Ελλάδα υπάρχει ένα ανεκμετάλλευτο δυναμικό που μπορεί να δημιουργήσει ένα εξειδικευμένο μοντέλο αγροτουρισμού για κάθε περιοχή. Δεν υπάρχει λοιπόν κανένας τρόπος να μιμείται αντίστοιχα μοντέλα, άλλα ούτε και να εφαρμόζει ένα συγκεκριμένο μοντέλο αγροτουρισμού σε μια ενιαία κλίμακα. Είτε πρόκειται για καταλύματα, είτε για επιχειρήσεις ή για όποιες δραστηριότητες αγροτουρισμού, η διαφορά έγκειται στο να ανακαλυφθούν τα μοναδικά, πρωτότυπα στοιχεία της κάθε περιοχής, τους πόρους που κανείς ακόμα δεν έχει αναδείξει ή δεν έχει σκεφθεί να αξιοποιήσει. Τα πάντα στον αγροτουρισμό έχουν σημασία και μόνο οι ντόπιοι μπορούν να τα

εντοπίσουν και να τα αναδείξουν. Η χώρα μας έχει το μοναδικό προνόμιο να διαθέτει ανεξάντλητους πόρους που διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή, σπάνια φυσική ομορφιά, ιστορία, παράδοση, γαστρονομία, αρχιτεκτονική, παραδοσιακές τέχνες, μουσική παράδοση, πολιτισμό, θρησκευτικά μνημεία, χωριά, παραδοσιακούς οικισμούς, βιότοπους, υδροβιότοπους, χλωρίδα και πανίδα, θρύλους, παραδόσεις, τοπικές γιορτές, πανηγύρια, θάλασσες, δάση, βουνά, μονοπάτια, φαράγγια, όλα σχηματίζουν ένα σπάνιο μωσαϊκό, ένα πολύχρωμο καλειδοσκόπιο παραστάσεων, εικόνων και εμπειριών δημιουργώντας έναν τόπο ευλογημένο. Το πλεονέκτημα είναι πως, η Ελλάδα είναι μια χώρα με μοναδικότητα και ανομοιογένεια κι αυτό στον αγροτουρισμό δίνει το πλεονέκτημα ανάδειξης αυτής της μοναδικότητας κάθε περιοχής.

Μέσα από την ανάδειξη ενός τοπικού μοντέλου αγροτουρισμού, που θα προκύψει από μια εξειδικευμένη μελέτη και καταγραφή, καλλιεργείτε ο μύθος του χωριού που τόσο έχουμε ανάγκη, την επιστροφή στις ρίζες και τη πολιτιστική κληρονομιά μας, την επαφή με το σημείο αναφοράς μας. Μπορούμε να βασίσουμε τον αγροτουρισμό πάνω στα πετυχημένα μοντέλα άλλων χώρων, όμως σίγουρα τα τοπικά χαρακτηριστικά μπορούν να διαμορφώσουν τον αγροτουρισμό προσαρμοσμένο πάνω στις δικές μας ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και τα πλεονεκτήματα του κάθε τόπου.

5.10 Αγροτουριστικά Καταλύματα στον Νομό Ηρακλείου

▪ ΕΛΑΙΩΝΑΣ

Στους πρόποδες του βουνού Ψηλορείτης, λίγο ψηλότερα από το χωριό Ζαρός, οι ξενώνες «Ελαιώνας» προσφέρουν χαλαρωτική διαμονή κοντά στην φύση, με ηρεμία αλλά και ποικίλες δραστηριότητες. Χαμένοι μέσα στο πράσινο, σε μια έκταση 25 στρεμμάτων, πρόκειται για 9 αυτόνομους ξενώνες 2-4 ατόμων και ένα δίχωρο ξενώνα 4-6 ατόμων που προσφέρεται και για άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι ξενώνες βρίσκονται σε ένα ήσυχο και αναζωογονητικό περιβάλλον πάνω σε μια πλαγιά, ανάμεσα σε ελιές και πολλά αρωματικά φυτά, έχοντας απέραντη θέα. Οι ξενώνες προσφέρουν, τζάκι, οντά, μπαλκόνι, air condition, ψυγείο, μίνι μπαρ, δορυφορική τηλεόραση, τηλέφωνο, cd player, wc-ντους, στεγνωτήρα μαλλιών και πολυκούζινο.

Στις εγκαταστάσεις, σε ένα χώρο άνετο, ζεστό και όμορφα διακοσμημένο, υπάρχει και ταβέρνα με Κρητικές παραδοσιακές γεύσεις από αγνά υλικά, βασισμένες στο ελαιόλαδο. Επίσης υπάρχει σαλόνι με τζάκι και άνετους καναπέδες για ξεκούραση και ηρεμία διαβάζοντας ένα βιβλίο όπως και καφέ-μπαρ όπου μπορείτε να απολαύσετε τον καφέ σας ή το ποτό σας δίπλα στο τζάκι βλέποντας τηλεόραση, ακούγοντας μουσική, παίζοντας επιτραπέζια παιχνίδια ή σερφάροντας στο ίντερνετ. Στον «Ελαιώνα» μπορείτε να λάβετε μέρος και σε διάφορες δραστηριότητες, όπως: Ιππασία, όπου μπορείτε να κάνετε μια βόλτα με τα άλογα (για τα παιδιά υπάρχει πόνυ) με συνοδό και να θαυμάσετε την ομορφιά της φύσης, Ποδηλασία, Πεζοπορία (για όσους θέλουν να περπατήσουν μακρινές ή κοντινές αποστάσεις οι επιλογές είναι πολλές, λίμνη, μοναστήρι, φαράγγι, στο ποτάμι, κ.α), Τοξοβολία, Μαγειρική, στην κουζίνα θα βρείτε την κυρία Κουλα και μπορείτε να συμμετάσχετε στο μαγείρεμα μαθαίνοντας συνταγές που δεν συναντάτε κάθε μέρα, Φροντίδα των ζώων, μπορείτε να νιώσετε την άλλη όψη του Ελαιώνα ξεκινώντας

από το πρωί, στην φάρμα με τα ζώα (κατσίκες, άλογα, πουλερικά) για πρωινό τάισμα και φροντίδα.

❖ ΑΓΡΟΙΚΙΕΣ- ΚΤΗΜΑ ΣΤΡΑΤΑΚΗ

Σκαρφαλωμένο σε υψόμετρο 530m στο κέντρο της Κρήτης, βρίσκουμε το χωριό Άγιος Θωμάς, όπου ο Νίκος Στρατάκης δημιούργησε τις ΑΓΡΟΙΚΙΕΣ, ένα συγκρότημα τριών μεζονετών, με παραδοσιακό χαρακτήρα ως προς τη μορφή και τις υπηρεσίες που προσφέρει.

Με παραδοσιακή αρχιτεκτονική αλλά και μοντέρνα διάθεση, με χρώματα και υλικά εναρμονισμένα απόλυτα με το περιβάλλον και τη φύση και προσαρμοσμένα στις σύγχρονες απαιτήσεις, το κτήμα Στρατάκη είναι ιδανικός προορισμός για χαλάρωση και επαφή με τη φύση όλο το χρόνο.

Στο 60 στρεμμάτων κτήμα βρίσκουμε τρεις μεζονέτες, βαπτισμένες με τοπωνύμια της περιοχής ("Αξέντι", "Παννόνα" και "Μέλισσα", 100τμ, 80τμ και 100τμ αντίστοιχα) όπου φιλοξενούνται 2-7 άτομα, με τζάκι, δορυφορική TV, 24ωρο δωρεάν internet, κουζίνα, mini bar, τηλέφωνο, θέσεις parking, πισίνα, αυτόνομη θέρμανση και κλιματισμό, 2wc, βεράντα και αυλή με κήπο. Υπάρχουν επίσης δύο πετρόχτιστα σπίτια 25τμ με jacuzzi, τζάκι, αυλή, αυτόνομη θέρμανση, mini bar, δορυφορική TV, internet, κλιματισμό όπου

μπορούν να φιλοξενήσουν 2-3 άτομα. Τα αγνά υλικά έχουν τον πρώτο λόγο στο εστιατόριο όπου τα πάντα ετοιμάζονται με παραδοσιακές κρητικές συνταγές σεβρισμένες με φαντασία και

μεράκι.

Οι ιδιοκτήτες δημιούργησαν ένα πάρκο περιπέτειας κάτω από τη σκιά τεράστιων δέντρων όπου περιέχει τοίχο αναρρίχησης, θιβετιανή, γέφυρα, παράλληλες γέφυρες, Flying fox, εναέρια περάσματα με λάστιχα, τοξοβολία. Υπάρχουν ακόμα ποδήλατα βουνού, χαρτογραφημένα μονοπάτια για τρέξιμο ή περίπατο με στάσεις σε ξωκλήσια και λαξευτά πατητήρια της περιοχής. Ακόμα μπορείτε να κάνετε υπασία ή να παίξετε μπάσκετ ή τένις.

❖ ΒΙΓΛΑΤΟΡΑΣ

Ο **ΒΙΓΛΑΤΟΡΑΣ**, ένα πολύ όμορφο συγκρότημα παραδοσιακών διαμερισμάτων στο Σάρχο Κρούσωνα, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το φιλικό κλίμα που δημιουργούν οι ιδιοκτήτες, αποτελεί το ιδανικό μέρος για να βιώσετε την αυθεντική κρητική φιλοξενία. Στους χώρους του θα απολαύσετε ένα πολύ πλούσιο πρωινό με πετιμέζι και άλλα κρητικά παραδοσιακά προϊόντα, ιδίας παραγωγής. Στον επισκέπτη δίνεται η ευκαιρία να απασχοληθεί με χειροτεχνικές δραστηριότητες όπως ύφανση και κεραμική, να ενημερωθεί για τα βότανα της περιοχής, ενώ μια πολύ καλή ιδέα είναι η ενοικίαση ποδηλάτων και η περιήγηση στις κοντινές ομορφιές της κρητικής φύσης.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Επισκέψεις σε ιστορικά αξιοθέατα
- Μαθήματα ύφανσης
- Μαθήματα Ελληνικής κουζίνας
- Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια
- Μαθήματα Ελληνικής γλώσσας
- Μαθήματα κεραμικής

- Περιβαλλοντική εκπαίδευση

❖ VILLA ARCHANES

Η **VILLA ARCHANES** είναι ένα συγκρότημα πολυτελών παραδοσιακών διαμερισμάτων στους πρόποδες του Γιούχτα. Πρόκειται για αυθεντικό αναπαλαιωμένο κρητικό αρχοντικό του 1890. Τα διαμερίσματα συνδυάζουν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική με όλες τις σύγχρονες ανέσεις. Στους χώρους της θα απολαύσετε αγνά οικολογικά προϊόντα της παραδοσιακής κρητικής κουζίνας, ενώ διαθέτει επίσης παραδοσιακό καφενείο και πισίνα. Ο φιλοξενούμενος έχει τη δυνατότητα συμμετοχής σε αγροτικές και άλλες δημιουργικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη φύση και την κρητική αγροτική παράδοση. Στην περιοχή μπορείτε να επισκεφτείτε το όρος Γιούχτα και το φαράγγι της Αγ. Ειρήνης, μουσεία (Αγροτικής Ιστορίας και Παράδοσης, Λαογραφικό), χώρους παραγωγής, μονάδες έκθεσης και τυποποίησης

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Επισκέψεις σε ιστορικά αξιοθέατα
- Μαθήματα Ελληνικών χορών
- Εκδηλώσεις σχετικά με την λαϊκή τέχνη και την παράδοση
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια
- Μαθήματα Ελληνικής κουζίνας
- Περιβαλλοντική εκπαίδευση
- Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια

❖ AVDOU VILLAS

Το πανέμορφο ξενοδοχείο **AVDOU VILLAS** βρίσκεται σε βιολογικό κτήμα 22 στρεμμάτων, στους πρόποδες του ορεινού όγκου του οροπεδίου Λασιθίου. Μέσα στο κτήμα υπάρχουν ελιές, πορτοκαλιές, μανταρινιές, αχλαδιές, ακτινίδια, λαχανόκηπος και μονοπάτια για περιήγηση. Όλα τα σπίτια και τα studios διαθέτουν παραδοσιακή διακόσμηση, κουζίνα και πλήρη εξοπλισμό, ενώ κατά την άφιξη προσφέρονται ρακί και γλυκά του κουταλιού. Ακόμα υπάρχει εξωτερική πισίνα με υδρομασάζ. Διαθέτει εστιατόριο με τοπική κουζίνα, μπαρ και προσφέρεται παραδοσιακό κρητικό πρωινό. Στους χώρους του διοργανώνονται μαθήματα Κρητικής Κουζίνας και εκπαίδευση στην οργανική καλλιέργεια δέντρων και λαχανικών. Δραστηριότητες στις οποίες μπορείτε να επιδοθείτε στην περιοχή περιλαμβάνουν αλεξίπτωτο πλαγιάς, ιππασία, πεζοπορία, σπηλαιολογία, mountain bike κ.α.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Επισκέψεις σε ιστορικά αξιοθέατα
- Μαθήματα Ελληνικής γλώσσας
- Μαθήματα κεραμικής
- Μαθήματα Ελληνικών χορών
- Εκδηλώσεις σχετικά με την λαϊκή τέχνη και την παράδοση
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια

- Παρακολούθηση-συμμετοχή σε αγροτικές ασχολίες
- Μαθήματα ύφανσης
- Μαθήματα Ελληνικής κουζίνας

Περιβαλλοντική εκπαίδευση

Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια

❖ ΚΤΗΜΑ ΚΑΡΕΣ

Μέσα σε ένα μοναδικό τοπίο, όπου η φύση συναντά την πολυτέλεια, μόλις λίγα χιλιόμετρα μακριά από τη θάλασσα, το Κτήμα Καρές είναι έτοιμο να σας υποδεχθεί. Με περιβάλλον φιλικό προς τον επισκέπτη και με ποικίλες δραστηριότητες προσφέρει μια απολαυστική διαμονή και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας.

Το κτήμα εκτείνεται σε έκταση 50 στρεμμάτων μακριά από τον θόρυβο των πόλεων και το μαζικό τουρισμό. Βρίσκεται σε ένα καταπράσινο περιβάλλον με πλατάνια, πορτοκαλιές, ελιές, καρυδιές, αμπέλια και πλήθος άλλων δέντρων στις εκβολές του Γωνιανού Φαραγγιού και σε μικρή απόσταση από τη θάλασσα.

Ανάμεσα στις 2 πισίνες του κτήματος βρίσκονται τα 5 δίκλινα studios, οι 5 τρίκλινες μεζονέτες και οι 5 βίλες (η μία βίλα διαθέτει ατομική πισίνα). Κάθε κατάλυμα διαθέτει ιδιαίτερο χαρακτήρα, πλούσιες παροχές και ανέσεις. Όλα τα καταλύματά είναι πλήρως επιπλωμένα και διαθέτουν αυτόνομη θέρμανση και ατομικές βεράντες με ξεχωριστή η καθεμία

θέα.

Η μέρα μπορεί να ξεκινήσει με ένα πλούσιο πρωινό στο καφενείο του κτήματος παρέα με την ανατολή του ηλίου. Ο επισκέπτης μπορεί να περιπλανηθεί με το ποδήλατό του στο ποτάμι και στα γύρω βουνά, να φτάσει μέχρι το σπήλαιο της Αγίας Φωτιάς, να επισκεφτεί τον αρχαιολογικό χώρο της Τυλίσου και να γνωρίσει εκεί την κρητική φιλοξενία

των ντόπιων. Και όταν θα επιστρέψει στο κτήμα, η κρητική ταβέρνα με τους παραδοσιακούς μεζέδες, το B.B.Q., το πλήρως εξοπλισμένο γυμναστήριό, το χαμάμ και η θερμαινόμενη πισίνα θα είναι στη διάθεσή του.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια

❖ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΑΡΧΑΝΕΣ ΑΝΩ ΑΡΧΑΝΕΣ

Το **ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ** είναι ένα συγκρότημα παραδοσιακών διαμερισμάτων 4 αστέρων, στο κέντρο του παραδοσιακού οικισμού Αρχανών, στους πρόποδες του ιερού βουνού Γιούχτα. Κτισμένο το 1893, αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα της τοπικής αρχιτεκτονικής και αναπαλαιώθηκε με περισσή προσοχή και σεβασμό στην ιστορία του διατηρώντας την αρχική φυσιογνωμία του. Το Αρχοντικό αποτελείται από 4 ανεξάρτητα και πλήρως εξοπλισμένα διαμερίσματα 2 έως 4 ατόμων και λειτουργούν 12 μήνες το χρόνο. Όλα διαθέτουν άνετο καθιστικό και τζάκι, υπνοδωμάτια με μεταλλικά παραδοσιακά κρεβάτια, προσφέροντας όλες τις σύγχρονες ανέσεις. Όλοι οι χώροι του ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ είναι διακοσμημένοι με σκαλιστές αντίκες, κεντήματα της εποχής και χειροποίητα έπιπλα.

Στην πανέμορφη εσωτερική αυλή που είναι τοποθετημένες πέτρες πελεκισμένες στο χέρι ενώ μέσα σε μια πανδαισία χρωμάτων και αρωμάτων από την πληθώρα των λουλουδιών, όπως μόνο η Αρχανιώτισσα νοικοκυρά ξέρει να δημιουργεί, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει τον καφέ, την ρακί του αλλά και πλήθος ροφημάτων από τα μοναδικά βότανα του ιερού βουνού Γιούχτα ή να γευθεί χίλιες και ...μία λιχουδιές, φτιαγμένες με μεράκι από τους ιδιοκτήτες του σπιτιού.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Επισκέψεις σε ιστορικά αξιοθέατα
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια
- Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια

❖ ΚΑΤΑΛΑΓΑΡΙ COUNTRY RESORT

Το φιλόξενο Katalagari Country Suites, στην πλαγιά ενός λόφου στα βορειοδυτικά όρια του Δήμου «Νίκος Καζαντζάκης», συνδυάζει αρμονικά την παραδοσιακή αρχιτεκτονική με το μοντέρνο σχεδιασμό και τα σύγχρονα υλικά κατασκευής. Το ΚΑΤΑΛΑΓΑΡΙ country suites είναι ένα μικρό ξενοδοχείο που μπορεί να φιλοξενήσει έως και 50 ανθρώπους, σε διαμερίσματα των 2, 3, 4 ή και 6 κρεβατιών. Διαθέτει 14 πλήρως εξοπλισμένες και αυτόνομες σουίτες.

Ξύλινοι οντάδες, όμορφες βεράντες, πέργκολες για σκιά, μεγάλες σουίτες με δυνατότητες φιλοξενίας ολόκληρης παρέας. Στις άνετες βεράντες οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν τον καφέ και το πρωινό του με γεύσεις Κρητικής γης αλλά και μετά το μεσημέρι δοκιμάσουν το σπιτικό Κρητικό κρασί και τους συνοδευτικούς μεζέδες ή το ποτό τους στο σαλόνι κουβεντιάζοντας για τις εμπειρίες τους, ξεφυλλίζοντας βιβλία ή τουριστικούς οδηγούς και σχεδιάζοντας βόλτες στη γύρω περιοχή.

Η ψυχή της μονάδας είναι η Αργυρώ, ο άνθρωπος που

φροντίζει το κτήμα και τους επισκέπτες όλη την ημέρα ως άγρυπνος φρουρός και καλή φίλη. Οργανώνει μαθήματα μαγειρικής παίρνοντας τους επισκέπτες στο σπιτικό μπιστάκι να μαζέψουν τα υλικά, να ψωνίσουν ότι λείπει από την κουζίνα, να μαγειρέψουν όλοι μαζί στην κουζίνα που βρίσκεται σε ανοιχτή θέα, να φάνε σαν μια παρέα το ηλιοβασίλεμα τις λιχουδιές που μαγειρεύει με συνοδεία κρητικής αλλά και κλασικής και έντεχνη μουσικής. Είναι πάντα άγρυπνος φρουρός να δώσει πληροφορίες για την περιοχή, να τους υποδείξει βόλτες και όμορφα σημεία, να γίνει η καλή φίλη το βράδυ για συζητώντας μαζί τους και αφιερώνοντας τους χρόνο όπως κάθε άξια οικοδέσποινα.

❖ ΚΕΡΑΜΟΣ

Ένας υπέροχος παραδοσιακός ξενώνας στο κέντρο του Ζαρού, μια επιχείρηση που στηρίζεται στην προσπάθεια όλων των μελών της φιλόξενης οικογένειας Παπαδοβασιλάκη. Οι επισκέπτες, από τη στιγμή του καλωσορίσματος, νιώθουν μεγάλη οικειότητα στο χώρο και αυτό οφείλεται στη ζεστασιά της οικογένειας που αγκαλιάζει και φροντίζει ώστε να μην λείψει τίποτα, προσφέροντας τους αξέχαστες ώρες κρητικής φιλοξενίας.

Ο «Κέραμος» διαθέτει 18 μεγάλα και ευρύχωρα δωμάτια, με ατμόσφαιρα παραδοσιακού αρχοντικού, τα ξύλινα έπιπλα και υφαντά, κουζίνα, μπάνιο, κλιματισμό και μπαλκόνια όπου η θεά κόβει την ανάσα. Ένας επιπλέον λόγος για να το επιλέξετε είναι το φημισμένο και περίφημο πλέον πρωινό, το οποίο φτιάχνετε με μεράκι από την κυρία Κατερίνα, όπου περιέχει παραδοσιακές κρητικές λιχουδιές, σαν την σαρικόπιτα, μυζηθρόπιτα, σκαλτσούνια, ξεροτήγανα, τυριά, κατσικίσιο γάλα και άλλα πολλά, όλα με αγνά υλικά από τη φάρμα της οικογενείας.

❖ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΔΩΜΑΤΙΑ ΑΣΤΥΡΑΚΙ

Στο Αστυράκι, ένα μικρό παραδοσιακό ορεινό χωριό, κτισμένο σε 550 μέτρα υψόμετρο, στους πρόποδες του Ψηλορείτη, μόλις 25 χιλιόμετρα από το Ηράκλειο και 12 από τα Ανώγεια, θα βρείτε τα παραδοσιακά δωμάτια ΕΛΕΝΑ. Παραδοσιακά πετρόκτιστα με οντά και ξύλινη στέγη με κεραμίδια.

Διαθέτει παραδοσιακό φούρνο καθώς και πατητήρι για το κρασί. Τα δωμάτια παρέχουν προαιρετικά πρωινό και φαγητό μαγειρεμένο από τα χέρια της κερα-Λένης, συζύγου του ιδιοκτήτη. Θα έχετε την ευκαιρία να δοκιμάσετε ξεχωριστές λιχουδιές, και βέβαια τα φρούτα και λαχανικά παραγωγής του ιδίου του ιδιοκτήτη. Το τραγούδι είναι σχεδόν στην ημερήσια διάταξη. Ο ιδιοκτήτης, ο κυρ-Αντώνης, παίζει ο ίδιος λαούτο, ο γαμπρός του Μανόλης παίζει λύρα, ο γιος του Νίκος μπουζούκι και μπαγλαμά και ο άλλος του γιος ο Γιάννης κιθάρα. Βέβαια μόνο ο κυρ- Αντώνης μένει μόνιμα στο χωριό αλλά και τα παιδιά του αγαπούν το παρεάκι και πολύ συχνά γίνονται γλέντια αξέχαστα. Σε κάθε περίπτωση υπάρχουν μουσικά όργανα διαθέσιμα: λαγούτο, λύρα, μπουζούκι, μπαγλαμάς και κιθάρα. Ο κος Αντώνης Σαρχιανάκης είναι ένας γνήσιος Κρητικός καλλιτέχνης. Ασχολείται με την κρητική μουσική και παίζει λαγούτο. Είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότης και κατά δεύτερο λόγο ασχολείται με κατασκευές από πέτρα ενώ παράγει ο ίδιος κρασί και στο κελάρι του υπάρχουν έξι γεμάτα κρασοβάρελα. Η κα.Ελένη είναι η σύζυγος του ιδιοκτήτη. Είναι εξαιρετική μαγείρισσα και υφαίνει με τον παραδοσιακό τρόπο στον αργαλειό της. Θα την δείτε να υφαίνει και αν θέλετε μπορείτε να αγοράσετε τα χειροποίητα υφαντά της.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια
- Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια

❖ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ

Μια πέτρινη βίλα κατασκευασμένη το 1923, ανακαινίστηκε σύμφωνα με την Κρητική αρχιτεκτονική και μετατράπηκε στο φιλόξενο κατάλυμα ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ, προσφέροντας υψηλού επιπέδου υπηρεσίες, πολυτέλεια αλλά και δραστηριότητες στη φύση. Το Αγροτικόν βρίσκεται στο χωριό Δαμάστα, το οποίο απέχει 27 χλμ από το Διεθνές Αεροδρόμιο Ηρακλείου, 30 χλμ από το παλάτι της Κνωσού και 9 χλμ από πανέμορφες αμμουδιές.

Είναι ένα πέτρινο συγκρότημα που αποτελείται από 5 διώροφα διαμερίσματα. Τα 4 είναι διώροφα διαμερίσματα όπου το κάθε ένα έχει ισόγειο καθιστικό και κρεβατοκάμαρα στον 1ο όροφο και ένα ακόμα διώροφο διαμέρισμα με ένα καθιστικό και μια

κρεβατοκάμαρα, με ένα διπλό κρεβάτι και 1 μονό κρεβάτι.

Κάθε ένα από αυτά έχει το δικό του τζάκι, δορυφορική επίπεδη τηλεόραση, DVD player, ραδιόφωνο, τηλέφωνο, μίνι μπαρ,

ψυγείο, κεντρική θέρμανση και στεγνωτήρα μαλλιών. Στις υπηρεσίες του Αγροτικού περιλαμβάνονται: Reception, αίθουσα αναμονής, πρωινό, τραπεζαρία, πισίνα 22 τμ με jacuzzi και υδρομασάζ.

Το **ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ**, σε συνεργασία με εταιρίες δραστηριοτήτων, δίνει την ευκαιρία στους επισκέπτες του για :

- Ορειβασία,πεζοπορία
- Ποδηλασία (mountain bikes)

- Εξερεύνηση της άγριας Κρητικής φύσης
- Επίσκεψη σε τοπικές ταβέρνες όπου σερβίρονται παραδοσιακά Κρητικά φαγητά και ποτά.

- Παρακολούθηση της κουράς των προβάτων (εξαρτάται από την εποχή)
- Παρακολούθηση της παραγωγής του τοπικού Κρητικού τυριού, κρασιού, ρακί (εξαρτάται από την εποχή)
- Σαφάρι με 4x4
- Ενοικίαση αυτοκινήτου από τη Reception του Αγροτικού για εξερεύνηση της Κρήτης.
- Επίσκεψη στα ανάκτορα της Κνωσού.

❖ NYMPHES

Σε μια μαγευτική πλαγιά πάνω από την Αγία Πελαγία, οι **ΝΥΜΦΕΣ** είναι ένα συγκρότημα πολυτελών, παραδοσιακά επιπλωμένων διαμερισμάτων, με όλες τις σύγχρονες ανέσεις, πισίνα, κήπους και υπέροχη θέα και με αγροτικές δραστηριότητες. Οι ιδιοκτήτες καλλιεργούν οπωροφόρα

δέντρα και ποικιλίες σταφυλιών οργανικής καλλιέργειας που μπορείτε να δοκιμάσετε, ενώ στο κτήμα θα βρείτε πάνω από 20 είδη ενδημικών φυτών και χορταρικών. Οι πελάτες του Σεπτεμβρίου μπορούν να τρυγήσουν τα κρασοστάφυλα και να συμμετάσχουν στο πάτημα για την παραγωγή σπιτικού κρασιού. Κατόπιν ζήτησης, προσφέρεται πρωινό/δείπνο με βάση αγνά κρητικά προϊόντα. Η πεντακάθαρη παραλία, στα 3 χλμ. προσφέρεται για πολλές θαλάσσιες δραστηριότητες. Διοργανώνονται επίσης πολλές εκδρομές, ενώ η περιοχή ενδείκνυται για αναρρίχηση, σπηλαιολογία κ.α.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Χώρος συνεδρίων
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια
- Μαθήματα Ελληνικής γλώσσας
- Μαθήματα Ελληνικής μυθολογίας
- Εκδηλώσεις σχετικά με την λαϊκή τέχνη και την παράδοση
- Οικολογικές περιηγήσεις
- Επισκέψεις σε ιστορικά αξιοθέατα
- Μαθήματα Ελληνικής κουζίνας
- Περιβαλλοντική εκπαίδευση

❖ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΑΡΟΔΑΜΟΣ

Ο Αροδαμός βρίσκεται στο οροπέδιο "Λιβάδι" του Κρουσώνα, ένα μέρος ιδιαίτερου φυσικού κάλους με πλούσια αγροτική και κτηνοτροφική παράδοση. Τα δυο επιβλητικά φαράγγια που πλαισιώνουν την περιοχή και οι κορυφές που στέκονται αγέρωχες γύρω από το οροπέδιο

συνθέτουν ένα έντονο και ξεχωριστό ορεινό ανάγλυφο στο οποίο βρίσκει καταφύγιο η άγρια ζωή. Γι' αυτό άλλωστε και η περιοχή έχει χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη από το πρόγραμμα Natura 2000.

Μεγάλα αρπακτικά πουλιά όπως γύπες, γυπαετοί και γεράκια κάνουν πολύ συχνά την εμφάνιση τους στον ουρανό και όποιος αντικρίσει το μεγαλόπρεπο πέταγμα τους αισθάνεται απλά

τυχερός που είχε μία τόσο προσωπική επαφή με την άγρια φύση. Το οροπέδιο είναι στολισμένο με οπωροφόρα δέντρα όπως μηλιές και αχλαδιές τα περισσότερα βιολογικής καλλιέργειας και τα φρούτα του είναι πλέον φημισμένα για την ποιότητα και τη νοστιμιά τους.

Οι παραδοσιακοί αγροτικοί ξενώνες του Αροδαμού αποτελούνται από έξι ξεχωριστά σπίτια κτισμένα στην κορυφή ενός λόφου, στα 1050 μέτρα, ο οποίος είναι κατάφυτος με καρυδιές και έχει θέα προς το οροπέδιο και τις κορυφές όσο και προς το φαράγγι της Γαϊδουροράχης και τα πεδινά.

Οι κατοικίες είναι κτισμένες με σεβασμό προς το περιβάλλον (από πέτρα και ξύλο και τροφοδοτούνται αποκλειστικά με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας) και ανά δύο έχουν κοινή αυλή στην οποία υπάρχει ψησταριά και νεροχύτης. Το κάθε ζευγάρι σπιτιών αποτελείται από μία τετράκλινη μεζονέτα και ένα τρίκλινο ισόγειο. Όλα τα σπίτια είναι παραδοσιακά διακοσμημένα και διαθέτουν τζάκι, κεντρική θέρμανση, μπάνιο, πλήρως εξοπλισμένη κουζίνα και σαλόνι με τριθέσιο καναπέ που γίνεται άνετο κρεβάτι.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Παρακολούθηση-συμμετοχή σε αγροτικές ασχολίες
- Επισκέψεις σε ιστορικά αξιοθέατα
- Μαθήματα κεραμικής

❖ ΕΑΡΙΝΟ

Μόλις 20 λεπτά από την πόλη του Ηρακλείου, κάνοντας μια μαγευτική διαδρομή 20 χλμ, βρίσκεται ο παραδοσιακός οικισμός «ΕΑΡΙΝΟ», στο χωριό Κάτω Ασίτες, στους πρόποδες του Ψηλορείτη. Φτιαγμένο αποκλειστικά με πέτρα και ξύλο, και με μία μαγευτική θέα, σας προσφέρει μια απόδραση από την

καθημερινότητα. Είτε για μια απλή εκδρομή ώστε να απολαύσετε την παραδοσιακή κουζίνα και να πείτε τον καφέ σας στο ήρεμο περιβάλλον με θέα τον κάμπο του Μαλεβυζίου και τα επιβλητικά βουνά της Κρήτης...Είτε να μείνετε στους ξενώνες του παραδοσιακού οικισμού, που συνδυάζουν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική με όλες τις σύγχρονες ανέσεις. Καλόγουστα διακοσμημένοι, διαθέτουν τζάκι, αυτόνομη θέρμανση, air-condition, T.V., radio-cd player, μπάνιο, ευρύχωρο σαλόνι και μία πλήρως εξοπλισμένη κουζίνα. Κάθε ξενώνας έχει την βεράντα του, όπου μπορείτε να απολαύσετε τον καφέ σας και τη θέα.

Περιηγηθείτε στους χώρους του οικισμού, περιτριγυρισμένους από ελαιώνες, γευθείτε τα ντόπια κρασιά στο κελάρι, επισκεφτείτε το ξωκλήσι και ξεναγηθείτε έξω από τον οικισμό περπατώντας στο μονοπάτι πεζοπορίας προς το ιστορικό μοναστήρι Γοργοαΐνη (Αγ. Γεώργιος). Μια μαγευτική πορεία που σας φέρνει κοντά στην κρητική φύση δίνοντάς σας την ευκαιρία να δείτε και να μυρίσετε τα

άγρια βότανα και την πλούσια χλωρίδα και πανίδα της περιοχής. Μπορείτε να επισκεφτείτε το μοναδικής ομορφιάς καταφύγιο του Πρίνου, κάνοντας μια διαδρομή 10 λεπτών με το αυτοκίνητο και 20 λεπτά πεζοπορίας. Φτάνοντας στο καταφύγιο, μπορείτε να θαυμάσετε πανοραμικά ολόκληρο το νομό Ηρακλείου. Οι επισκέπτες μπορούν να βαδίσουν σε φαράγγια, στο Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια

❖ ΑΧΛΑΔΑ - ΞΕΝΩΝΑΣ ΜΟΥΡΤΖΑΝΑΚΗ

Ο Ξενώνας Μουρτζανάκη, προσφέρει πανοραμική θέα πάνω από το μεσαιωνικό χωριό της Αχλάδας και πέρα στη θάλασσα και στα φημισμένα Κρητικά Όροι τα οποία προστάτευαν το νησί από τους καιρούς των Σαρακηνών μέχρι τώρα. Ένα φανταστικό, χρυσό ηλιοβασίλεμα προσθέτει ένα ρομαντικό ύφος στο σκηνικό. Αυτό το όμορφο χωριό βρίσκεται κοντά στο χωριό της Αγίας Πελαγίας, όπου η περιοχή είναι πλούσια σε βλάστηση με καταπληκτικά τοπία και τέσσερις χαρακτηριστικές διαφορετικές παραλίες.

Σήμερα η Αχλάδα είναι ένας ιδανικός τόπος για επισκέπτες, να αφήσουν πίσω το αστικό στρες και να απολαύσουν την ομορφιά και την ηρεμία της φύσης και τις δραστηριότητες του οικολογικού τουρισμού που είναι διαθέσιμες στην περιοχή.

Ο Ξενώνας Μουρτζανάκη σας προσφέρει τέσσερις ανεξάρτητες διώροφες βίλες, με βάση την τοπική αρχιτεκτονική και όλες τις ανέσεις, με τον 1ο όροφο να διαθέτει καθιστικό, τζάκι, Δουροφορική TV, κλιματισμός, κουζίνα, μπάνιο και το 2ο υπνοδωμάτιο, γραφείο (με Ίντερνετ) και μπαλκόνι. Σημείο συνάντησης το κεντρικό κτίριο με την υποδοχή και το καθιστικό

που περιλαμβάνει δουροφορική τηλεόραση, τζάκι και βιβλιοθήκη. Όλα τα παραπάνω δεσπόζουν σε μια πραγματικά εντυπωσιακή θέα. Στην υπέροχη αυλή μπορείτε να θαυμάσετε αυτή τη θέα σε μια από τις δυο πισίνες, μια με προδιαγραφές για τα μικρά παιδιά, μια για τους ενήλικους.

Στο συγκρότημα θα βρείτε ακόμη ένα παραδοσιακό κήπο Κρητικού ύφους για να σας εμπνεύσει και να σας χαλαρώσει με τα εξωτικά του αρώματα και τα άπειρα χρώματα. Μετά από συνεννόηση, μπορείτε να γευθείτε ντόπιο πρωινό και φαγητό με παραδοσιακή Ελληνική κουζίνα.

Ο ιδιοκτήτης, δραστήριος και γνώστης της περιοχής, έχει τη δυνατότητα να οργανώσει δραστηριότητες οικολογικού τουρισμού όπως η παρασκευή οργανικού Ελαιόλαδου, Κρασιού και Κρητικής ρακής, η γνωριμία με τα Κρητικά βότανα, φυτά και λουλούδια, μεταξύ πολλών άλλων δραστηριοτήτων.

Οργανωμένοι περίπατοι τα Σαββατοκύριακα και επισκέψεις στα γειτονικά ιστορικά χωριά, μνημεία και μεσαιωνικά μοναστήρια (Μοναστήρι Σαββαθιανών που βρίσκεται σε απίθανο σημείο προσφέροντας καταπληκτική θέα), και ενδιαφέρουσες διαλέξεις για την Ιστορία της Κρήτης. Επίσης, ποδηλασία σε βουνό, καταδύσεις στο κοντινό παραθαλάσσιο χωριό.

❖ ΤΡΟΥΛΛΟΣ

Στο χωριό Αρχάνες, βρίσκεται το παραδοσιακό συγκρότημα διαμερισμάτων ΤΡΟΥΛΛΟΣ, 3 παραδοσιακές κατοικίες, χωρισμένες σε διαμερίσματα, που χρονολογούνται από το 1871.

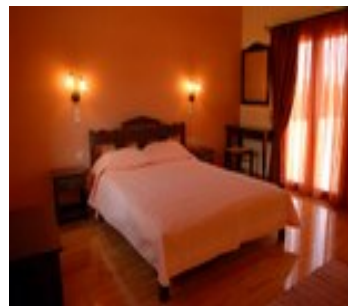

Τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά στοιχεία όπως τα τζάκια, τα ξύλινα ταβάνια και τα έπιπλα αντίκες, συνδυάζονται με όλες τις σύγχρονες ανέσεις τον κλιματισμό, TV, τα μπάνια με ντουζίέρα ή μπανιέρα, καθώς και πλήρως εξοπλισμένες κουζίνες, με σκοπό να σας προσφέρουν σπιτική, αυθεντικά κρητική φιλοξενία σ' ένα άνετο περιβάλλον. Οι εξωτερικοί χώροι αποτελούνται από μεγάλες πετρόχτιστες αυλές με πληθώρα οπωροφόρων δέντρων, μανταρινιές, λεμονιές, νεραντζιές κτλ, με παλιούς ξυλόφουρνους, ψησταριές και εξωτερικά μπαρ για να απολαύσει ο επισκέπτης καφέ και κρητικά παραδοσιακά εδέσματα, καθώς και με μεγάλες ξύλινες πέργκολες με πανοραμική θέα το βουνό Γιούχτας και την ευρύτερη περιοχή της κωμοπόλεως των Αρχανών.

Τα 10 διαμερίσματα του παραδοσιακού συγκροτήματος Τρούλος, με την ζεστή τους ατμόσφαιρα και την διακριτική τους πολυτέλεια, αποτελούν μια πολύ καλή επιλογή για τους λάτρεις της παραδοσιακής φιλοξενίας και της φύσης, χειμώνα καλοκαίρι.

❖ NANA'S STUDIOS AND APARTMENTS

Στο παραδοσιακό Κρητικό χωριό Ζαρός, που βρίσκεται στο νομό Ηρακλείου, στους καταπράσινους πρόποδες του Ψηλορείτη, με τα αρώματα των βοτάνων και τα γάργαρα νερά, βρίσκονται τα NANA studios.

Με ιδιαίτερη προσοχή και ευαισθησία, δημιουργήθηκε ένα συγκρότημα φιλοξενίας από πέντε αυτόνομες κατοικίες κτισμένες αμφιθεατρικά που περιβάλλονται από μεγάλο αύλιο χώρο.

Κάθε κατοικία είναι πλήρως εξοπλισμένη. Διαθέτει κουζίνα, κεντρική θέρμανση, κλιματισμό, δική της βεράντα και αυλή.

Μαζί με το στοιχείο του ξύλου πού επικρατεί στο χώρο, δημιουργείται μία μοναδική ατμόσφαιρα, κάνοντας τον επισκέπτη να αισθάνεται « σαν το σπίτι του » . Από δω μπορείτε να περιηγηθείτε στην γύρω περιοχή, κάνοντας ορειβασία ακολουθώντας το Ζαριανό φαράγγι που οδηγεί στο δάσος του Ρούβα με μια διαδρομή μοναδικής ομορφιάς. Ενώ τα ιστορικά μοναστήρια που βρίσκονται τριγύρω είναι μια καλή επιλογή για περπάτημα, ή ποδήλατο.

Επίσης η φυσική λίμνη Ζαρού είναι ένα μοναδικό στολίδι της περιοχής, που έρχονται για να θαυμάσουν άνθρωποι από όλο τον κόσμο. Όσο για την θάλασσα βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα από τον Ζαρό με τις παραλίες των Ματάλων, του Καλαμακίου και του Κόκκινου πύργου.

Τέλος, οι αρχαιολογικοί χώροι της Γόρτυνας, της Φαιστού και της Αγίας Τριάδας είναι μόλις μισή ώρα απόσταση.

Στα studios NANA θα έχετε μοναδική φιλοξενία , μέσα σε ένα απόλυτα γαλήνιο περιβάλλον , χειμώνα – καλοκαίρι, θα απολαύσετε Κρητικές Παραδοσιακές Βραδιές με μουσική και χορό, ενώ μπορείτε να γνωρίσετε την τέχνη της κατασκευής παραδοσιακών μουσικών οργάνων από τον πατέρα του ιδιοκτήτη και πολύ γνωστό τεχνίτη κ. Στεφανάκη Αντώνη.

❖ ΑΣΙΟΝ ΛΙΘΟΣ

Η παράδοση συναντά την άνεση και την πολυτέλεια στις κατοικίες Άσιον Λίθος που βρίσκονται στον παραδοσιακό οικισμό των Κάτω Ασιτών μόλις 20 χιλιόμετρα από το Ηράκλειο. Σε ένα χώρο απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς δημιουργήθηκε ένα συγκρότημα από δύο αυτοτελής πλήρως εξοπλισμένες μεζονέτες, με συνδυασμό πέτρας και ξύλου, με πισίνα, ξυλόφουρνο, ψησταριά, χώρο καθιστικού με πέργκολα και υπέροχη θέα.

Πρόκειται για δύο νέες (2006) πετρόκτιστες μεζονέτες 150 τετραγωνικών μέτρων, με κυρίαρχη την παρουσία του ξύλου, πλήρως επιπλωμένες που μεταξύ άλλων διαθέτουν: αυτόνομη θέρμανση, τζάκι, υδρομασάζ, δορυφορική τηλεόραση (Nova) ,Dvd ,CD player, επιτραπέζια παιχνίδια, δυνατότητα πρόσβασης στο Internet, τηλεφωνικό κέντρο, συναγερμό, πυρανίχνευση. Οι κατοικίες διαθέτουν επίσης βεράντα και μπαλκόνι με πέργκολα με ωραία θέα. Η κάθε μεζονέτα περιλαμβάνει 4 υπνοδωμάτια με 8 κλίνες και 2 μπάνια από τα οποία το ένα με υδρομασάζ. Οι κατοικίες είναι πλήρως επιπλωμένες διατηρώντας τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα , προσφέροντας στον επισκέπτη μια αξέχαστη εμπειρία. Η κάθε μεζονέτα διαθέτει τέσσερα υπνοδωμάτια με θέρμανση ξεχωριστή, τραπεζαρία με κουζίνα πλήρως εξοπλισμένη, δύο μπάνια από τα οποία το ένα διαθέτει και υδρομασάζ.

Ο επισκέπτης μπορεί να βαδίζει τα παραδοσιακά σοκάκια των Ασιτών, να ακολουθήσει διαδρομές πεζοπορίας σε φαράγγια, στο ευρωπαϊκό μονοπάτι E4, μέχρι το ορειβατικό καταφύγιο, να απολαύσει το μπάνιο στην πισίνα ή να χαλαρώσει στο υδρομασάζ. Να δοκιμάσει τις ικανότητές του

ψήνοντας στο ξυλόφουρνο ή στη ψησταριά και τέλος να γευτεί τοπικά εδέσματα και το γλυκόπιτο κρασί των Ασιτών. Και αν θέλει ταβέρνα με σπιτικό φαγητό και νόστιμο οφτό υπάρχει το "Εαρινό" σε απόσταση 500 μέτρων που εγγυάται για τα παραπάνω.

Ιδανικό μέρος για σύντομες αλλά και μεγάλης διάρκειας διακοπές συνδυάζοντας όλα αυτά που επιθυμεί ο επισκέπτης. Ησυχία, φυσικό περιβάλλον, φανταστική θέα, πολυτέλεια συνδυασμένη με την παράδοση

❖ MANIANTO

Δέκα χιλιόμετρα νότια από τις γνωστές βόρειες παραλίες του Ηρακλείου Κρήτης, στις παρυφές του οικισμού Επισκοπή, προσφέρονται για απόδραση οι ενοικιαζόμενες κατοικίες MANIADO.

Οι κατοικίες Μανιάδο αποτελούνται από αυτόνομες, πλήρως εξοπλισμένες, νεόδμητες κατοικίες με προσεγμένη παραδοσιακή διακόσμηση που συνδυάζεται με σύγχρονες τάσεις. Στον κήπο, με γκαζόν και φυτά της περιοχής, οι φιλοξενοούμενοι απολαμβάνουν ξεκούραση και χαλάρωση.

Η περιοχή είναι ιδανική, για πεζοπορίες, φυσιολατρικές εκδρομές, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, βυζαντινές εκκλησίες, μοναστήρια, παραδοσιακούς οικισμούς και όλα αυτά κοντά στο Ηράκλειο.

Γενικότερα ο οικισμός βρισκόμενος κοντά στο Ηράκλειο και στα βόρεια θέρετρα του νομού διατηρεί τον αγροτικό χαρακτήρα του, τη φιλοξενία και τις παραδόσεις του αναπτυσσόμενος ήπια.

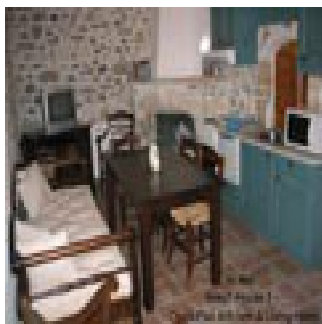
❖ ΞΑ ΣΟΥ - ΛΙΣΤΑΡΟΣ

Δύο παλαιά πετρόκτιστα κτίσματα, χαρακτηριστικά δείγματα του Κρητικού αγροτικού μονόσπιτου αναστηλώθηκαν και μετατράπηκαν σε παραδοσιακό ξενοδοχείο 4 αστέρων. Για την ανακατασκευή τους χρησιμοποιήθηκαν τα δομικά υλικά του παρελθόντος – ξύλο και πέτρα – και διατηρήθηκε ο αυστηρός χαρακτήρας του τυπικού αγροτικού σπιτιού της περιοχής. Εξοπλίστηκαν με τα απαραίτητα στοιχεία που συνεργούν τόσο στην ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του οικισμού όσο και στην παροχή των διευκολύνσεων και ανέσεων που απαιτούνται για τη δημιουργία ποιοτικών ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

Η πρώτη κατοικία 75 τ.μ αποτελείται από δύο δίκλινα υπνοδωμάτια, δύο μπάνια, μεγάλο ενιαίο χώρο καθιστικό-κουζίνα με τζάκι, βεράντα στον όροφο και αυλή 40τ.μ. Μπορεί να φιλοξενήσει έως 6 άτομα.

Η δεύτερη, 65 τ.μ, αποτελείται από ένα δίκλινο υπνοδωμάτιο στον όροφο και ένα μονόκλινο δωμάτιο με καθιστικό και τζάκι στο ισόγειο, μπάνιο με ντουζιέρα, ενιαίο χώρο καθιστικό- κουζίνα και βεράντα στον όροφο. Μπορεί να φιλοξενήσει έως 5 άτομα. Οι βεράντες των κατοικιών προσφέρουν απεριόριστη θέα στο Λυβικό πέλαγος τον Ψηλορείτη και τα Λευκά Όρη.

Το κάθε σπίτι διαθέτει κλιματισμό και θέρμανση, δορυφορική τηλεόραση, ηχοσύστημα, τηλέφωνο, πρόσβαση στο διαδύκτιο, πλήρη κουζίνα εξοπλισμένη με ψυγείο, κουζίνα με φούρνο, φούρνο μικροκυμάτων, πλυντήριο πιάτων, βραστήρα, καφετιέρα και όλα τα απαραίτητα σκεύη.

❖ ΑΓΙΟΚΛΙΜΑ -ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟ

Ένα αυθεντικό παλιό πέτρινο σπίτι κτισμένο στα τέλη του 19ου αιώνα, στη άκρη του χωριού και στην κορυφή του λόφου. Αναστηλωμένο με σεβασμό στην αρχιτεκτονική παράδοση της περιοχής και συγχρόνως με όλες τις ευκολίες που αξίζουν στον επισκέπτη και περιηγητή. Το σπίτι χωρίστηκε σε τρεις πλήρως εξοπλισμένες επιμέρους κατοικίες με πέτρινα τζάκια και αυτόνομη κεντρική θέρμανση.

Δραστηριότητες και Ενδιαφέροντα

- Οικολογικές περιηγήσεις
- Επισκέψεις σε ιστορικά αξιοθέατα
- Εκδηλώσεις σχετικά με την λαϊκή τέχνη και την παράδοση
- Επισκέψεις σε ενδιαφέρουσες εκκλησίες – ξωκλήσια
- Μαθήματα Ελληνικής κουζίνας
- Παρακολούθηση / συμμετοχή σε λαϊκά πανηγύρια

❖ ΘΑΛΟΡΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΞΕΝΩΝΕΣ

Οι Ξενώνες ΘΑΛΟΡΗ , είναι ένα συγκρότημα 15 αναπαλαιωμένων παραδοσιακών κατοικιών, που διατηρούν αυθεντικά τα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που υπήρχαν στον οικισμό Καπετανιανά τα παλιά χρόνια. Στον ορεινό όγκο των Αστερουσίων, δυτικά της κορυφής ΚΟΦΙΝΑ, στο οικισμό Καπετανιανά , σε υψόμετρο 815 μέτρων και με θέα στο Λιβυκό πέλαγος η θέση του οικισμού είναι ξεχωριστή καθώς συνδυάζει μοναδικά το στοιχείο του βουνού και της θάλασσας.

Η μακραίωνη ιστορία του οικισμού και ο διπλός χαρακτήρας του, αποτυπώνεται στα κτίσματα του, όπου συνυπάρχουν, στοιχεία μινωικής αλλά και μοναστηριακής αρχιτεκτονικής. Τα σπίτια είναι φρουριακού τύπου συνοδευόμενα με ποιμενικές εγκαταστάσεις ενταγμένα άριστα στο βραχώδες περιβάλλον το οποίο εγκιβωτίζουν. Στην πιο περίοπτη θέση του οικισμού δημιουργήθηκε το Συγκρότημα Ξενώνων ΘΑΛΟΡΗ.

Οι Ξενώνες διαθέτουν ολοκληρωμένες ποιοτικές υπηρεσίες για μια άνετη και ευχάριστη διαμονή, όπου οι επισκέπτες χωρίς να στερείται τίποτα, μεταφέρεται νοερά σε μια άλλη εποχή, στην εποχή των ηρωικών και ιερών καταβολών του. Το στοιχείο της πέτρας, του φυσικού βράχου, του παραδοσιακού τζακιού, του οντά , των παραδοσιακών κεντητών χαλιών, συνθέτουν μια ατμόσφαιρα ιδιαίτερα ζεστή, έτσι ώστε να δημιουργείται μια αίσθηση ξεκούρασης, χαλάρωσης, αλλά και λειτουργικότητας.

Συνολικά υπάρχουν 14 Ξενώνες, που μπορούν ανά περίπτωση να φιλοξενήσουν από 2 – 6 άτομα.

Πιο συγκεκριμένα:

- 4 Δίκλινοι Ξενώνες (Ανθή , Πελαγία, Ελπίδα, Περσεφόνη,)

- 5 Τρίκλινοι Ξενώνες (Θεανώ, Αριστεά, Γεωργία, Ειρήνη, Ασπασία)

- 1 Τετράκλιнос Ξενώνας (Ευφροσύνη)

- 3 Πεντάκλινοι Ξενώνες (Γιασεμί, Μελάνθη, Κρουσταλλένια)

- 1 Εξάκλιнос Ξενώνας (Ευγενία)

Το εστιατόριο είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε να δημιουργεί μια ξεχωριστή ατμόσφαιρα στην οποία μπορείτε να απολαύσετε με την παρέα σας όλες τις ώρες του φαγητού. Χτισμένο από πέτρα και ξύλο, σε δύο επίπεδα, με μεγάλα τζάκια και στους δύο χώρους, επιβλητικά παράθυρα, έχουν πανοραμική θέα προς το Λιβυκό Πέλαγος , με παραδοσιακό διάκοσμο, με τα χειροποίητα φωτιστικά από ξύλο ελιάς. Η φιλοσοφία του ιδιοκτήτη βασίζεται στην χρήση αγνών ντόπιων πρώτων υλών και τα φαγητά είναι μαγειρεμένα με τις παραδοσιακές τεχνικές. Τα πιάτα που σερβίρονται από μέρα σε μέρα ποικίλουν και είναι τόσο γευστικά που μπορούν να ικανοποιήσουν τις να ανάγκες ακόμα και των πιο απαιτητικών λατρών του φαγητού. Οι επισκέπτες μπορούν να ξεκινήσουν την μέρα σας απολαμβάνοντας παραδοσιακό πρωινό , που ετοιμάζεται με φρέσκα ντόπια υλικά (όπως το παραδοσιακό ψωμί, το μέλι, τα αυγά, τους παραδοσιακούς τηγανίτες, το τυρί , το γιαούρτι κτλ). Οι Ξενώνες μπορούν να αποτελέσουν την βάση για μοναδικές διαδρομές τόσο στο βουνό, όσο και στην θάλασσα.

❖ COUNTRY HOTEL VELÁNI

Το κτήμα Country Hotel Velani είναι 3,5 στρέμματα και βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του χωριού Αβδού, στην επαρχία του Ηρακλείου, στο νησί της Κρήτης και συνδυάζει τη φύση, άγρια πανίδα, γαλήνια ησυχία και πανοραμική θέα. Το κτήμα περιβάλλεται από προστατευόμενο δάσος με βελανιδιές, ελαιώνες που εκτείνονται προς την κοιλάδα, ενώ εντός του κτήματος, εκτός των προστατευόμενων δέντρων και λουλουδιών, βρίσκουμε και διαφορετικούς τύπους πανέμορφων ορχιδέων. Το ξενοδοχείο διαθέτει ένα νεοκλασικό στυλ δημιουργώντας μια ρομαντική ατμόσφαιρα για μεγάλες καλοκαιρινές νύχτες.

Το κυρίως κτίριο στεγάζει την υποδοχή και ένα μπαρ με μεγάλο μπαλκόνι όπου μπορείτε να πιείτε τον καφέ, ένα ποτό ή φυσικά ρακί. Στο κεντρικό κτήριο θα βρείτε το Εστιατόριο «Πανόραμα» με τη μεγάλη βεράντα και θέα το τοπίο και την ιππασία στην κοιλάδα. Το εστιατόριο σερβίρει η κρητική διατροφή η οποία είναι διάσημη για την υγιεινή και τη χρήση του ελαιολάδου. Το ελαιόλαδο έχει παραχθεί από τον ελαιώνα του κτήματος.

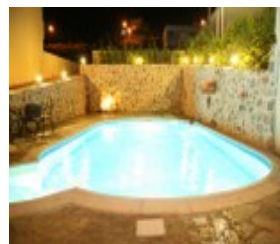
Το ξενοδοχείο διαθέτει:

- 12 μεγάλα και άνετα δωμάτια.
- ένα εστιατόριο με πανοραμική θέα.
- ένα καφενείο με μεσογειακούς μεζέδες.
- μεγάλη πισίνα .
- ιππικό όμιλο .

❖ BALSAMICO TRADITIONAL HOUSES

Το Balsamico είναι ένα παραδοσιακό, πετρόχτιστο συγκρότημα στην καρδιά της Παλαιάς Χερσονήσου (ενός από τους τρεις παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής). Βρίσκεται 23 χλμ ανατολικά του διεθνούς αεροδρομίου Ηρακλείου, 3 χλμ από το Λιμάνι Χερσονήσου και 3 χλμ από τη παραλία.

Το Balsamico διαθέτει 4 studios, 3 μεζονέτες και 1 σουίτα, που συνδυάζουν την παράδοση με την πολυτέλεια. Όλες οι μονάδες είναι πλήρως επιπλωμένες και εξοπλισμένες με επίπεδη τηλεόραση και DVD καθώς και δορυφορική τηλεόραση. Διαθέτουν πλήρως εξοπλισμένη κουζίνα, χρηματοκιβώτιο,

πιστολάκι για τα μαλλιά, ιδιωτική τηλεφωνική γραμμή και βεράντα ή μπαλκόνι. Το συγκρότημα διαθέτει επίσης μία πισίνα 45m² , παιδική πισίνα, pool bar, παρκινγκ και έναν πανέμορφο κήπο. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Balsamico έχει φτιαχτεί έτσι ώστε να εναρμονίζεται με τον παραδοσιακό χαρακτήρα της Παλαιάς Χερσονήσου.

Με αφετηρία τον ξενώνα μπορείτε να επισκεφτείτε τους παραδοσιακούς οικισμούς Κουτουλουφάρι και Πισκοπιανό, την διάσημη Χερσόνησο με τις υπέροχες παραλίες, το Cretan golf, water parks, το Οροπέδιο Λασιθίου, την πόλη του Αγίου Νικολάου, το νησί της Σπιναλόγκας, το αρχαίο παλάτι των Μαλίων, το διάσημο ανάκτορο της Κνωσού, ενυδρεία και ένα πλήθος άλλων συναρπαστικών τοποθεσιών και δραστηριότητες για όλα τα γούστα. Το Balsamico δίνει στον επισκέπτη του τη δυνατότητα να απολαύσει αξέχαστες διακοπές, που συνδυάζουν γαλήνη, άνεση και πολυτέλεια.

❖ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΕΤΡΟΝΙΚΟΛΗ

Σε απόσταση 20 χλμ νότια από το λιμένα Ηρακλείου και σε υψόμετρο 450 μέτρα, βρίσκεται το χωριό Χουδέτσι, ένα παραδοσιακό χωριό, ιδιαίτερου φυσικού κάλους και με κτίρια

παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Στο κέντρο του χωριού, ο πρωτοκτήτορας **ΠΕΤΡΟΝΙΚΟΛΗΣ** δίνει το όνομα του στον παραδοσιακό ξενώνα, όπου από το 1750 που χτίστηκε το αρχοντικό της οικογένειας έως το 2005 που ανακατασκευάστηκε περιμένει τους επισκέπτες του για μια μοναδική εμπειρία φιλοξενίας.

Έχει γίνει κάθε δυνατή προσπάθεια διατήρησης της αρχικής δομής έτσι όπως την ήθελαν το 1750 με χειροποίητα , ξύλινα έπιπλα κατασκευασμένα με ακρίβεια από ντόπιους τεχνίτες , πραγματικά παραδοσιακά. Ξύλο, πέτρα και πολύ μεράκι συνέθεσαν τους λιτούς χώρους του καταλύματος .Τα παραδοσιακά καταλύματα ΠΕΤΡΟΝΙΚΟΛΗ είναι μια μοναδική πρόταση για να γνωρίσετε τον ορεινό τουρισμό και να απολαύσετε αυθεντική κρητική φιλοξενία σε μια σπιτική.

Διαθέτουν τέσσερα άνετα διαμερίσματα των οποίων η διακόσμηση παραπέμπει στη γνήσια κρητική αισθητική. Όμορφοι, ζεστοί χώροι φτιαγμένοι με μεράκι και σεβασμό στη παράδοση με όλες τις ανέσεις σας περιμένουν για μια παραμυθένια διαμονή. Τα διαμερίσματα είναι κατάλληλα διαμορφωμένα ώστε να φιλοξενούν από 2 έως 6 άτομα. Κάθε διαμέρισμα διατηρεί τη παραδοσιακή του ονομασία και κρύβει η δική του ιστορία, το Πόρτεγο ,ο Μαγατζές, ο Οντάς ,το Αχύρι είναι έτοιμα να σας φιλοξενήσουν χαρίζοντας σας στιγμές ηρεμίας και ξεγνοιασιάς. Η διακόσμηση των δωματίων παραπέμπει στη γνήσια κρητική αισθητική με ξύλινα ταβάνια , χειροποίητα ξύλινα έπιπλα , παραδοσιακά υφαντά, κεντητά και πίνακες. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί και σίγουρα θα σας καταπλήξει είναι η πισίνα των καταλυμάτων, η ταβέρνα με το εξαιρετικό φαγητό, το παραδοσιακό καφενείο και τέλος η απίστευτη θέα του χωριού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Αγροτουριστικό κατάλυμα «Αρόλιθος»

6.1 Ιστορική αναδρομή

Στις αρχές της δεκαετίας του 80' ένας ευφυής, δραστήριος, δημιουργικός και ονειροπόλος άνθρωπος αποφάσισε να ξεκινήσει ένα έργο ζωής, με στόχο την προσφορά προς την ιδιαίτερη πατρίδα του, την Κρήτη.

Παρά το γεγονός ότι επαγγελματικά δεν ανήκε στο χώρο των ξενοδόχων, ούτε των μεγάλων επιχειρηματιών έθεσε ως στόχο τη δημιουργία ενός χώρου, όπου όλες εκείνες οι εικόνες των παιδικών του χρόνων θα ζωντάνευαν και θα είχαν έτσι τη δυνατότητα να διατηρηθούν για το μέλλον.

Έχοντας την ανήσυχη αυτή σκέψη, ήρθε σε επαφή με τον συνεργάτη του και δύο αξιόλογους αρχιτέκτονες τον κο Σωτήρη Σωτηράκο και Ηλία Πατρονικόλα, προκειμένου να μεταφέρουν στα σχέδια την ιδέα της δημιουργίας ενός Παραδοσιακού Χωριού, όπου θα διατηρούνταν η παράδοση της Κρήτης μέσα από ποικίλες μορφές, όπως τις τέχνες, τα επαγγέλματα, τη διατροφή, τον τρόπο ζωής, τα ήθη και τα έθιμα.

Ο πεθερός του κου Σαλούστρου, ο αείμνηστος Μιχάλης Καλλέργης ή Μακρομιχάλης, διέθεσε την απαραίτητη έκταση στην περιοχή Σερβιλί Τυλίσσου.

Η περιοχή αυτή αρχικά ήταν βοσκότοπος, όπου ο Μακρομιχάλης έβοσκε τα πρόβατά του. Συγκεκριμένα στην περιοχή, όπου σήμερα υπάρχει η μεγάλη πλατεία του χωριού (στο Φαζό Χαράκι) έσπερνε βίκο και άλλα σιτηρά για τα

πρόβατα. Το χαράκι αυτό εξακολουθεί να υπάρχει και στις μέρες μας στην μεγάλη πλατεία του **Αρόλιθου**.

Την άνοιξη του 1985 μπήκαν τα θεμέλια των εγκαταστάσεων. Δύο περίπου χρόνια πριν ο κος Σαλούστρος με αστείρευτο ζήλο αγωνιζόταν να μαζέψει από διάφορα χωριά της Κρήτης όλα τα αντικείμενα που θα διακοσμούσαν το εσωτερικό των σπιτιών και άλλα υλικά όπως πελέκια και πέτρες για την εξωτερική επένδυση των κτιρίων.

Ώρες ατελείωτες και προσωπικός κόπος που δεν μπορεί να πληρωθεί, αφιερώθηκαν προκειμένου να δημιουργηθεί το έργο αυτό.

Από σπίτι σε σπίτι, από χωριό σε χωριό τριγυρνούσε σαν πλανόδιος παλιατζής για να μαζέψει ότι οι άλλοι έριχναν στα σκουπίδια και ήθελαν να “ξεφορτωθούν”. Πέτρες από γκρεμισμένα σπίτια, από σωρούς και από τις πλαγιές των βουνών συγκεντρώθηκαν με τα χέρια για να ομορφύνουν τα κτίρια του συγκροτήματος.

Έτσι σιγά-σιγά ο **Αρόλιθος** άρχισε να δημιουργείται.

Το 1988 έγιναν τα εγκαίνια του. Από τότε μέχρι σήμερα, ο **Αρόλιθος** λειτουργεί με σεβασμό προς την Κρητική παράδοση και με διάθεση προσαρμογής στις εξελίξεις και τις ανάγκες της εποχής.

Σήμερα ο **Αρόλιθος** ανήκει αποκλειστικά στην οικογένεια του Γιώργη και Μαρίκας Σαλούστρου. Μαζί με τα τέσσερα παιδιά τους το Γιάννη, την Ελένη, το Μιχάλη και το Βαγγέλη, εργάζονται με κέφι και μεράκι για τη διατήρηση αυτού του οράματος που άρχισε πριν από χρόνια.

Αποτελεί πρότυπο συγκρότημα, το οποίο έδωσε το φως σε πολλές άλλες επιχειρήσεις να ακολουθήσουν ανάλογο παράδειγμα. Έτσι πολλές από αυτές, κατασκευάζουν κτίρια με έντονο το παραδοσιακό στοιχείο στην αρχιτεκτονική τους.

Όταν δεν είχε έρθει ακόμα στην Ελλάδα ο όρος **Αγροτουρισμός**, ο **Αρόλιθος**, μια πρωτοβουλία ενός ανθρώπου με μεράκι και αγάπη για το τόπο του, ήταν ήδη παρόν στον ελληνικό χάρτη.

6.1.1 Αρόλιθος

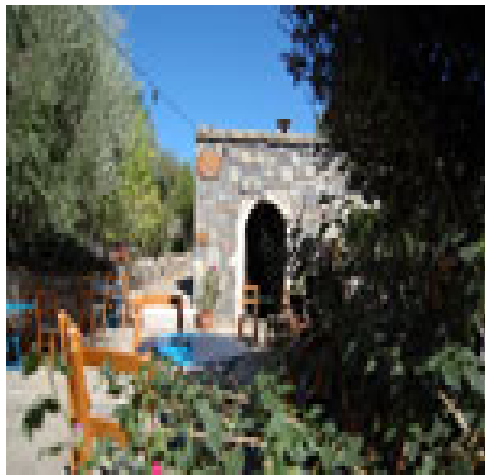
Ο **Αρόλιθος** είναι η μοναδική τουριστική επιχείρηση σε μορφή ενός παραδοσιακού κρητικού χωριού.

Βρίσκεται μόλις 11 χλμ έξω από το Ηράκλειο, στον παλιό εθνικό δρόμο Ηρακλείου – Ρεθύμνου. Κτισμένος στην πλαγιά ενός βουνού, μέσα στο άγριο κρητικό τοπίο αποτελεί ένα στολίδι στο χάρτη της κρητικής φύσης, θυμίζοντας στους παλαιότερους αναμνήσεις από τον τρόπο της ζωής τους και δείχνοντας στους νεώτερους την απλότητα και την ομορφιά του παρελθόντος.

Ο **Αρόλιθος** είναι οικογενειακή επιχείρηση. Έχει δημιουργηθεί με πολύ πάθος και αγάπη.

Στόχος του είναι να προβάλλει την κρητική παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου, την αρχιτεκτονική και τις αξίες του κρητικού λαού, μέσα από ένα έργο, το οποίο θα μείνει ζωντανό ανά τους αιώνες.

6.1.2 Στόχοι της αγροτουριστικής επιχείρησης

1) Η συγκέντρωση, η συντήρηση και η προβολή των τοπικών λαογραφικών αντικειμένων.

2. Η υποστήριξη και η διατήρηση των τοπικών και χειρονακτικών τεχνών, καθώς επίσης και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων από διάφορους χώρους π.χ Ζωγραφική, μουσική, χορός.

3. Η διατήρηση εθίμων και η μετάδοσή τους σε νεότερες γενιές π.χ κλήδονας, έθιμα γάμου, γιορτή του Πάσχα.

4. Η φιλοξενία του ημεδαπού, αλλά και αλλοδαπού τουρίστα, ο οποίος θα έχει το ενδιαφέρον να παρακολουθήσει, αλλά και να μάθει τις τέχνες ή ακόμα και να έρθει σε επαφή με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.

5. Η διατήρηση της κρητικής κουζίνας η προώθηση τοπικών εδεσμάτων.

6. Η διοργάνωση εκδηλώσεων για την παρουσίαση της δημιουργικής δουλειάς διαφόρων καλλιτεχνών π.χ εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, μουσικές βραδιές.

7. Η διοργάνωση εκδηλώσεων με ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα, όπως π.χ τελετές γάμων και βαπτίσεων.

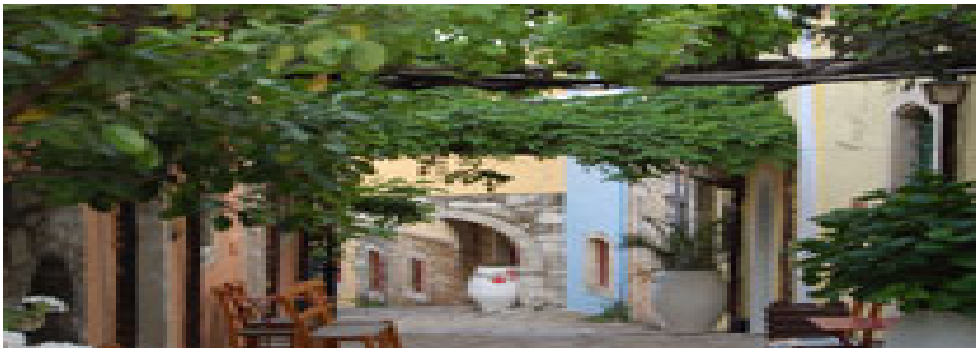
6.2 Τι περιλαμβάνει το αγροτουριστικό κατάλυμα «Αρόλιθος»

Ο Αρόλιθος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα τουριστικό συγκρότημα το οποίο περιλαμβάνει:

- Ξενοδοχείο
- Εστιατόριο Εκδηλώσεων
- Ταβέρνα
- Καφενείο
- Καφετέρια

- Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας & Λαϊκής Τέχνης
- Παραδοσιακά Σπίτια
- Εργαστήριο Κεραμικών
- Εργαστήριο Ζωγραφικής
- Εργαστήριο Υφαντών
- Παλιό Σιδεράδικο
- Μαγαζιά με Κρητικά Προϊόντα
- Εκκλησία
- Αίθουσα συνεδρίων

A

ρόλιθος είναι μια λέξη από το κρητικό λεξιλόγιο και τα δύο συστατικά της είναι ο «λίθος» και η «ροή». Έτσι ονομάζεται η φυσική λακκούβα του βράχου που συγκεντρώνει το νερό της βροχής.

Το χωριό Αρόλιθος έχει αυτή την συμβολική ονομασία επειδή συγκεντρώνει την παράδοση και την ομορφιά της Κρήτης.

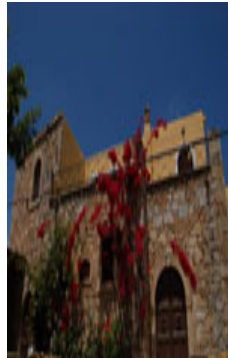
Ο Αρόλιθος ζει μέσα στην παράδοση. Έτσι και ο κάθε επισκέπτης ξεφεύγει για λίγο από την κουραστική καθημερινότητα και μεταφέρεται σε μια παλιότερη, αγνή και γνήσια εποχή.

6.2.1 Ξενοδοχείο

Τα δωμάτια του ξενοδοχείου στον Αρόλιθο χωρίζονται σε μικρές γειτονιές και βρίσκονται διασκορπισμένα μέσα σε όλο το χώρο. Εσωτερικά το καθένα διαθέτει ιδιωτικό μπάνιο, ψυγείο, τηλεόραση και κλιματιστικό. Τα χειμερινά δωμάτια επίσης, διαθέτουν τζάκι που μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Τα δωμάτια είναι εξοπλισμένα με βασικό εξοπλισμό που

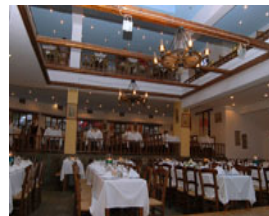

έχει ένα τόνο παραδοσιακό. Τα περισσότερα από αυτά έχουν μπαλκόνια ή αυλές, όπου οι φιλοξενούμενοι μπορούν να απολαύσουν τη θέα προς τους κήπους ή προς τους γύρω λόφους. Το ξενοδοχείο του Αρόλιθου, περιέχει επίσης στις υπηρεσίες του μια μεγάλη πισίνα, όπου οι επισκέπτες του μπορούν να κάνουν τον μπάνιο τους.

6.2.2 Εστιατόριο

Το εστιατόριο στον Αρόλιθο διαθέτει τη μεγάλη εσωτερική αίθουσα για τον χειμώνα μέχρι την στιγμή που ο καιρός θα επιτρέψει την χρήση της πλατείας. Η χωρητικότητά του είναι για 300 άτομα και χωρίζεται σε τρία διαζώματα. Κατά κύριο λόγο λειτουργεί ως εστιατόριο στο οποίο διοργανώνονται

μουσικοχορευτικές βραδιές, εκδηλώσεις κοινωνικού χαρακτήρα, (γάμοι, βαπτίσια), εκδηλώσεις εταιρειών, επίσημα δείπνα VIPs κτλ. Η ίδια αίθουσα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την διοργάνωση καλλιτεχνικών εκθέσεων, προβολή εταιρειών και των προϊόντων τους, εκδηλώσεις συλλόγων και άλλων φορέων.

Κατά την καλοκαιρινή περίοδο οι εκδηλώσεις αυτές λαμβάνουν χώρα στην μεγάλη πλατεία του χωριού η οποία έχει χωρητικότητα 1500 ατόμων. Η πλατεία είναι καλυμμένη από τον φυσικό ίσκιο των δέντρων. Στον ίδιο χώρο επίσης υπάρχει η εκκλησία της Αναλήψεως του Κυρίου η οποία εορτάζει σαράντα ημέρες μετά το Πάσχα. Κατά την ημέρα της εορτής της γίνεται πανηγύρι στο χωριό.

6.2.3 Καφενείο

Το καφενείο βρίσκεται στην καρδιά του Αρόλιθου. Είναι ένα καφενεδάκι παραδοσιακής μορφής, το οποίο έχει τους δικούς του θαμώνες. Προσφέρει ρακές, γλυκά του κουταλιού, καφέδες και ροφήματα.

Επίσης το καλοκαίρι στην μικρή του πλατεΐτσα, ο επισκέπτης μπορεί να ξαποστάσει και να απολαύσει την ρακή του με μεζεδάκια και ποικιλίες.

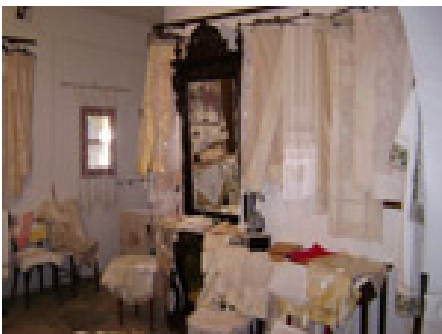
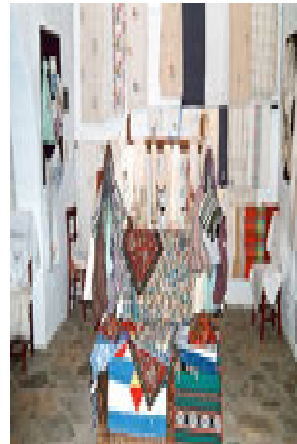
6.2.4 Καφετέρια

Η καφετέρια στον Αρόλιθο είναι ένα από τα πιο προνομιούχα σημεία του λόγω της πανοραμικής θέας που διαθέτει. Πολύ κοντά στην πλατεία της Μεγάλης Ταβέρνας και ακριβώς πάνω από την Μικρή ταβέρνα αποτελεί ένα στέκι για τους λάτρεις της θέας. Στον χώρο αυτό προσφέρονται καφέδες, ροφήματα και αλκοολούχα ποτά.

6.2.5 Καταστήματα εργαστήρια

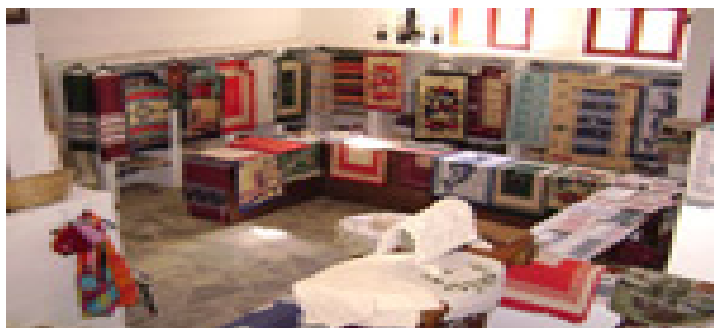
Στον Αρόλιθο λειτουργούν εργαστήρια λαϊκών τεχνών όπως π.χ. παραγωγή κεραμικών, υφαντά κα. Τα τμήματα αυτά είναι επισκέψιμα από τους πελάτες του ξενοδοχείου, από τις ομαδικές εκδρομές που καταφθάνουν για να δουν το χωριό αλλά και τους απλούς περαστικούς οι οποίοι βρίσκουν μια όαση ανάπαυλας.

6.2.5.1 Υφαντά

Στην έκθεση των υφαντών, το μεγαλύτερο

κατάστημα του χωριού, οι επισκέπτες μπορούν να δουν τους κρητικούς αργαλειούς, τα πατροπαράδοτα υφαντά, τα κεντήματα και τα πλεκτά τα οποία οι κρητικές νοικοκυρές χρησιμοποιούσαν για να στολίσουν τα σπίτια τους. Τα κρητικά υφαντά είναι γνωστά σε όλο τον κόσμο. Οι γνήσιες κλωστές, το μάλλινο πρόβιο νήμα και τα αυθεντικά χρώματα χαρίζουν ομορφιά και αυθεντικότητα στα υφάσματα.

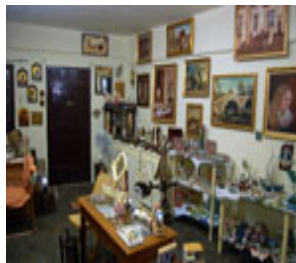
6.2.5.2 Κεραμικά

Το εργαστήριο κεραμικών λειτουργεί ζωντανά και οι επισκέπτες μας απολαμβάνουν το ρυθμικό ήχο του τροχού και τη δεξιοτεχνία της κοπέλας που μεταμορφώνει το πηλό σε έργα λαϊκής τέχνης.

6.2.5.3 Ζωγραφική

Το εργαστήριο ζωγραφικής είναι επίσης ένα ζωντανό εργαστήριο όπου η ζωγράφος δημιουργεί αγιογραφίες και πίνακες με ποικίλα θέματα. Παράλληλα αυτοσχεδιάζοντας κατασκευάζει είδη δώρων από ποικίλα υλικά.

6.2.5.4 Φούρνος

Στον Αρόλιθο υπάρχει ο παραδοσιακός ξυλόφουρνος όπου ζυμώνεται με αγνά, φρέσκα και ντόπια προϊόντα το χωριάτικο ψωμί, το οποίο δίνεται ζεστό στην ταβέρνα προς κατανάλωση. Η ζυμώτρα του χωριού φτιάχνει τα νοικοκυρεμένα χορτοπιτάκια, τυροπιτάκια και μυζηθοπιτάκια, αλλά και το γνωστό παραδοσιακό κρητικό κουλούρι.

6.2.5.5 Μπακάλικο

Το μπακάλικο με την ονομασία «Το Δίκταμο» προσφέρει :

1. Ελαιόλαδο

Η ποιότητα του κρητικού ελαιολάδου είναι γνωστή σ' όλο τον κόσμο και θεωρείτε ως το πιο μεγάλο μυστικό της κρητικής διατροφής και της κρητικής μακροζωίας.

2. Αρωματικά φυτά

Τα αρωματικά φυτά αποτελούν μian ακόμη σπουδαία παράδοση για την Κρήτη. Βοτανολογικές μελέτες αποκαλύπτουν πως το νησί έχει ένα από τα πιο πλούσια και πιο ενδιαφέροντα οικοσυστήματα της Ευρώπης, με μεγάλο αριθμό ενδημικών φυτών, δηλ. φυτών

που υπάρχουν αυτοφυή μόνο στην Κρήτη, όπως η μαλοτύρα και ο δίκταμος, βασιλιάς της ενδημικής χλωρίδας της Κρήτης γνωστός από την αρχαιότητα για την αντισηπτική του ιδιότητα. Ειδικά ο Ιπποκράτης συνιστούσε το δίκταμο ως "ωκυτόκειο" δηλαδή βοτάνι που έκανε τις γυναίκες να γεννούν ανώδυνα και γρήγορα.

Οι Κρήτες συλλέκτες αρωματικών φυτών προσφέρουν σήμερα στην αγορά πλήθος βοτάνων, όπως είναι η ρίγανη, βασιλικό, μαντζουράνα, θυμάρι, μέντα, δεντρολίβανο, δάφνη, χαμομήλι, φασκομηλιά κ.α. Όλα έχουν χρησιμοποιηθεί από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα ως φαρμακευτικά φυτά και είναι πολλά τα κείμενα των αρχαίων συγγραφέων που αποδίδουν στα βότανα εξαιρετικές θεραπευτικές ιδιότητες.

3. Κρασιά

Για τους Κρητικούς υπάρχει ο παραδοσιακός τρόπος ζωής που θεωρεί τον οίνο συνοδευτικό ενός γεύματος ή δείπνου. Το κρασί είναι μέρος της κουλτούρας των ανθρώπων. Δεν πίνουν ποτέ μόνοι τους, είναι στοιχείο συντροφικότητας και κοινωνικής σχέσης. Πίνουν στην παρέα, γελούν και κουβεντιάζουν. Οι σημερινές οινολογικές της Κρήτης έχουν αξιοποιήσει τις παραδοσιακές ποικιλίες του σταφυλιού και τη συσσωρευμένη εδώ και αιώνες εμπειρία. Δεν ξεχνούν, ας πούμε, πως το αρχαιότερο πατητήρι, ηλικίας πάνω των 3.500 ετών βρίσκεται στην Κρήτη, στις Αρχάνες. Η παράδοση αυτή συμβαδίζει με τη γνώση και την τεχνολογία. Οι Κρήτες οινοπαραγωγοί δεν αρκέστηκαν μόνο στην παράδοση αλλά συμπλήρωσαν τη γνώση τους με τις νέες εξελίξεις και τις προτιμήσεις των καταναλωτών.

Τα κρητικά κρασιά απελασιόν (ονομασίας προελεύσεως) αποτελούν πολύτιμη παρακαταθήκη παραδοσιακών ποικιλιών, εναρμονισμένων απολύτως στις κλιματολογικές συνθήκες του νησιού. Κανείς, άλλωστε, δεν ξχνά πως το αμπέλι καλλιεργείται συστηματικά στο νησί τουλάχιστον για 4000 χρόνια! Σύμφωνα με τη μυθολογία μας το κρασί είναι δώρο ενός μεγάλου θεού, του Διόνυσου. Είναι ο θεός της χαράς, της ζωής και της παρέας. Και η μυθολογία μας λέει πως αγαπημένη του συντρόφισσα ήταν η κόρη του Μίνωα, του μυθικού βασιλιά της Κρήτης, η Αριάδνη. Αυτά είναι, ίσως, οι ρίζες μιας ιστορίας που κανείς δεν ξέρει από πότε αρχίζει.

4. Το Κρητικό Τυρί

Η κατανάλωση τυριού στη Κρήτη είναι η υψηλότερη παγκοσμίως. Ίσως και να έχουν κάποιο δίκιο οι Κρητικοί. Την τροφή δεν την αντιμετωπίζουν ως φάρμακο, αλλά γνωρίζουν να απολαμβάνουν τη γεύση της. Και η γεύση του κρητικού τυριού, γραβιέρας, κεφαλογραβιέρας, κεφαλοτυριού, γλυκιάς και ξινής μυζήθρας και των άλλων τυροκομικών προϊόντων είναι αξεπέραστη!

Οι ρίζες της αιγοπροβατοτροφίας στην Κρήτη χάνονται μέσα στους μύθους της αρχαιότητας. Λέγεται, πως τα γαλακτοκομικά προϊόντα της Κρήτης έθρεψαν τον μεγάλο θεό, τον Δία, που γεννήθηκε σ' ένα σπήλαιο, έχοντας συντροφιά και τροφή του το γάλα μιας αίγας, της Αμάλθειας. Από τότε η κτηνοτροφία στην Κρήτη δεν έχει αλλάξει χαρακτήρα. Στηρίζεται σε μικρά ζώα όπως αίγες και πρόβατα.

Επίσης, στηρίζεται στην ελεύθερη βοσκή. Δεν υπάρχουν κτηνοτροφικές επιχειρήσεις που να κρατούν κλεισμένα σε συγκεκριμένο χώρο τα ζώα για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Τα ζώα της Κρήτης είναι όλο το χρόνο ελεύθερα στα βουνά ή στα χειμαδιά και τρέφονται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα με άγρια χόρτα, με τα απίθανα κρητικά βότανα και τους θάμνους.

Η παραδοσιακή αυτή μορφή κτηνοτροφίας στηρίζεται στην εμπειρία πολλών αιώνων. Η μόνη ουσιώδης διαφορά της από το παρελθόν έγκειται στο ότι η επεξεργασία του γάλακτος δεν γίνεται πλέον δίπλα στις στάνες αλλά σε σύγχρονες τυροκομικές εγκαταστάσεις, σε εργοστάσια που διατηρούν τις παραδοσιακές μορφές της τυροκομικής τηρώντας παράλληλα όλους τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας των τροφίμων με τρόπο σχολαστικό.

Η κρητική γραβιέρα προσφέρει μια γεύση που ξαφνιάζει, όπως συμβαίνει και με τις άλλες ποικιλίες των τυριών του νησιού (κεφαλοτύρι, κεφαλογραβιέρα, ανθότυρος κα).

5. Σταφίδα - Ξηροί Καρποί

Στην Κρήτη η σταφίδα και ο μούστος αποτελούν, μαζί με το μέλι, τις πιο σημαντικές παραδοσιακές γλυκαντικές ύλες. Η καλλιέργεια του αμπελιού στο νησί χρονολογείται από τα προϊστορικά χρόνια.

Η παρασκευή σταφίδας δείχνει την ευρηματικότητα του ανθρώπου να διατηρήσει σε σχεδόν αφυδατωμένη (αποξηραμένη) μορφή ένα προϊόν που η φύση το χαρίζει μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες.

Οι βιταμίνες (Α, Β1, Β2, Β3, Β6 κ.α.) και οι άλλες ουσίες που περιέχονται στη σταφίδα αποτελούν ένα ακόμη μυστικό υγείας για τους Κρητικούς. Τις τρώνε είτε χωρίς επεξεργασία είτε χρησιμοποιώντας τις για να παρασκευάσουν εξαιρετικά γλυκίσματα, όπως είναι τα σταφιδωτά και τα πατούδα.

Οι ξηροί καρποί είναι μια ακόμη αγαπημένη γεύση για τους Κρητικούς. Οι ξηροί καρποί της Κρήτης προέρχονται από δέντρα που συνήθως καρπίζουν μόνα τους, χωρίς καλλιεργητικές φροντίδες. Καρυδιές, καστανιές και αμυγδαλιές δεν καλλιεργούνται συστηματικά αλλά έτσι όπως καλλιεργούνται αιώνες τώρα στο νησί. Και τα προϊόντα που παράγουν (κανόνες για τα κρητικά είδη διατροφής) είναι απαλλαγμένα εντελώς από χημικά υπολείμματα.

6. Μέλι

Ένα από τα πιο σημαντικά εκθέματα του Μουσείου Ηρακλείου, του Μουσείου που διαφυλάσσει τα περισσότερα μυστικά του περίφημου μινωικού πολιτισμού, είναι ένα υπέροχο χρυσό κόσμημα "δυο μέλισσες" που πολλοί τις λένε ερωτευμένες. Αυτό αποτελεί τον πιο αξιόπιστο μάρτυρα της σχέσης που είχε ο Κρητικός με τη μέλισσα.

Το κρητικό μέλι είναι απολύτως φυσικό προϊόν και παράγεται σε περιοχές με ενδημική βλάστηση. Όπως είναι γνωστό σήμερα, το βιοσύστημα του νησιού είναι πλούσιο σε ενδημικά φυτά και ιδιαίτερα σε αρωματικά φυτά. Αυτά προσφέρουν στις κρητικές μέλισσες την αγαπημένη τους τροφή. Όποιος επιχειρήσει μια βόλτα στους μελισσόκηπους της Κρήτης θα καταλάβει γιατί αυτό το νησί παράγει το πιο αρωματικό μέλι του κόσμου: Χιλιάδες θάμνοι μοσκομυρίζουν και μερικοί απ' αυτούς φυτρώνουν μόνο στην Κρήτη! Οι Κρήτες μελισσοπαραγωγοί δεν χρειάζεται να ταΐζουν ζάχαρη τις μέλισσές τους γιατί δεν υπάρχουν νεκρές εποχές, ούτε περίοδοι που η άγρια βλάστηση είναι καλυμμένη με χιόνι για να μη μπορούν να βρουν μόνες την τροφή τους. Από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα η Κρήτη παράγει συνεχώς μέλι.

7. Παξιμάδι

Προϊόν αναγνωρισμένο από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα το κρητικό παξιμάδι κατακτά σήμερα τους καταναλωτές λόγω της υψηλής ποιότητας του (πολλοί φτιάχνουν παξιμάδι αλλά κανένας δεν φτιάχνει παξιμάδι σαν τους Κρητικούς), λόγω των αγνών φυσικών υλικών που χρησιμοποιούνται για την παρασκευή του αλλά και λόγω της υψηλής διατηρητικής του αξίας.

Στην Κρήτη υπάρχουν τα στρογγυλά παξιμάδια που σερβίρονται σήμερα και στα καλά εστιατόρια και αποτελούν μια ξεχωριστή απόλαυση. Τρίβουν φρέσκια ντομάτα και τη βάζουν πάνω μαζί με αρωματικά φυτά, βρέχουν με ελαιόλαδο και, μερικές φορές αναμιγνύουν μυζήθρα ή φέτα με τη ντομάτα. Πρόκειται για τον ντάκο. Είναι μια ξεχωριστή λιχουδιά αλλά και ένας ξεχωριστός συνδυασμός αγνών φυσικών προϊόντων!

8. Ρακί

Η Κρήτη φημίζεται πολύ για τη ρακή που παράγει. Τα καζάνια στα οποία βγαίνει είναι πρωτόγονα και εξακολουθούν να λειτουργούν μέχρι σήμερα. Στην αρχή είναι πολύ δυνατή σε βαθμούς και λέγεται πρωτόρακη. Όταν βγει μια ποσότητα δοκιμάζουν αν είναι ακόμη καλή σε βαθμούς και κάθε τόσο πετούν λίγη στη φωτιά. Αν ανάβει ζωηρά συνεχίζουν, διαφορετικά κατεβάζουν το καζάνι. Από την πρωτόρακη παλιά κρατούσαν μια ποσότητα για εντριβές στο κρυολόγημα.

Η φροντίδα των αμπελιών, το μάζεμα των σταφυλιών και το πάτημα τους και η μετατροπή τους σε "στράφυλλα" είναι μόνο η προεργασία που διαρκεί πολλούς μήνες. Τα "στράφυλλα", δηλαδή τα πατημένα, πολτοποιημένα σταφύλλια ρίχνονται μέσα στο καζάνι το οποίο κλείνεται στεγανά. Η φωτιά ζεσταίνει το καζάνι και τα "στράφυλλα" αρχίζουν να σιγοβράζουν. Ο ατμός που δημιουργείται κυκλοφορεί μέσα από ένα σύστημα ελικοειδών σωληνώσεων που βρίσκονται μέσα σε τρεχούμενο κρύο νερό με αποτέλεσμα να υγραποιούνται. Οι υγραποποιημένοι ατμοί είναι η ρακή. Ένα καζάνι ολοκληρώνεται όταν η παραγόμενη ρακή φτάσει τους 16-17 βαθμούς.

6.2.6 Σιδεράδικο

Το παραδοσιακό σιδεράδικο είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα εργαστήρια που υπάρχουν στον Αρόλιθο. Είναι φτιαγμένο με τον παλιό παραδοσιακό τρόπο διαθέτοντας όλα τα παλιά μηχανήματα.

6.2.7 Συνεδριακός Χώρος

Η αίθουσα συναντήσεων έχει τη δυνατότητα να εξυπηρετήσει

συνέδρια και σεμινάρια μικρής κλίμακας. Η χωρητικότητα της είναι έως 30 άτομα.

Διαθέτει χώρο υποδοχής για το χρόνο του διαλείμματος, όπου μπορεί να προσφερθεί καφές. Διαθέτει επίσης, προβολέα για διαφάνειες και slides καθώς επίσης και χαρτοπίνακα. Μετά από συνεννόηση υπάρχει δυνατότητα ενοικίασης οποιουδήποτε άλλου οπτικοακουστικού μέσου. Η αίθουσα κλιματίζεται και υπάρχει πρόβλεψη για ρύθμιση των φώτων και συσκότιση των παραθύρων.

Η ίδια αίθουσα μπορεί να χρησιμοποιηθεί επίσης, ως χώρος έκθεσης έργων τέχνης. Παράλληλα με την βασική αίθουσα συναντήσεων, επιπλέον αίθουσες με την ανάλογη διακόσμηση, μπορούν να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες ενός συνεδρίου.

Στον ελεύθερο χρόνο των συνεδρων αναπτύσσονται δραστηριότητες, όπως συμμετοχή στο εργαστήριο κεραμικών και υφαντικής, συμμετοχή στον ξυλόφουρνο και ψήσιμο του ψωμιού, συμμετοχή σε επίδειξη παραγωγής κρητικής κουζίνας με το ψήσιμο αντικριστού στο τζάκι.

6.3 Μουσείο αγροτικής και λαϊκής Ιστορίας

Εντός του παραδοσιακού χωριού **ΑΡΟΛΙΘΟΣ** δημιουργήθηκε το μουσείο αγροτικής ιστορίας και λαϊκής τέχνης για να αποτελέσει ένα ακόμα κομμάτι στο πολιτισμικό ψηφιδωτό του ΑΡΟΛΙΘΟΥ.

Το μουσείο δημιουργήθηκε στη διετία 1997-1999. Εμπνευστής και ιδρυτής του έργου αυτού είναι ο αποκλειστικός ιδιοκτήτης του παραδοσιακού χωριού ΑΡΟΛΙΘΟΣ.

Σημαντική ήταν η βοήθεια των αναπτυξιακών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του τοπικού φορέα ανάπτυξης Τεμένους Ηρακλείου.

Τα αντικείμενα, τα οποία εκθέτονται στο χώρο του μουσείου, αποτελούν τη προσωπική συλλογή του Κου Σαλούστρου. Ο ίδιος με μεγάλο κόπο και μεράκι κατάφερε να συγκεντρώσει όλα αυτά τα πολύτιμα στοιχεία του κρητικού πολιτισμού και να τα παρουσιάσει στο ενδιαφερόμενο κοινό, με σκοπό την πνευματική και ιστορική κατάρτιση του τελευταίου.

Από χωριό σε χωριό, από παλαιοπωλείο σε παλαιοπωλείο, από σπίτι σε σπίτι μάζεψε κομμάτι κομμάτι όλα όσα μπορεί τώρα κάποιος να θαυμάσει και να γνωρίσει στο γραφικό μουσείο του ΑΡΟΛΙΘΟΥ.

Το μουσείο αγροτικής ιστορίας και λαϊκής τέχνης έχει ως σκοπό να διατηρήσει στους κόλπους του καλά προφυλαγμένη την παράδοση και το πολιτισμό της Κρήτης. Έτσι, οι νέοι άνθρωποι θα έχουν ένα σημείο αναφοράς και θα γνωρίσουν τις ρίζες τους, ώστε να

αποφύγουν την αλλοτρίωση και τον εκφυλισμό που τόσο έντονα караδοκεί στις μέρες μας.

Μαθαίνοντας κανείς για τους προγόνους του καταφέρνει να δημιουργήσει ένα υπόβαθρο πάνω στο οποίο μπορεί να κτίσει το μέλλον του και να διαπρέψει, ξεχωρίζοντας από τους άλλους ανθρώπους.

Επίσης το μουσείο της αγροτικής ιστορίας και λαϊκής τέχνης συμβάλλει σημαντικά στην προβολή του νησιού και του πολιτισμού στο εξωτερικό, εφόσον πολλοί από τους επισκέπτες του είναι αλλοδαποί.

6.3.1 Τμήματα του μουσείου

Συνολικά το μουσείο αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά μέρη από τα οποία το καθένα ξεχωριστά έχει τα δικά του ξεχωριστά χαρακτηριστικά και την δική του ομορφιά.

6.3.1.1 Αίθουσα λαϊκών τεχνών

Στο πρώτο μέρος μπορεί κανείς να δει τις διακοσμημένες βιτρίνες, οι οποίες εκθέτουν έργα κρητικής χειροτεχνίας :

- 1) Τα κεντητά και υφαντά στολίδια διακοσμούν το χώρο και παρουσιάζουν τη δεξιότητα και την αριστουργηματική ικανότητα των κρητικών νοικοκυρών.
- 2) Την κρητική φορεσιά με τα πλουμιστά στολίδια και το ξεχωριστό ράψιμο, το οποίο αναδεικνύει την λεβέντικη κορμωστασιά των κρητικών.

3) Τα έργα της ξυλογλυπτικής τέχνης, τα οποία είναι φτιαγμένα με μεράκι και αγάπη προς το ξύλο και τη καλλιτεχνική δημιουργία.

4) Τα εκκλησιαστικά είδη, τα οποία έχουν λαξευτεί στο χέρι και παρουσιάζουν παραστάσεις από τα θεία πάθη και άλλα σύμβολα της εκκλησίας.

5) Τα κρητικά όπλα και φυσίγγια από την εποχή του πρώτου παγκοσμίου πολέμου δηλώνουν το ιστορικό παρελθόν και τον ηρωισμό των Κρητών, οι οποίοι πάντοτε αντιμετώπιζαν με σθένος τον εχθρό χωρίς να χάνουν το θάρρος τους και την ελπίδα για ελευθερία.

6) Τα γυάλινα αντικείμενα και τα μικρά μπουκαλάκια των αρωμάτων δηλώνουν την δεξιοτεχνία των Κρητών και σε άλλες μορφές τέχνης περισσότερο εξειδικευμένης.

7) Οι κουδούνες των προβάτων και άλλα χάλκινα αντικείμενα φανερώνουν επίσης την ομαλή σχέση των Κρητών με τον ορυκτό πλούτο του νησιού και την δημιουργική φαντασία και ικανότητα η οποία παρουσιάζει αντικείμενα καθημερινής χρήσης κα.

6.3.1.2 Αίθουσα παραδοσιακού σπιτιού

Στο δεύτερο μέρος του μουσείου ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει τα βασικά χαρακτηριστικά ενός κρητικού σπιτιού με τα κυρίως μέρη του, όπως:

- Την κρεβατοκάμαρα με τα πλουμιστά στολίδια του κρεβατιού και τις υφαντές μπάντες με χαρακτηριστικές παραστάσεις του κρητικού τοπίου.
- Τη κουζίνα με την παρασιά, τα οικιακά σκεύη και την παρουσία της γυναίκας αγρότισσας, η οποία παράλληλα δημιουργεί με τη φαντασία της κεντήματα και άλλα προικιά.
- Το κρητικό σαλόνι με τον εντυπωσιακό καθρέπτη και την απaráμιλλη δεξιοτεχνία του ξυλογλύπτη να χαρίζει ιδιαίτερη

προσωπικότητα σε κάθε έπιπλο.

- Και τέλος τον απαραίτητο για κάθε νοικοκυριό αργαλειό. Η κοπέλα της οικογένειας ετοίμαζε τα προικιά της και τα ρούχα του σπιτιού με ιδιαίτερο ζήλο και φροντίδα, χρησιμοποιώντας ατόφια και αγνά προϊόντα, όπως το μαλλί των προβάτων. Τα έργα τέχνης που φτιάχνονται στον αργαλειό, χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα για να στολίσουν τους τοίχους των σπιτιών, τα κρεβάτια και τα πατώματα, δίνοντας έτσι ένα άλλο τόνο και μία αίσθηση κρητικής αρχοντιάς σε κάθε νοικοκυριό.

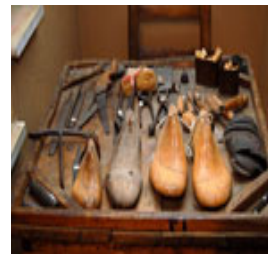

6.3.1.3 Αίθουσα επαγγελματιών

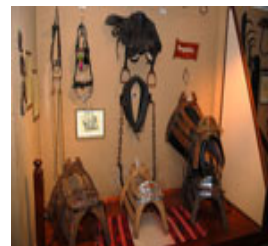
Στο τρίτο μέρος ο επισκέπτης του μουσείου αγροτικής ζωής και λαϊκής τέχνης μπορεί να θαυμάσει την απλότητα των αγροτικών επαγγελματιών, αλλά και συνάμα την ευρεσιτεχνία των αγροτών και την λιτότητα της ζωής τους.

- Ξεκινώντας από το σαμαρά παρατηρούμε την δημιουργικότητα των αγροτών προκειμένου να διευκολύνουν την εργασία τους. Τα σαμάρια χρησίμευαν ως καθίσματα για τους αναβάτες ή ακόμα και για στερέωση φορτίων. Μερικές χαρακτηριστικές λέξεις σχετικά με τον σαμαρά είναι το πιάδι τα σκαρβέλια, το μιχίνι, το στρασούρι και άλλα.

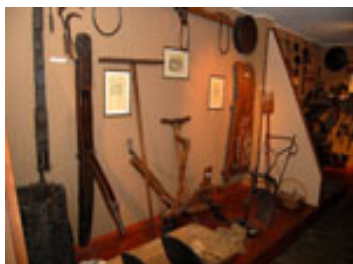

- Ο γεωργός όργωνε τα χωράφια και τα προετοίμαζε για διάφορες καλλιέργειες. Τα βασικά αντικείμενα που χρησιμοποιούσε ήταν ο ζυγός, η ζυγάλετρα, οι ζέγλες, το αλέτρι, το υνί και άλλα.

Ένα από τα βασικότερα επαγγέλματα των Κρητών είναι η γεωργία. Οι κυριότερες καλλιέργειες είναι ελιές, αμπέλια (για κρασί και σταφίδα), εσπεριδοειδή, χαρούπια, αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά (πικροδάφνη, μελίσσα, αγκινάρα, πουρνάρι, φασκομηλιά, αμάραντος,

γλυκάνισο, λεμονιά, μελιτζάνα, πέραθος, σέλινο, μέντα, ροδακινιά, μυρτιά, αγιόκλημα, άνηθος, μαντζουράνα, δυόσμος, βασιλικός, λεύκα, λεβάντα, ρίγανη, θυμάρι, χαμομήλι, αγγουριά, γλιστρίδα, θυμάρι, δίκταμο, τσουκνίδα κ.τ.λ) και πρώιμα κηπευτικά. Το έδαφος της Κρήτης είναι γενικά εύφορο και τα προϊόντα της φημίζονται για την ποιότητα και τη νοστιμιά τους. Τα κυριότερα είναι το λάδι, εσπεριδοειδή, κάστανα, κεράσια, αμύγδαλα, καρύδια και σταφίδα. Ο γεωργός έχει γαλήνια ψυχή γιατί έρχεται καθημερινά σε επαφή με τη φύση, η οποία τον αναζωογονεί και του χαρίζει σωματική δύναμη, μακριά από το θόρυβο, τους κινδύνους και το μολυσμένο περιβάλλον της πόλης. Επιπλέον, του δίνει τη δυνατότητα να γεύεται το μεγαλείο της φύσης, να γεννάει καρπούς που χαρίζουν υγεία και ομορφιά στους ανθρώπους

- Ο σιδεράς, ο οποίος επεξεργαζόταν το σίδηρο με την φωτιά για την κατασκευή αγροτικών, αλλά και οικιακών αντικειμένων. Βασικά εργαλεία του σιδερά είναι το αμόνι, σφυριά, μάγκανο και άλλα. Προϊόντα του σιδερά ήταν συνήθως σκαπέτια, τσεκούρια, μανάρια, πέταλα, κλειδιά κα.
- Φανοποιός ήταν ο τεχνίτης των φανών, ο φαναρτζής

ή ο λευκοσιδηρουργός. Προϊόντα, τα οποία έφτιαχνε ο τενεκετζής, ήταν π.χ τα χωνιά, οι λύχνοι, τα μαγκάλια, τσιγκάκια κα.

- Ο καλαθάς χρησιμοποιώντας βίτσες αγριελιάς, μυρτιάς, σφάκας κτλ. κατασκεύαζε καλάθια και κοφίνια για πολλαπλές χρήσεις. Τα κοφίνια μπορούσε να τα χρησιμοποιήσει η νοικοκυρά για μπουγάδα και για ρουχισμό ή ο αγρότης για σταφύλια, ελιές κα.

- Ο ξυλουργός που με ιδιαίτερη μαεστρία κατάφερνε να χρησιμοποιήσει το ξύλο και να παράγει έπιπλα ή σκελετούς πατωμάτων και κεραμοσκεπών, σκάφες, ανέμες, θρομύλια και άλλα χρήσιμα αντικείμενα. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούσε ήταν η πλάνη, τα σκαρπέλα, σμίλες, βιδώνια και άλλα.

- Ο αγγειοπλάστης, χρησιμοποιώντας τον πηλό και τον τροχό, κατάφερνε να παράγει πήλινα αγγεία, στάμνες, πιθάρια, πήλινα τσιγκάλια και άλλα σκεύη χρήσιμα για κάθε νοικοκυριό. Η δεξιοτεχνία του τεχνίτη χάριζε αντικείμενα

αξιοθαύμαστα, τα οποία ακόμα και σήμερα χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση λαδιού ή και τροφίμων.

Η εργασία της κεραμικής είναι εποχιακή εργασία, κυρίως το καλοκαίρι. Πολλοί από τους κεραμοποιούς αποδημούσαν σε άλλες περιοχές δημιουργώντας συντεχνιακές ομάδες. Οι ομάδες αυτές αποτελούνταν από τον χωματά, ο οποίος ετοίμαζε τον πηλό, τον καμινιέρη, ο οποίος ρύθμιζε τα καύσιμα και έκαιγε το καμίνι. Επίσης, συμμετείχε ο κουβαλητής που μετέφερε τον άργιλο και τη καύσιμη ύλη και τέλος, ο τροχάδης ή τροχάρης, ο οποίος περιέστρεφε το μικρό τροχό του πιθαρά.

Ο μάστορας που ήταν τις περισσότερες φορές πιθαράς οργάνωνε τη βεντέμα, έκλεινε δηλαδή ή δημιουργούσε καμίνι, διάλεγε τους συνεργάτες του και παρακολουθούσε τη διαδικασία παραγωγής. Ο σοτομάστορας ήταν βοηθός του μάστορα για να φτιάξει μικρά δοχεία ή στα τελειώματα άλλων.

- Ο βαρελάς κατασκεύαζε βαρέλια για την αποθήκευση του κρασιού και το κύριο ξύλο που χρησιμοποιούσε ήταν δρυς. Το ξύλο κατάφερναν να το λυγίσουν με θέρμανση και έπειτα τις στρογγύλευαν. Το περιτύλιγαν με τα τσέρκολα για να είναι σταθερό και στο τέλος έβαζαν το καπάκι το λεγόμενο καλικούτι.

6.3.1.4 Εξωτερικά μέρη του μουσείου

Τα εξωτερικά μέρη του μουσείου αποτελούνται από τα εξής:

- Μητάτο ή σπίτι των βοσκών, το οποίο το χρησιμοποιούσαν για να τυροκομούν αλλά και για να μένουν εκεί προστατευμένοι από το κρύο και το χιόνι, κατά τη περίοδο του χειμώνα. Το μητάτο κτίζεται αποκλειστικά και μόνο από πέτρα χωρίς να χρησιμοποιηθούν καθόλου υλικά, όπως τσιμέντο ή άμμος. Η κατασκευή του είναι στρογγυλή και η τοποθέτηση των πλακών έχει τέτοια μορφή, ώστε να μην επιτρέπει στο νερό της βροχής να εισχωρεί στο εσωτερικό.

Το μητάτο έχει εξωτερικά σχήμα κολουρου κώνου που επιστέφονται από ένα χαμηλό κώνο. Εσωτερικά ο κωνικός θόλος δημιουργείται με την εκφορά. Στην κορυφή του θόλου υπάρχει ένα άνοιγμα διαμέτρου 60 εκ. περίπου, που χρησιμεύει για αεραγωγό, καπνοδόχο και φωταγωγό. Το μητάτο φτιάχνεται με πέτρα. Από την κάτω ως την πάνω μεριά χρησιμοποιείται πέτρα

ολοένα και πιο λεπτή. Ο κατασκευαστής του δίνει μια ελαφριά κλίση προς τα έξω προκειμένου να αποφευχθούν οι διαρροές νερού στο εσωτερικό του. Συνήθως, ο βοσκός χρησιμοποιεί δύο μητάτα το ένα για κατοικία, και το άλλο ως «τυρόσπιτο» ή «κλειδόσπιτα» για να τοποθετήσουν τα τυριά τους μέχρι να ωριμάσουν.

Στον μοναδικό εσωτερικό χώρο, το μητάτο διαθέτει το σημείο ανάπαυσης, την εστία για το μαγείρεμα και μια άλλη πλευρά για την παρασκευή του τυριού. Η χωρητικότητα του είναι 10-15 περίπου ατόμων.

Στον εξωτερικό περιβάλλοντα χώρο του βρίσκεται μια μικρή αυλή και μια πέτρινη τραπεζαρία. Επίσης μια μεγάλη μάντρα όπου μαζεύονται τα πρόβατα και οι κατσίκες για την ώρα του αρμέγματος.

Δίπλα ακριβώς από το μιτάτο υπάρχει η μάντρα, όπου οι βοσκοί μαζεύουν τα πρόβατα για να τα αρμέξουν και να πάρουν το γάλα τους. Η άκρη της μάντρας ονομάζεται κόκαλος και ο χώρος, όπου τοποθετούν το δοχείο για να συγκεντρώσουν το γάλα, ονομάζεται πινάκι. Η κατασκευή της είναι παρόμοια με αυτήν του μιτάτου και δεν περιέχει καθόλου τσιμέντο ή άλλο στερεωτικό υλικό.

Η κρήνη του χωριού ήταν απαραίτητη προϋπόθεση σε κάθε χωριό προκειμένου οι κάτοικοι του να μπορούν να προμηθεύονται πόσιμο νερό. Η κρήνη ήταν ένας τόπος συνάντησης για τις νέες κοπέλες του χωριού, οι οποίες πήγαιναν με τις στάμνες τους για νερό.

Το ρακιδικάζανο ήταν ο χώρος επεξεργασίας των στράφυλλων για τη παραγωγή της ρακής. Τα στράφυλλα τοποθετούνταν στο καζάνι, όπου τα έβραζαν με ξύλα και τα σκέπαζαν με το καπάκι. Οι ατμοί που συγκεντρωνόταν περνούσαν από μία σωλήνα, η οποία με τη σειρά της βρίσκονταν μέσα σε ένα βαρέλι με νερό και εκεί οι ατμοί μετατρέπονταν σε σταγόνες ρακής. Γνωστή για τις θεραπευτικές της ιδιότητες είναι η πρωτόρακι, η οποία παράγεται πρώτη και είναι υψηλών βαθμών.

Τον Αύγουστο γίνεται ο τρύγος, το κόψιμο των σταφυλιών από τα αμπέλια. Άνδρες, γυναίκες και παιδιά σκορπίζονται μέσα στο αμπέλι με κέφι και χαρά για να μαζέψουν στα τζικάκια (καφάσια) τους τα σταφύλια της χρονιάς. Αφού τα κόψουν ξεχωρίζουν αυτά που θέλουν να κάνουν σταφίδα

και τα άλλα, που θα χρησιμοποιήσουν για να παράγουν το κρασί και την ρακί.

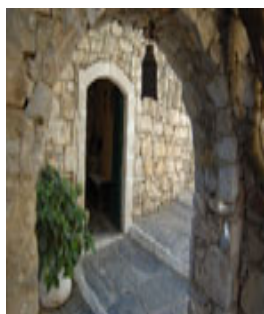
Τα σταφύλια που προορίζονται για ρακί τοποθετούνται στα πατητήρια για να πατηθούν και να βγει ο μούστος και να απομείνουν τα φλούδια και οι σπόροι (στράφυλλα). Τα τελευταία τοποθετούνται μέσα σε πιθάρια, τα οποία σκεπάζονται καλά έτσι ώστε να μην περνά αέρας στο εσωτερικό τους, με απώτερο σκοπό να γίνει η ζύμωση. Μετά από ένα περίπου μήνα, αφού ολοκληρωθεί η ζύμωση, αρχίζει η διαδικασία της απόσταξης. Τα βήματα που ακολουθούνται είναι τα εξής: τοποθετούμε τα ζυμωμένα στράφυλλα στο καζάνι κάτω από δυνατή φωτιά και τα σκεπάζουμε με ένα καπάκι, το οποίο έχει χοντρό σωλήνα και συγκοινωνεί με ένα βαρέλι γεμάτο με κρύο νερό. Στην κάτω μεριά του βαρελιού υπάρχει ένας μικρός σωλήνας, «ο λουλάς» απ' όπου τρέχει η ρακί. Με λίγα λόγια όταν βράζουμε τα στράφυλλα σε δυνατή φωτιά δημιουργούνται υδρατμοί που περνούν στο βαρέλι με το κρύο νερό, ψύχονται και μετατρέπονται σε ρακί.

Το αλώνι είναι το τελευταίο μέρος των εξωτερικών τμημάτων του μουσείου αγροτικής ζωής και λαϊκής τέχνης και είναι ο χώρος, όπου τοποθετούσαν τα στάχια μετά το θέρος για να τα αλωνίσουν με τη βοήθεια του βολόσυρου και να ξεχωρίσουν το καρπό από τα ξυλαράκια. Το αλώνι επίσης, έχει στρογγυλή κατασκευή και βρισκόταν κοντά στα χωράφια.

6.4 Παραδοσιακά σπίτια

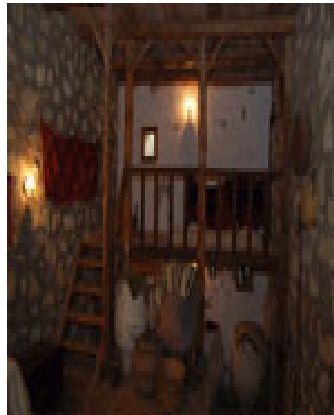
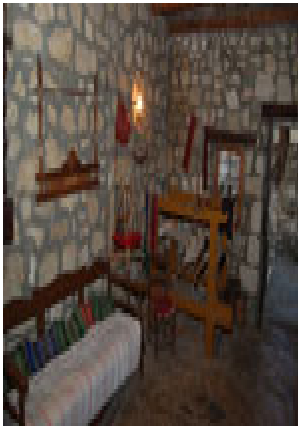
Ένα πάρα πολύ σπουδαίο κομμάτι των λαογραφικών τμημάτων του **Αρόλιθου** είναι τα δύο παραδοσιακά σπίτια, τα οποία αναπαριστούν αγροτικές κατοικίες του 19ου αιώνα. Η αρχιτεκτονική και η διακόσμηση τους παραπέμπουν σε σπίτια που θα μπορούσε να συναντήσει κανείς σε ορεινές περιοχές της Κρήτης.

Στο πρώτο σπίτι αναγνωρίζουμε τα βασικά χαρακτηριστικά ενός αγροτικού σπιτιού. Όλο το σπίτι είναι πετρόχτιστο, υπάρχουν μόνο δύο κάμερες, οι οποίες νοητά χωρίζονται σε επιμέρους δωμάτια, όπου εξελίσσονται διαφορετικές δράσεις, π.χ στην πρώτη κάμαρα υπάρχει ο αργαλειός, ο καναπές (υποτυπώδες σαλόνι) και η κουζίνα.

Δίπλα υπάρχει το πατητήρι που γίνεται και κρεβάτι, ο οντάς για τα παιδιά, το κατώγι, και η φάτνη για τα ζώα. Στο σπίτι υπάρχει το τζάκι, ο σταμνοστάτης, τα πιθάρια του λαδιού και των σιτηρών, οι κασέλες για τα προικιά, τα αγροτικά εργαλεία και άλλα αντικείμενα που διακοσμούν το χώρο.

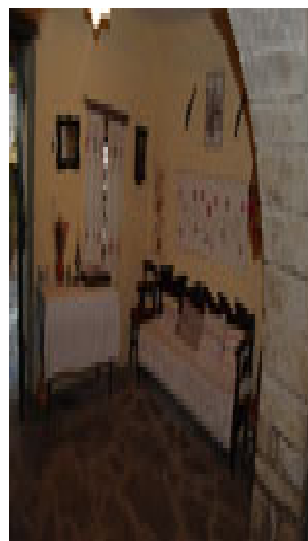
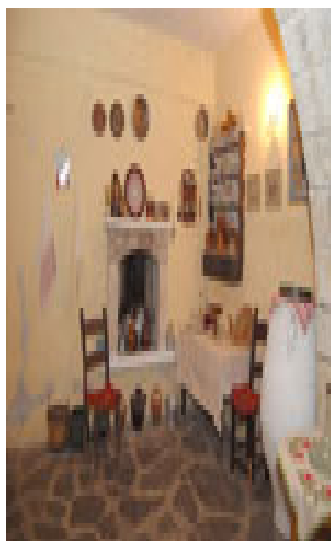
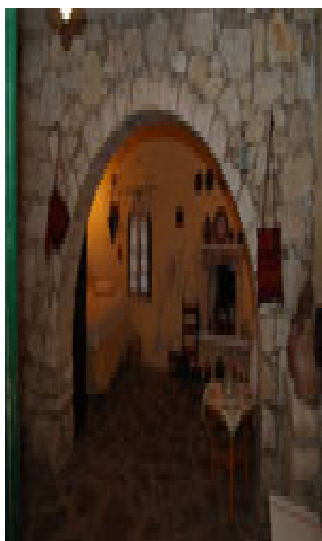

Το άλλο σπίτι θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η κατοικία του προύχοντα του χωριού. Οι τοίχοι του είναι σοβαντισμένοι, δεν υπάρχει καθόλου εντός του σπιτιού γωνία για τα ζώα ή αποθήκη.

Το κρεβάτι είναι ξύλινο, ενώ έχουν κάνει την εμφάνισή τους οι φωτογραφίες και τα πιο λινά υφάσματα που διακοσμούν τους τοίχους και αποτελούν δείγμα αρχοντιάς.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της αρχιτεκτονικής των σπιτιών είναι η καμάρα στο μέσο του σπιτιού, που χωρίζει και οριοθετεί το πόρτεγο από την κρεβατοκάμαρα και την κουζίνα. Το πόρτεγο είναι το σημερινό σαλόνι.

Τα δύο αυτά σπίτια χρησιμοποιούνται από το Μουσείο ως χώροι επισκέψιμοι, εκθεσιακοί, αλλά επίσης και ως αίθουσες εφαρμογής βιωματικών δραστηριοτήτων.

6.5 Κοινωνικές Εκδηλώσεις

6.5.1 Γάμος

Εδώ και πάρα πολλά χρόνια ο **Αρόλιθος** αποτελεί ένα χώρο, που το όνομά του έχει άμεσα συνδεθεί με τη φράση «Κρητικός Παραδοσιακός Γάμος».

Εκατοντάδες ζευγάρια από την περιφέρεια του Ηρακλείου και από άλλα σημεία της Κρήτης έχουν πραγματοποιήσει την δεξίωση του γάμου τους στον **Αρόλιθο**.

Επίσης, το μεγαλύτερο ποσοστό από αυτούς έχουν δώσει όρκους αγάπης στην εκκλησία της Αναλήψεως πραγματοποιώντας την τελετή του μυστηρίου του γάμου.

Αφού όλα έχουν τακτοποιηθεί έρχεται και η ημέρα του γάμου, όπου γίνεται ένα ξέφρενο γλέντι με κρητική, αλλά και λαϊκή μουσική, όπου πολλοί από τους επισκέπτες μπορούν να παραστούν και να παρακολουθήσουν, αφού οι Κρητικοί είναι γνωστοί για την φιλοξενία τους και την επιθυμία τους να μοιραστούν τις χαρές τους με άλλους.

Έτσι έχουμε τον καθαρά παραδοσιακό γάμο, το παραδοσιακό μενού (γαμοπίλαφο, οφτό κρέας με πατάτες, βραστό, κρητικό κουλούρι, ξεροτήγανα κα) την κρητική αλλά και λαϊκή νότα στη διασκέδαση.

6.5.2 Βαφτίσια

Οι τελετές πραγματοποιούνται στον εξωτερικό χώρο της εκκλησίας και στην συνέχεια ακολουθεί γλέντι τρικούβερτο για το σπουδαίο αυτό γεγονός της ένταξης ενός νέου μέλους στην χριστιανική κοινότητα.

6.5.3 Πανηγύρι του χωριού για τον εορτασμό της εκκλησίας του κρητικού χωριού Αρόλιθος

Μία από τις σπουδαιότερες εκδηλώσεις του **Αρόλιθου**, την οποία έχουν παρακολουθήσει χιλιάδες τουρίστες από την Ελλάδα και όλο τον κόσμο είναι το παραδοσιακό πανηγύρι για τον εορτασμό της εκκλησίας της Αναλήψεως του Κυρίου.

Μετά το πέρας της λειτουργίας ακολουθεί πανηγύρι στη πλατεία του Αρόλιθου . Στο γλέντι πρωταγωνιστούν εκτός από την άφθονη ρακή, οι οφτές πατάτες ψημένες στο

πυρηνάκι, αρνί στο φούρνο, μυζηθοπιτάκια με μέλι, λουκουμάδες, φρούτα και φυσικά λύρα, λαούτο και μαντινάδες, οι οποίες είναι ερωτικές, πεισματάρικες, σατυρικές με έξυπνες ανταπαντήσεις, με αποτέλεσμα το κέφι να φουντώνει..

Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης παρουσιάζονται χοροί από την Κρήτη και όλη την Ελλάδα με παραδοσιακές στολές, όπου και οι επισκέπτες μπορούν να συμμετέχουν και να περάσουν μια αξέχαστη εμπειρία γεμάτη χορό , τραγούδι και διασκέδαση.

6.6 Αναβίωση εθίμων

Οι παραδόσεις και τα έθιμα της πατρίδας μας, είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη θρησκευτική παράδοση. Οι εκκλησιαστικές εορτές και το θρησκευτικό συναίσθημα του λαού μας συνδυάζουν τον πανηγυρικό και εορταστικό χαρακτήρα αυτών των ημερών. Οι πολιτιστικοί Σύλλογοι κάθε χωριού συμμετέχουν στον εορτασμό του πολιούχου τους και τιμούν τα έθιμα και τις παραδόσεις . Μετά τον εκκλησιασμό , συνήθως οι χωριανοί , αλλά και οι επισκέπτες μαζεύονται στην πλατεία του χωριού , όπου προσφέρεται τσικουδιά και κρασί με εφτάζυμο, πιλάφι , γουρουνόπουλο ή αρνί ψημένο σε ξυλόφουρνους και διάφορα άλλα νόστιμα κρητικά παραδοσιακά εδέσματα.

6.6.1 Εορτασμός του Πάσχα

Στο παραδοσιακό κρητικό χωριό Αρόλιθος κάθε χρόνο γιορτάζεται το χριστιανικό Πάσχα με βάση τα πατροπαράδοτα ήθη και έθιμα. Η προετοιμασία και η όλη γιορτή περιλαμβάνει τυπικές δραστηριότητες από την τοπική παράδοση, οι οποίες γιορτάζονται με κατανύξη και ευλάβεια από τους πιστούς που παρακολουθούν τις χριστιανικές εορτές. Την μεγάλη

Παρασκευή από νωρίς το πρωί αρχίζει ο στολισμός του Σταυρού και του επιταφίου από παρευρισκόμενους και επισκέπτες στο χώρο του Αρόλιθου.

Με το τέλος των εγκωμίων αρχίζει η περιφορά του επιταφίου μέσα στο χώρο του Αρόλιθου. Στην περιφορά συμμετέχουν παρευρισκόμενοι και άλλοι επισκέπτες. Μετά το τέλος της περιφοράς οι οργανωμένες εκδρομές παίρνουν μέρος στη παρουσίαση των χορών από την Κρήτη και όλη την Ελλάδα.

Την ημέρα του Μεγάλου Σαββάτου, η εκκλησία ετοιμάζεται για να δεχτεί το χαρμόσυνο μήνυμα της Αναστάσεως. Το βράδυ του Σαββάτου οι πιστοί συγκεντρώνονται και ετοιμάζονται για την λειτουργία της Αναστάσεως. Μοιράζεται το Άγιο Φως και αναγγέλλεται το μήνυμα της Αναστάσεως.

Αμέσως αρχίζει η καμπάνα να κτυπά χαρμόσυνα και καίγεται ο Ιούδας. Ο Ιούδας είναι ένας σωρός από πολλά ξύλα, τα οποία έχουν συγκεντρωθεί από την Μεγάλη Παρασκευή και στην κορυφή έχουν ένα σκιάχτρο με ένα παλιό κουστούμι που υποτίθεται ότι είναι ο Ιούδας και την ώρα που ο παπάς λέει το ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ βάζουν φωτιά και τον καίνε. Οι πιστοί ανταλλάσσουν ευχές και μεταφέρονται στο εστιατόριο, όπου τους περιμένει λουκούλλιο γεύμα από πασχαλινούς μεζέδες, μαγειρίτσα, κόκκινα αυγά και γλυκά.

Την Κυριακή του Πάσχα το μεσημέρι στην πλατεία του χωριού μαζεύονται οι πιστοί και αρχίζει ξανά η λειτουργία της Δεύτερης Ανάστασης. Μετά την περιφορά της Αναστάσεως γύρω

από τον Αρόλιθο, οι πιστοί και οι παρευρισκόμενοι καταλήγουν στο εστιατόριο για να απολαύσουν το ψητό αρνί και τα παραδοσιακά πιάτα για την ημέρα του Πάσχα.

Η νύχτα γίνεται μέρα από τα πυροτεχνήματα, η καμπάνα του χωριού χτυπά συνεχώς. Ακολουθούν χαρούμενες αγκαλιές, δίνεται το φιλί της αγάπης και ανταλλάσσονται οι καλύτερες ευχές. Το φως μεταφέρεται στο σπίτι και ένας σταυρός φτιάχνεται με τη φλόγα στην είσοδο, ενώ το γιορτινό τραπέζι περιμένει, όπου τα παραδοσιακά φαγητά είναι η μαγειρίτσα και τα κόκκινα αυγά. Η μαγειρίτσα είναι ένα φαγητό σε μορφή σούπας, με εντόσθια αρνιού. Την Κυριακή του Πάσχα, οι πιστοί γιορτάζουν με το σούβλισμα του αρνιού, το παραδοσιακό κοκορέτσι και τα παραδοσιακά γλυκίσματα μετά την νηστεία των προηγούμενων ημερών.

6.6.2 Εορτασμός Χριστουγέννων και Παραμονή Πρωτοχρονιάς

Εντυπωσιακοί στολισμοί και αμέτρητα φώτα, σχηματίζουν ένα μαγευτικό θέαμα στην πλατεία του χωριού Αρόλιθος. Στα σπίτια οι νοικοκυρές φτιάχνουν τα παραδοσιακά γλυκά, όπως τα μελομακάρονα και τους κουραμπιέδες με τις παραδοσιακές συνταγές. Στο παρελθόν, τα μελομακάρονα ήταν αποκλειστικά για τα Χριστούγεννα και οι κουραμπιέδες αποκλειστικά για την πρωτοχρονιά. Ένα ακόμα έθιμο εκείνες τις ημέρες είναι την παραμονή της μέρας των Χριστουγέννων (25 Δεκεμβρίου) και της Πρωτοχρονιάς (1 Ιανουαρίου), όπου τα παιδιά πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι, λέγοντας τα Κρητικά κάλαντα και παίρνοντας χρήματα, λάδι ή γλυκίσματα. Τα κάλαντα συνοδεύονται με το τρίγωνο ή ακόμα και κιθάρες, ακορντεόν, λύρες, ή φουσαρμόνικες. Στην Κρήτη, όπως και στα υπόλοιπα νησιά της Ελλάδας το στολισμένο καράβι έχει ξεχωριστή θέση σε κάθε σπίτι. Την Πρωτοχρονιά, το έθιμο της βασιλόπιτας κρατάει από τα αρχαίονα χρόνια. Την παραμονή, με την αλλαγή του χρόνου, κόβεται η βασιλόπιτα, η οποία κρύβει ένα φλουρί. Το πρώτο κομμάτι θεωρείται του Χριστού, το δεύτερο του σπιτιού και τα υπόλοιπα των παρευρισκομένων. Σε όποιον τύχει το φλουρί, εκείνος παίρνει δώρα και είναι ο τυχερός της χρονιάς. Με τον καινούργιο χρόνο κάθε σπίτι έχει το έθιμο του ποδαρικού. Ποδαρικό κάνει ο πρώτος που θα μπει στο σπίτι τον καινούργιο χρόνο, και θεωρείται ότι θα φέρει γούρι για τον υπόλοιπο χρόνο.

6.6.3 Κλήδωνας

Ο Κλήδωνας ζωντανεύει τη μέρα του Άι – Γιαννιού στις 24 Ιουνίου. Πρόκειται για ένα παμπάλαιο ελληνικό λαϊκό έθιμο, που σήμερα τελείται κυρίως από τις γυναίκες. Δυό κορίτσια μεταφέρουν το βράδυ της παραμονής «αμίλητο νερό» από την πηγή ή το πηγάδι, χωρίς δηλαδή να βγάζουν λέξη από το στόμα τους και το τοποθετούν μέσα σε ένα κιούπι ή σε ένα πιθαράκι. Κάθε κοπέλα της συντροφιάς ρίχνει ένα

αντικείμενο (μήλο πράσινο ή κόκκινο με τα αρχικά της, κόσμημα, κλειδί κ.α.), το λεγόμενο **ριζικάρι**. Στη συνέχεια το δοχείο σκεπάζεται με κόκκινο ύφασμα, το οποίο δένεται γερά με ένα κορδόνι ("κλειδώνεται") και τοποθετείται σε τaráτσα ή άλλο ανοιχτό χώρο. Εκεί παραμένει όλη τη νύχτα υπό το φως των άστρων. Οι κοπέλες επιστρέφουν ύστερα στα σπίτια τους. Λέγεται ότι τη νύχτα αυτή θα δουν στα όνειρά τους το μελλοντικό τους σύζυγο.

Το πρωί της επόμενης ημέρας, ανοίγεται ο κλήδωνας, μια ηλικιωμένη γυναίκα καθισμένη στο κέντρο της συντροφιάς, ανασύρει ένα-ένα από το αγγείο τα αντικείμενα, που αντιστοιχούν στο "**ριζικό**" κάθε κοπέλας και μια άλλη, κάποια που έχει ποιητικό ή μαντικό ταλέντο, απαγγέλει ταυτόχρονα τυχαίες μαντινάδες. Μαντινάδες που είναι επηρεασμένες απλώς και μόνο από τη θέα του ριζικαριού, αφού η μαντιναδολόγος δεν ξέρει σε ποιον ανήκει το κάθε ριζικάρι. Η μαντινάδα που αντιστοιχεί στο αντικείμενο (ριζικάρι) της κάθε κοπέλας θεωρείται ότι προμηνάει το μέλλον της και σχολιάζεται από τους υπόλοιπους, που προτείνουν τη δική τους ερμηνεία σε σχέση με την ενδιαφερόμενη.

Σύμφωνα με ορισμένους η λέξη «Κλήδωνας» προέρχεται από τη λέξη κλειδί, που ανοίγει και κλείνει το κουτί τη τύχης, εξ ου και οι μαντινάδες:

1. Κλειδώνουμε τον κλήδωνα μ' ένα μικρό κλειδάκι,
κι απόης τον αφήνουμε έξω στο φεγγαράκι .

2. Με τις φωτιές του Αϊ-Γιαννιού είδα την ομορφιά σου,
κ' είπα να πέσω να καώ μέσα στην αγκαλιά σου.
3. Ένα αστέρι τ' Αϊ Γιαννιού μήνυμα θα σου φέρει,
το πόσο θέλω να γενώ παντοτινό σου ταίρι.
4. Τ' Αη Γιαννιού στον Κλήδονα που τις φωθιές πηδούνε,
οι κοπελιές ελπίζουνε καλό γαμπρό να βρούνε.
5. Ευγνωμονώ τον Κλήδονα που μου'βρηκε το ταίρι,
κ' είμαστε εδά μαζί χειμώνα καλοκαίρι.
6. Μου τόπανε στο Κλήδονα πως θα με κάνεις ταίρι,
μα την αυγή που ξύπνησα σε πήρε το αγέρι.
7. Σας εύχομαι από καρδιάς του Κλήδονα τ' αστέρι,
στιγμές πολλές στιγμές χαράς στο σπίτι σας να φέρει.
8. Κρητικοπούλα κοπελιά με το σταμνί στον ώμο,
φέρε τ' αμίλητο νερό και πρόσεχε στο δρόμο.
9. Του Κλήδονα τα μυστικά κανείς δεν τα κατέχει,
μόνο τ' αμίλητο νερό που στο κουρούπι έχει.
10. Ας πιεί τ' αμίλητο νερό μα μένα μη μου δώσει,
για να της λέω σ' αγαπώ μέχρι να ξημερώσει.
11. Τα ριζικάρια ρίχνουνε στον Κλήδονα με χάρη,
για να προβλέψουν ποια με ποιόν θα γίνουνε ζευγάρι.

Μετά που θα βγουν όλα τα ριζικάρια από το υδροφόρο αγγείο, η υδροφόρος νεαρά χύνει το νερό του αγγείου μέσα σε ένα πηγάδι σταυρωτά και στη συνέχεια το σκεπάζει με ένα κόκκινο πανί. Το μεσημέρι ή τα μεσάνυχτα οι κοπέλες, ενίοτε και νεαροί, σηκώνουν προσεκτικά το πανί, ώστε να μη δει φως το νερό του πηγαδιού, και βάζουν μέσα το κεφάλι τους. Συνάμα, η υδροφόρος με ένα καθρέπτη κατεβάζει τις ακτίνες του ήλιου ή του φεγγαριού μέσα στο πηγάδι και οι κοπέλες ρίχνοντας με ειδικό τρόπο μια – μια τα ριζικάρια τους μέσα στο πηγάδι και εκεί στα κύματα του νερού του πηγαδιού οι παριστάμενοι βλέπουν υπερφυσικά ή μεταφυσικά φαινόμενα, τα οποία επεξηγούν μετά οι μεγαλύτερες και μυημένες γυναίκες, όπως επίσης και αγαπημένα πρόσωπα, που έχουν πεθάνει ή το πρόσωπο που θα παντρευτούν κ.α.

Λέγεται επίσης ότι ανάλογο με το πρώτο πρόσωπο που θα δουν αυτοί που είχαν σκύψει το πηγάδι, μετά που θα βγάλουν έξω το κεφάλι τους, ανάλογο θα είναι και π.χ. το παιδί που θα γεννηθεί, δηλαδή αν δουν άντρα, αγόρι θα είναι το παιδί που θα γεννήσει μια γυναίκα έγκυος, ή το ίδιο όνομα θα έχει εκείνος που θα παντρευτούν κ.τ.λ.

6.6.4 Κάψιμο του Μάη

Το κάψιμο των «Μάηδων» , δηλαδή των λουλουδένιων στεφανιών που φτιάχνονται στους κρητικούς αγρούς με μεράκι την Πρωτομαγιά, βιώνεται κάθε χρόνο στο χωριό *Αρόλιθος*, όπως και σε κάθε χωριουδάκι της Κρήτης. Την Παραμονή της εορτής του γενεθλίου του Αγίου Ιωάννου του Βαπτιστού και Προδρόμου μαζεύονται οι νέοι και οι νέες κάθε χωριού και συγκεντρώνουν τους «Μάηδες», που είχαν δημιουργήσει την Πρωτομαγιά και ανάβουν μια μεγάλη φωτιά στη πλατεία του χωριού, τη φωτιά του Αι- Γιάννη. Όσοι βρίσκονται στο σημείο της φωτιάς , ιδίως τα νεαρά άτομα πηδούν πάνω από την «ιερή φλόγα» τρεις φορές για το καλό και έχουν τη δυνατότητα να αισθανθούν την πανάρχαια καθαρτήρια δύναμη της. Το έθιμο που χάνεται στα βάθη των αιώνων συμπίπτει με την έλευση του θερινού ηλιοστασίου, ουσιαστικά με την υποδοχή και την κορύφωση του καλοκαιριού, αφού πρόκειται για τη μεγαλύτερη ημέρα του χρόνου, γεγονός που οι έλληνες πάντοτε γιόρταζαν πανηγυρικά. Στη συνέχεια ακολουθεί γλέντι με ζωντανή κρητική μουσική, όπου άνθρωποι όλων των ηλικιών χορεύουν γύρω από την φωτιά όλους τους χορούς της Κρήτης.

6.7 Βιωματικές δραστηριότητες

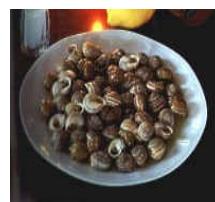
Η διάρκεια και η σύνθεση των δραστηριοτήτων προσαρμόζεται ανάλογα με τα ενδιαφέροντα της ομάδας. Οι δραστηριότητες αναπτύσσονται μετά από συνεννόηση σε πρωινές κυρίως ώρες και σε μέρες που εξυπηρετούν την ομάδα αλλά και το πρόγραμμα στο χώρο του Αρόλιθου. Μέγιστος αριθμός συμμετοχής ανά δραστηριότητα: 10 άτομα. Δυνατότητα εναλλαγής σε δύο το πολύ δραστηριότητες.

6.7.1 Κρητική κουζίνα

Για τους κρητικούς το μυστικό της καλής υγείας και της μακροζωίας είναι απλό, πολύ απλό. Τρώνε ότι παράγει η πλούσια γη τους! Πολλά φρούτα, λαχανικά, χόρτα, κηπευτικά, όσπρια, τυριά και ψωμί. Αρωματίζουν τη γεύση με θαυμάσια αρωματικά φυτά, παρασκευάζουν γλυκίσματα με φυσικές γλυκαντικές ύλες, μέλι και πετιμέζι, και συνοδεύουν το γεύμα τους με εξαιρετικό κρητικό κρασί. Κρέας δεν τρώνε συχνά, ή δεν έτρωγαν μέχρι και πριν από μερικές δεκαετίες. Το κρέας ήταν πάντα συνδεδεμένο στην Κρήτη με τελετές θρησκευτικού περιεχομένου. Στα νεώτερα χρόνια έτρωγαν κρέας μόνο λίγες φορές το χρόνο, στις μεγάλες γιορτές, ή, αν είχαν τα μέσα, κάθε Κυριακή. Η ευρηματικότητα των ανθρώπων αξιοποίησε στο έπακρο τη δυνατότητα συνδυασμών και σήμερα υπάρχει ένα ατέλειωτο πλήθος συνταγών που δίνουν εξαιρετικά εδέσματα.

Οι επισκέπτες του χωριού Αρόλιθος μπορούν να συμμετέχουν στην προετοιμασία διαφόρων κρητικών φαγητών, όπου αργότερα μπορούν να δοκιμάσουν. Έτσι, μαθαίνουν τα μυστικά της μεσογειακής διατροφής, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν επιστρέφοντας σπίτια τους.

Χαρακτηριστικά φαγητά είναι η ομελέτα με κολοκύθια ή μπάμιες ή φασολάκια, πράσα με κρέας και σάλτσα ντομάτας, καθώς και διάφορα άγρια χόρτα της Κρήτης μαγειρεμένα

"τσιγαριστά" ή σε λαχανόπιτα. Επίσης χαρακτηριστικό της Κρητικής κουζίνας είναι η χρήση "χοχλιών" δηλ. σαλιγκαριών μαγειρεμένα "μπουμπουριστά" ή σε διάφορα φαγητά και ο ντάκος , παξιμάδι δηλ., με τριμμένη ντομάτα φέτα και λάδι τα οποία είναι εκλεκτός μεζές για την κρητική τσικουδιά. Άλλα χαρακτηριστικά φαγητά είναι οι ντολμάδες γιαλαντζή ή χλωροκούκια , το νόστιμο πιλάφι ή αλλιώς γαμπούλαφο, το ρυζόγαλο, το αρνί στο φούρνο , κα.

Από γλυκά, συνήθως τα πιο χαρακτηριστικά παραδοσιακά που φτιάχνουν είναι τα καλιτσούνια, τα οποία είναι γλυκό από φρέσκια μυζήθρα και γλυκό ζυμάρι, τα μελωμένα ξεροτήγανα , αλλά και πολλά γλυκά του κουταλιού, που τα συνόδευαν με γιαούρτι, την παλιά εποχή οι νοικοκυρές.

6.7.2 Παραγωγή κρητικής κουλούρας

Ειδικές τεχνίτριες, οι ξομπλιάστρες, κάνουν επίδειξη παραγωγής της κρητικής κουλούρας του γάμου και στη συνέχεια οι ίδιοι οι επισκέπτες επιχειρούν την ίδια διαδικασία.

6.7.3 Υφαντική Τέχνη

Ειδικές τεχνίτριες, οι υφάντριες, κάνουν επίδειξη της τέχνης της υφαντικής και στη συνέχεια οι ίδιοι οι επισκέπτες επιχειρούν την ίδια διαδικασία

6.7.4 Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας

Ειδικευμένος καθηγητής πραγματοποιεί ένα δίωρο μάθημα ελληνικής γλώσσας

6.7.5 Εκμάθηση κρητικών χορών

Ειδικευμένος χοροδιδάσκαλος πραγματοποιεί ένα δίωρο μάθημα κρητικών χορών.

Οι περήφανοι Κρητικοί χοροί έχουν τις ρίζες τους στη Μινωική Κρήτη. Στο αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου μπορεί κανείς να δει αγάλματα Μινών χορευτών. Οι ανδρικοί κρητικοί χοροί είναι γρήγοροι και μοιάζουν πολεμικοί καθώς χορεύονται συνήθως από παρέες αντρών. Συνδυάζουν τα στοιχεία της μεταβαλλόμενης θάλασσας και της άγριας φύσης των Κρητικών βουνών. Όσοι χορεύονται από γυναίκες είναι περισσότερο παραδοσιακοί χοροί γάμου ή ερωτικοί χοροί.

Οι Κρητικοί χοροί είναι γνωστοί για τη ζωηρότητα και το δυναμισμό τους. Πολύ φημισμένος χορός είναι το πεντοζάλη. Το πεντοζάλη που χορεύεται σ' ολόκληρη την Κρήτη είναι ένας περήφανος χορός που χορευόταν από τους αρματωμένους πολεμιστές σ' αρχαία χρόνια. Ο ρυθμός δίνεται από τη λύρα και οι χορευτές με ενωμένα χέρια ξεκινούν να χορεύουν αργά σε κύκλο. Καθώς η μουσική επιταχύνεται τα βήματα και ο χορός ακολουθούν οδηγώντας σ' ένα φρενήρη βηματισμό, που σταματά εντελώς ξαφνικά όταν η λύρα το θελήσει. Ένας ακόμα πολύ γνωστός χορός είναι ο συρτός. Ο συρτός καθοδηγείται από ένα χορευτή που επιδέξια και ζωηρά οδηγεί την ομάδα των υπόλοιπων χορευτών. Ο καθοδηγητής αναλαμβάνει τη μύηση στο χορό και παρουσιάζει μια ποικιλία πολύπλοκων βηματισμών, ενώ υποστηρίζεται από τη σειρά των χορευτών, που ακολουθούν με πιο ήπια βήματα.

Η σούστα είναι ο τρίτος πολύ γνωστός Κρητικός χορός, ο οποίος είναι κατεξοχήν ερωτικός και χορεύεται από ζευγάρια. Κάποιοι ιστορικοί πιστεύουν ότι η σούστα προέρχεται από αρχαίους Ελληνικούς πολεμικούς χορούς που μιμούνται πολεμικές κινήσεις. Το όνομα σούστα σημαίνει ελατήριο και αποδίδεται με κινήσεις προς τα πάνω και προς τα κάτω από τους χορευτές, οι οποίοι μετακινούνται με ζωηρές κινήσεις στις μύτες των ποδιών τους και με μικρά, ελαφρά βήματα. Μια παραδοσιακή μορφή της σούστας, η Ρουματιανή Σούστα, χορεύεται μόνο από άντρες και διακατέχεται από έντονο πολεμικό πνεύμα.

Ο πηδηχτός είναι ένας ακόμα φημισμένος χορός που συναντιέται σ' ολόκληρη την Κρήτη. Είναι γνωστός ως ο γρηγορότερος κι αγριότερος απ' όλους τους Κρητικούς χορούς. Η λέξη πηδώ είναι αρχαία Ελληνική και δίνει την εικόνα του χορού. Ο οδηγός χορευτής, συνήθως άντρας, πηδά στον αέρα, χτυπά το μηρό και τα στιβάνια του υποβασταζόμενος μονάχα από το χέρι του δεύτερου χορευτή. Όταν ο πρώτος χορευτής κουραστεί, τον αντικαθιστά ένας άλλος άντρας, που μοιάζει να προσπαθεί να πηδήξει ψηλότερα και με μεγαλύτερη συχνότητα από τον προηγούμενο. Η μουσική υπόκρουση δίνεται φυσικά από τη λύρα.

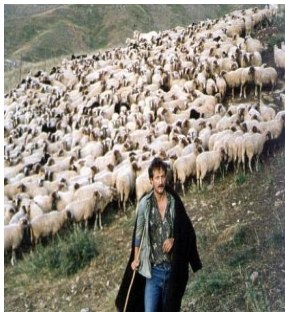
6.7.6 Ζύμωμα ψωμιού και ψήσιμο στο ξυλόφουρνο

Με τη βοήθεια της φουρνάρισσας οι επισκέπτες ζυμώνουν το ψωμί, ετοιμάζουν το φούρνο, και ψήνουν το ψωμί τους. Στο τέλος μπορούν να το δοκιμάσουν μαζί με τυρί και ελιές.

6.7.7 Αγγειοπλαστική

Με τη βοήθεια ειδικού τεχνίτη, οι επισκέπτες κάνουν τα πρώτα τους βήματα στη τέχνη της κεραμικής.

6.7.8 Συμμετοχή σε αγροτικές δουλειές

Οι επισκέπτες, αν το θελήσουν μπορούν να συμμετέχουν στις αγροτικές δουλειές του αγροτουριστικού καταλύματος. Έχουν τη δυνατότητα να αρμέξουν πρόβατα και κατσίκες, να ταΐσουν τις κόττες και να πάρουν τα αυγά που έχουν κάνει και γενικά να φροντίσουν τα οικόσιτα ζώα του καταλύματος. Μπορούν επίσης να βοηθήσουν στην μετατροπή του κατσικίσιου ή και προβατίσιου γάλατος σε διαφόρων ειδών τυριά, όπως κεφαλοτύρι, γραβιέρα, φέτα ή ακόμα και να φτιάξουν κρητικό παραδοσιακό γιαούρτι.

Επίσης ανάλογα με την εποχή, μπορούν να συμμετέχουν στις λεγόμενες «κουρές», δηλ. το κούρεμα το προβάτων που γίνεται το καλοκαίρι, να συμμετέχουν στον «τρύγο», δηλ το μάζεμα το σταφυλιών από το αμπέλι, τα οποία τα μισά από αυτά θα μεταφερθούν στο «πατητήρι» για την παραγωγή μούστου (κρασιού) και τα άλλα μισά θα επεξεργαστούν για τη μετατροπή τους σε σταφίδα.

Επίσης μπορούν να παραστούν στα λεγόμενα «ρακοκάζανα», εκεί όπου σε ένα μεγάλο καζάνι σιγοβράζουν τα στράφυλλα και βγαίνει η ρακή. Ο ιδιοκτήτης της ρακής καλεί φίλους και συγγενείς και όλοι μαζί γύρω από ένα τραπέζι γεμάτο

κρητικές λιχουδιές, κρητική μουσική και άφθονη ρακή, που βγάζουν κάθε λίγο από το καζάνι για να δοκιμάσουν αν είναι καλή, γιορτάζουν, καθώς σηματοδοτεί το τέλος των καλοκαιρινών τους αγροτικών εργασιών.

Μπορούν επίσης να συμμετέχουν στο μάζεμα των ελιών που γίνεται το χειμώνα και να παραστούν στο ελαιοτριβείο για να δουν την επεξεργασία της ελιάς σε λάδι.

6.8 Εκπαιδευτικά προγράμματα

Το Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας και Λαϊκής Τέχνης, στο Πρότυπο Παραδοσιακό Κρητικό Χωριό ΑΡΟΛΙΘΟΣ, στην προσπάθειά του να διατηρήσει αναλλοίωτη στη μνήμη όλων των Κρητών και κυρίως των μικρών παιδιών, την παράδοση της Κρήτης, οργανώνει για κάθε σχολικό έτος τα ακόλουθα εκπαιδευτικά προγράμματα :

6.8.1 Πρόγραμμα 1 - "Οι Μουσαφίρηδες στο σπίτι της γιαγιάς"

Το σπίτι της γιαγιάς έχει πάντα μια ιδιαίτερη αξία για τα μικρά παιδιά. Είναι γεμάτο αγάπη, ζεστασιά, μυρωδιές, εικόνες και αντικείμενα. Τα πράγματα τοποθετημένα με τάξη και νοικοκυροσύνη, το καθένα στη δική του θέση, περιμένει το άγγιγμα της γιαγιάς για να γίνει χρήσιμο και πολύτιμο. Τα παιδιά γίνονται οι μουσαφίρηδες σε ένα παλιό σπίτι. Η γιαγιά είχε φροντίσει να φυλάξει με ιδιαίτερη φροντίδα, αντικείμενα που σχετίζονταν με τη ζωή της για να μπορέσουν τα παιδιά να φανταστούν μια μέρα της ζωής της στα χρόνια τα παλιά.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα απευθύνεται σε παιδιά Νηπιαγωγείου και Α΄-Β΄ τάξης του δημοτικού.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι:

1. να γνωρίσουν τα παιδιά τα χαρακτηριστικά ενός κρητικού σπιτιού.
2. να γνωρίσουν επιλεγμένα αντικείμενα του σπιτιού, τη χρήση και το υλικό κατασκευής τους.
3. να συγκρίνουν τον τρόπο ζωής στο σπίτι του τότε και του σήμερα.

4. να διασκεδάσουν και να ψυχαγωγηθούν με διάφορα μιμητικά παιχνίδια.
5. να συμμετέχουν στη δημιουργική απασχόληση, δουλεύοντας με πηλό ή υφαίνοντας σε μικρές κατασκευές.

Το πρόγραμμα εφαρμόζεται στην αίθουσα της αναπαράστασης του παραδοσιακού σπιτιού.

6.8.2 Πρόγραμμα 2 - "Ο Προπάππους μου ο Μάστορας"

Ο γεωργός ήταν από αρχαιοτάτων χρόνων το κυριότερο επάγγελμα των ανθρώπων της υπαίθρου. Όμως, οι άνθρωποι ως ανήσυχα πνεύματα και με την αύξηση των αναγκών τους ανακάλυψαν επιπλέον, πάρεργα επαγγέλματα. Ο καλαθάς, ο σιδεράς, ο φανοποιός και άλλοι πολλοί μαστόροι, παρήγαγαν χειροποίητα αντικείμενα, που συνήθιζαν να ανταλλάσσουν μεταξύ τους στις καθημερινές τους συναλλαγές .

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα απευθύνεται σε παιδιά της Γ', Δ', Ε' και Στ' δημοτικού.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

1. να γνωρίσουν τα παιδιά ανδρικά επαγγέλματα του παρελθόντος.
2. να συμμετέχουν ενεργά στη γνωριμία τους με τα εργαλεία και τα υλικά των μαστόρων, αναλαμβάνοντας ρόλους και δρώντας ανάλογα με τις υποδείξεις του ερμηνευτή.
3. να αντιληφθούν τη σύνδεση μεταξύ των επαγγελμάτων και το τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούσαν τις δοσοληψίες τους.
4. να συμμετέχουν στη δημιουργική απασχόληση, κατασκευάζοντας πήλινα αντικείμενα, σαμαράκια ή φυτεύοντας όσπρια.

Ο χώρος εφαρμογής του προγράμματος είναι η αίθουσα των επαγγελμάτων.

6.8.3 Πρόγραμμα 3 - "Ο Σαλβαράς και η Σαρτζάτη"

Το ρούχο είναι άμεσα συνδεδεμένο με τη ζωή του ανθρώπου. Καθορίζει το χαρακτήρα του, τη διάθεσή του, τη κοινωνική του θέση και τη ψυχολογική του διάθεση. Η κρητική φορεσιά, γυναικεία και αντρική, εκφράζει τη λεβεντιά του κρητικού, ανυψώνει το ανάστημά του και βροντοφωνάζει τη περηφάνια του. Περίσσια πλουμισμένη με ποικιλία χρωμάτων και σχεδίων αποτελεί πρότυπο παράδειγμα παραδοσιακής φορεσιάς.

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε παιδιά της Γ', Δ', Ε' και Στ' Δημοτικού.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

- να γνωρίσουν τα παιδιά το τρόπο κατασκευής των νημάτων και δύο από τις πιο γνωστές στολές της Κρήτης.
 - να διασκεδάσουν με τη συμμετοχή τους σε διάφορα μιμητικά παιχνίδια.
 - να συμμετέχουν ενεργά στη παρουσίαση του προγράμματος.
- να υφάνουν σε μικρούς αυτοσχέδιους αργαλειούς ή να δημιουργήσουν κολάζ υφασμάτων.

Ο χώρος εφαρμογής του προγράμματος είναι η αίθουσα αναπαράστασης του παραδοσιακού σπιτιού.

6.8.4 Πρόγραμμα 4 - "Από το σήμερα στο χθες"

Η ζωή του παππού και της γιαγιάς. Πόσα παραμύθια έχουμε ακούσει για τις καθημερινές ασχολίες τους, για τα αγνά προϊόντα που καλλιεργούσαν, για τα χειροποίητα εργαλεία τους και για τον απλό, αλλά μεστό τρόπο της ζωής τους. Οι καθημερινές τους έγνοιες, οι σχέσεις μεταξύ τους και με τους συγχωριανούς τους, τα ήθη και τα έθιμά τους. Και φυσικά ο χορός, το τραγούδι, η ψυχαγωγία. Ένα μικρό ταξίδι στο χρόνο.'

Το πρόγραμμα προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή των παιδιών στις καθημερινές ασχολίες των ανθρώπων της παλιάς εποχής, όπως:

- Δουλειές του σπιτιού για τα κορίτσια.
- Αγροτικές δραστηριότητες για τα αγόρια.

Απευθύνεται σε παιδιά της Γ', Δ', Ε' και Στ' Δημοτικού. Με ανάλογες προσαρμογές μπορούν να το παρακολουθήσουν παιδιά μικρότερης ηλικίας.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

- Να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με το κρητικό σπίτι και τις αγροτικές ασχολίες.
 - Να αναλάβουν κάποιες δραστηριότητες σε ομάδες, έτσι ώστε να συνεργαστούν.
 - καλλιεργώντας το ομαδικό πνεύμα και την αλληλεγγύη.
 - Να αποφύγουμε τη θεωρητική προσέγγιση του Μουσείου και να βιώσουν με την ενεργή

συμμετοχή τους στοιχεία της καθημερινής ζωής των παππούδων τους.

- Να γνωρίσουν τα παιδιά ήθη και έθιμα, ανάλογα με τις περιόδους που διανύονται. Π.χ Χριστούγεννα, Πάσχα.

Ο χώρος εφαρμογής του προγράμματος είναι το αγροτικό παραδοσιακό σπίτι και ο κήπος του Μουσείου.

6.8.5 Πρόγραμμα 5 - "Απού' χει καθείς στο λογισμό ντου, τα θωρεί και στ' όνειρό ντου".

“Μικιός ο κύκλος στο χωριό, γνωρίζουνταν οι νέοι από τα γεννοφάσκια ντους και ήρχιζε να πνέει αύρα τσ' αγάπης δροσερή μέσα στα σωθικά τους και εφούσκωνε τα στήθια ντους από τα σχολικά ντους.”

“Ε, τον παντέρμο το σεβντά δουλειές απου τσι κάνει, σ'είντα μπελά το λοϊσμό, μα και τσ' αιστήσεις βάνει!”

Το πρόγραμμα προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή των παιδιών. Δύο οικογένειες του χωριού αυτή του γεωργού και αυτή του προύχοντα συνδέονται μεταξύ τους μετά από ένα “τυχαίο” γεγονός. Ανάμεσα σε κάποια μέλη των οικογενειών η τύχη τους επιφυλάσσει εκπλήξεις.

Το πρόγραμμα μεταδίδει στα παιδιά στοιχεία της κοινωνικής ζωής των ηθών και των εθίμων κατοίκων ενός χωριού, όπως αυτά εξελίσσονται με την αφορμή που τους δίνει ένα χαρούμενο γεγονός στο σπίτι τους.

Απευθύνεται σε παιδιά της Γ', Δ', Ε' και Στ' Δημοτικού.

Οι χώροι εφαρμογής του είναι τα δύο παραδοσιακά σπίτια εκτός του Μουσείου.

6.8.6 Πρόγραμμα 6 - "Ένα Μουσείο σαν μια παλιά φωτογραφία"

Μουσείο, ο ναός των Μουσών. Τα Μουσεία φυλάσσουν με ιδιαίτερη φροντίδα τη καλλιτεχνική έκφραση των ανθρώπων, τα αντικείμενα της καθημερινότητάς τους και γενικότερα το πολιτισμικό τους έργο.

Κάθε αντικείμενο έχει μια διαφορετική ιστορία να μας διηγηθεί. Ο φωτογράφος, με τη μηχανή του, απαθανατίζει ανθρώπους, αντικείμενα, τοπία αλλά και στιγμές του χρόνου. Όμως τι κρύβεται πίσω από τη κάθε φωτογραφία; Τι υπήρχε πριν, τι μετά, τι δεξιά, τι αριστερά; Ποια η ιστορία που κάθε αντικείμενο έχει να μας διηγηθεί; Οι μικροί φωτογράφοι καλούνται να το ανακαλύψουν.

Το πρόγραμμα βασίζεται στις αρχές του θεατρικού παιχνιδιού και προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή των παιδιών.

Στόχος του προγράμματος είναι:

- Να συμμετάσχουν τα παιδιά σε ένα παιχνίδι φαντασίας, αυτοέκφρασης και αυτοδημιουργίας. Μέσω του παιχνιδιού τα παιδιά ευαισθητοποιούνται και αποβάλλουν τη μέχρι σήμερα εντύπωσή τους για το τι μπορεί να είναι ένα Μουσείο και το πως μπορούμε να το προσεγγίσουμε.
- Απευθύνεται κυρίως σε παιδιά Ε' και Στ' Δημοτικού.

Το θεατρικό παιχνίδι αγγίζει τις αισθήσεις των παιδιών και τα βοηθάει να αντιληφθούν ότι ένα Μουσείο δεν είναι μια ψυχρή αίθουσα, αλλά ένας χώρος έμπνευσης, φαντασίας, και δημιουργικότητας. Τα παιδιά ανασύρουν δικές τους μνήμες, κάνουν τη προσωπική τους επιλογή και ελευθερώνουν τη φαντασία και την έκφρασή τους.

6.8.7 Πρόγραμμα 7 - "Ψωμί κ ελιά"

Το πρόγραμμα αναλύει τη παραγωγή του σιταρένιου ψωμιού και του ελαιολάδου. Εφαρμόζεται σε διαφορετικούς χώρους, ανάλογα με τη διαδικασία που ακολουθείται και έτσι χωρίζεται σε τρία μέρη.

1) Το παραδοσιακό σπίτι εκτός του Μουσείου-Ζύμωμα Ψωμιού. Ο φούρνος για το ψήσιμο του.

2) Όλες οι αίθουσες του Μουσείου με βασικό επίκεντρο στα αντικείμενα εκείνα που σχετίζονται με την διατροφή.

3) Η αίθουσα προβολών για την παρουσίαση των σλαιντς.

Η μέθοδος που χρησιμοποιείται είναι η βιωματική προσέγγιση (ζύμωμα-άναμμα του φούρνου-φούρνισμα) καθώς, και η προφορική μετάδοση πληροφοριών καθώς, και η χρήση οπτικών μέσων.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι:

1) Να συγκρίνουν τον τρόπο παραγωγής βασικών υλικών της καθημερινής ζωής (ψωμί και λάδι) στο χθες και στο σήμερα.

2) Να συνδυάσουν την μόρφωση με την ψυχαγωγία μέσω της βιωματικής μεθόδου και της προβολής των σλαιντς.

3) Να αναπτύξουν το ενδιαφέρον τους για τα δύο αυτά βασικά διατροφικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την κρητική διατροφή.

4) Να ευαισθητοποιηθούν πάνω στο θέμα της αξίας της λαϊκής παράδοσης και των ποικίλων εκφράσεών της.

5) Να αναπτύξουν το γνωστικό τους επίπεδο.

Το πρόγραμμα αυτό απευθύνεται κυρίως σε παιδιά Γυμνασίου και Λυκείου και έχει διάρκεια μιας ώρας και τριάντα λεπτών.

Το μουσείο συνεργάζεται με περιβαλλοντικές ομάδες που ενδιαφέρονται σε θέματα λαϊκού πολιτισμού αγροτικής ζωής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΕΡΕΥΝΑ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

7.1 Επιλογή του δείγματος – Τρόπος συλλογής των στοιχείων

7.1.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η αποτύπωση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των ατόμων που αποτελούν το δείγμα των τουριστών- επισκεπτών, καθώς και των κατοίκων του νομού Ηρακλείου. Παράλληλα, επιδιώκεται να διαπιστωθεί, κατά πόσο οι τουρίστες-επισκέπτες και κάτοικοι του νομού είναι ενήμεροι για την ύπαρξη του αγροτουριστικού προϊόντος στο Ηράκλειο, αν το έχουν δοκιμάσει και τις εντυπώσεις τους, ποιες κατά τη γνώμη τους είναι οι κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές επιδράσεις του αγροτουρισμού όσον αφορά το νομό Ηρακλείου και τέλος, τους λόγους που θα το επέλεγαν ως απασχόληση, και την γνώμη τους για την προοπτική του αγροτουρισμού στο μέλλον.

7.1.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Για τη διεξαγωγή της έρευνας αυτής, επελέγη η μέθοδος της πρωτογενούς δειγματοληπτικής έρευνας, με ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από 199 συνολικά άτομα (Έλληνες και αλλοδαπούς τουρίστες-επισκέπτες και κατοίκους του νομού), οι οποίοι αποτέλεσαν και τον πληθυσμό της έρευνας. Για την επιλογή του δείγματος εφαρμόστηκε η μέθοδος της τυχαίας δειγματοληψίας.

Η διαδικασία διανομής των ερωτηματολογίων για το δείγμα της έρευνας διήρκησε από τις 24/07/08 έως 29/08/08 σε διάφορα μέρη του κέντρου του Ηρακλείου, στο λιμάνι και στο αεροδρόμιο «Νίκος Καζαντζάκης».

7.1.3 Δομή του ερωτηματολογίου

Η δομή του ερωτηματολογίου έγινε με βάση τους σκοπούς της έρευνας και αποτελείται από δύο ευδιάκριτες υποενότητες. Η πρώτη περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με τα προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων όπως το φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο, επάγγελμα, μηνιαίο ατομικό εισόδημα και η χώρα προέλευσης. Στην δεύτερη ενότητα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην καταγραφή των απόψεων του δείγματος σχετικά με τον αγροτουρισμό, όπως πχ. τι είδους τουριστικές διακοπές τους ενδιαφέρει, εάν γνωρίζουν την έννοια του αγροτουρισμού, εάν θεωρούν το κόστος των διακοπών αυτών ακριβό ή όχι, όπως και εάν θεωρούν ότι ο αγροτουρισμός είναι σημαντική δύναμη ανάπτυξης για τον τουρισμό, εάν θα τους ενδιέφερε να ασχοληθούν με το αντικείμενο του αγροτουρισμού, εάν ναι για πιο λόγο και τέλος εάν πιστεύουν ότι ο αγροτουρισμός ως επιχειρηματική δραστηριότητα έχει προοπτική για το μέλλον. Στην ερώτηση εάν έχουν κάνει διακοπές σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα, το δείγμα που απάντησε θετικά, ζητήθηκε να απαντήσουν κάποιες επιπλέον ερωτήσεις όσον αφορά την εποχή του χρόνου, τη χρονική διάρκεια και τον αριθμό της επίσκεψης τους σε ένα τέτοιο αγροτουριστικό κατάλυμα, από πού ενημερώθηκαν για το είδος αυτό των διακοπών, ποιο είναι το κίνητρο επιλογής αυτού του είδους διακοπών, με ποιον το επισκέπτονται και τέλος κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες που τους προσφέρει ένα τέτοιο κατάλυμα. Τέλος, ζητήθηκε από όλο το δείγμα να απαντήσει, κατά τη γνώμη του, σε μια σειρά από ερωτήσεις που αφορούν την επίδραση του αγροτουρισμού στο νομό του Ηρακλείου, όσον αφορά οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά, πολιτισμικά

θέματα, όπως και σε θέματα βελτίωσης υποδομών, αλλά και άλλα γενικά προβλήματα, όπως ρύπανση και ηχορύπανση περιβάλλοντος, αλλοίωση τοπικού στοιχείου κλπ.

Το ερωτηματολόγιο περιείχε 29 ερωτήσεις, οι οποίες ήταν όλες κλειστού τύπου, με προκαθορισμένες απαντήσεις, εκτός από δυο ερωτήσεις όσον αφορά το μηνιαίο ατομικό εισόδημα και τη χώρα προέλευσης, όπου ήταν ερωτήσεις ανοικτού τύπου, από τις οποίες οι ερωτώμενοι μπορούσαν να επιλέξουν εκείνη που τους αντιπροσώπευε.

Μετά την ολοκλήρωση της συλλογής των δεδομένων, ακολούθησε η κωδικοποίηση όλων των απαντήσεων και καταρτίστηκε το κωδικό πλάνο, προκειμένου να ακολουθήσει η επεξεργασία των δεδομένων με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Τα προγράμματα που χρησιμοποιήθηκαν για την επεξεργασία των δεδομένων είναι το Microsoft Excel και το στατιστικό πακέτο SPSS. Για κάθε μια από τις ερωτήσεις βρέθηκαν ποσοστά και έγιναν τα αντίστοιχα διαγράμματα. Ακολούθησε στη συνέχεια συσχέτιση των αποτελεσμάτων, από την οποία διεξήχθησαν πολύ χρήσιμα συμπεράσματα.

Προκειμένου να μετρηθεί ο βαθμός εξάρτησης μεταξύ δύο μεταβλητών X, Y , χρησιμοποιείται ο συντελεστής συσχέτισης X^2 . Αναλυτικότερα, πραγματοποιείται έλεγχος υποθέσεων για να καθοριστεί αν η συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών είναι θετική ή αρνητική, να διευκρινιστεί δηλαδή αν οι μεταβλητές συσχετίζονται ή όχι.

Η διατύπωση κάθε ελέγχου υποθέσεων περιλαμβάνει τη μηδενική (H_0) και την εναλλακτική υπόθεση (H_a). Στην μηδενική υπόθεση τα χαρακτηριστικά X, Y του δείγματος κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό ενώ στην εναλλακτική υπόθεση δεν κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό.

Στην συνέχεια η τιμή της στατιστικής X^2 συγκρίνεται με την πιθανότητα παρατήρησης της τιμής αυτής (P -value) και οδηγεί στα ακόλουθα συμπεράσματα:

$P\text{-value} > 0,10$ τότε αποδεχόμαστε την μηδενική υπόθεση H_0 , δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες

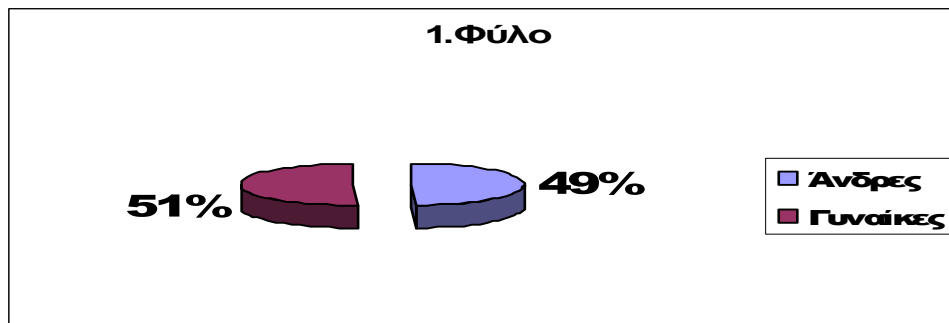
$P\text{-value} < 0,10$ τότε αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση H_a , δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 10%.

$P\text{-value} < 0,05$ τότε αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση H_a , δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 5%.

$P\text{-value} < 0,01$ τότε αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση H_a , δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 1%.

Στην παρούσα πτυχιακή μελέτη βρέθηκαν τόσο συσχετισμένες όσο και ασυσχέτιστες μεταβλητές. Βέβαια στην συνέχεια παρατίθεται η ανάλυση των ελέγχων υποθέσεων των μεταβλητών που υπήρξε στατιστικά σημαντική συσχέτιση.

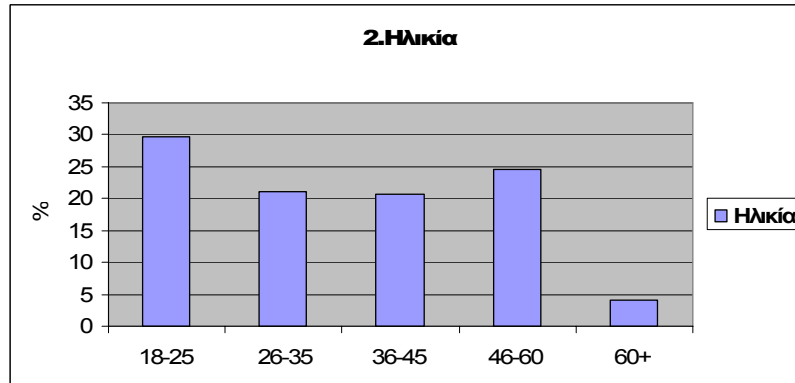
7.2 Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της έρευνας

Διάγραμμα 1111

Deleted: 1

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακής εργασίας, στην οποία συμμετείχαν 200 άτομα τουριστών- επισκεπτών και κατοίκων του νομού Ηρακλείου, εκ των οποίων το 49,2% ήταν άντρες και το 50,8% ήταν γυναίκες (Διάγραμμα 1).

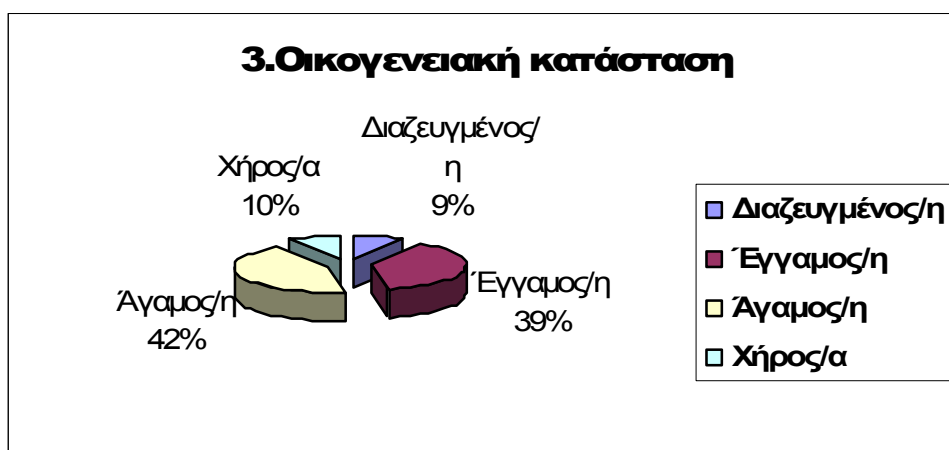

Διάγραμμα 2222

Deleted: 2

Η ερώτηση που αφορούσε την ηλικία των ερωτηθέντων , περιελάμβανε 5 κατηγορίες. Σύμφωνα λοιπόν με τις απαντήσεις τα ποσοστά που προέκυψαν ήταν

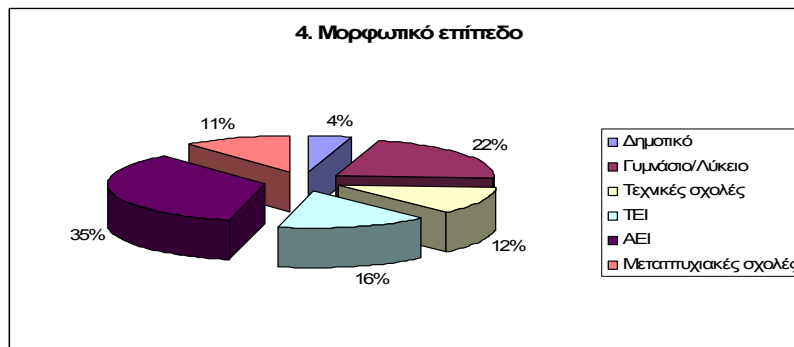
29,6% στην κατηγορία 18-25 ετών, 21,1% στην κατηγορία 26-35 ετών, 20,6% στην κατηγορία 36-45 ετών, 24,6% στην κατηγορία 46-60 ετών και τέλος 4% στην κατηγορία 60 ετών και άνω. Όπως βλέπουμε, αν και το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος, το οποίο είναι 29,6% συγκεντρώνεται στην πρώτη ηλικιακή κατηγορία, ωστόσο στην συμπλήρωση των ερωτηματολογίων υπάρχει μια σχετική κατανομημένη ηλικιακά συμμετοχή (Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 3333

Deleted: 3

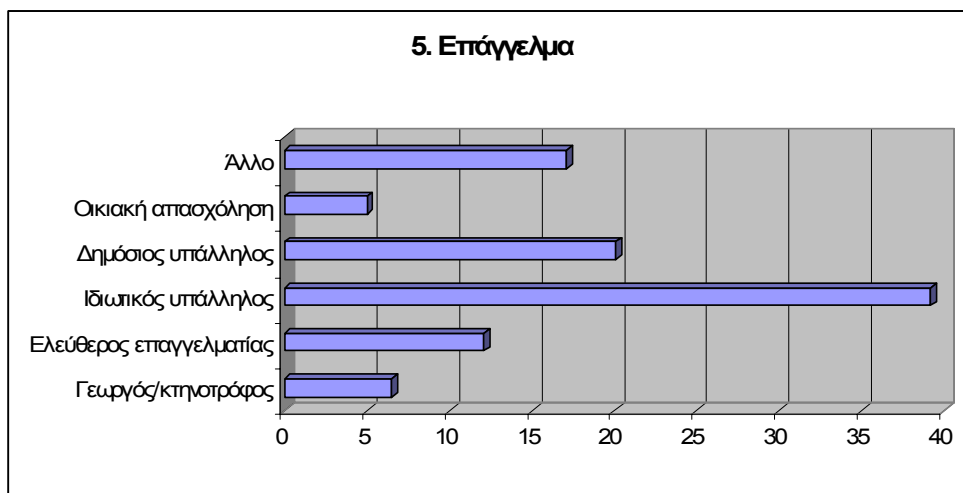
Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, δηλαδή το 42% αυτών, είναι άγαμοι, ακολουθούν σε ποσοστό 39% οι έγγαμοι, το 10% δήλωσαν ότι βρίσκονται σε χηρεία και τέλος ένα ποσοστό της τάξης του 9% δήλωσαν διαζευγμένοι.

Deleted: 4

Διάγραμμα 4444

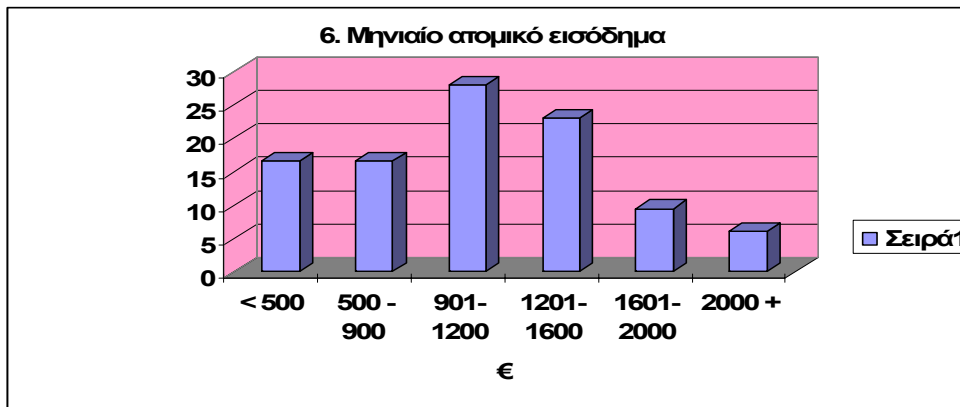
Η τέταρτη ερώτηση αναφέρεται στην εκπαίδευση των ερωτηθέντων και χωρίζεται στις εξής κατηγορίες : απόφοιτος/η δημοτικού, απόφοιτος/η γυμνασίου/λυκείου, απόφοιτος τεχνικών σχολών, πτυχιούχος ΤΕΙ, πτυχιούχος ΑΕΙ και τέλος κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στην δεύτερη κατηγορία «απόφοιτος/η γυμνασίου/λυκείου» το ποσοστό άγγιξε το 21,6%. Επίσης, τα ποσοστά των υπολοίπων κατηγοριών έχουν ως εξής : 4,5% στην κατηγορία «απόφοιτος/η δημοτικού», 12,1% στην κατηγορία «απόφοιτος τεχνικών σχολών», 15,6% στην κατηγορία «πτυχιούχος ΤΕΙ», 35,2% στην κατηγορία «πτυχιούχος ΑΕΙ», και τέλος 11,1% στην κατηγορία «κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου». Παρατηρούμε ότι περίπου το 70% έχει ικανοποιητικά καλό μορφωτικό επίπεδο εκπαίδευσης, καθώς και το ότι περίπου το 60% έχει ανώτατη μόρφωση (Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 5555

Deleted: 5

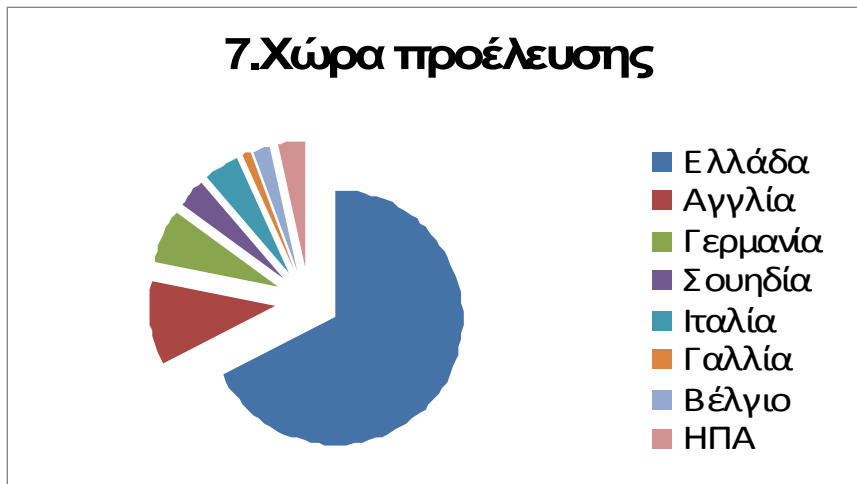
Όσον αφορά το επάγγελμα των ερωτηθέντων, στο δείγμα κυριαρχούν οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 39,2%, ενώ το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό το κατέχουν οι δημόσιοι υπάλληλοι με 20,1%, έπειτα ακολουθεί το ποσοστό με τα άτομα που ασχολούνται σε κάποια άλλη δουλειά σε σχέση με τις προαναφερόμενες σε ποσοστό 17,1%, το 12,1% του δείγματος δηλώνει ελεύθερος επαγγελματίας, το 6,5% ασχολείται με γεωργία και κτηνοτροφία και τέλος υπάρχει σημαντικό ποσοστό οικιακής απασχόλησης που φτάνει στο 5%.

Διάγραμμα 6666

Deleted: 6

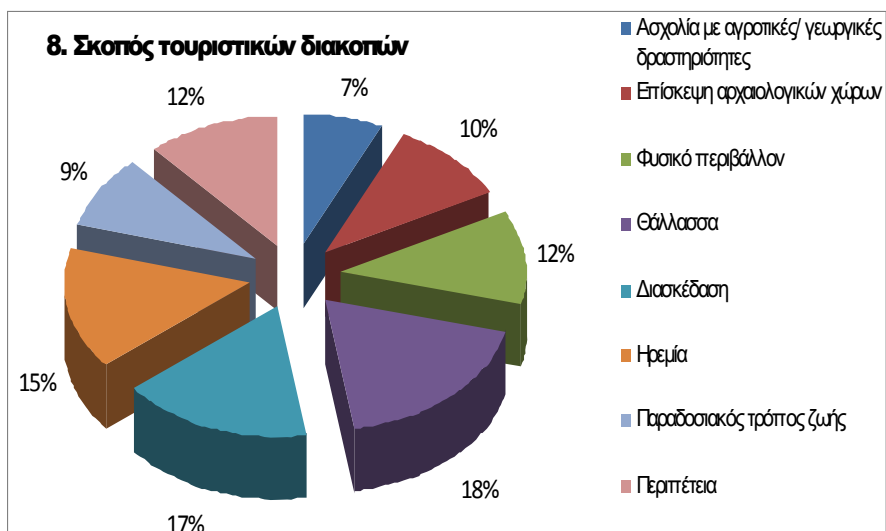
Στην ερώτηση όσον αφορά το μηνιαίο ατομικό εισόδημα, παρατηρείτε ότι ένα σημαντικό ποσοστό του δείγματος παρουσιάζει χαμηλό εισόδημα. Συγκεκριμένα μόλις το 16,6% δήλωσε μηνιαίο ατομικό εισόδημα λιγότερα από 500 ευρώ, ενώ στο ίδιο ποσοστό (16,6%) κυμαίνονται και όσοι δήλωσαν από 500 ευρώ έως 900 ευρώ. Το μεγαλύτερο ποσοστό (28,1%) συγκέντρωσε η απάντηση από 901 ευρώ έως 1200 ευρώ. Στα ίδια επίπεδα και λίγο πιο χαμηλά από το προηγούμενο ποσοστό, της τάξης του 23,1%, ακολουθούν εκείνοι με μηνιαίο ατομικό εισόδημα από 1201 ευρώ έως 1600 ευρώ. Από το υπόλοιπο δείγμα το 9,5% δήλωσε από 1601 ευρώ έως 2000 ευρώ, και τέλος μόλις το 6% δήλωσε μηνιαίο ατομικό εισόδημα 2000 ευρώ και άνω. Με βάση το μηνιαίο ατομικό εισόδημα μπορεί να σημειωθεί ότι υπάρχει σχετικά υψηλό βιοτικό επίπεδο.

Διάγραμμα 7777

Deleted: 7

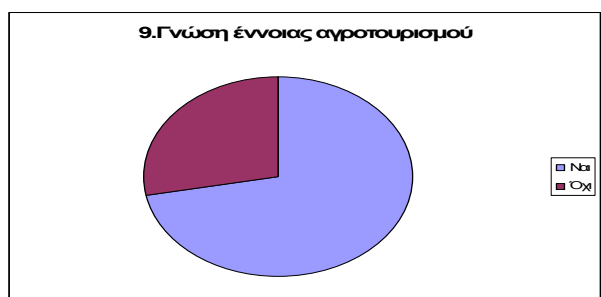
Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων του δείγματος της τάξης του 67,3% δήλωσε ότι προέρχεται από Ελλάδα, ενώ τα πρωτεία όσον αφορά τον αλλοδαπό πληθυσμό του δείγματος που επισκέφτηκε το νομό Ηρακλείου κατέχει η Αγγλία σε ποσοστό 10,6% και η Γερμανία σε 7%, πράγμα που δεν μας κάνει εντύπωση καθώς η Κρήτη θεωρείται το αγαπημένο παραθεριστικό μέρος για διακοπές για τις δυο αυτές χώρες. Ακολουθούν οι Σουηδοί και οι Ιταλοί σε ποσοστά 4% το καθένα, και τέλος οι ΗΠΑ, το Βέλγιο και η Γαλλία με ποσοστά της τάξης 3,5% , 2 % και 1,5% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 8888

Deleted: 8

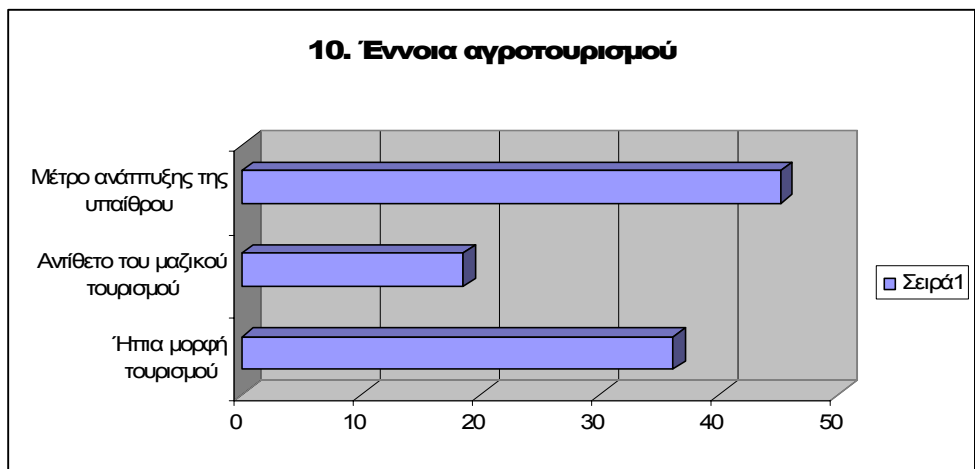
Κατά την εξεύρεση είδους τουριστικών διακοπών οι απαντήσεις του δείγματος είναι σχετικά ομοιόμορφα κατανομημένες, πράγμα που δείχνει τη μεγάλη διαφοροποίηση των επιθυμιών του δείγματος. Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό της τάξης του 18,6% απάντησε ότι το ενδιαφέρει η θάλασσα, το 16,6% αναζητεί τη διασκέδαση, το 15,1% αναζητεί την ηρεμία, το 11,6% αναζητούν διακοπές που έχουν να κάνουν με το φυσικό περιβάλλον, στο ίδιο ποσοστό με το φυσικό περιβάλλον κυμαίνεται και το δείγμα εκείνο που αναζητεί την περιπέτεια κατά την αναζήτηση των τουριστικών διακοπών του, ενώ τέλος τα ποσοστά που αφορούν την εξεύρεση τουριστικών διακοπών με σκοπό την εμπειρία του παραδοσιακού τρόπου ζωής και την ασχολία με αγροτικές/γεωργικές δραστηριότητες είναι 9% και 7% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 9999

Deleted: 9

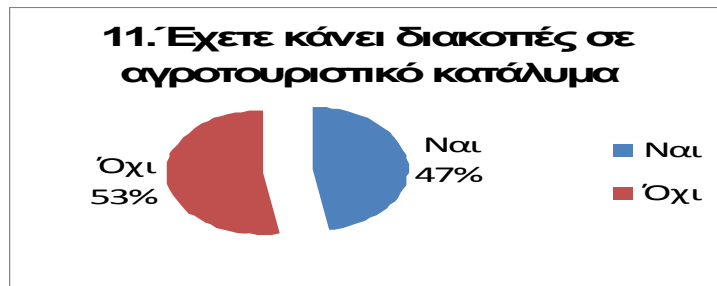
Στην ερώτηση κατά πόσο γνωρίζουν τι σημαίνει αγροτουρισμός, η συντριπτική πλειοψηφία του 71,9% απάντησε θετικά, ενώ μόλις το 28,1% απάντησε άγνοια.

Διάγραμμα 10101010

Deleted: 10

Στην ερώτηση ποιο θεωρείται ότι εκφράζει την έννοια του αγροτουρισμού, πήρε μέρος όλο το δείγμα, ακόμη και εκείνοι που είχαν δηλώσει ότι δεν την γνωρίζουν. Έτσι, το 45,2% των ερωτηθέντων εξέφραξαν την έννοια του αγροτουρισμού ως μέτρο ανάπτυξης της υπαίθρου, το 36,2%, ως ήπια μορφή τουρισμού, ενώ το 18,6% απάντησε αντίθετο του μαζικού τουρισμού.

Διάγραμμα 11111111

Deleted: 11

Το 52,8% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά σχετικά με την ερώτηση αν έχουν κάνει διακοπές σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα, ενώ το 47,2% απάντησε αρνητικά.

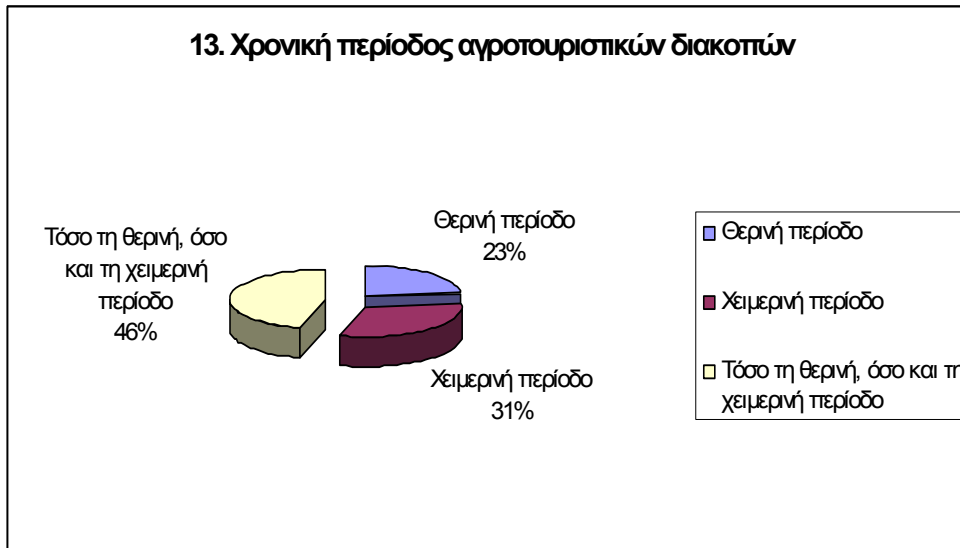

Διάγραμμα 12121212

Deleted: 12

Από τα άτομα που έχουν επισκεφτεί κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα για τις διακοπές του, το πιο μεγάλο ποσοστό που κυμαίνεται στα 23,6% τα επισκέπτεται μία

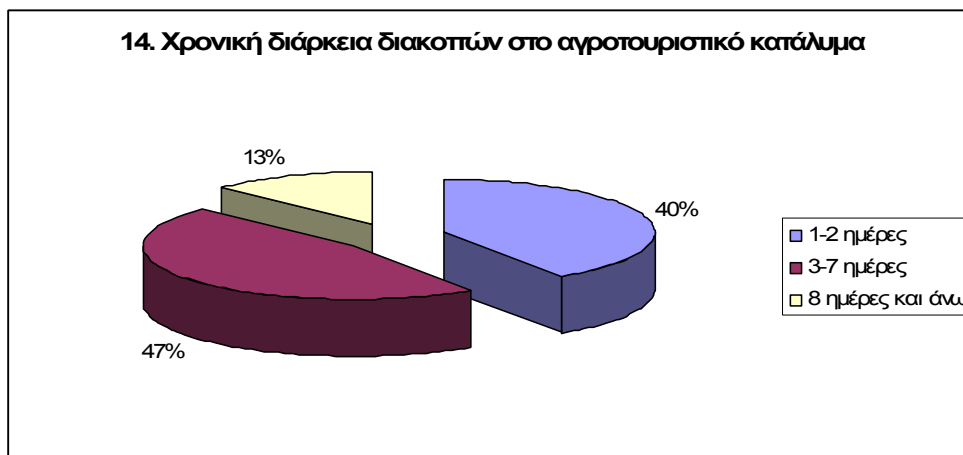
φορά το χρόνο, το 12,1% τα επισκέπτεται πολύ συχνά , ενώ το 11,1% δηλώνει περισσότερο από μια φορά το χρόνο.

Διάγραμμα 13131313

Deleted: 13

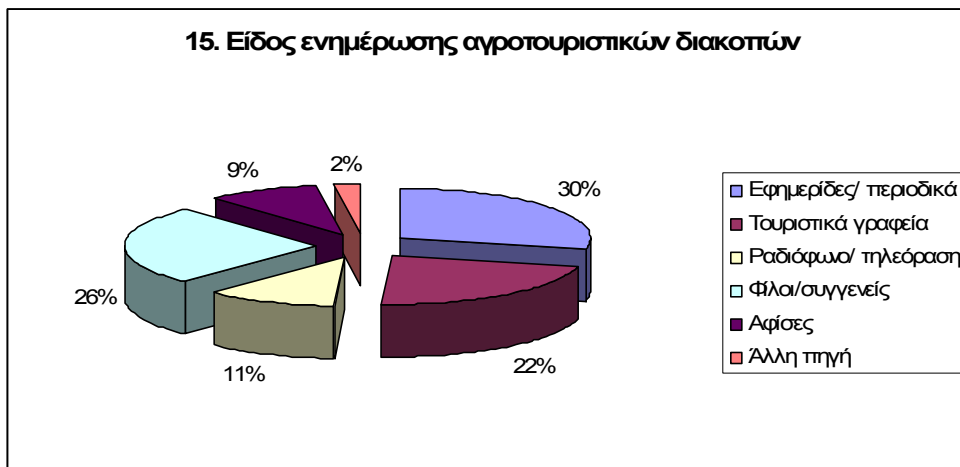
Στην ερώτηση πότε συνήθως επισκέπτεστε το αγροτουριστικό κατάλυμα, η πλειοψηφία του δείγματος (46%) απάντησε τόσο τη θερινή , όσο και την καλοκαιρινή περίοδο. Το 31% του δείγματος επισκέπτεται κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα κατά τη χειμερινή περίοδο του έτους. Ωστόσο, ικανοποιητικό είναι και το ποσοστό που κάνει διακοπές κατά τη θερινή περίοδο (23%), παρ'όλο που θα περίμενε κανείς να είναι αρκετά χαμηλό, λόγω του ότι συνήθως οι τουρίστες επιζητούν ήλιο, θάλασσα και παραλίες.

Διάγραμμα 14141414

Deleted: 14

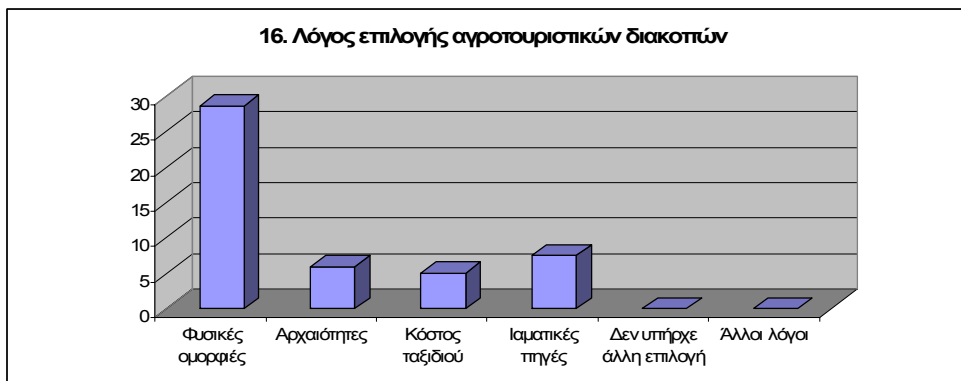
Οι αγροτουριστικές διακοπές του δείγματος που είναι σε μεγαλύτερη πλειοψηφία (47%) , διαρκούν από 3 έως 7 ημέρες περίπου, του 40% του δείγματος διαρκούν από 1 έως 2 ημέρες, ενώ μόλις το 13% του δείγματος κάνει αγροτουρισμό από 8 ημέρες και άνω.

Διάγραμμα 15151515

Deleted: 15

Στην ερώτηση από πού ενημερωθήκατε για το είδος αυτό των αγροτουριστικών διακοπών, ο μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (13,6%) δήλωσε ότι ενημερώθηκε από εφημερίδες και περιοδικά. Από φίλους και συγγενείς ενημερώθηκε το 12,6% , πράγμα το οποίο είναι ένα ικανοποιητικό ποσοστό που δείχνει ότι μέσω της παρέας και της συζήτησης γίνεται καλύτερη ενημέρωση και υπάρχει περισσότερη εμπιστοσύνη στο να δοκιμάσει κάποιος αυτό το είδος διακοπών, όταν μάλιστα του το προτείνει κάποιος δικός του άνθρωπος που το έχει κάνει ήδη. Το 10,6% δηλώνει ότι έχει ενημερωθεί από τουριστικά γραφεία , κάτι που υποδηλώνει ότι αγροτουρισμός αρχίζει να θεωρείται σιγά-σιγά ένα σχετικά ανταγωνιστικό προϊόν για τα γραφεία , τα οποία έχουν αρχίσει να τον προωθούν αναλόγως. Από ραδιόφωνο/τηλεόραση απάντησε ότι ενημερώθηκε το 5,3% που αποτελεί ένα αρκετά μικρό ποσοστό παρ'όλη τη δύναμη της εικόνας και του ήχου που παρέχουν αντίστοιχα και προσελκύουν περισσότερο τον καταναλωτή. Αυτό ίσως μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει ίσως στις ελάχιστες ή μη αποδοτικές διαφημίσεις του αγροτουριστικού προϊόντος. Από αφίσες έχει ενημερωθεί ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 4,5% , κάτι που δεν θα το περίμενε κανείς και ο πιθανός λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ίσως ότι δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε αυτού του είδους διαφήμισης.

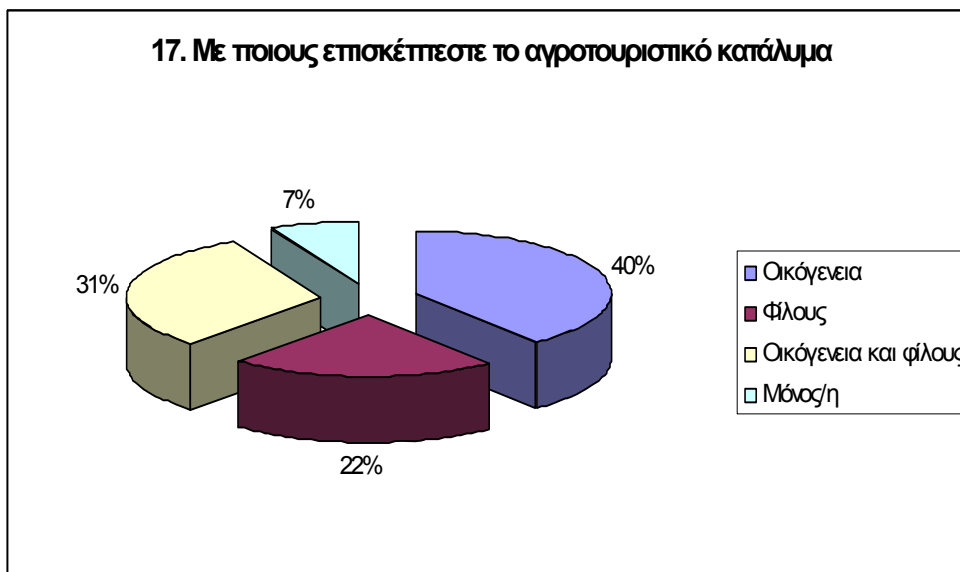

Διάγραμμα ~~16161616~~

Deleted: 16

Ως κύριο κίνητρο της επιλογής τέτοιου είδους αγροτουριστικών διακοπών είναι κατά την συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (28,6%) για τις φυσικές ομορφιές, το 7,5% για τις ιαματικές πηγές, μόνο το 6% για τις αρχαιότητες της περιοχής όπου βρίσκεται το αγροτουριστικό κατάλυμα, και τέλος το 5% για το κόστος των διακοπών αυτών. Όσον

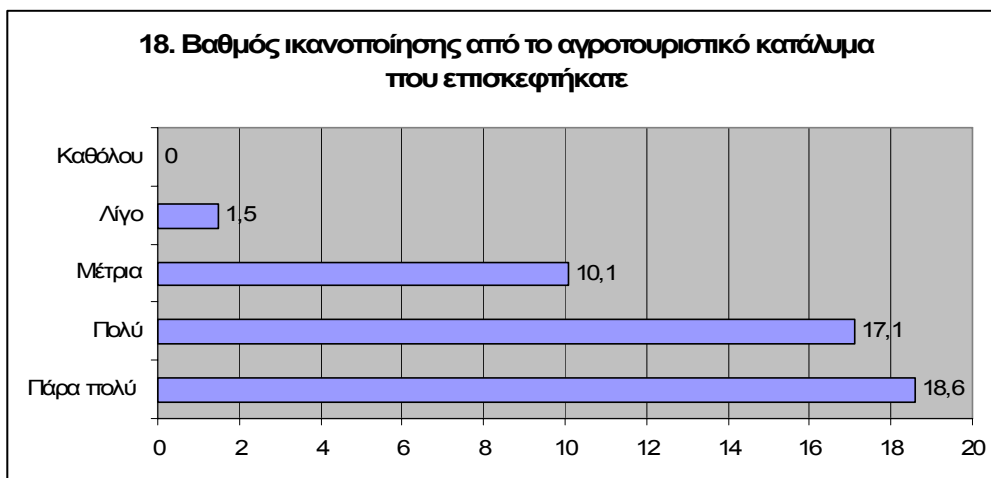
αφορά για το αν δεν υπήρχε άλλη επιλογή ή αν υπήρχαν άλλοι λόγοι για τους οποίους επέλεξε αυτού του είδους των διακοπών, δεν αποτέλεσαν για κανέναν κίνητρα.

Διάγραμμα 17171717

Deleted: 17

Το 18,6% επισκέπτεται το αγροτουριστικό κατάλυμα με την οικογένεια του, το 14,6% με την οικογένεια και τους φίλους του, το 10,6% μόνο με τους φίλους του, ενώ το 3,5% κάνει αγροτουριστικές διακοπές μόνο του. Το είδος αυτό των διακοπών ενδιαφέρει σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα κυρίως οικογένειες και παρέες φίλων που θέλουν να περάσουν ήρεμες διακοπές κοντά στη φύση.

Διάγραμμα 18181818,

Deleted: 18

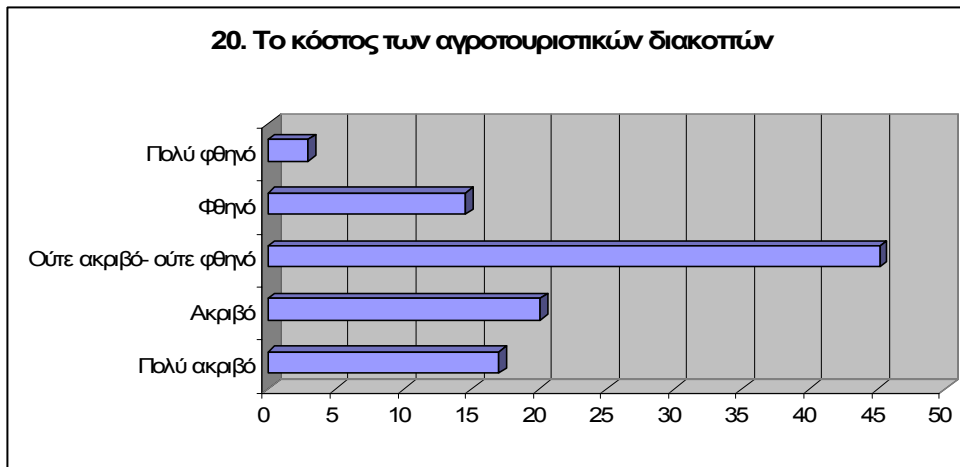
Στην ερώτηση πόσο ικανοποιημένοι είστε από τις υπηρεσίες που σας προσφέρει ένα τέτοιο κατάλυμα, «πάρα πολύ» απάντησε το 34%, «πολύ» το 17,1%, «μέτρια» το 10,1%, «λίγο» το 1,5% και τέλος κανείς δεν απάντησε ότι δεν είναι καθόλου ευχαριστήμενος. Είναι πολύ σημαντικό ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες είναι σε αρκετό βαθμό ικανοποιημένοι από τις παρεχόμενες υπηρεσίες και σε αυτό συντείνει τόσο η φιλοξενία των ιδιοκτητών όσο και ο αυστηρός έλεγχος από τον ΕΟΤ για την τήρηση των βασικών κανόνων λειτουργίας των τουριστικών καταλυμάτων.

Διάγραμμα 19191919,

Deleted: 19

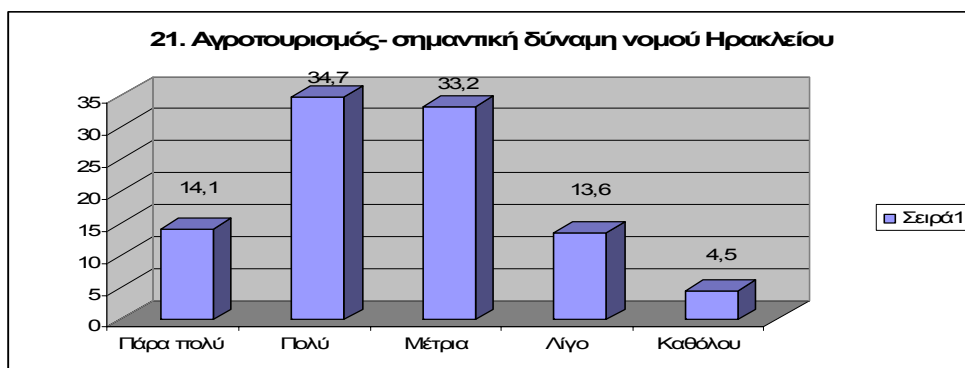
Στην ερώτηση για ποιο λόγο δεν έχετε κάνει ακόμη αγροτουρισμό, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (19,1%) απάντησε ότι δεν τον ενδιαφέρει αυτού του είδους οι διακοπές. Το 17,6% απάντησε ότι δεν γνώριζε για αυτό το είδος τουρισμού κι αυτό ίσως να εξηγείται στη μεγάλη προβολή του μαζικού τουρισμού και όπως διαπιστώθηκε παραπάνω στην έλλειψη ουσιαστικής ενημέρωσης για το τι περιλαμβάνει το αγροτουριστικό προϊόν. Το 10,1% απάντησε ότι για άλλους λόγους δεν έχει κάνει ακόμη αγροτουρισμό, ενώ κατά ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 6% θεωρεί ότι δεν είναι οικονομικά αρκετά για να το επιλέξουν.

Διάγραμμα ~~20202020~~

Deleted: 20

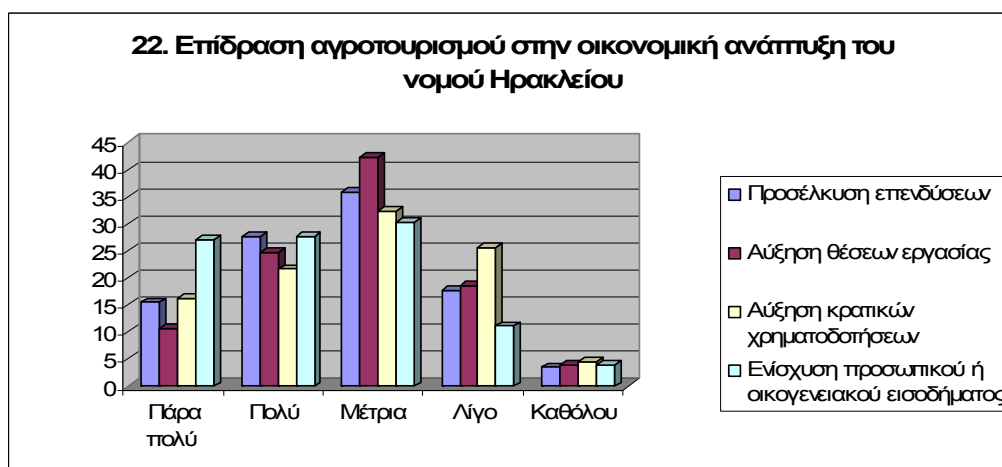
Στην ερώτηση πως θεωρείτε το κόστος αυτών των διακοπών, η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος δηλαδή το 45,2% θεωρεί ότι το κόστος είναι ούτε ακριβό αλλά ούτε και φθηνό. Το 20,1% του δείγματος θεωρεί ότι το κόστος είναι ακριβό, ενώ με ελάχιστη απόκλιση από το προηγούμενο, το 17,1% του δείγματος θεωρεί ότι είναι πολύ ακριβό. Το 14,6% απάντησε ότι το κόστος των αγροτουριστικών διακοπών είναι φθηνό, ενώ ένα αρκετά χαμηλό ποσοστό της τάξης του 3%, απάντησε ότι είναι πολύ φθηνό.

Διάγραμμα 21212121

Deleted: 21

Στην ερώτηση, κατά πόσο συμφωνούν ότι ο αγροτουρισμός είναι μια σημαντική δύναμη ανάπτυξης για τον τουρισμό στο νομό Ηρακλείου, οι ερωτηθέντες απάντησαν από μέτρια έως πολύ, σε ποσοστά 33,2% και 34,7% αντίστοιχα. Το 14,1% του δείγματος θεωρεί τον αγροτουρισμό πάρα πολύ σημαντική δύναμη στον νομό Ηρακλείου, ενώ αντίθετη άποψη έχει το 4,5%. Επίσης το 13,6% συμφωνεί λίγο με την παραπάνω ερώτηση.

Διάγραμμα 22222222

Deleted: 22

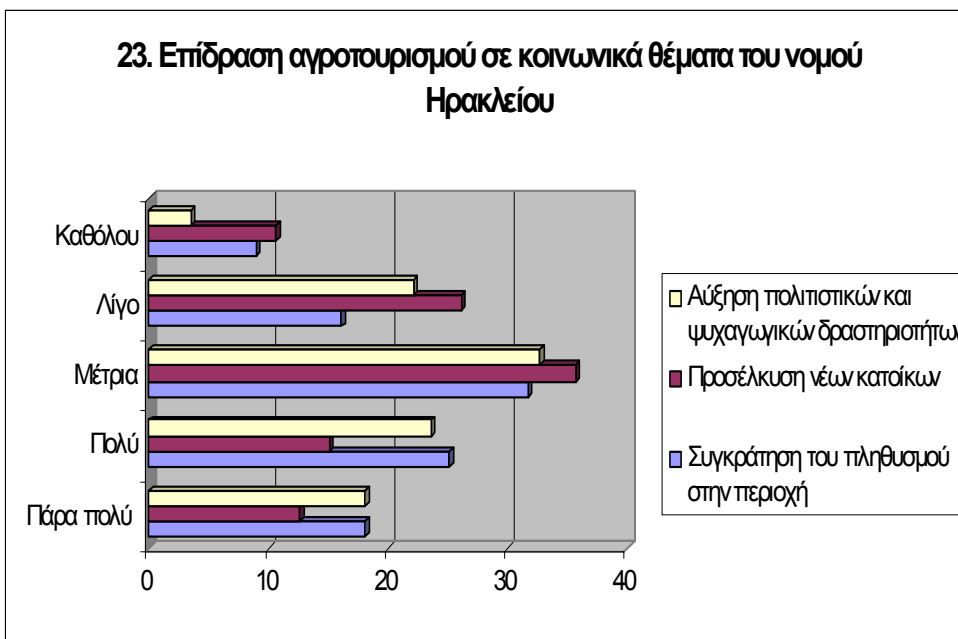
Στην ερώτηση για το πόσο έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός στην οικονομική ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου, υπάρχουν τέσσερις υπο-ερωτήσεις, οι οποίες ζητήθηκαν να απαντήσουν οι ερωτώμενοι. Η πρώτη έχει να κάνει με την προσέλκυση

επενδύσεων στον νομό, όπου το 3,5% απάντησε καθόλου, το 17,6% λίγο, το 35,7% μέτρια, το 27,6% πολύ και το 15,5% πάρα πολύ.

Η δεύτερη ερώτηση που σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη, αφορά την αύξηση θέσεων εργασίας. Το 4% του δείγματος απάντησε ότι ο συνεδριακός τουρισμός δεν συνέβαλλε καθόλου στην αύξηση των θέσεων εργασίας, το 18,6% απάντησε λίγο, το 42,2% απάντησε μέτρια, το 24,6% πολύ και το 10,6% πάρα πολύ.

Σε ότι αφορά την αύξηση των κρατικών χρηματοδοτήσεων το 4,5% απάντησε ότι ο αγροτουρισμός δεν συνέβαλλε καθόλου στην αύξηση των κρατικών χρηματοδοτήσεων, το 25,6% απάντησε λίγο, το 32,2 % απάντησε μέτρια, το 21,6% πολύ, ενώ τέλος το 16,1 % απάντησε πάρα πολύ.

Η ερώτηση που κλείνει τον κύκλο για την επίδραση του αγροτουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη έχει να κάνει με την ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος. Εδώ οι απαντήσεις έχουν ως εξής : Το 4% του δείγματος απάντησε ότι ο αγροτουρισμός δεν έχει ενισχύσει καθόλου το προσωπικό ή οικογενειακό εισόδημα, το 11,1% απάντησε λίγο, το 30,2% απάντησε μέτρια, το 27,6% πολύ, ενώ το 27,1% απάντησε ότι το προσωπικό ή οικογενειακό εισόδημα έχει ενισχυθεί πάρα πολύ.

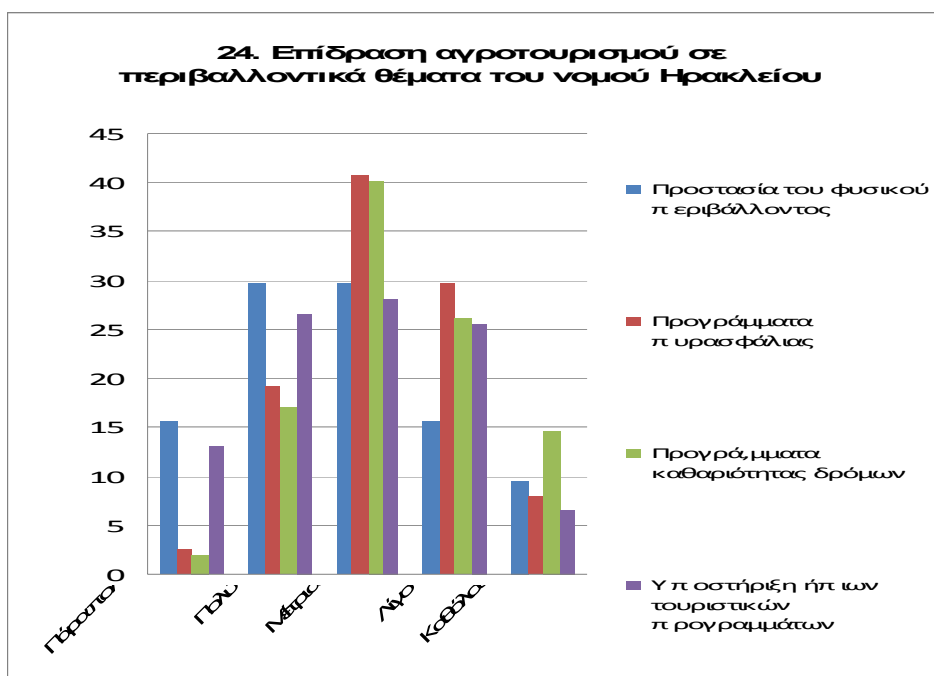
Διάγραμμα 23232323

Deleted: 23

Μια άλλη ομάδα ερωτήσεων είναι αυτή που αφορά κατά πόσο ο αγροτουρισμός έχει επιδράσει στα κοινωνικά θέματα της περιοχής. Στην ερώτηση για τη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή το 9% απάντησε ότι ο αγροτουρισμός δεν έχει επιδράσει καθόλου, το 16,1% πιστεύει πως έχει επιδράσει λίγο, το 31,7% μέτρια, το 25,1% πολύ, ενώ μόνο το 18,1% πιστεύει ότι ο αγροτουρισμός έχει επιδράσει πάρα πολύ στη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή.

Όσον αφορά την προσέλκυση νέων κατοικιών το 10,6% των ερωτηθέντων απάντησε καθόλου, το 26,1% λίγο, το 35,7% μέτρια, το 15,1% πολύ, ενώ το 12,6% πιστεύει ότι ο αγροτουρισμός έχει προσελκύσει πάρα πολλούς νέους κατοίκους.

Τέλος, σε ότι έχει να κάνει με την αύξηση των πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων τα ποσοστά μοιράζονται ως εξής : το 3,5% απάντησε ότι ο αγροτουρισμός δεν έχει επιδράσει καθόλου, το 22,1% πιστεύει πως έχει επιδράσει λίγο, το 32,7% μέτρια, το 23,6% πολύ, ενώ μόνο το 18,1% πιστεύει ότι ο αγροτουρισμός έχει επιδράσει πάρα πολύ στην αύξηση των πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων στην περιοχή.

Διάγραμμα 24242424

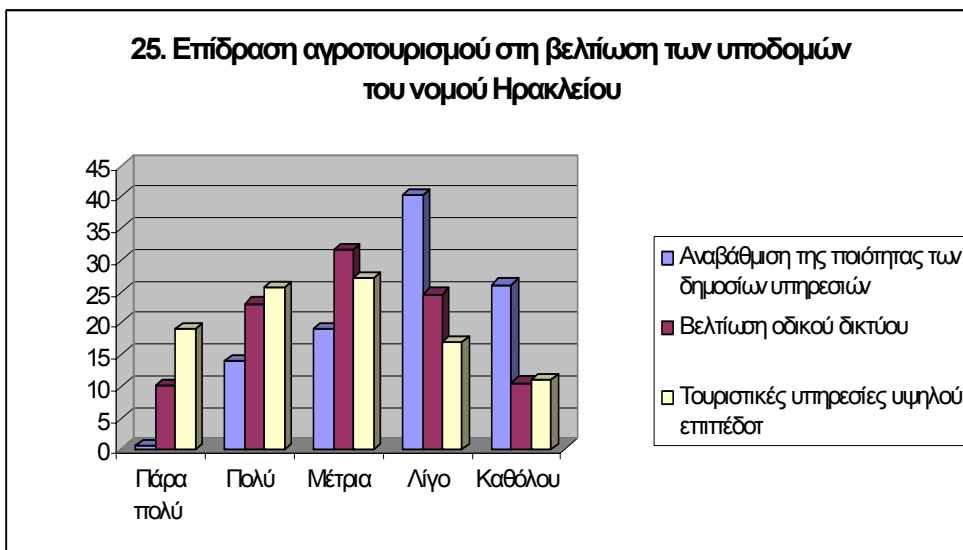
Deleted: 24

Σε ό,τι αφορά τα περιβαλλοντικά θέματα οι απαντήσεις είχαν ως εξής : Σχετικά με το αν ο αγροτουρισμός έχει επιδράσει στην προστασία του περιβάλλοντος, το 9,5% απάντησε καθόλου, το 15,6% θεωρεί λίγο, το 29,6% μέτρια, το 29,6% πολύ και τέλος το 15,6% του δείγματος απάντησε πάρα πολύ.

Οι απαντήσεις στην ερώτηση για το πόσο έχει επίδραση ο αγροτουρισμός στα προγράμματα πυρασφάλειας δόθηκαν ως εξής : το 8% απάντησε καθόλου, το 29,6% απάντησε λίγο, το 40,7% μέτρια, το 19,1% πολύ και το 2,5% πάρα πολύ.

Για το αν έχει επίδραση ο αγροτουρισμός στα προγράμματα καθαριότητας των δρόμων, το 14,6 % θεωρεί ότι δεν έχει καθόλου επίδραση, το 26,1% λίγο, το 40,2% μέτρια, 17,1% πολύ και τέλος μόνο το 2% απάντησε πάρα πολύ.

Τέλος, για την ομάδα αυτή των απαντήσεων, είναι η ερώτηση για το πόσο έχει επίδραση ο αγροτουρισμός στην υποστήριξη ήπιων τουριστικών προγραμμάτων, όπως οι πεζοπορίες, το 6,5% θεωρεί ότι δεν έχει επιδράσει καθόλου, το 25,6% απάντησε λίγο, το 28,1% μέτρια, το 26,6% πολύ και τέλος το 13,1% πάρα πολύ.

Διάγραμμα 25252525

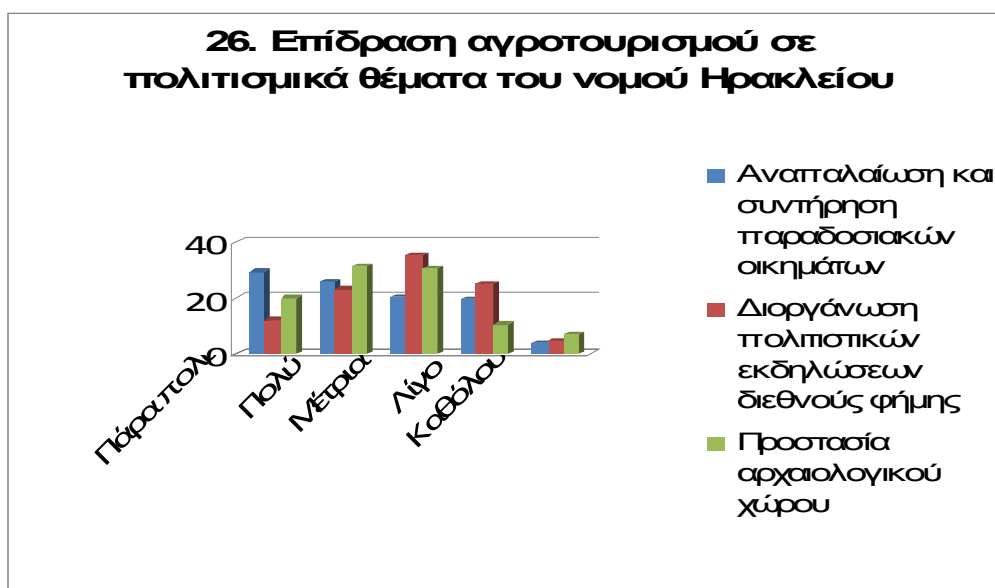
Deleted: 25

Μια άλλη ερώτηση, η οποία συμπεριλαμβάνει μια ομάδα ερωτήσεων έχει να κάνει με το πώς έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση των υποδομών στην

περιοχή. Στην ερώτηση αν έχει αναβαθμίσει την ποιότητα των δημοσίων υπηρεσιών, το 26,1% απάντησε καθόλου, το 40,2% απάντησε λίγο, το 19,1% απάντησε μέτρια, το 14,1% πολύ, και μόνο το 0,5 % πάρα πολύ.

Για την βελτίωση του οδικού δικτύου, το 10,6 % του δείγματος θεωρεί ότι ο αγροτουρισμός δεν έχει επίδραση καθόλου, το 24,6 % λίγο, το 31,7% μέτρια, το 23,1% πολύ και τέλος το 10,1% πάρα πολύ.

Στην τελευταία ερώτηση αυτής της ομάδας που έχει να κάνει με το αν ο αγροτουρισμός έχει επίδραση σε βαθμό τέτοιο ώστε να υπάρχουν τουριστικές υπηρεσίες υψηλού επιπέδου, το 11,1% απάντησε καθόλου, το 17,1% απάντησε λίγο, το 27,1% μέτρια, το 25,6% πολύ και τέλος το 19,1% πάρα πολύ.

Διάγραμμα 26262626

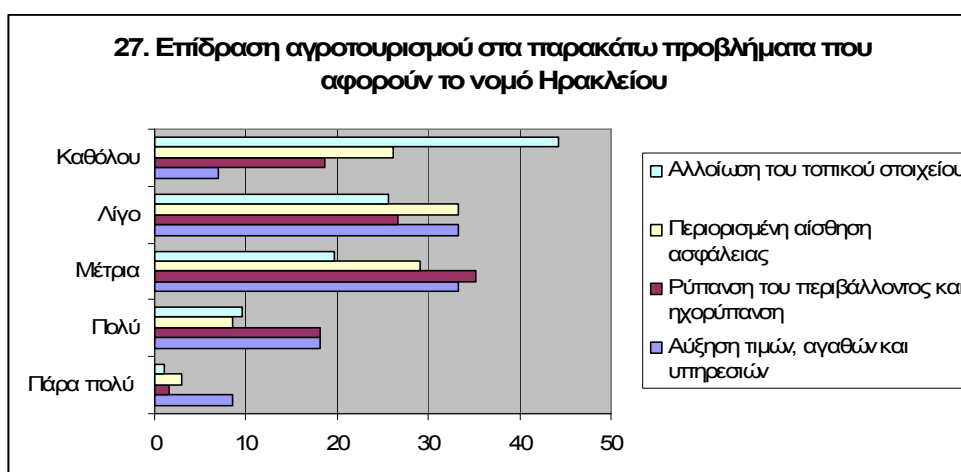
Deleted: 26

Κατά πόσο ο αγροτουρισμός έχει επιδράσει σε πολιτισμικά θέματα στο νομό Ηρακλείου φαίνεται από τα παρακάτω αποτελέσματα . Στο αν έχει επιδράσει στην αναπαλαίωση και συντήρηση παραδοσιακών οικημάτων το 4% απάντησε καθόλου, το

19,6% απάντησε λίγο, το 20,6% μέτρια, το 26,1% πολύ και αρκετά μεγάλο ποσοστό της τάξης του 29,6% απάντησε πάρα πολύ.

Σε ό,τι έχει να κάνει με τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων διεθνούς φήμης το 4,5% απάντησε ότι ο αγροτουρισμός δεν έχει καθόλου επίδραση, το 25,1% πιστεύει ότι έχει επιδράσει λίγο, το 35,1% μέτρια, το 23,1% πολύ και το 12,1% πάρα πολύ.

Για την προστασία του αρχαιολογικού χώρου, το 7% θεωρεί ότι δεν έχει επιδράσει καθόλου, το 10,6% απάντησε λίγο, το 30,7% μέτρια, το 31,7% πολύ και το 20,1% πάρα πολύ.

Διάγραμμα 27272727

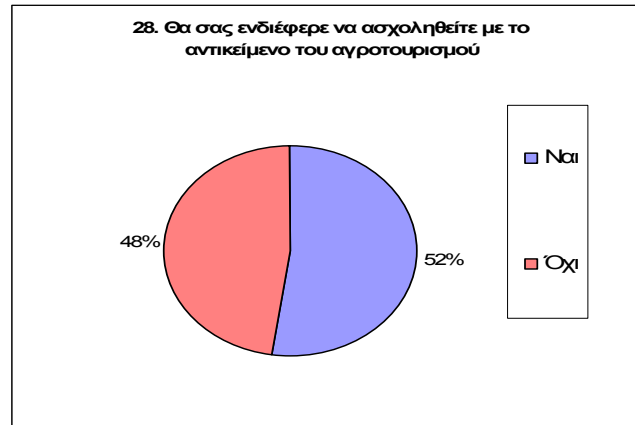
Deleted: 27

Στο ερωτηματολόγιο υπάρχει μια ερώτηση για το πώς έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός σε μερικά προβλήματα που απασχολούν την περιοχή του νομού Ηρακλείου. Σε ό,τι αφορά την αύξηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών, το 7% απάντησε πως δεν έχει επιδράσει καθόλου, το 33,2% λίγο, το 33,2% μέτρια, το 18,1% πολύ και το 8,5% πάρα πολύ.

Σχετικά με το πρόβλημα της ρύπανσης του περιβάλλοντος και την ηχορύπανση το 18,6% απάντησε ότι ο αγροτουρισμός δεν έχει επιδράσει καθόλου, το 26,6% λίγο, το 35,2% μέτρια, το 18,1% πολύ και το 1,5% πάρα πολύ.

Για το αν ο αγροτουρισμός έχει περιορίσει την αίσθηση της ασφάλειας, οι απαντήσεις που δόθηκαν κυμάνθηκαν ως εξής : Το 26,1% απάντησε καθόλου, το 33,2% λίγο, το 29,1% μέτρια, το 8,5% πολύ και μόνο το 3% απάντησε πάρα πολύ.

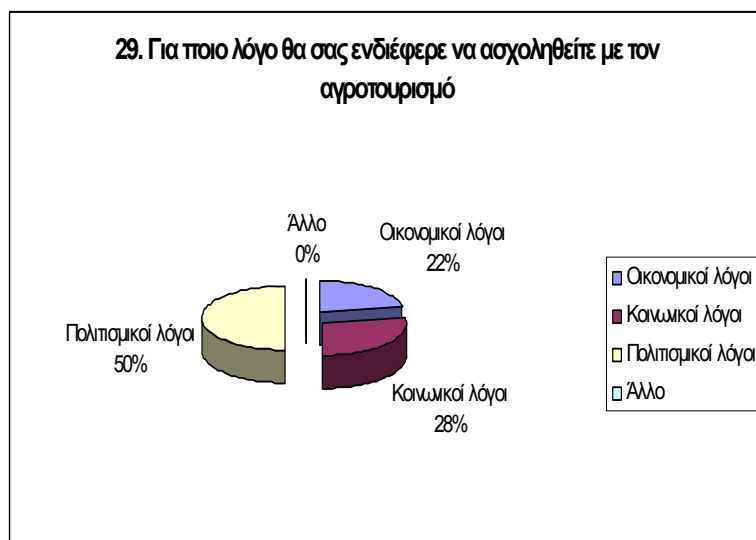
Στο πρόβλημα της αλλοίωσης του τοπικού στοιχείου, οι απαντήσεις διακυμάνθηκαν ως εξής : Το 44,2% απάντησε ότι ο αγροτουρισμός δεν έχει επιδράσει καθόλου στην αλλοίωση του τοπικού στοιχείου, το 25,6% απάντησε λίγο, το 19,6% θεωρεί ότι έχει επιδράσει μέτρια, το 9,5% πολύ και τέλος το 1,0% απάντησε πάρα πολύ

Διάγραμμα 28282828

Deleted: 28

Στην ερώτηση αν θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε με το αντικείμενο του αγροτουρισμού , θετικά απάντησε το 52,3% , ενώ με ελάχιστη απόκλιση από το προηγούμενο ποσοστό, μόλις στα 47,7% δήλωσε ότι δεν θέλει να ασχοληθεί με τον αγροτουρισμό.

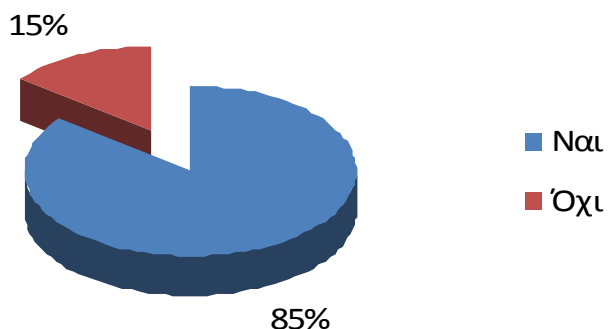

Διάγραμμα **29292929**

Deleted: 29

Από το 52,3% του δείγματος που εκδήλωσαν ενδιαφέρον να ασχοληθούν με το αντικείμενο του αγροτουρισμού, μόλις το 26,1% δήλωσε ως κύριο λόγο, την επιθυμία διατήρησης και ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου του, καθώς και την επιθυμία παραμονής στον τόπο διαμονής του. Το 14,6%, δήλωσε για λόγους κοινωνικής αναγνώρισης, ανάπτυξη υπευθυνότητας και ανάγκη για δημιουργία και προσφορά. Ενώ, μεγάλη εντύπωση δημιουργείτε ότι μόνο το 11,6% του δείγματος θα ήθελε να ασχοληθεί με τον αγροτουρισμό για λόγους καθαρά οικονομικούς.

**30.Πιστεύεται ότι ο αγροτουρισμός ως
επιχειρηματική δραστηριότητα έχει
προοπτική για το μέλλον**

Διάγραμμα 30303030

Deleted: 30

Παρότι το 52% του δείγματος είχε απαντήσει σε προηγούμενη ερώτηση ότι δεν ήθελε να ασχοληθεί με τον αγροτουρισμό, η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (85%) θεωρεί ότι ο αγροτουρισμός ως επιχειρηματική δραστηριότητα έχει προοπτική για το μέλλον, ενώ μόνο το 14,6% πιστεύει το αντίθετο.

7.3 Έλεγχοι υποθέσεων

Α.ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1. ΦΥΛΟ/ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΞΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΕΙΔΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

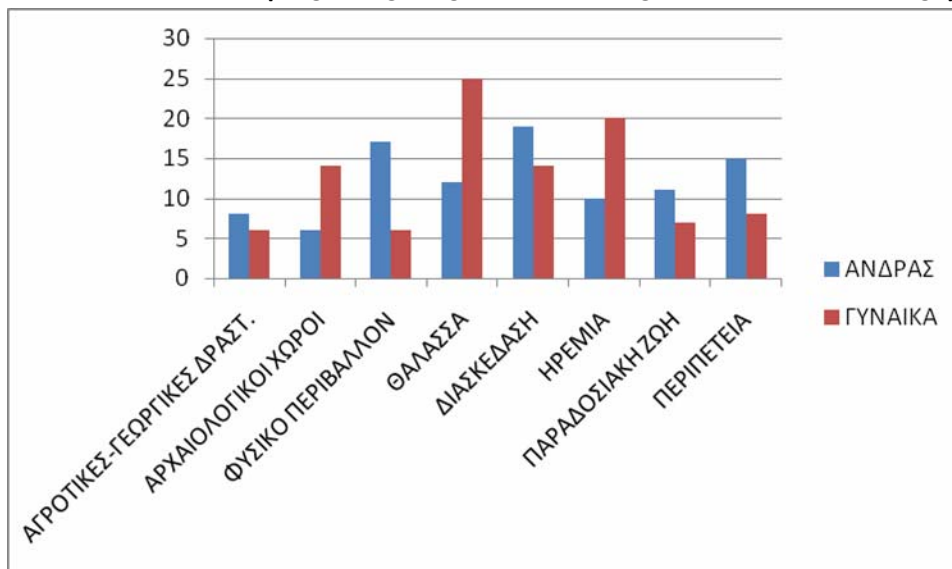
	ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ-ΓΕΩΡΓΙΚΕ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ΘΑΛΑΣΣΑ	ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ	ΗΡΕΜΙΑ	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΖΩΗ	ΠΕΡΙΠΤΕΥΑ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΝΔΡΑΣ	8	6	17	12	19	10	11	15	98
ΓΥΝΑΙΚΑ	6	14	6	25	14	20	7	8	101
ΣΥΝΟΛΟ	14	20	23	37	33	30	18	23	199

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,384 ^a	8	,006
Likelihood Ratio	22,287	8	,004
Linear-by-Linear Association	1,060	1	,303
N of Valid Cases	199		

a. 2 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,49.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1:ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΕΙΔΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

Στον συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «ενδιαφέρον κατά την εξεύρεση τουριστικών διακοπών», επηρεάζεται από το φύλο των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές συσχετίζονται μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,006) < 0,05$ και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Επομένως, παρατηρείται ότι τα ποσοστά αποκλίνουν μεταξύ τους σε σχέση με το φύλο. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα ποσοστά των ανδρών παρατηρείται ότι το ενδιαφέρον τους είναι μεγαλύτερο όσον αφορά, τις αγροτικές-γεωργικές δραστηριότητες, τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, το φυσικό περιβάλλον, την περιπέτεια και τον έντονο τρόπο διασκέδασης σε σχέση με τις γυναίκες. Αντίθετα, το γυναικείο φύλλο, προτιμά ήρεμες διακοπές που προϋποθέτουν θαλάσσιες δραστηριότητες και επίσκεψη αρχαιολογικών χώρων.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 2. ΦΥΛΟ/ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΚΑΝΟΥΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

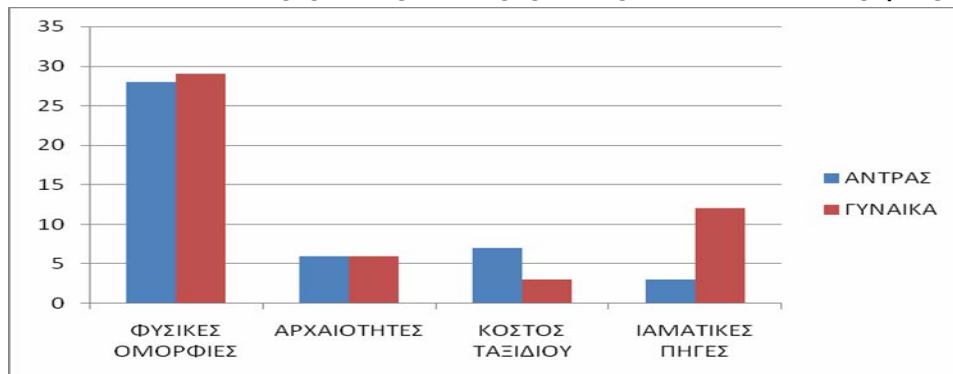
	ΦΥΣΙΚΕΣ ΟΜΟΡΦΙΕΣ	ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ	ΚΟΣΤΟΣ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	
	1	2	3	4	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΝΤΡΑΣ	28	6	7	3	44
ΓΥΝΑΙΚΑ	29	6	3	12	50
ΣΥΝΟΛΟ	57	12	10	15	94

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,662 ^a	3	,083
Likelihood Ratio	7,062	3	,070
Linear-by-Linear Association	1,590	1	,207
N of Valid Cases	94		

a. 1 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,68.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

Έγινε έλεγχος κατά πόσο ο λόγος που επιλέγεται ο αγροτουρισμός ως είδος τουριστικών διακοπών σχετίζεται με το φύλο. Από την στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές που συσχετίστηκαν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,083)>0,05$, δηλαδή ότι ο λόγος που επιλέγεται ο αγροτουρισμός δεν σχετίζεται με το φύλο.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 3: ΦΥΛΟ/ ΛΟΓΟΣ ΠΙΘΑΝΗΣ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΛΟΓΟΣ ΠΙΘΑΝΗΣ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΕ

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

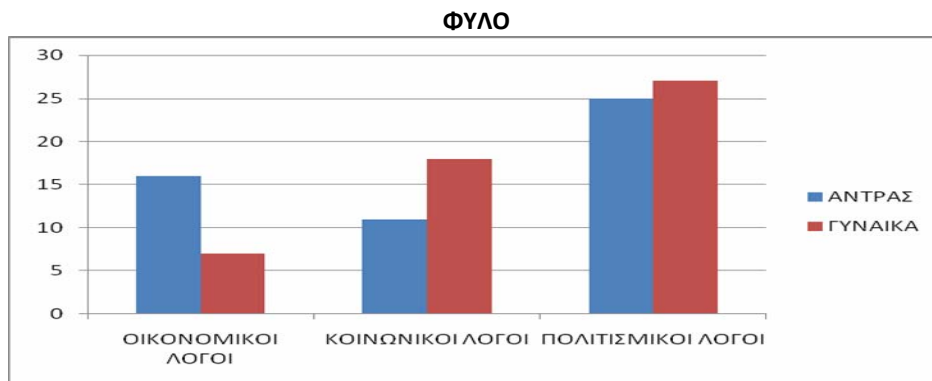
		ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ	ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ	
					ΣΥΝΟΛΟ
		1	2	3	
ΑΝΤΡΑΣ		16	11	25	52
ΓΥΝΑΙΚΑ		7	18	27	52
ΣΥΝΟΛΟ		23	29	52	104

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,288 ^a	2	,071
Likelihood Ratio	5,401	2	,067
Linear-by-Linear Association	1,791	1	,181
N of Valid Cases	104		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,50.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΛΟΓΟΣ ΠΙΘΑΝΗΣ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ

Στον συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «ποιος είναι ο λόγος που θα θέλατε να ασχοληθείτε με τον αγροτουρισμό επιχειρηματικά», επηρεάζεται από το φύλο των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές που συσχετίστηκαν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,071)>0,05$, δηλαδή ότι ο λόγος που επιλέγεται ο αγροτουρισμός δεν σχετίζεται με το φύλο.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 4. ΦΥΛΟ/ΑΝΑΠΑΛΑΙΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΕΠΙΔΡΑ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΛΑΙΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

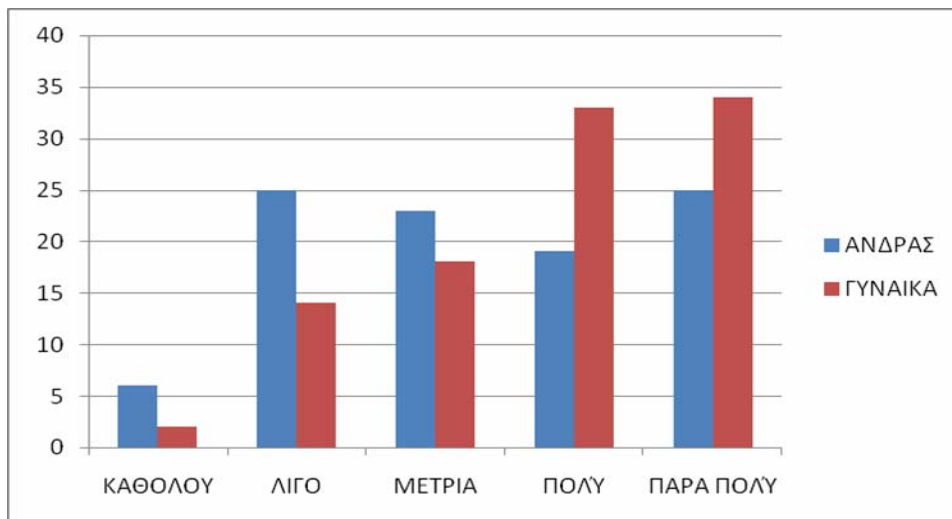
		ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΝΤΡΑΣ		6	25	23	19	25	98
ΓΥΝΑΙΚΑ		2	14	18	33	34	101
ΣΥΝΟΛΟ		8	39	41	52	59	199

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,812 ^a	4	,029
Likelihood Ratio	10,999	4	,027
Linear-by-Linear Association	8,257	1	,004
N of Valid Cases	199		

2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,94.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΕΠΙΔΡΑ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΛΑΙΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

Έπειτα σε αυτόν τον έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο η γνώμη των ερωτηθέντων για την επίδραση του αγροτουρισμού στην αναπαλαίωση και συντήρηση παραδοσιακών οικημάτων επηρεάζεται από το φύλο τους. Ισχύει ότι $p\text{-value}(=0,029) < 0,050$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να αποδεχτούμε την εναλλακτική υπόθεση (H_a), δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Είναι φανερό, από τα παραπάνω, ότι οι γυναίκες σε σύγκριση με τους άντρες δηλώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι ο αγροτουρισμός επιδρά στην αναπαλαίωση και συντήρηση παραδοσιακών οικημάτων. Η εξήγηση έγκειται στο γεγονός ότι οι γυναίκες είναι αυτές που περνάνε περισσότερο χρόνο στο σπίτι, καθώς ασχολούνται με την καθαριότητα και τη διακόσμηση του νοικοκυριού τους. Αρέσκονται στο να δίνουν μια διαφορετική αισθητική στο ίδιο τους το σπίτι, άλλοτε μοντέρνα, άλλοτε παραδοσιακή και άλλοτε συνδυασμό των δυο, επομένως είναι εκείνες που έχουν καλύτερη αντίληψη για το πώς επιδρά ο αγροτουρισμός θετικά στην αναπαλαίωση και συντήρηση παραδοσιακών οικημάτων.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 5: ΦΥΛΟ /ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΜΕ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

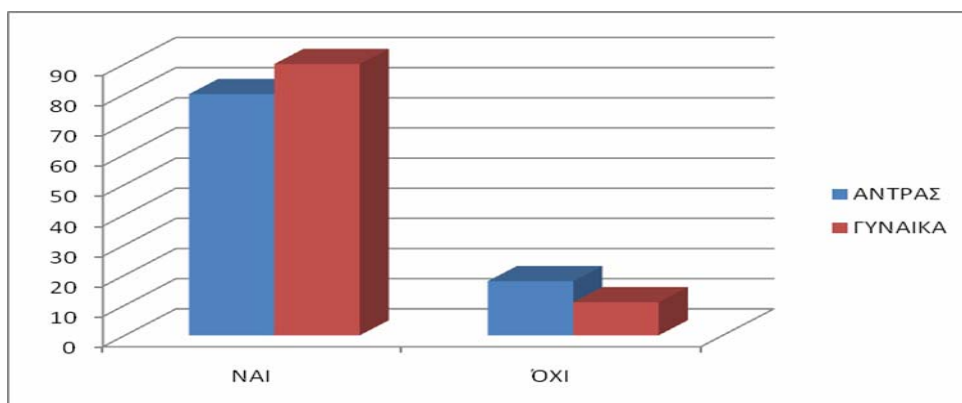
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 : Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΕΧΕΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

		ΝΑΙ	ΟΧΙ	
				ΣΥΝΟΛΟ
		0	1	
ΑΝΤΡΑΣ		80	18	98
ΓΥΝΑΙΚΑ		90	11	101
ΣΥΝΟΛΟ		170	29	199

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,233 ^a	1	,135		
Continuity Correction ^b	1,673	1	,196		
Likelihood Ratio	2,250	1	,134		
Fisher's Exact Test				,161	,098
Linear-by-Linear Association	2,222	1	,136		
N of Valid Cases ^b	199				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,28.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΕΧΕΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

Σε αυτό τον έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο η απάντηση της μεταβλητής «θεωρείται ότι ο αγροτουρισμός ως επιχειρηματική δραστηριότητα έχει προοπτική για το μέλλον» επηρεάζεται από το φύλο του δείγματος της έρευνας. Από την στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές που συσχετίστηκαν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,135) > 0,05$, δηλαδή η άποψη για το αν ο αγροτουρισμός ως επιχειρηματική δραστηριότητα θεωρείται ότι έχει προοπτική για το μέλλον δεν σχετίζεται με το φύλο.

Β.ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1: ΗΛΙΚΙΑ / ΕΞΕΥΡΕΣΗ ΕΙΔΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 31313131: ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΕΙΔΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ

Deleted: 1

ΗΛΙΚΙΑ									
	ΑΣΧΟΛΙΑ ΜΕ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ – ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕ Σ	ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΑΡΧΑΙΟΛ. ΧΩΡΩΝ	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛ ΛΟΝ	ΘΑΛΑΣΣΑ	ΔΙΑΣΚΕΔΑΣ Η	ΗΡΕΜΙΑ	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑ ΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ	ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
\ 18-25	2	0	11	15	19	6	0	6	59
26-35	0	1	7	10	9	6	3	5	42
36-45	5	8	5	9	2	6	2	4	41
46-60	5	11	0	2	3	8	12	8	49
60+	2	0	0	1	0	4	1	0	8
ΣΥΝΟΛΟ	14	20	23	37	33	30	18	23	199

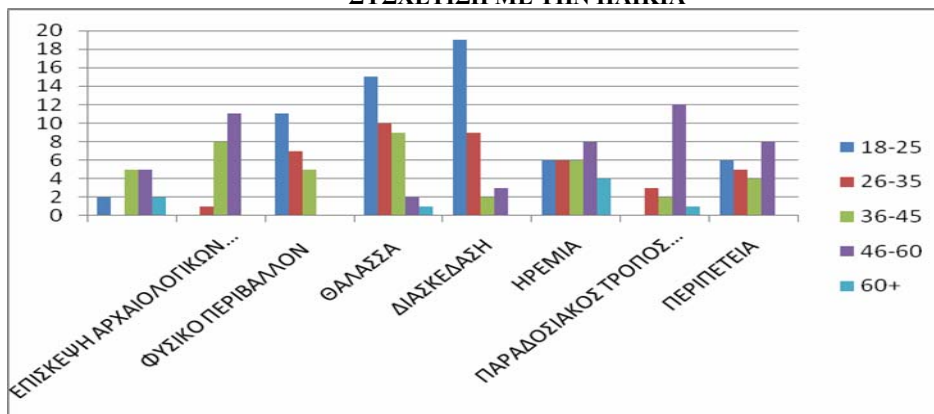
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	98,372 ^a	32	,000
Likelihood Ratio	114,240	32	,000
Linear-by-Linear Association	,061	1	,804
N of Valid Cases	199		

a. 27 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,04.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 32323232: ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΕΙΔΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

Deleted: 1

Στον συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «ενδιαφέρον κατά την εξεύρεση τουριστικών διακοπών», επηρεάζεται από την ηλικία των ερωτηθέντων. Ισχύει ότι $p\text{-value}(=0,000)<0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να αποδεχτούμε την εναλλακτική υπόθεση (H_a), δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Στον συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «κατά την εξεύρεση είδους τουριστικών διακοπών τι σας ενδιαφέρει περισσότερο», επηρεάζεται από την ηλικία των ερωτηθέντων. Παρατηρείται ότι οι τουριστικές διακοπές που περιλαμβάνουν θάλασσα, περιπέτεια και γενικά ένα έντονο τρόπο διασκέδασης ενδιαφέρουν περισσότερο τις νεότερες ηλικίες των 18 έως 35. Όσο αυξάνεται η ηλικία, το ποσοστό σε αυτού του είδους τις διακοπές μειώνεται, ενώ αντίθετα αυξάνεται το ποσοστό για διακοπές πιο ήπιου και ποιοτικού χαρακτήρα, όπως είναι η επαφή με το φυσικό περιβάλλον, η επίσκεψη αρχαιολογικών χώρων και η εμπειρία να περάσουν ξέγνοιαστα λίγες μέρες μακριά από τον σύγχρονο και αγχωτικό τρόπο ζωής, και να ζήσουν έρθουν σε επαφή έστω και για λίγο τον παραδοσιακό τρόπο ζωής μιας περιοχής.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 2: ΗΛΙΚΙΑ /ΑΥΞΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 33333333 : Κατά πόσο επιδρά ο αγροτουρισμός σε κοινωνικά θέματα όπως πχ αύξηση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων σε συσχέτιση με την ηλικία

Deleted: 2

		ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	
18-25		3	5	26	18	7	59
26-35		2	16	15	4	5	42
36-45		2	8	12	12	7	41
46-60		0	11	12	11	15	49
60+		0	4	0	2	2	8
ΣΥΝΟΛΟ		7	44	65	47	36	199

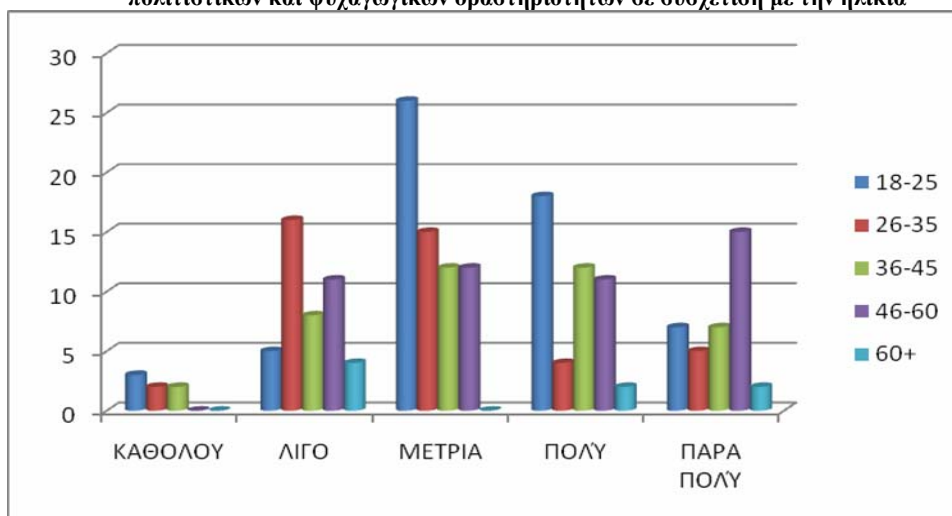
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	33,745 ^a	16	,006
Likelihood Ratio	38,499	16	,001
Linear-by-Linear Association	1,901	1	,168
N of Valid Cases	199		

a. 9 cells (36,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,28.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 34343434: Κατά πόσο επιδρά ο αγροτουρισμός σε κοινωνικά θέματα όπως πχ αύξηση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων σε συσχέτιση με την ηλικία

Deleted: 2

Στον συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «κατά πόσο επιδρά ο αγροτουρισμός σε κοινωνικά θέματα, όπως η αύξηση των πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων», επηρεάζεται από την ηλικία των ερωτηθέντων. Ισχύει ότι $p\text{-value}(=0,000)<0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να αποδεχτούμε την εναλλακτική υπόθεση (H_a), δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Παρατηρείται, ότι οι μικρότερες ηλικιακές ομάδες απάντησαν στην παραπάνω ερώτηση καταφατικά μεν, αλλά η απάντηση τους «μέτρια» δε δείχνει και πολύ την ευχαρίστηση τους, ίσως για λόγους ποιοτικούς, σύμφωνα με τα ηλικιακά τους δεδομένα, των πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται. Η ηλικιακή ομάδα από 46 έως 60 δηλώνει σε αρκετά μεγαλύτερο ποσοστό από τις υπόλοιπες ότι η επίδραση του αγροτουρισμού στην αύξηση των πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων είναι πάρα πολύ μεγάλη, κι αυτό ίσως μπορεί να δικαιολογηθεί ότι ο αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή τουρισμού που αγγίζει κατά πολύ το μεγαλύτερο ηλικιακό τουριστικό κοινό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν απευθύνεται και σε μικρότερες ηλικίες.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 3: ΗΛΙΚΙΑ / ΚΟΣΤΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 35353535: Κόστος αγροτουριστικών διακοπών σε συσχέτιση με την ηλικία

Deleted: 3

		ΠΟΛΥ ΑΚΡΙΒΟ	ΑΚΡΙΒΟ	ΟΥΤΕ ΑΚΡΙΒΟ- ΟΥΤΕ ΦΘΗΝΟ	ΦΘΗΝΟ	ΠΟΛΥ ΦΘΗΝΟ	ΣΥΝΟΛΟ
18-25		6	8	28	16	1	59
26-45		7	8	23	4	0	42
46 +		12	14	18	2	3	49
ΣΥΝΟΛΟ		25	30	69	22	4	150

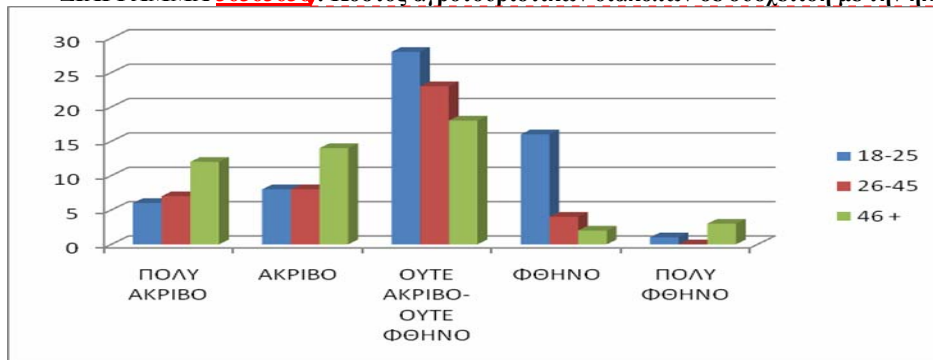
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,240 ^a	8	,004
Likelihood Ratio	23,144	8	,003
Linear-by-Linear Association	9,006	1	,003
N of Valid Cases	150		

3 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,12.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 36363636: Κόστος αγροτουριστικών διακοπών σε συσχέτιση με την ηλικία

Deleted: 3

Η απόπειρα που έγινε να διερευνηθεί κατά πόσο η ηλικία του συγκεκριμένου δείγματος σχετίζεται με πως αξιολογούν το κόστος των αγροτουριστικών διακοπών. Από τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε ότι η ηλικία σχετίζεται με το κατά πόσο θεωρούν το κόστος των αγροτουριστικών διακοπών ακριβό ή όχι, καθώς ισχύει ότι $p\text{-value}(=0,004)<0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να αποδεχτούμε την εναλλακτική υπόθεση (H_a), δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Από τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης συσχέτισης, παρατηρείται ότι η μέση ηλικιακή ομάδα, δηλαδή από 26 έως 45 ετών θεωρεί το κόστος αυτών των διακοπών ούτε αρκετά ακριβό, αλλά ούτε και αρκετά φθινό, ίσως γιατί στην ηλικιακή ομάδα αυτή οι υποχρεώσεις να είναι μεγαλύτερες και δαπανηρές και να δίνουν μεγάλο βάρος στο κόστος των διακοπών που κάνουν. Επίσης, η ηλικιακή ομάδα από 46 ετών και άνω, θεωρεί το κόστος αυτό των διακοπών αρκετά ακριβό, ίσως λόγω του ότι ο τουρισμός γενικότερα στις μέρες μας είναι πολύ πιο ποιοτικός, άρα και πιο ακριβός από αυτόν που υπήρχε στην εποχή τους. Τέλος, η νεότερη ηλικιακή ομάδα, η οποία είναι από 18 έως 25 ετών θεωρεί ότι το κόστος αυτών των διακοπών είναι ούτε φθινό, αλλά ούτε και ακριβό, κλίνοντας περισσότερο προς το φθινό, αυτό ίσως συμβαίνει λόγω του ότι οι ηλικίες αυτές αποτελούνται από κάποια άτομα τα οποία δεν έχουν μπει ακόμα στην παραγωγική διαδικασία με αποτέλεσμα το κόστος των διακοπών τους να το αναλαμβάνουν οι κηδεμόνες τους. Επίσης, τα άτομα σε αυτές τις ηλικίες δεν έχουν αυξημένες έως καθόλου υποχρεώσεις και δε λογαριάζουν τόσο το κόστος των διακοπών, όσο την ικανοποίηση των αναγκών που θα τους ικανοποιήσει ένα τέτοιο είδος τουριστικών διακοπών.

Γ.ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ/ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ **1111**: ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Deleted: 1

					ΣΥΝΟΛΟ
		1-2 ΗΜΕΡΕΣ	3-7 ΗΜΕΡΕΣ	8 ΗΜΕΡΕΣ ΚΑΙ ΑΝΩ	
	ΑΓΑΜΟΣ/Η	6	14	2	22
	ΕΓΓΑΜΟΣ/Η- ΔΙΑΖ/ΜΕΝΟΣ/ Η- ΧΗΡΟΣ/Α	32	30	10	72
	ΣΥΝΟΛΟ	38	44	12	94

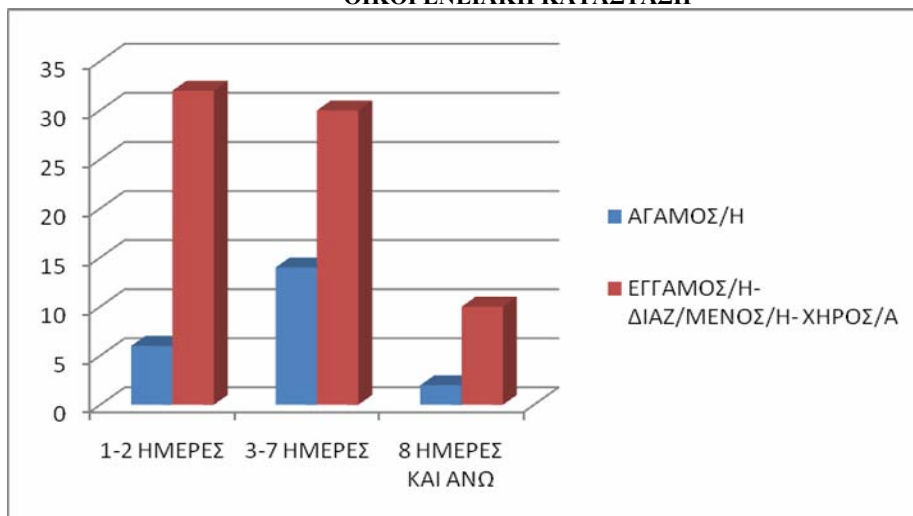
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,271 ^a	2	,195
Likelihood Ratio	3,289	2	,193
Linear-by-Linear Association	,561	1	,454
N of Valid Cases	94		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,81.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2222: ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Deleted: 1

Έγινε έλεγχος κατά πόσο η διάρκεια των αγροτουριστικών διακοπών σχετίζεται με την οικογενειακή κατάσταση. Από την στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές που συσχετίστηκαν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,195) > 0,05$, δηλαδή ότι το χρονικό διάστημα των αγροτουριστικών διακοπών δεν σχετίζεται με το φύλο.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 2: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ/ ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3333: ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΟΝΤΑΙ ΕΝΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ

Deleted: 2

ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

		ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΦΙΛΟΥΣ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ- ΦΙΛΟΥΣ	ΜΟΝΟΣ/Η	
ΑΓΑΜΟΣ/Η		2	10	10	0	22
ΕΓΓΑΜΟΣ/Η- ΔΙΑΖ/ΜΕΝΟΣ/Η- ΧΗΡΟΣ/Α		35	11	19	7	72
ΣΥΝΟΛΟ		37	21	29	7	94

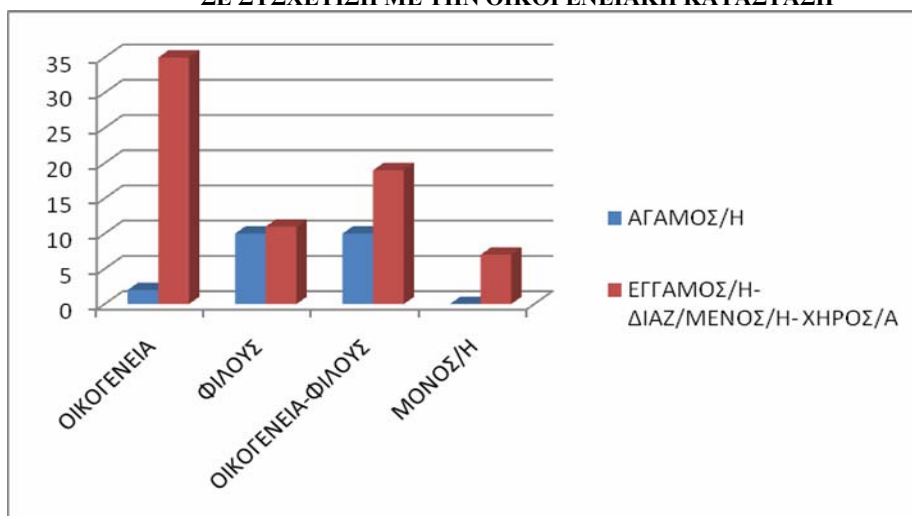
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,680 ^a	3	,001
Likelihood Ratio	20,305	3	,000
Linear-by-Linear Association	2,565	1	,109
N of Valid Cases	94		

a. 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,64.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4444: ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΟΝΤΑΙ ΕΝΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Deleted: 2

Στον συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «με ποιους συνήθως επισκέπτεστε ένα αγροτουριστικό κατάλυμα», επηρεάζεται από την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές συσχετίζονται μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,001)<0,05$ και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Το δείγμα μας χωρίστηκε σε δυο κατηγορίες: 1) στους άγαμους και 2) στους έγγαμους, διαζευγμένους και τους χήρους. Από τη στατιστική ανάλυση παρατηρείται ότι η δεύτερη κατηγορία, επισκέπτεται ένα αγροτουριστικό κατάλυμα κυρίως με την οικογένεια του, ή και με φίλους, ενώ μικρό είναι το ποσοστό που το επισκέπτεται μόνο του, και λογικά σε αυτό το ποσοστό πρέπει να ανήκουν οι διαζευγμένοι/ες και οι χήροι/ες. Ενώ, αντίθετα οι άγαμοι/ες επισκέπτονται κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα κυρίως με φίλους και σε μικρότερο ποσοστό και με τα δυο.

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 3: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ/ΑΣΧΟΛΙΑ ΜΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 : ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΑΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΕ
ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.

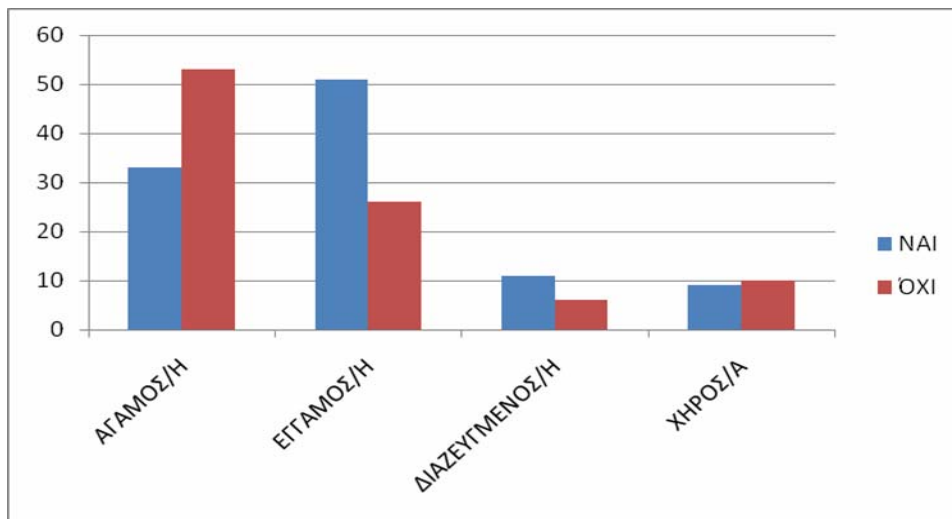
				ΣΥΝΟΛΟ
		ΝΑΙ	ΟΧΙ	
ΑΓΑΜΟΣ/Η		33	53	86
ΕΓΓΑΜΟΣ/Η		51	26	77
ΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΣ/Η		11	6	17
ΥΠΟΧΩΡΟΣ/Α		0	10	10
ΣΥΝΟΛΟ		104	95	199

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,913 ^a	3	,003
Likelihood Ratio	14,098	3	,003
Linear-by-Linear Association	3,409	1	,065
N of Valid Cases	199		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,12.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 : ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΑΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.

Σε αυτό τον έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «Θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε με το αντικείμενο του αγροτουρισμού» επηρεάζεται από την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές συσχετίζονται μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,001)<0,05$ και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Από το διάγραμμα αυτό, παρατηρείται ότι εκείνοι οι οποίοι τους ενδιαφέρει περισσότερο να ασχοληθούν με τον αγροτουρισμό είναι οι έγγαμοι, οι έχοντες δηλαδή οικογένεια και επομένως περισσότερες υποχρεώσεις στις οποίες θα πρέπει να ανταπεξέλθουν και για να γίνει αυτό θα πρέπει να αυξήσουν το εισόδημα τους, και τον αγροτουρισμό πιθανότατα, να τον θεωρούν μια καλή επιχειρηματική δραστηριότητα που θα τους αποφέρει περισσότερα χρήματα. Οι άγαμοι/ες στην πλειονότητα τους δεν θα τους ενδιέφερε να ασχοληθούν με μια τέτοια δραστηριότητα, ενώ τα ποσοστά των διαζευγμένων και των εν χηρεία ατόμων είναι ομοιόμορφα κατανομημένα και στις δύο απαντήσεις.

Δ.ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1: ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ/ ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

**ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ**

		Ήπια μορφή τουρισμού	Αντίθετο μαζικού τουρισμού	Μέτρο ανάπτυξης υπαίθρου	Σύνολο
Δημοτικό		2	1	6	9
Γυμνάσιο/ Λύκειο		10	10	23	43
Τεχνικές σχολές		12	4	8	24
ΤΕΙ		9	9	13	31
ΑΕΙ		30	12	28	70
Μεταπτυχιακές σχολές		9	1	12	22
ΣΥΝΟΛΟ		72	37	90	199

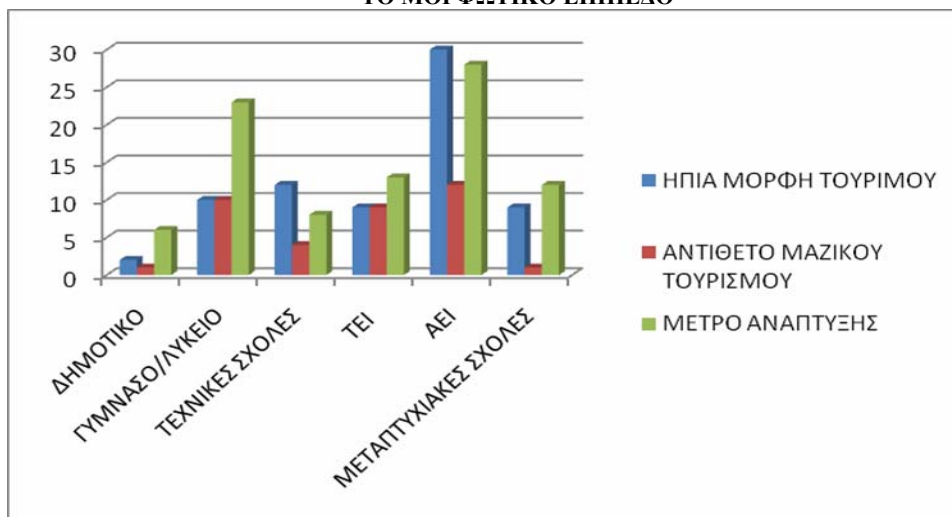
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,460 ^a	10	,199
Likelihood Ratio	14,358	10	,157
Linear-by-Linear Association	2,226	1	,136
N of Valid Cases	199		

a. 5 cells (27,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,67.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1111: ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Deleted: 1

Έγινε έλεγχος κατά πόσο η μεταβλητή «γνώση της έννοιας του αγροτουρισμού» σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο. Από τη στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές που συσχετίστηκαν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,199) > 0,05$, δηλαδή αυτό σημαίνει ότι η γνώση της έννοιας του αγροτουρισμού δε σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο.

Ε.ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ/ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

		1-2 ΗΜΕΡΕΣ	3-7 ΗΜΕΡΕΣ	8 ΗΜΕΡΕΣ ΚΑΙ ΑΝΩ	ΣΥΝΟΛΟ
	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ/	26	20	8	54
	ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	6	10	2	18
	ΓΕΩΡΓΟΣ/ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΣ-ΟΙΚΙΑΚΗ	6	14	2	22
	ΣΥΝΟΛΟ	38	44	12	94

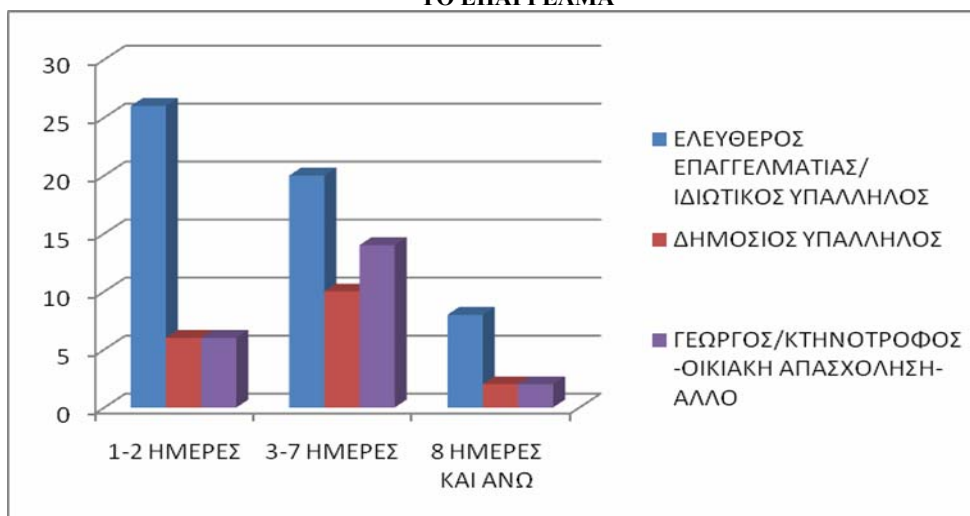
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,138 ^a	4	,273
Likelihood Ratio	5,181	4	,269
Linear-by-Linear Association	,885	1	,347
N of Valid Cases	94		

a. 2 cells (22,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,30.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 222: ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Deleted: 1

Έγινε έλεγχος κατά πόσο η διάρκεια των αγροτουριστικών διακοπών σχετίζεται με το επάγγελμα. Από την στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές που συσχετίστηκαν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,273) > 0,05$, δηλαδή ότι το χρονικό διάστημα των αγροτουριστικών διακοπών δεν σχετίζεται με το επάγγελμα.

Ζ.ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

► ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1. ΕΙΣΟΔΗΜΑ/ΑΝ ΕΧΟΥΝ ΚΑΝΕΙ ΠΟΤΕ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : ΕΑΝ ΚΑΝΟΥΝ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

				ΣΥΝΟΛΟ
		ΝΑΙ	ΟΧΙ	
< 500-	900 €	11	22	33
901 -	1601 €	29	17	46
	16001 + €	8	4	12
ΣΥΝΟΛΟ		48	43	91

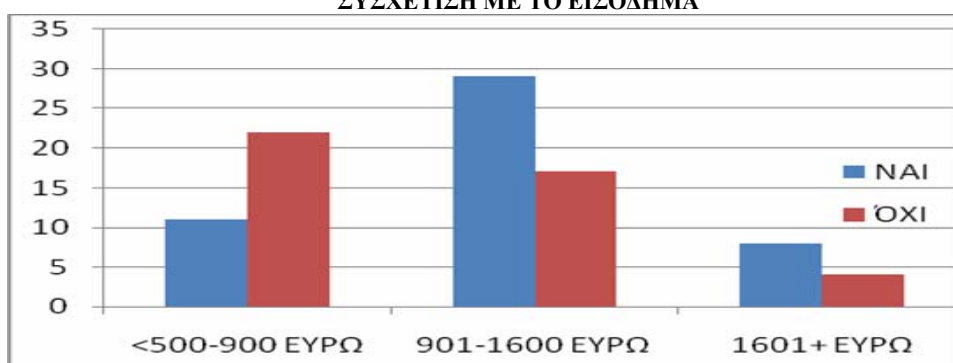
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,879 ^a	2	,019
Likelihood Ratio	7,989	2	,018
Linear-by-Linear Association	6,447	1	,011
N of Valid Cases	91		

0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,67.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3333: ΕΑΝ ΚΑΝΟΥΝ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Deleted: 1

Σε αυτό τον έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «έχετε κάνει διακοπές σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα» σχετίζεται από το ατομικό ή οικογενειακό εισόδημα των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές συσχετίζονται μεταξύ τους, καθώς το $p\text{-value}(=0,019) < 0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να αποδεχτούμε την εναλλακτική υπόθεση (H_a), δηλαδή η μεταβλητή «έχετε κάνει διακοπές σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα σχετίζεται με το εισόδημα των ερωτηθέντων και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό εκείνων που δεν έχουν κάνει ποτέ διακοπές σε κάποιο αγροτουριστικό κατάλυμα είναι εκείνο των χαμηλόμισθων. Το ποσοστό των ερωτηθέντων που απάντησε θετικά στην ερώτηση και είναι αρκετά μεγάλο σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες είναι εκείνο του εισοδήματος από 901-1600 €. Ενώ, ικανοποιητικό είναι και το ποσοστό της τρίτης κατηγορίας (με εισόδημα 1601 + €). Συμπεραίνουμε από τα παραπάνω, ότι το ποσοστό του δείγματος που έχει μισθό μέχρι 900 €, δεν έχει τολμήσει ποτέ να κάνει τέτοιου είδους διακοπές, ίσως γιατί το θεωρούν αρκετά ακριβό ή όχι φθηνότερο από τον μαζικό τουρισμό.

Η. ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ (ΕΛΛΑΔΑ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ, ΗΠΑ)

▲ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1. ΧΩΡΑ/ΓΝΩΣΗ ΕΝΝΟΙΑΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

**ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗ ΧΩΡΑ
ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ Ή ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ**

	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΑΔΑ	104	30	134
ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	20	17	37
Η.Π.Α.	6	1	7
ΣΥΝΟΛΟ	130	48	178

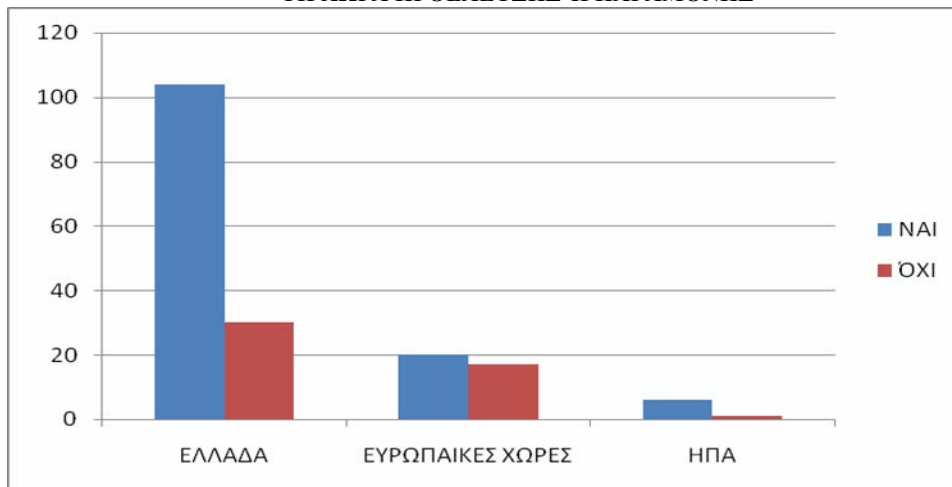
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,765 ^a	2	,012
Likelihood Ratio	8,214	2	,016
Linear-by-Linear Association	,010	1	,921
N of Valid Cases	178		

1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,89.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 444: ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ Ή ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ

Deleted: 1

Σε αυτό τον έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μεταβλητή «γνώση της έννοιας του αγροτουρισμού», επηρεάζεται από την χώρα προέλευσης ή παραμονής των ερωτηθέντων. Από την στατιστική επεξεργασία δεδομένων με βάση το κριτήριο χ^2 βρέθηκε να ισχύει ότι $p\text{-value}(=0,012 < 0,050)$, πράγμα που σημαίνει ότι οι δυο μεταβλητές συσχετίζονται μεταξύ τους και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι 95%.

Αναλύοντας το διάγραμμα , παρατηρείται ότι οι κάτοικοι της Ελλάδας σε σχέση με τις Η.Π.Α και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (Αγγλία, Γερμανία, Σουηδία, Ιταλία, Γαλλία και Βέλγιο) γνωρίζει την έννοια του αγροτουρισμού, αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι οι υπόλοιπες χώρες έχουν άγνοια της έννοιας του αγροτουρισμού, καθώς η πλειοψηφία του δείγματος που πήρε μέρος στην έρευνα ήταν ελληνικής καταγωγής και όπως είναι κατανοητό, το ποσοστό σε αυτή την κατηγορία είναι αρκετά αυξημένο από τις υπόλοιπες. Παρ'όλα αυτά, το συμπέρασμα που βγαίνει από αυτό το διάγραμμα και εκεί πρέπει να σταθούμε είναι ότι ο ελληνικός αγροτουρισμός εξελίσσεται διαρκώς και γίνεται ευρέως γνωστός στους Έλληνες, τόσο όσο να μπορέσει κάποια στιγμή να φτάσει στο βαθμό όπου είναι ο μαζικός τουρισμός, χωρίς να εννοείται ότι μπορεί να τον ανταγωνιστεί. Ωστόσο, και στις ευρωπαϊκές χώρες και στις Η.Π.Α. το ποσοστό της γνώσης της έννοιας του αγροτουρισμού είναι αρκετά ικανοποιητικό.

Συμπεράσματα

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, και συγκεκριμένα ο αγροτουρισμός με τον οποίο ασχοληθήκαμε στην εργασία, αποτελούν, μαζί με τα απαραίτητα έργα υποδομής, τη βάση για τον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς της Κρήτης. Οι ειδικές αυτές μορφές τουρισμού μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά με τον παραθεριστικό τουρισμό, που ανθεί στο νησί μας, εμπλουτίζοντας, διευρύνοντας και διαφοροποιώντας το τουριστικό μας προϊόν, καλύπτοντας την αντίστοιχη ζήτηση, που φαίνεται να είναι αυξανόμενη. Δεν πρέπει να ξεχνάμε βέβαια, το ότι οι ήπιες αυτές μορφές τουρισμού θα ενισχύσουν τις οποίες προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος, αφού απευθύνονται σε τουρίστες ευαισθητοποιημένους σε θέματα που αφορούν τη διάσωση του πλανήτη από τη ρύπανση και την εξάντληση των φυσικών πόρων.

Με την ανάπτυξή τους μπορεί να επιτευχθεί η απομάκρυνση μέρους της τουριστικής δραστηριότητας από τα βόρεια παράλια της Κρήτης, τα οποία έχουν πια κορεσθεί τουριστικά. Η αποκέντρωση αυτή της τουριστικής κίνησης και η διοχέτευση της στο εσωτερικό του νησιού, θα δώσει στις κωμοπόλεις και τα χωριά του νησιού της δυνατότητα να αναπτυχθούν τουριστικά.

Τα οφέλη που θα προέλθουν από την εφαρμογή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, επεκτείνονται τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Σε εθνικό επίπεδο, θα αποτελέσουν πιλοτική ενέργεια και η τυχόν επέκτασή τους στην υπόλοιπη Ελλάδα, θα βοηθήσει στην εισροή επιπλέον τουριστικού συναλλάγματος στη χώρα μας. Σε τοπικό επίπεδο, τα οφέλη αυτό είναι ακόμη πιο ξεκάθαρα, αφού η οικονομία ολόκληρης της Κρήτης είναι άμεσα συνδεδεμένη με τον τουρισμό. Οι εργαζόμενοι στις τουριστικές επιχειρήσεις θα απασχολούνται σε δωδεκάμηνη βάση, πράγμα που σημαίνει ότι θα υπάρξει αύξηση του εισοδήματος των εργαζομένων. Αντίθετα ο ΟΑΕΔ θα έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσει εκπαιδευτικά προγράμματα για την καλύτερη κατάρτιση των απασχολούμενων στα τουριστικά επαγγέλματα. Επίσης, λόγω της δημιουργούμενης τουριστικής κίνησης, θα προκύψει η ανάγκη επέκτασης της γεωργικής

παραγωγής, για την κάλυψη των πρόσθετων αναγκών, και θα επέλθει κινητικότητα στο εσωτερικό εμπόριο, με την ενεργοποίηση των κλάδων προσφοράς υπηρεσιών (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, τράπεζες, ταξιδιωτικά γραφεία).

Τα ελληνικά τουριστικά γραφεία θα πρέπει να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται με γρήγορο ρυθμό, με κυρίαρχη εξέλιξη την τάση καθετοποίησης εκ μέρους των μεγάλων tour operators, που ευνοείται από την ελεύθερη διακίνηση και εγκατάσταση επιχειρήσεων, κεφαλαίων και εργαζομένων στην ενοποιούμενη ευρωπαϊκή αγορά.

Η δημιουργία της ενιαίας αγοράς, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου στην Ευρώπη και τις άλλες χώρες, η αύξηση του χρόνου διακοπών και του μέσου όρου ζωής, είναι οι παράγοντες που θα επιδράσουν θετικά στον τουρισμό όλων των ευρωπαϊκών κρατών και ιδιαίτερα των Μεσογειακών, όπου ανήκει η χώρα μας. Η Μεσόγειος, ως ένας από τους μεγαλύτερους δέκτες του παγκόσμιου τουρισμού, αναμένεται να εξακολουθήσει να παρουσιάζει άνοδο παρά τον εσωτερικό ανταγωνισμό.

Για να μπορέσει βέβαια η χώρα μας να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις που παρουσιάζονται θα πρέπει πρώτα να υπάρξει ενιαία κρατική τουριστική πολιτική.

Προτάσεις

Δεδομένου ότι η ικανοποίηση μπορεί να προέλθει από την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των αγροτικών ανάπτυξης είναι αναγκαία. Μετρήσεις της ανάπτυξης χρειάζονται για να γίνει γνωστή η έκταση της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας λόγω του αγροτουρισμού. Επιπλέον οι μετρήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν μέτρο σύγκρισης για μελλοντικό σχεδιασμό, παρακολούθηση, έλεγχο και εκτίμηση των συνεχιζόμενων επιδοτούμενων προγραμμάτων.

Ο ΕΟΤ θα πρέπει να έχει την αρμοδιότητα να παρακολουθεί και να ελέγχει τη λειτουργία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων. Επιπλέον διαφήμιση και συλλογή στατιστικών στοιχείων, όσον αφορά τον κάθε νομό που προσφέρει αγροτουρισμό πρέπει ν' αρχίσει. Οι

τοπικές αναπτυξιακές εταιρείες θα πρέπει ν' αναλάβουν την προώθηση των προγραμμάτων αγροτικών περιοχών οι οποίες χρειάζονται ανάπτυξη.

Οι αγρότες θα πρέπει να πληροφορηθούν τις προοπτικές του αγροτουρισμού. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν εκτός από καταλύματα ν' αναπτύξουν επιπρόσθετο εισόδημα, προσφέροντας υποστήριξη στον αγροτουρισμό, π.χ. εκτροφή αλόγων για ιππασία, οδηγοί μονοπατιών, υποδομή για αθλητικές δραστηριότητες.

Να γραφτούν από ερευνητές άρθρα που να αναφέρονται στον αγροτουρισμό στην Ελλάδα. Κάτι τέτοιο έχουν κάνει πολύ λίγοι ερευνητές έτσι η βιβλιογραφία για την Ελλάδα ήταν αρκετά φτωχή. Με την συγγραφή κάποιων άρθρων μπορεί να προωθηθεί σημαντικά ο τόπος μας.

Χρησιμοποίηση όλων των τεχνικών και των λειτουργιών μάρκετινγκ στον αγροτουρισμό με ιδιαίτερη έμφαση στην έρευνα αγοράς (διεθνούς- εθνικής-τοπικής) που θα επιτρέψει να επιλεγούν οι ομάδες πελατών που υπάρχουν, αλλά και που θα αναδεικνύεται οι απαιτήσεις και η συνεχής παρακολούθηση των εξελίξεων στην προσφορά αυτού του τουριστικού τύπου. Στην διαμόρφωση και προώθηση του προϊόντος και στην διαφήμιση για την προβολή του.

Να σχεδιαστεί ένα πρόγραμμα δράσης που η βασική φιλοσοφία του προγράμματος θα είναι ο εντοπισμός και η υλοποίηση ενοτήτων έργων και δράσεων χωρικού και οριζοντίου χαρακτήρα που θα συμβάλλουν αποδεδειγμένα στην αλλαγή της εικόνας της Κρήτης ως τουριστικού προορισμού και να δημιουργηθούν βάσιμες προοπτικές για το μέλλον του τουρισμού της.

Ανάδειξη του ανθρωπογενούς, πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, ανάδειξη των αρχαιολογικών μας χώρων, αναστηλώσεις μνημείων. Να ενθαρρυνθούν οι οικισμοί να αναδεικνύουν τα τοπικά χαρακτηριστικά τους μέσα από εκδηλώσεις τοπικού και πολιτισμικού χαρακτήρα όπου θα φαίνεται η πλούσια παράδοση κάθε τόπου.

Στον τομέα των ανθρωπίνων πόρων να επισπευτεί και να μπει σε εφαρμογή η κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού που θα λειτουργήσει ως βάση για την ανάληψη πρωτοβουλιών επιχειρηματικού χαρακτήρα στον τομέα του αγροτουρισμού. Πρέπει λοιπόν να συντελεστεί η επιμόρφωση στελεχών των δημοσίων φορέων στο θέμα αγροτουρισμός και

εκείνοι με την σειρά τους να μεταδώσουν την γνώση τους στον τοπικό πληθυσμό. Πολιτική και περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι απαραίτητες για την ευαισθητοποίηση των κατοίκων σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος και βιώσιμης ανάπτυξης.

Η δημιουργία, ο εκσυγχρονισμός ειδικών τουριστικών υποδομών οικότουριστικά, πολιτιστικά μονοπάτια, ορειβατικά καταφύγια, πίστες αναρρίχησης, μαρίνες καταδυτικά πάρκα, ανάδειξη σπηλαίων.

Πρώθηση των μορφών αγροτουρισμού, που παρουσιάζουν για την Ελλάδα συγκριτικά πλεονεκτήματα, όπως ο “γαλαζοπράσινος» στις παρυφές των τουριστικών και αστικών κέντρων και οι σύνθετες μορφές αγροτουρισμού, όπως τα κέντρα ιαματικού τουρισμού, τα χιονοδρομικά κέντρα, τα αθλητικά κέντρα και άλλα.

Αποκατάσταση των αγροτικών σπιτιών στους παραδοσιακούς οικισμούς για εξυπηρέτηση των αναγκών του αγροτουρισμού, με την θέσπιση ειδικών κινήτρων που θα διευκολύνουν την αναστήλωση και με την ρύθμιση του ιδιοκτητικού καθεστώτος σε περιπτώσεις μακρόχρονης εγκατάλειψης.

Δημιουργία πρότυπων κρατικών αγροκτημάτων, για την ανάπτυξη αγροτουρισμού μέσα στο αγρόκτημα και για τη χρησιμοποίηση τους σαν κέντρων εφαρμογής προγραμμάτων εκπαιδευτικού τουρισμού.

Σε μελλοντική έρευνα για τον αγροτουρισμό θα ήταν πολύ χρήσιμο να βρεθούν τα μέσα με τα οποία προωθείται και διαφημίζεται ο αγροτουρισμός και κατά πόσο μπορεί να βοηθήσει το μάρκετινγκ αυτή την μορφή εναλλακτικού τουρισμού.

Επίσης άλλα σημεία που πρέπει να φωτιστούν είναι τα κριτήρια επιλογής περιοχών με στόχο την ανάπτυξη του αγροτουρισμού, όπως και ποια είναι τα αποτελέσματα του αγροτουρισμού από κοινωνικής άποψης, στους ντόπιους. Ποιες είναι οι επιρροές που δέχεται ο τοπικός πληθυσμός μέσα από την επαφή του με τους επισκέπτες.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αμπελιώτης, Κ. (1992), *Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης*, τόμος Α, Β', Αθήνα

Αναπτυξιακή Ηρακλείου,(1995), «Προγράμματα ανάπτυξης αγροτικού χώρου», Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.an.her.gr>)

Αξιολόγηση του προγράμματος Αγροτουρισμού-Αγροβιοτεχνίας και Παράλληλων Δράσεων (Κανονισμός Ε.Ο.Κ. 950/97)-Τελική Έκθεση, Τεύχος Α', Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα 1999

Αποστολόπουλος, Κ., Θεοδωροπούλου, Ε., Τσακατούρα, Α. (2000), *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού Υπαίθρου*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα

Αποστολόπουλος, Κ., Σδράλη, Δ. (2007), Σημειώσεις μαθήματος «*Ήπιες μορφές τουρισμού*», Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Βαλιάτζα, Ε.Ο, Σύμβουλος Μηχανικός Περιβάλλοντος, Ειδικός Σύμβουλος του Υπουργού Ανάπτυξης Ημερίδα «Πιλοτικές Δράσεις και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στην Προοπτική Βιώσιμης Ανάπτυξης των Μικρών Νησιών» Εισήγηση, Τουρισμός και Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας, Αθήνα 30-10-2003, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.ypan.gr>)

Βαρβαρέσος, Στ. (1998), *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές, η ελληνική πραγματικότητα*, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

Βαρβαρέσος, Στ. (1999), *Τουριστική Ανάπτυξη και Διοικητική Αποκέντρωση*, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

Βαρβαρέσος, Στ. (2000), *Τουρισμός οικονομικές προσεγγίσεις*, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

Γαλανή – Μουτάφη, Β. (2002), *Έρευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο*, εκδόσεις Προπομπός

Δεκλερής, Μ. (2000), *Το δίκαιο της Βιώσιμου Αναπτύξεως*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα

Εγκυκλοπαίδεια Παιδεία, (2006), εκδόσεις Μαλλιάρης, τόμος 10, Αθήνα

Εθνών (UNDP's Human Development Index (HDI)), Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://hdr.undp.org/reports/global/2002/en/>)

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, (2003), *Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης 2000-2006*

Έξαρχος, Γ., Καραγιάννης Στ. (2004), *Αγροτουρισμός-Μοχλός για την Ανάπτυξη της Υπαίθρου*, εκδόσεις Κέντρου Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Θεσσαλονίκη

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ (2000-2006) Αναθεώρηση, Τόμος Α', Υπηρεσία Διαχείρισης Ε. Π. Κ. Π. Leader+, Αύγουστος 2004, ΚΕΦ. 3-32

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ (2000-2006) Αναθεώρηση, Τόμος Α', Υπηρεσία Διαχείρισης Ε. Π. Κ. Π. Leader+, Αύγουστος 2004, Κεφ. 3-32

ΕΥΔ Leader+, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.leader-plus.gr/default.htm.com>)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1997), *Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου*

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΓΤΠΕ-Π), *Ενημερωτικός Οδηγός Προκήρυξης Δράσης 1.4.2.1, Αρχάνες Ηρακλείου*

Ζολώτας, Ξ. Ε. (1982), *Οικονομική Μεγέθυνση και Φθίνουσα Κοινωνική Ευημερία*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αρχείο Μελετών και Ομιλιών, Αθήνα, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (http://www.un.org/esa/sustdev/indisd/isdms2001/table_4.htm)

Ηλιόπουλος, Κ. (2004), *Συνεταιρισμοί νέας γενιάς: Βασικά χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις ανάπτυξης τους, Αγροτικός Συνεργατισμός*, τ.25

Θεοδοσάκης, Ν.(1994), *Η απασχόληση στον τομέα του τουρισμού στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Υπολογιστών Μαθηματικών, Ηράκλειο

Καλδής, Π., Θεοδοροπούλου, Ε., Αλεξόπουλος Γ., Γιαννουζάκου Α. (2000), *Αγροτουρισμός και Ανάπτυξη*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα

Κόκκαλη Π., Κουτσούρης, Α. (2007), *Η ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού στη Λίμνη Πλαστήρα: παράγοντες*, Γεωπονικό πανεπιστήμιο Αθηνών

Κοκκώσης, Χ. (1994), *Η Περιβαλλοντική Προστασία στις πολιτικές αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης στο : Αστική και περιφερειακή ανάπτυξη : θεωρία ανάλυση και πολιτική*, επιμέλεια Γετίμης- Καυκαλάς- Μαραβέγιας, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα

Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Κομίλης, Π., Βαγιονής, Ν. (1999), *Τουριστικός Σχεδιασμός*, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

Κομίλης, Π. (2001), *Οικοτουρισμός - Η εναλλακτική προοπτική αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης*, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

ΚΟΤ, (1989), Έκθεση αξιολόγησης χωριών

- Κώττης , Γ. (1994), *Οικολογία και Οικονομία*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Λογοθέτης, Μ. (1998), *Αγροτικός Τουρισμός : μια εναλλακτική λύση*, εκδόσεις ΕΛΛΗΝ, Αθήνα
- Μητούλα , Ρ. (2000), *Βιώσιμη Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ανασυγκρότηση του Ελληνικού Αστικού Περιβάλλοντος*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος Βιώσιμη Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Αθήνα.
- Μητούλα , Ρ. (2003), *Οι επιπτώσεις της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης στη φυσιολογία της Ελληνικής Πόλης*, Διδακτορική διατριβή, τμήμα Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π., Αθήνα
- Μπατζελή, Κ. (2004), *Ο ρόλος της αγροτικής ανάπτυξης και πολιτικής στην εθνική και περιφερειακή ανάπτυξη, Αγροτικός Συνεργατισμός*, τ.25
- Ξενία, (2004), *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Κρήτης*, τ.222
- Ομιλία του Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης στο Economist με θέμα "Επενδύσεις στον τουρισμό μέσω συνεργασιών μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα" Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.gnto.gr>)
- Ομιλία του Προέδρου του ΣΕΤΕ, Σ. Ανδρεάδη, Ημερίδα της Οργάνωσης ΠΟΛΙΤΕΣ για το μέλλον, *Το δύσκολο 2006: έτος προκλήσεων για την ελληνική οικονομία*, Αθήνα, 27 Ιανουαρίου 2006, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.sete.gr>)
- Παναγιωτάκης, Γ. (1991), *Κρήτη, Ιστορία- Εικόνες*, τόμος Γ΄, Ηράκλειο
- Ρίγγας, Χρ. (2003), *Αειφορία και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*, Ηράκλειο
- Ροδιτάκης, Χ. (2001), *Τουρισμός και Οικολογία*, εκδόσεις Μεταίχμιο, Ηράκλειο
- Σύνδεσμος Ελληνικών Περιφερειών RIS-RITTS, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.ritts-crete.gr>)
- Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, (2004), εκδόσεις Νίκας, τόμος 15ος, Αθήνα
- Τσάρτας, Π. (1989), *Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο Νομό Κυκλάδων και ιδιαίτερα στα νησιά Ίος και Σέριφος κατά την περίοδο 1950 – 1980*, ΕΚΚΕ, Αθήνα
- Τσάρτας Π. (1996), *Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000- 2006", Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.agrotikianaptixi.gr/>)

Υπουργείο Γεωργίας, Το LEADER +, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.minagric.gr/greek>)

Υπουργείο Γεωργίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+, τόμος Β, Εκ των Προτέρων Αξιολόγηση του Εθνικού Προγράμματος Leader+

Fennell, D.(2001), «Οικοτουρισμός», εκδόσεις Έλλην, Αθήνα

Gartner, W. (2001), «Τουριστική ανάπτυξη: αρχές, διαδικασίες και πολιτικές», εκδόσεις ΕΛΛΗΝ, Αθήνα

Ξένη Βιβλιογραφία

Andriotis, K. (2001), Tourism planning and development in Crete. Recent tourism policies their efficacy, *Journal of Sustainable Tourism*, 9(4), pp. 298-316

Arnstein, R.S. (1969), A Ladder of citizen participation, *Journal of the America Institute of Planners*, 35, pp. 216-224

Butler, R.W. (1992), Tourism Alternative Potentials and Problems in the Development of Tourism, V.L. Smith and W.R. Eadington (eds), University of Pennsylvania Press, Philadelphia

Cavaco, C. (1995), Rural Tourism: The creation of new tourist spaces, A.Montonari, & A.M. Williams (eds) *European Tourism*, pp.125-149

Ceballos-Laskurain, H. (1996), «Tourism, Ecotourism and Protected Areas. The state of nature based tourism around world and guidelines for its development», WCN, Gland, Switzerland

Clawson, M., Knetsch, J. (1966), «The Economics of Outdoor Recreation», Johns Hopkins Press, Baltimore, MD

Dasgupta, P.S., Maler, K.G. (2000), «Net national product, wealth, and social well-being», *Environment and Development Economics*, 5: pp. 69–93

Dawid de Villiers, Αναπληρωτής γενικός γραμματέας του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, Συνέντευξη στην Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ, 2004, Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου (<http://www.apodimos.gr>)

Dernoi, L.A.(1991), «Prospects of rural tourism: needs and opportunities», *Tourism Recreation Research*, 16(1)

Dernoi, L. A. (2002), «Alternative tourism», *International Journal of Tourism Management*, 4 pp. 253-264

- Frochot, I. (2005), «A benefit segmentation of tourists in rural areas: A Scottish perspective», *Tourism Management*, 26(3): pp. 335-346
- Getz, D., Page, S.J. (1997), «The business of rural tourism: International perspectives», International Thomson Business Pressy, London
- Hawkins, D.E. (1993), «Ecotourism: Opportunities for Developing Countries», In: W.F Theobald ed.: *Global Tourism. The Next Decade*, Butterworth-Heinemann, Oxford, UK
- Hjager, T. (1996), «Agricultural Diversification into Tourism: evidence of a European community development program», *Tourism Management*, 17(2): pp.103-111
- Jansen-Verbeke, M. (1995), «A regional analysis of tourist flows within Europe, *Tourism Management*», 16,(1)
- Jansen-Verbeke, M., Dietvorst, A. (1987), «Leisure, Recreation and Tourism: a Geographic View on integration, Special Issue; Interrelationships of Leisure, Recreation and Tourism, *Annals of Tourism Research*», 14(3)
- Iakovidou, O. (1992), «The role of women's agrotourist cooperatives for promotion of agrotourism in Greece», *Συνεταιριστική πορεία*, 28: pp.137-145
- Inskeep, E. (1991), «Tourism planning: An integrated and sustainable development approach», John Wiley and Sons, New York
- IUCN,(1991), «Caring for the Earth. A strategy for Sustainable Living», Switzerland
- Kousis, M. (1984), «Tourism as an agent of social change in a rural Cretan community», University of Michigan, Michigan
- Ladki, S.M. (1993), «An evaluation of tourists' experiences in rural northern west region», *Proceeding of the secrets of Travel and Tourist educations conference*, 5: pp.90
- Leiper, N. (2002), «Why the tourism industry is misleading as a generic expression: The case for the plural variation, tourism industries» , *Tourism Management* , 29(2)
- Lélé, S.M. (1991), «Sustainable Development: A Critical Review», *World Development*, 19: pp. 607-621
- Mathieson, A., Wall, G. (1982), «Tourism Economics , Physical and Social Impacts», Longman, Harlow
- McGehee N.G., Kyungmi K. (2004), «Motivation for Agritourism Entepreneurship», *Journal of Travel Research*, (43): pp.161-170
- McNeely, J.A. (1994), «Protected areas for the 21st century: working to provide benefits to society», *Biodiversity and Conservation*, 3: pp. 390-450

Nilsson, P.A. (2002), «Staying on farms an ideological background», *Annals of Tourism Research*, 29 (1) pp. 7-24

OECD, (1994), «Tourism policy and international tourism in OECD countries 1991 1992», Organisation for Economic Co-Operation and Development, Paris

Opperman, M., (1996), «Tourism in southern Germany, *Annals of Tourism Research*», 23(1): pp. 86-102

Pearce, D.W., A., Markandya, E.B., Barbier, (1989), «Blueprint for a Green Economy», Earthscan Publications Ltd: London, UK

Poon, A., Poon., R. (1994), «Eco-tourism Opportunity in the Caribbean», University of the West Indies Centre for Environment and Development, Mona, Jamaica

Pretty, J. (1995), «The many interpretations of participation», In *Focus*, 16: pp. 4-5

Reid , D. (1999), «Sustainable Development : An Introductory Guide», Earthscan Publications, London

Selwyn, T. (1996), «The Tourist Image: Myths and Myth Making in Tourism», Wiley Senter for economic development,London

Sharpley, R. (1996), «Tourism and leisure in the countryside», (2nd ed.), ELM Publications, Huntington

Sharpley, J. & Sharpley (1997), «Rural tourism An Introduction», International Thomson Business Press, UK

Smith, G. (1993), «Tourism in a Global Context: The Case of Frequent Traveler Programs», *Journal of Travel Research*, 31,(3), pp. 20-27

Thurot., J., and Thurot, G. (1983), The ideology of class and tourism : Confronting the discourse of advertising. *Annals of Tourism Research*, 10 (1), pp.173 – 189

Trakolis, D. (1988), «National Parks in Greece. Soma recent development», 21 In Abstracts of international conference on National Parks and Protection of nature in Southern Europe, National service of parks, reserves and Nature Protection, Faro, Portugal

WTO, (1998a), Tourism 2020 Vision — Influences, Directional Flows and Key Trends, *World Tourism Organization*, Madrid

World Commission on Environment and Development (WCED), (1987), «Our Common Future», Oxford University Press: Oxford

Ιστοσελίδες INTERNET

<http://www.geocities.com>

<http://www.go-online.gr>

<http://www.traveldailynews.gr>

<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/g24208.htm>

<http://www.hri.org/infoxenios/greek/crete/history.html>

http://www.odysseus.culture.gr/index_gr.html

http://www.odysseus.culture.gr/h/3/gh3530.jsp?obj_id=2355

http://www.epirusglobal.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=77

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμπληρώστε με ένα Χ την απάντηση σας

1.Φύλο :

- α) Άνδρας
- β) Γυναίκα

2.Ηλικία :

- α) 18 – 25 ετών
- β) 26-35 ετών
- γ) 36 – 45 ετών
- δ) 46 – 60 ετών
- ε) 60 + ετών

3.Οικογενειακή κατάσταση :

- α) Άγαμος/η
- β) Έγγαμος/η
- γ) Διαζευγμένος/η
- δ) Χήρος/α

4.Μορφωτικό επίπεδο :

- α) Δημοτικό
- β) Γυμνάσιο/Λύκειο
- γ) Τεχνικές σχολές
- δ) ΤΕΙ
- ε) ΑΕΙ
- ζ) Μεταπτυχιακές σχολές

5.Επάγγελμα :

- α) Γεωργός/κτηνοτρόφος
- β) Ελεύθερος επαγγελματίας
- γ) Ιδιωτικός υπάλληλος
- δ) Δημόσιος υπάλληλος
- ε) Οικιακή απασχόληση
- ζ) Άλλο

6. Ποιο είναι το μηνιαίο ατομικό σας εισόδημα :

.....

7. Από ποια χώρα προέρχεστε ;

.....

8. Κατά την εξεύρεση είδους τουριστικών διακοπών σας ενδιαφέρει (δώστε μια απάντηση) :

A) Ασχολία με αγροτικές – γεωργικές δραστηριότητες

B) Επίσκεψη αρχαιολογικών χώρων.....

Γ) Φυσικό περιβάλλον.....

Δ) Θάλασσα.....

E) Διασκέδαση.....

Z) Ηρεμία.....

H) Παραδοσιακός τρόπος ζωής.....

Θ) Περιπέτεια.....

9. Γνωρίζετε την έννοια του αγροτουρισμού;

α) Ναι

β) Όχι

10) Ποιο από τα παρακάτω θεωρείτε ότι εκφράζει την έννοια του αγροτουρισμό ;

α) Ήπια μορφή τουρισμού

β) Αντίθετο του μαζικού τουρισμού

γ) Μέτρο ανάπτυξης της υπαίθρου

11. Έχετε κάνει ποτέ διακοπές σε αγροτουριστικό κατάλυμα ;

α) Ναι

β) Όχι

Εαν, απαντήσατε ναι στην 11 ερώτηση απαντήστε τις ερωτήσεις από 11 α1 έως 11 α7, αλλιώς εάν απαντήσατε όχι στην 11 ερώτηση , αφήστε κενές τις ερωτήσεις από 11 α1 έως 11 α7 και απαντήστε στην ερώτηση 11β και συνεχίστε στις υπόλοιπες ερωτήσεις.

11 α1.Εάν ναι, πόσες φορές κάνετε αγροτουρισμό κατά τη διάρκεια του χρόνου ;

- α) Μια φορά το χρόνο
- β) Περισσότερο από μια φορά το χρόνο
- γ) Πολύ συχνά

11 α2. Πότε συνήθως επισκέπτεστε αγροτουριστικό κατάλυμα;

- α) Θερινή περίοδο
- β) Χειμερινή περίοδο
- γ) Τόσο τη θερινή όσο και τη χειμερινή περίοδο

11 α3.Πόσο χρονικό διάστημα διαρκούν συνήθως οι διακοπές σας σε αγροτουριστικό κατάλυμα ;

- α) 1-2 ημέρες
- β) 3-7 ημέρες
- γ) 8 ημέρες και άνω

11 α4.Από που κυρίως ενημερωθήκατε για το είδος αυτό των διακοπών; (δώστε μια απάντηση)

- α) Εφημερίδες/περιοδικά
- β) Τουριστικά γραφεία
- γ) Ραδιόφωνο/τηλεόραση
- δ) Φίλοι/συγγενείς
- ε) Αφίσες
- ζ) Άλλη πηγή (γράψτε τι).....

11 α5. Για ποιον κυρίως λόγο κάνετε αγροτουρισμό ; (δώστε μια απάντηση)

- α) Φυσικές ομορφιές
- β) Αρχαιότητες
- γ) Κόστος ταξιδιού
- δ) Ιαματικές πηγές
- ε) Δεν υπήρχε άλλη επιλογή
- ζ) Άλλοι λόγοι (γράψτε τι).....

11 α6. Με ποιον ή ποιους επισκέπτεστε συνήθως το αγροτουριστικό κατάλυμα;

- α)Με την οικογένεια μου
- β)Με φίλους
- γ) Και με τους δυο
- δ) Μόνος/η

11 α7.Πόσο ικανοποιημένοι είστε από τις υπηρεσίες που σας προσφέρει ένα τέτοιο κατάλυμα ;

- α) Πάρα πολύ
- β) Πολύ
- γ) Μέτρια
- δ) Λίγο
- ε) Καθόλου

11 β.Αν όχι, για ποιον κυρίως λόγο (δώστε μια απάντηση);

- α) Δεν με ενδιαφέρει
- β) Δεν το γνωρίζω
- γ) Δεν είναι οικονομικό
- δ) Άλλο (γράψτε τι).....

12.Θεωρείτε ότι το κόστος αυτών των διακοπών είναι :

- α) Πολύ ακριβό
- β) Ακριβό
- γ) Ούτε ακριβό-ούτε φθηνό
- δ) φθηνό
- ε) Πολύ φθηνό

13. Συμφωνείτε ότι ο αγροτουρισμός είναι σημαντική δύναμη ανάπτυξης για τον τουρισμό στο νομό Ηρακλείου

- A) Καθόλου.....
- B) Λίγο.....
- Γ) Μέτρια.....
- Δ) Πολύ.....
- E) Πάρα πολύ.....

14.Πως κατά τη γνώμη σας έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός στην οικονομική ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Προσέλκυση επενδύσεων					
Αύξηση θέσεων					

εργασίας					
Αύξηση κρατικών χρηματοδοτήσεων					
Ενίσχυση προσωπικού ή οικογενειακού εισοδήματος					

15.Πως κατά τη γνώμη σας έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός σε κοινωνικά θέματα της επαρχίας του νομού Ηρακλείου

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή					
Προσέλκυση νέων κατοίκων					
Αύξηση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων					

16.Πως κατά τη γνώμη σας έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός σε περιβαλλοντικά θέματα του νομού Ηρακλείου

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Προστασία φυσικού περιβάλλοντος					
Προγράμματα					

πυρασφάλειας					
Προγράμματα καθαριότητας δρόμων					
Υποστήριξη ήπιων τουριστικών προγραμμάτων πχ πεζοπορίες					

17.Πως κατά τη γνώμη σας έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση των υποδομών του νομού Ηρακλείου

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Αναβάθμιση της ποιότητας των δημοσίων υπηρεσιών					
Βελτίωση οδικού δικτύου					
Τουριστικές υπηρεσίες υψηλού επιπέδου					

18. Πως κατά τη γνώμη σας έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός σε πολιτισμικά θέματα του νομού Ηρακλείου

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Αναπαλαίωση και συντήρηση παραδοσιακών οικημάτων					
Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων διεθνούς φήμης					
Προστασία αρχαιολογικού χώρου					

19.Πως κατά τη γνώμη σας έχει επιδράσει ο αγροτουρισμός στα παρακάτω προβλήματα που αφορούν το νομό Ηρακλείου

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Αύξηση τιμών αγαθών και υπηρεσιών					
Ρύπανση του περιβάλλοντος και ηχορύπανση					
Περιορισμένη αίσθηση ασφάλειας					
Αλλοίωση του τοπικού στοιχείου					

20.Θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε με το αντικείμενο του αγροτουρισμού ;

- α) Ναι
- β) Όχι

20α.Αν ναι, για ποιο λόγο ; (δώστε μια απάντηση)

- α) Οικονομικοί λόγοι
- β) Κοινωνικοί λόγοι (πχ. Ανάγκη κοινωνικής αναγνώρισης, ανάπτυξη υπευθυνότητας, ανάγκη για δημιουργία & προσφορά)
- γ) Πολιτισμικοί λόγοι (πχ. Διατήρηση & ανάδειξη πολιτισμικής κληρονομιάς, παραμονή στον τόπο διαμονής)
- δ) Άλλο (γράψτε τι).....

21.Πιστεύετε ότι ο αγροτουρισμός ως επιχειρηματική δραστηριότητα έχει προοπτική για το μέλλον;

- α) Ναι
- β) Όχι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II
QUESTIONNAIRE – THEME “AGRO TOURISM”

Harokopio University of Athens

Supplement with a X your answer

1.Sex :

α) Male

β) Female

2.Age :

α)18 – 25 years old

β)26-35 years old

γ)36 – 45 years old

δ)46 – 60 years old

ε)60 + years old

3.Marital situation :

α) Single

β) Married

γ) Divorced

δ) Windowed

4.Education level :

α) Elementary school

β)Junior high school /high school

γ) Technical schools

- δ) Technical Educational Institutions
- ε) Higher Educational Institutions
- ζ) Postgraduate schools

5. Profession :

- α) farmer/ cattle-breeder
- β) Free lancer
- γ) Private sector
- δ) Public Servant
- ε) Domestic employment
- ζ) Other (mention what).....

6. What is your monthly income :

7. Which country are you come from ;

8. When trying to find the kind of tourist vacation you are interested in, you are looking for (give one answer) :

- A) Occupation with rural - agricultural activities
- B) Visiting archaeological sites.....
- Γ) Natural habitat
- Δ) Seaside
- E) Fun
- Z) Tranquility
- H) Traditional way of life
- Θ) Adventure

9. Are you familiar with the idea of agro tourism ;

- α) Yes
- β) No

10. Which one of the following do you think is expressing the idea of agro tourism :

- α) Calm type of tourism
- β) Opposite of mass tourism
- γ) A way of developing the countryside

11. Have you had vacation in an agro touristic shelter;

- α) Yes
- β) No

If, you answered yes in the question 11 you can answer the questions from 11 [a]1 until 11 [a]7,

If you answered no in the question 11, you leave empty the questions from 11 [a]1 until 11 [a]7 and you answer in question 11[b] and continue in the remainder questions.

11 a1. How many times during the year do you do agro tourism ;

- α) Once a year
- β) More than once a year
- γ) Very often

11 a2. When do you usually visit agro touristic shelters ;

- α) Summer period
- β) Winter period
- γ) The same amount in the Summer as well as the winter period

11 a3. How long do your vacation in agrotouristic shelter last ;

- α) 1-2 days
- β) 3-7 days

γ) 8 ημέρες days or more.....

11 a4. Mainly from where did you find out about this kind of vacation (give one answer)

α) Newspapers/ magazines

β) Tourist offices

γ) Radio stations/television

δ) Friends/relatives

ε) Posters

ζ) Other source (mention what).....

11 a5. Mainly for what reason do you do agro tourism ; (give one answer)

α) Natural habitat

β) Antiquities

γ) Cost of trip

δ) Healing places

ε) There was no other option

ζ) Other reasons (mention what).....

11 a6. Who do you normally visit the agro touristic shelters with ;

α) With my family

β) With friends

γ) Both

δ) Alone

11 a7. How satisfied are you with the services provided by such a shelter ;

- α) Very much
- β) A lot
- γ) So and so
- δ) A little

11β.If not, for what reason (give just one answer);

- α) I am not interested
- β) I am not familiar with it
- γ) It is expensive
- δ) Other (mention what).....
- ε) Not at all

12.Do you think that the cost of those holidays is :

- α) Very expensive
- β) Expensive
- γ) Whether expensive – nor cheap
- δ) Cheap
- ε) Very cheap

13. Do you agree that agro tourism is an important force of development for tourism in the suburbs of your hometown?

- A) Not at all
- B) A little bit
- Γ) So and so.....
- Δ) A lot
- E) Very much

14. According to your opinion, how has agro tourism affected the economic development in the area of Heraklion:

	Not at all	Alittle	So and so	A lot	Very much
Attracting investment					
Rise in number of workseats					
Rise of federal financing					
Rising of personal or family income					

15. How has according to your opinion, agro tourism affected social issues in the area of Heraklion:

	Not at all	Alittle	So and so	A lot	Very much
Maintaining the population in the area					
Attracting new residents					

Rise of cultural and entertainment activities					
--	--	--	--	--	--

16.How has, according to your opinion, agro tourism affected environmental issues in the area of Heraklion:

	Not at all	Alittle	So and so	A lot	Very much
Protection of the natural habitat					
Fire safety issues					
Cleaning streets programs					
Support of calm tourist programs , ie. hiking					

17.How has , according to your opinion , agro tourism affected the bettering of buildings in the area of Heraklion:

	Not at all	Alittle	So and so	A lot	Very much
Bettering the quality of public services					
Bettering of the road system					
High level tourist services					

18. How, has according to your opinion, agro tourism affected cultural issues in the area of Heraklion:

	Not at all	Alittle	So and so	A lot	Very much
Remodeling and maintenance of traditional buildings					
Organization of internationally acclaimed cultural festivals					
Protection of archaeological sites					

19.How has, according to your opinion, agro tourism affected the following issues that concerns the area of Heraklion:

	Not at all	A little	So and so	A lot	Very much
Rise of prices of goods and services					
Pollution of the environment and air pollution					
Limited sense of security					
Distortion of the local element					

20. Would you be interested in the area of agro tourism ;

- α) Yes
- β) No

20α. If yes, for what reason ; (give one answer)

- α) Financial reasons
- β) Social reasons (ie. Need of social recognition , promotion of responsibility, need of creation and giving)
- γ) Cultural reasons (ie. Maintaining and promoting cultural inheritance staying in the place of residence)
- δ) Other (mention what).....

21. Do you think that agro tourism , as a business activity has potential for the future ;

- α) Yes
- β) No

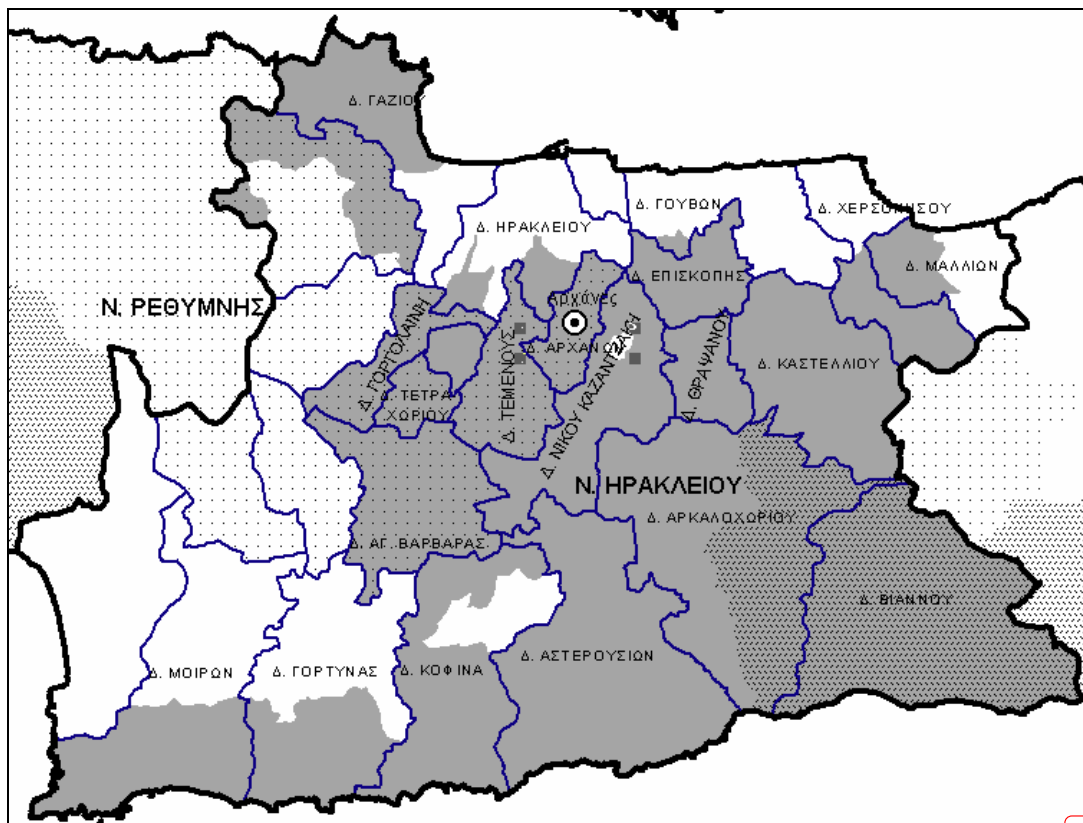
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ :

Χάρτες Περιοχών Παρέμβασης (Ε.Υ.Δ. Leader+)

Εικόνα 1 Ψηλορείτης-Περιοχή Α.Κ.Ο.Μ.Μ.

- ⊙ Έδρα ΟΤΔ
- ▭ Νομοί
- ▭ Δήμοι
- ▨ Περιοχές ΟΠΑΑΧ ΠΕΠ
- ▤ Περιοχές ΟΠΑΑΧ Υ.Γ.
- Περιοχές LEADER+

Deleted: 2

Εικόνα 1111 Ν. Ηρακλείου-Αναπτυξιακή Ηρακλείου

- ⊙ Έδρα ΟΤΔ
- Νομοί
- Δήμοι
- ▤ Περιχές ΟΠΑΑΧ ΠΕΠ
- ▦ Περιχές ΟΠΑΑΧ Υ.Γ.
- Περιχές LEADER+

Παράρτημα IV : Πίνακες Συχνοτήτων

Πίνακας 1 : Φύλο

Φύλο	Ποσοστό %
Άντρας	49,2
Γυναίκα	50,8

Πίνακας 2 : Ηλικία

Ηλικία (έτη)	Ποσοστό %
18-25	29,6
26-35	21,1
36-45	20,6
46-60	24,6
60 +	4,0

Πίνακας 3 : Οικογενειακή κατάσταση

Οικογενειακή κατάσταση	Ποσοστό %
Άγαμος/η	43,2
Έγγαμος/η	38,7
διαζευγμένος/η	8,5
Χήρος/α	9,5

Πίνακας 4 : Μορφωτικό επίπεδο

Μορφωτικό επίπεδο	Ποσοστό %
Δημοτικό	4,5
Γυμνάσιο/Λύκειο	21,6
Τεχνικές σχολές	12,1
ΤΕΙ	15,6
ΑΕΙ	35,2
Μεταπτυχιακές σχολές	11,1

Πίνακας 5 : Επάγγελμα

Επάγγελμα	Ποσοστό %
Γεωργός/κτηνοτρόφος	6,5
Ελεύθερος επαγγελματίας	12,1
Ιδιωτικός υπάλληλος	39,2
Δημόσιος υπάλληλος	20,1
Οικιακή απασχόληση	5
Άλλο	17,1

Πίνακας 6 : Μηνιαίο Εισόδημα

Μηνιαίο Εισόδημα	Ποσοστό %
< 500	16,6
500 - 900	16,6
901- 1200	28,1
1201- 1600	23,1
1601- 2000	9,5
2000 +	6

Πίνακας 7 : Χώρα προέλευσης

Χώρα προέλευσης	Ποσοστό %
Ελλάδα	67,3
Αγγλία	10,6
Γερμανία	7
Σουηδία	4
Ιταλία	4
Γαλλία	1,5
Βέλγιο	2
ΗΠΑ	3,5

Πίνακας 8 : Σκοπός τουριστικών διακοπών

Σκοπός τουριστικών διακοπών	Ποσοστό %
Ασχολία με αγροτικές/ γεωργικές δραστηριότητες	7
Επίσκεψη αρχαιολογικών χώρων	10,1
Φυσικό περιβάλλον	11,6
Θάλασσα	18,6
Διασκέδαση	16,6
Ηρεμία	15,1
Παραδοσιακός τρόπος ζωής	9
Περιπέτεια	11,6

Πίνακας 9 : Γνώση έννοιας αγροτουρισμού

Γνώση έννοιας αγροτουρισμού	Ποσοστό %
Ναι	71,9
Όχι	28,1

Πίνακας 10 : Ποιο θεωρείται ότι εκφράζει την έννοια του αγροτουρισμού

Ποιο θεωρείται ότι εκφράζει την έννοια του αγροτουρισμού	Ποσοστό %
Ήπια μορφή τουρισμού	36,2
Αντίθετο του μαζικού τουρισμού	18,6
Μέτρο ανάπτυξης της υπαίθρου	45,2

Πίνακας 11 : Έχετε κάνει διακοπές σε αγροτουριστικό κατάλυμα

Έχετε κάνει διακοπές σε αγροτουριστικό κατάλυμα	Ποσοστό %
Ναι	47,2
Όχι	52,8

Πίνακας 12 : Πόσες φορές κάνετε αγροτουρισμό τον χρόνο

Πόσες φορές κάνετε αγροτουρισμό τον χρόνο	Ποσοστό %
Μια φορά το χρόνο	23,6
Περισσότερο από μια φορά το χρόνο	11,1
Πολύ συχνά	12,1

Πίνακας 13 : Πότε συνήθως επισκέπτεστε το αγροτουριστικό κατάλυμα

Πότε συνήθως επισκέπτεστε το αγροτουριστικό κατάλυμα	Ποσοστό %
Θερινή περίοδο	11,1
Χειμερινή περίοδο	14,6

Τόσο τη θερινή, όσο και τη χειμερινή περίοδο	21,6
--	------

Πίνακας 14 : Χρονική διάρκεια διακοπών στο αγροτουριστικό κατάλυμα

Χρονική διάρκεια διακοπών στο αγροτουριστικό κατάλυμα	Ποσοστό %
1-2 ημέρες	19,1
3-7 ημέρες	22,1
8 ημέρες και άνω	6

Πίνακας 15 : Είδος ενημέρωσης για τις αγροτουριστικές διακοπές

Είδος ενημέρωσης για τις αγροτουριστικές διακοπές	Ποσοστό %
Εφημερίδες/ περιοδικά	13,6
Τουριστικά γραφεία	10,6
Ραδιόφωνο/ τηλεόραση	5,3
Φίλοι/συγγενείς	12,6
Αφίσες	4,5
Άλλη πηγή	1

Πίνακας 16 : Κίνητρο επιλογής αγροτουριστικών διακοπών

Κίνητρο επιλογής αγροτουριστικών διακοπών	Ποσοστό %
Φυσικές ομορφιές	28,6
Αρχαιότητες	6
Κόστος ταξιδιού	5
Ιαματικές πηγές	7,5
Δεν υπήρχε άλλη επιλογή	0
Άλλοι λόγοι	0

Πίνακας 17 : Με ποιους επισκέπτεστε το αγροτουριστικό κατάλυμα

Με ποιους επισκέπτεστε το αγροτουριστικό κατάλυμα	Ποσοστό %
Οικόγενεια	18,6

Φίλους	10,6
Οικόγενεια και φίλους	14,6
Μόνος/η	3,5

Πίνακας 18 : Βαθμός ικανοποίησης από το αγροτουριστικό κατάλυμα που επισκεφτήκατε

Βαθμός ικανοποίησης από το αγροτουριστικό κατάλυμα που επισκεφτήκατε	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	18,6
Πολύ	17,1
Μέτρια	10,1
Λίγο	1,5
Καθόλου	0

Πίνακας 19 : Λόγος που δεν έχετε κάνει ακόμα αγροτουρισμό

Λόγος που δεν έχετε κάνει ακόμα αγροτουρισμό	Ποσοστό %
Δεν με ενδιαφέρει	19,1
Δεν το γνωρίζω	17,6
Δεν είναι οικονομικό	6
Άλλος λόγος	10,1

Πίνακας 20 : Το κόστος των αγροτουριστικών διακοπών θεωρείτε ότι είναι

Το κόστος των αγροτουριστικών διακοπών θεωρείτε ότι είναι	Ποσοστό %
Πολύ ακριβό	17,1
Ακριβό	20,1
Ούτε ακριβό- ούτε φθηνό	45,2
Φθηνό	14,6
Πολύ φθηνό	3

Πίνακας 21: Αγροτουρισμός - σημαντική δύναμη στον νομό Ηρακλείου

Αγροτουρισμός - σημαντική	Ποσοστό %
---------------------------	-----------

δύναμη στον νομό Ηρακλείου	
Πάρα πολύ	14,1
Πολύ	34,7
Μέτρια	33,2
Λίγο	13,6
Καθόλου	4,5

Πίνακας 22 : Επίδραση αγροτουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου

Επίδραση αγροτουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου	Ποσοστό %			
	Προσέλκυση επενδύσεων	Αύξηση θέσεων εργασίας	Αύξηση κρατικών χρηματοδοτήσεων	Ενίσχυση προσωπικού ή οικογενειακού εισοδήματος
Πάρα πολύ	15,5	10,6	16,1	27,1
Πολύ	27,6	24,6	21,6	27,6
Μέτρια	35,7	42,2	32,2	30,2
Λίγο	17,6	18,6	25,6	11,1
Καθόλου	3,5	4	4,5	4

Πίνακας 23 : Επίδραση αγροτουρισμού σε κοινωνικά θέματα του νομού Ηρακλείου

Επίδραση αγροτουρισμού σε κοινωνικά θέματα του νομού Ηρακλείου	Ποσοστό %		
	Συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή	Προσέλκυση νέων κατοίκων	Αύξηση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων
Πάρα πολύ	18,1	12,6	18,1
Πολύ	25,1	15,1	23,6

Μέτρια	31,7	35,7	32,7
Λίγο	16,1	26,1	22,1
Καθόλου	9	10,6	3,5

Πίνακας 24 : Επίδραση αγροτουρισμού σε περιβαλλοντικά θέματα του νομού Ηρακλείου

Επίδραση αγροτουρισμού σε περιβαλλοντικά θέματα του νομού Ηρακλείου	Ποσοστό %			
	Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος	Προγράμματα πυρασφάλειας	Προγράμματα καθαριότητας δρόμων	Υποστήριξη ήπιων τουριστικών προγραμμάτων
Πάρα πολύ	15,6	2,5	2	13,1
Πολύ	29,6	19,1	17,1	26,6
Μέτρια	29,6	40,7	40,2	28,1
Λίγο	15,6	29,6	26,1	25,6
Καθόλου	9,5	8	14,6	6,5

Πίνακας 25 : Επιρροή αγροτουρισμού στη βελτίωση των υποδομών του νομού Ηρακλείου

Επιρροή αγροτουρισμού στη βελτίωση των υποδομών του νομού Ηρακλείου	Ποσοστό %			

	Αναβάθμιση της ποιότητας των δημοσίων υπηρεσιών	Βελτίωση οδικού δικτύου	Τουριστικές υπηρεσίες υψηλού επιπέδου
Πάρα πολύ	0,5	10,1	19,1
Πολύ	14,1	23,1	25,6
Μέτρια	19,1	31,7	27,1
Λίγο	40,2	24,6	17,1
Καθόλου	26,1	10,6	11,1

Πίνακας 26 : Επιρροή αγροτουρισμού σε πολιτισμικά θέματα του νομού Ηρακλείου

Επιρροή αγροτουρισμού σε πολιτισμικά θέματα του νομού Ηρακλείου	Ποσοστό %		
	Αναπαλαίωση και συντήρηση παραδοσιακών οικημάτων	Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων διεθνούς φήμης	Προστασία αρχαιολογικού χώρου
Πάρα πολύ	29,6	12,1	20,1
Πολύ	26,1	23,1	31,7
Μέτρια	20,6	35,2	30,7
Λίγο	19,6	25,1	10,6
Καθόλου	4	4,5	7

Πίνακας 27: Επίδραση αγροτουρισμού στα παρακάτω προβλήματα που αφορούν το νομό Ηρακλείου

Επίδραση αγροτουρισμού στα παρακάτω προβλήματα που αφορούν το νομό Ηρακλείου	Ποσοστό %		

	Αύξηση τιμών αγαθών και υπηρεσιών	Ρύπανση του περιβάλλοντος και ηχορύπανση	Περιορισμένη αίσθηση ασφάλειας	Αλλοίωση του τοπικού στοιχείου
Πάρα πολύ	8,5	1,5	3	1
Πολύ	18,1	18,1	8,5	9,5
Μέτρια	33,2	35,2	29,1	19,6
Λίγο	33,2	26,6	33,2	25,6
Καθόλου	7	18,6	26,1	44,2

Πίνακας 28 : Θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε με το αντικείμενο του αγροτουρισμού

Θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε με το αντικείμενο του αγροτουρισμού	Ποσοστό %
Ναι	52,3
Όχι	47,7

Πίνακας 29 : Για ποιο λόγο σας ενδιαφέρει να ασχοληθείτε με τον αγροτουρισμό

Για ποιο λόγο σας ενδιαφέρει να ασχοληθείτε με τον αγροτουρισμό	Ποσοστό %
Οικονομικοί λόγοι	11,6
Κοινωνικοί λόγοι	14,6
Πολιτισμικοί λόγοι	26,1
Άλλο	0

Πίνακας 30 : Πιστεύεται ότι ο αγροτουρισμός ως επιχειρηματική δραστηριότητα έχει προοπτική για το μέλλον

Πιστεύεται ότι ο	Ποσοστό %
------------------	-----------

αγροτουρισμός ως επιχειρηματική δραστηριότητα έχει προοπτική για το μέλλον	
Ναι	85,4
Όχι	14,6